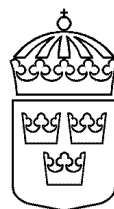

Riksdagens protokoll 1998/99:83

Onsdagen den 21 april

Protokoll
1998/99:83

Kl. 09.00 – 17.57
19.00 – 22.32

1 § Särskilt anordnad debatt om det politiska läget

*Särskilt anordnad
debatt om det politiska
läget*

Anf. 1 CARL BILDT (m):

Fru talman! God morgon! Jag ber om ursäkt om jag är lite harklig. Så blir det när det är vår.

Denna debatt har begärts av oss – en särskild debatt med anledning av det politiska läget. Valet i höstas resulterade i en komplicerad parlamentarisk situation. Uppgiften var att på denna grund ge Sverige en tydlig politisk inriktning för framtiden. Vi fick en förlorad höst. Vi fick därefter en förvirrad vinter när regeringen och dess underlag skulle söka sig fram till någon typ av samordnad, ordnad politik.

Så skulle allt förklaras i och med vårpropositionen. Två dagar innan denna skulle läggas på riksdagens bord avgick den ansvariga finansministern. Han återopade bl.a. hela den process som hade lett fram till vårpropositionen som grund för den osedvanligt bittra både personliga och politiska ton som kännetecknade det avskedet. Därefter kom en vårproposition som mest utmärks av vad som inte står där och av den ständiga begäran från regeringen att återkomma, att skjuta upp, att inte göra någonting.

Så här kan enligt vår mening Sverige inte regeras. Vi är ett land med både möjligheter och problem. Men vi är ett land som kräver politisk ledning för att möta problemen och för att kunna ta till vara möjligheterna. Därför står valet nu mellan ett nyval till riksdagen, som ger nya parlamentariska förutsättningar både för politisk ledning och samverkan, och vad som i grunden, fru talman, blir fortsatt förvirring och fortsatt förfall.

Anf. 2 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! Jag tror att det finns en risk för oss alla att det politiska arbetet blir ett mål och inte ett medel. Att behålla makten blir det centrala. Och så blir omtanken om medborgarnas välfärd och landets ekonomi något som kommer i andra hand.

Många med mig kände och känner den djupaste ängslan över att regeringspartiet förlovat sig med två antitillväxtpartier. Och det vore ju mer än egendomligt om inte människor skulle få både skrämselfhicka och frossa när man jämför socialdemokratins, Vänsterns och Miljöpartiets program och vallöften.

Däremot var det få, tror jag, som gått och vändats över att regeringspartiet skulle leva med ett eget internt råkurr. Vem kunde ana att det i den socialdemokratiska regeringen härskade lång och varaktig söndring? Inte jag, i alla fall.

Göran Persson sitter i ett skruvstäd. Och han kan och han får tydligen acceptera i stort sett vilka manövrer som helst för att få sitta kvar där. Han måste buga åt två antitillväxtpartier, och han måste kräma sig inför LO. Och han är tvungen att hålla förnyare inom partiet mycket kort.

Har inte Persson rätt att göra sitt eget val? kan någon fråga. Jo, om det enbart handlar om att Göran Persson är ordförande för socialdemokratin. Men Göran Persson är alla svenskars statsminister. Han bär det yttersta ansvaret för hur vårt land regeras. Och, fru talman, det behöver inte uppammas någon avoghet eller illvilja för att påstå att i dag regeras inte landet. Vårpropositionen kommer inte att tina upp den politiska tjälen.

Svenska folket skall inte behöva vara enbart åskådare till ett regeringsarbete som sitter fastlåst i oförmåga. Därför borde, oberoende av parlamentarisk matematik, svenska folket få säga sitt i ett nyval.

Anf. 3 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Härdade politiska bedömare kan naturligtvis säga: Vadå? Vad är det för särskilt som har hänt? Regeringen har ju stöd i riksdagen. Det är inget konstigt. Det är bara en minister som har avgått. Det finns flera. *Business as usual*.

Men man kan också fråga, som många människor gör runt om i landet: Ligger det mer bakom Erik Åsbrinks avgång än vad vi har fått reda på? Vad berodde den på egentligen? Vad är det egentligen som pågår i regeringen? Man frågar förstås varför Miljöpartiet och Vänsterpartiet hela tiden hoppar på den socialdemokratiska regeringen i frågor som man säger sig vara överens om. Och man frågar sig naturligtvis: Har man omröstningar i regeringen på det där sättet: 18-1?

Varför behöver riksdagens socialdemokratiska gruppledare kräva att regeringen skall tala med en röst? Vad innebär det när en av Sveriges främsta statsvetare säger att statsministerns agerande skapar osäkerhet i regeringen och gör statsråden mindre effektiva? Kanske, fru talman, sitter statsministern med svaren på åtminstone några av de här frågorna.

Jag tycker också att människor i Sverige har rätt att få höra svaren. Framför allt har människor rätt att få veta vad som händer med ekonomin, jobben, vården, miljön, oavsett om regeringen har tillräckligt många röster i riksdagen för att hanka sig kvar.

Jag säger det här, fru talman, mot bakgrund av de svenska kraven på öppenhet i EU. Vi kräver en sådan öppenhet därför att vi anser att den är demokratiskt viktig. På samma sätt är det förstås med kraven på öppenhet i vad som sker i regeringen. Är regeringen Perssons? Persson kallar den gärna sin regering. Jag tycker att det är svenska folkets regering. Det förpliktigar till öppenhet, debatt och besked. Därför har vi i Centerpartiet begärt denna debatt i dag.

Anf. 4 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Det som hände förra måndagen berodde inte på tillfällig sinnesförvirring. Det berodde inte på bufflighet. Det var en politisk händelse som kommer att få politiska konsekvenser.

De båda presskonferenser som hölls bekräftade en sorglig bild av en regeringsmakt i förfall. Den avgående finansministern sade att statsministern vid en serie av tillfällen inte hade givit honom stöd. I sin iver att försvara sig försade sig statsministern och sade: Det har ofta varit 18–1 vid bordet. Bilden av en voterande regering träder fram.

Visst, väljarna valde rödgrön röra. Ja, men de valde inte detta. De valde inte sönderfall. De valde inte handlingsförlamning. De valde inte dåligt ledarskap.

Det som sades väcker nya frågor. Vad ville de 18? De är ju kvar i regeringen. Åsbrink är borta, men de 18 är kvar och driver sin linje vid varje regeringslunch och i varje regeringsberedning. Ville de riva upp utgiftstaket? Ville de höja skatterna ännu mer? Ville de bli ännu otydligare i EMU-frågan?

Göran Persson förnekar att det finns en politisk bakgrund till Åsbrinks avgång, men varför säger han då själv att Åsbrink under alla förhållanden skulle ha fått gå inom en nära framtid?

I dag offentliggörs att ännu ett stort och anrikt svenskt företag, Eselte, flyttar utomlands. Det är den typen av fakta som skapar bakgrund till den här debatten. Tillväxten sjunker, jobben kommer inte alls i den takt som utlovats och vård- och skolkrisen blir ännu värre.

Det här är inte vad väljarna valde. De borde få säga sitt på nytt. Varför vågar ni inte möta väljarna i nyval den 13 juni?

Anf. 5 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! För exakt en vecka sedan stod finansminister Bosse Ringholm i den här talarstolen och presenterade vårbudgeten, en vårbudget som är förankrad bland 190 av kammarens 349 ledamöter, den bäst förankrade vårbudget som har lagts fram. Det är en vårbudget som lever upp till de vallöften som vi socialdemokrater ställde ut i valet. Det är en vårbudget som är förankrad i en lång rad beslut i den socialdemokratiska rörelsen men också i den folkmajoritet som har skapat den riksdagsmajoritet som nu tar sitt ansvar.

Det blir något märkligt, fru talman, när minoritetens klagan är den att vi inte genomför dess politik och när den därför kräver ett nyval. Det är så att svenska folket har sagt vilken inriktning politiken skall ha, och den inriktningen följer vi.

Denna inriktning är tydligt uttryckt på en liten röd lapp som delades ut i valrörelsen. På den står som första punkt: Betala av på statsskulden! – Ja, det gör vi i denna vårbudget, och vi gör det i en sådan utsträckning att det går snabbare för oss att bli skuldfria i Sverige än vad vi trodde för några år sedan. När mandatperioden är slut har Sveriges nettoskuld försvunnit.

Den andra punkten var: Öka sysselsättningen och satsa mer på utbildning! – Ja, nu växer antalet jobb. Vi är inte nöjda – det bör kunna gå fortare – men jämfört med Europa i övrigt och industriländerna i övrigt intar Sverige en tätt position.

Vad gäller satsningen på utbildning och allmän förskola fortsätter högskoleutbyggnaden med 20 000 nya platser, med en stor forskningspolitisk proposition, med 770 nya miljoner i denna vårbudget samt med miljardsatsningar på kompetensutveckling för dem som finns i arbetslivet.

Den tredje punkten var: Anställ fler i skolan, vården och omsorgen! – I den vårbudget som Bosse Ringholm kunde presentera finns nya miljarder till den kommunala sektorn. Där finns också en insikt om att kommunerna nu går in i en sådan situation att det gamla kravet på ett kommunalt skattestopp för att förhindra kommunerna att lösa sina strukturproblem med skattehöjningar inte längre är nödvändigt. Också kommunernas ekonomi börjar bli frisk. Därmed klarar vi jobben i skolan, i vården och i omsorgen, och därmed klarar vi också att se till att äldre, barn och ungdomar får det bemötande, den vägledning och den vård som de har rätt till.

Jämför det med situationen för några år sedan! Det står i vårbudgeten. Det är förankrat i riksdagen och i en svensk folkmajoritet.

Den fjärde punkten var: Höj pensionerna och öka bostadstillägget! – Detta genomfördes den 1 januari i år.

Den femte punkten: Höj barnbidraget till 950 kr! – I vårbudgeten finns också detta uttalat. Det kommer att ske genom en höjning den 1 januari år 2000 och ytterligare en höjning år 2001. Flerbarnstilläggen höjs på samma sätt. Det är stora pengar för många svenska barnfamiljer som har haft en trängd ekonomisk situation i spåren av det ekonomiska vanstyre som några i den här kammaren bär ansvaret för.

Den sjätte punkten: Inför maxtaxor på dagis och fritis! – Det finns resurser avsatta också för detta i vårbudgeten. Nu skall det utformas. Det skall göras i en öppen dialog med andra, och grunden skall vara en allmän förskola som växer till att omfatta fyra- och femåringar.

Detta stod på det röda lilla kort som jag och tiotusentals andra socialdemokratiska valarbetare delade ut i valrörelsen. Det här är en politik som vi tänker genomföra. Det är en politik som det är möjligt att samarbeta med andra partier omkring i denna riksdag. Vi avgår naturligtvis inte när vi nu har en möjlighet att genomföra vår politik, och det blir bisarrt när man hör oppositionen kräva nyval just därför att vi genomför vår politik.

Om det är så att nyvalskravet är allvarligt menat från oppositionen och inte bara ett spel för galleriet för att dölja den egna kraftlösheten, den egna bristen på samling och initiativ, fullfölj i så fall också kravet på nyval genom att gå vidare med det i denna kammare!

Det är en farlig situation om det är så att oppositionen regelmässigt ropar på nyval när man inte får igenom sin politik. Oppositionen har precis som majoriteten att iaktta de majoritetsförhållanden som valet har gett i denna kammare. Utifrån dem arbetar vi med försök till samarbete för att skapa majoriteter. Jag kan i och för sig förstå om svenska folket röstade fram en riksdag som oppositionen inte gillar, men att kräva nyval därför att valutslaget ser ut som det gör blir tungt.

Å andra sidan: Säger man nyval, skall man också ha kraften och modet att ta nästa steg och fullfölja det i kammaren. Jag väntar på ett sådant besked under dagens debatt.

Det kan också vara så, fru talman, att vi nu står inför en situation då våra förutsättningar blir bättre än vad vi själva har räknat med. Jag har som finansminister och som statsminister varit noga med att vara försiktig med alla kalkyler som har lagts fram. Jag lärde mig av min företrädare som finansminister bittert vad det betyder att vara för optimistisk.

Det kan vara så att vi nästa år har ett större överskott än vad vi har räknat med. Vårt konjunkturinstitut tror att det är på det viset. Om det är så har jag svårt att se det som ett problem. Det är naturligtvis i så fall en oerhörd möjlighet. Tänk om vi nästa år kan vara i ett läge i Sverige där vi klarar resurserna till skolan, till vården och till omsorgen, där vi har klarat att höja barnbidraget, att justera pensionerna, att börja införandet av maxtaxan på dagis och där vi samtidigt som vi amorterar på våra skulder har pengar över så att vi kan justera skatterna! Det är väl en oerhörd styrka om vi kommer i ett sådant läge. En del talar också för att vi kan göra det.

För oss socialdemokrater är skatten inte någonting som har ett värde i sig. Skatt tar vi ut därför att vi gemensamt vill klara att bygga ett gott välfärdssamhälle. Det är det som skatterna används till som är det viktiga. Om vi ser att vi klarar välfärdssamhället med en viss summa pengar och sedan får lite över för att justera skatterna, gör vi gärna det, men inte till priset av sämre vård eller att vi måste börja låna igen.

När vi justerar skatterna skall vi naturligtvis göra det på ett sådant sätt att rättvisan stärks. Det är många vanliga inkomstagare i Sverige som har burit en väldigt tung börda för att ta landet ur den ekonomiska krisen. Alla vet vad vi har fått göra med hjälp av höjda egenavgifter. Det är formellt sett ingen skatt. Men för en löntagare är det i praktiken en skatt när de träffar plånboken.

Tänk om vi nu kan börja en process där vi successivt med egna pengar, inte med lånade, lägger tillbaka till vanliga löntagare i deras plånböcker det som egenavgifterna en gång tog av dem. Vi står inför en sådan situation. Det ligger inom räckhåll. Jag har tillåtit mig att glädjas åt detta och dessutom att säga att om det kommer tidigare än vi har trott är det desto bättre.

Jag tror också att det skulle passa väldigt väl in i konjunkturbilden. Det skulle inte alls vara fel om vanliga löntagare fick den typen av påspädning av sin köpkraft, naturligtvis med iakttagande av att vi klarar statsfinanserna och tillsammans med möjligheten att använda skatterna för att klara tillväxt. En del skatter behöver justeras av det skälet att de kanske hindrar en del företag från att utvecklas. Vi är öppna för det och villiga att pröva det konstruktivt och logiskt. Det är samma restriktion där. Det skall inte ske med lånade pengar utan med egna.

Vi vet också att skatterna kan användas för att driva på den ekologiska omställningen. Finns det någonting mer lockande för vår generation än att också på detta samhällsområde flytta fram positionerna, se till att man med en skatteväxling åstadkommer en ökad stimulans, sparar på råvaror och minskar utsläpp och att man som konsument uppträder mer solidariskt mot kommande generationer? Det ligger inom räckhåll. Vi har det precis runt hörnet.

Vi för i dag skattesamtal med alla riksdagens partier och tänker fortsätta att göra så. Vi inser naturligtvis också att justera skatter ofta inte alls kräver den breda majoritet vi i andra sammanhang talar om. Det går

bra att justera skatter också med ganska små majoriteter och små överviker i denna kammare. Men vi är öppna för samarbete, vi bjuder in till samtal och vill på så sätt se vad som finns av idéer på exempelvis den andra sidan blockgränsen.

För min del utformas politiken baserat på det som har beslutats vid vår partikongress. Det är mitt uppdrag. Det jag har sagt till väljarna i valrörelsen är vårt uppdrag. Utifrån den majoritet som har skapats sker det i samtal och i förhandlingar i Sveriges riksdag. Vi har nu ett politiskt läge då vi har lagt fram en vårbudget som är förankrad bland 190 av riksdagens ledamöter. Mot den bakgrunden, fru talman, måste jag återigen ställa frågan till oppositionen: Om ni inte gillar majoriteten och kräver nyval, varför tar ni då inte steget fullt ut?

(Applåder)

Anf. 6 CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag tror i och för sig inte att problemet är att regeringen inte kan överleva i kammaren. Jag tror att den än så länge kan det. Jag är inte övertygad om att den kommer att klara det så värst mycket längre till, men än så länge är det inte det som är problemet. Problemet är egentligen ett annat och mycket allvarligare.

Vi har en regering som framstår som i ett ständigt tumult och därmed är ständigt tunn i alla de viktiga sakfrågor som måste komma upp till avgörande i denna kammare för att Sverige skall kunna få politisk vägledning inför framtiden. Jag vill hävda att denna regering och denna regeringskonstellation saknar kraft, saknar politik och saknar förmågan att ge politisk ledning.

Statsministern filosoferade lite som han ofta gör kring vad ekonomiska prognoser kan komma att innebära hitåt och ditåt. Låt oss hoppas att allting går bättre än vad det ser ut att göra. Men statsministern har ägnat sig åt detta relativt länge. För ett år sedan när vi stod i denna kammare såg de ekonomiska prognoserna ännu mycket bättre ut, i höstas såg de ännu mycket bättre ut och för några månader sedan var de också mycket bättre än vad de nu råkar vara.

Men det är inte filosoferande om ekonomiska prognoser som vi behöver. Det vi behöver är en politisk ledning från landets regering, förankrad i en majoritet, som ger vägvisning inför framtiden. Man måste nog vara – utan att anklaga statsministern direkt – bra tondöv för att inte höra det muller av missnöje över avsaknaden av politisk ledning som går tvärs genom det politiska livet i detta land i dag.

Om vi ser på den politiska situationen sade jag när jag började debatten att det valresultat vi fick i höstas var ett komplicerat valresultat. Det är ingen tvekan om den saken. Socialdemokraterna gjorde sitt sämsta riksdagsval sedan 1914, och det var ganska länge sedan. Den samlingskonstellation de möjligtvis hade hoppats på var inte i närheten av någon riksdagsmajoritet. Den förändring som var till den borgerliga icke-socialistiska kanten var å andra sidan otillräcklig för att bilda underlag för en ny regering.

I detta läge valde statsministern för det första att icke över huvud taget pröva regeringsfrågan på det sätt som enligt min mening låg i författningens anda och författningens praxis. Han valde att som om ingenting hade hänt regera vidare med en svag minoritetsregering i en svag samar-

betskonstellation. Han hävdade att han med detta kunde ge politisk ledning.

Så fick vi då det som Aftonbladets ledarsida – det är inte jag som har hittat på det – kallade den förlorade hösten, och det ständiga sökandet efter en socialminister. Ingen kan väl riktigt utgå från att den processen i varje del är fullbordad i dessa dagar. Det kan komma nya varv på den rätt kända valsen.

När vi sedan stod här när riksdagen återsamlades i januari sade vi från oppositionens sida: Vad är politiken? Vad vill ni? Vad skall ni göra? Varför är det bara prat och ingen politik? Näringsdepartementet, känt för sina intervjuer, hade levererat en propositionsförteckning som var så tunn att man knappt hittade den över huvud taget.

Här i kammaren fanns det anledning att resa frågan om det över huvud taget inte var bättre att hemförlöva riksdagen, eftersom det inte fanns några regeringsförslag att ta ställning till. Då steg statsministern upp och höll ett anförande med sina visioner för framtiden. Det var väl lite av kretsloppsprincipens tillämpning på politiska anföranden, men det var inte den första tillämpningen av den principen i vår moderna politiska historia. Han försökte skapa ett intryck av: Nu skall saker och ting hända.

Sedan fick vi vad som med alla rimliga mått mätt måste betecknas som den förvirrade vintern. Det tillsattes arbetsgrupper enligt det löpande bandets princip. Det fortsattes att ställas ut löften och ges intervjuer, inte minst från det berömda ”tillväxtdepartementet”, enligt samma det löpande bandets princip. I vårpropositionen skulle politiken för skatter, tillväxt, jobb och ställningstaganden av betydelse för Sveriges framtid komma. Samtidigt blev debatten om företagandet akut. Det hade man viftat bort tidigare. Nu var det uppenbart att det var viktigt.

Det som oroar mig är inte i första hand att huvudkontor flyttar. Lars Leijonborg refererade till att Esselte i dagens tidningar meddelar att det flyttar sitt huvudkontor till London. Det är illa för sysselsättningen och för tilltron till Sverige.

Men nu är det de unga människorna, de unga framgångsrika nyföretagarna, som säger: Vi klarar inte det här med regleringar och skatter längre. Vi ser bättre möjligheter i andra länder. Det oroar mig mycket. När Sveriges ledande tillverkare av flaggor flaggar ut och Sveriges ledande tillverkare av flaggstänger följer efter, då är det inte bara djup symbolik i det som håller på att inträffa. Det är också substans vad gäller jobben.

Det finns många Bengtsfors i Sverige. Jag kan inte lasta vare sig Göran Persson, Erik Åsbrink eller Björn Rosengren – för att inte tala om Bosse Ringholm – för Bengtsfors. Det tänker jag inte göra. Men jag kan lasta dem för att det inte finns någon politik för det som skall komma efter. Nyföretagandet går ned. Företagsamheten känner pessimism. När företag flyttar, då flyttar framtidens jobb och då flyttar förutsättningarna för framtidens välfärd.

Vi vet nu vad Erik Åsbrink sade, att hela den process som ledde fram till vårpropositionen var underlag för den bitterhet som kom till uttryck i den där dramatiska måndagens dramatiska presskonferens, att vårpropositionen absolut inte innehöll någonting och att detta har sin grund i en politisk splittring inom det socialdemokratiska partiet och inom den regeringskonstellation som finns.

Skattesamtalen förs i snigeltakt. En snigel skulle nästan falla i sömn. Pensionsfrågan förmår man inte att föra i hamn. Någon politik vad gäller Sveriges deltagande i det europeiska valutasamarbetet förefaller inte ens finnas vid horisonten.

Vi gjorde en datorsökning, fru talman, på vårpropositionen för att se hur många gånger det finns en begäran från regeringens sida att få återkomma i en fråga. 80 gånger begär regeringen att få återkomma till riksdagen i olika frågor. 80 gånger säger de att de inte kan fatta beslut, de har ingen politik, de vet inte vad de skall göra, de ber att få återkomma.

Vi kan inte ha *business as usual*; ett statsråd kommer och ett annat statsråd går. *Business as usual*, var god dröj, vi ber att få återkomma – fyra år är en för lång tid för detta politiska förfall! Därför är nyval det som är rimligt, fru talman.

(Applåder)

Anf. 7 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Låt mig börja med att säga att jag kan ha en viss förståelse för de borgerliga partiernas agerande utifrån att jag har en erfarenhet av hur det är att vara partiledare och i opposition. Det utbryter gärna en viss frustration när man inte har möjlighet att göra det som man vill och det man har sagt till sina väljare att man vill och skall göra. Då kan jag förstå att det gäller att hitta på något för att komma till tals och få ut sitt budskap.

Nu tycker jag inte att ni har valt en särskilt bra metod måste jag säga; att begära en särskild debatt utifrån att det råder en osäkerhet om det politiska läget bara för att finansministern har avgått. Det stämmer ju inte med verkligheten. Det skulle i så fall innebära att det var en stor mängd väljare som röstade på finansminister Erik Åsbrink som person i kombination med finansministerämbetet. Det har jag väldigt svårt att tro. Visserligen har vi nu till en viss del personval i landet. Men att det skulle ha en sådan oerhörd omfattning att hela politiken skulle stå och falla med denna enda person har jag verkligen svårt att tro.

Det är ju så, som Göran Persson har redogjort för, att politiken ligger fast. Vi har en budget som samtliga tre samarbetspartier står bakom. Vi är inte nöjda med allt, det är väl känt. Men som helhet tycker vi att det är bra. Det går åt rätt håll. Vi har framtiden för oss. Vi har en hel mandatperiod då vi skall fortsätta att arbeta tillsammans och säkert både göra fler och bättre saker.

Men det som ni är besvikna på är ju inte att vi gör någonting utan att vi inte gör det ni tycker att vi skall göra. Det har jag som sagt var en viss förståelse för, men att vi skulle ändra detta för att finansministern avgår har jag ingen förståelse för.

Jag skulle vilja rikta en uppmaning till er. Om ni verkligen skulle vilja få gehör för er politik, och att det här mullret av missnöje som Carl Bildt pratar om skulle få en verklighetsanknytning, en förankring ute bland dem som går och röstar och som har valt en annan politik än den moderata och den borgerliga, då tror jag inte att ni skall stå här i kammaren. Då tror jag att ni skall åka ut i landet och träffa mängder av människor och diskutera med dem hur det egentligen ser ut, hur det är i vardagen. Hur är det med jobben? Hur är det med vården? Hur är det med

välfärden, tryggheten, skolan, äldreomsorgen osv.? Hur är det för de små företagen, vad har ni för problem egentligen?

Det tror jag att ni skulle göra allihop. Ni skulle ge er ut i landet och resa och föra en dialog med de människor som ni tycker skall stödja er politik. Det är ju möjligt att ni kanske skulle få gehör då. Jag har svårt att tro det. Alternativet, dvs. er politik, om vi i alla fall tar det största borgerliga partiet, Moderaterna, innebär ju faktiskt stora skattesänkningar. Det finns naturligtvis de som är lyckliga över det; de som skulle tjäna mycket på det, alltså de som har relativt höga inkomster.

Det här har ni tänkt att finansiera genom sänkta ersättningsnivåer i sjukpenning och föräldraförsäkring och genom att införa ytterligare en karensdag i sjukförsäkringen. Ni vill försvaga arbetslöshetsförsäkringen genom att sänka lägsta dagpenning, skärpa arbetsvillkoren och successivt införa en bortre parentes. Det skall bli nedskärningar när det gäller arbetsmarknadspolitiska åtgärder och besparingar när det gäller förtidspensioner, underhållsstöd, räntebidrag och bostadsbidrag. Det står att läsa i den moderata ekonomiska motionen.

Det här innebär att det sker en inkomstöverföring, främst från kvinnor till män och framför allt från kvinnor med låga inkomster till män med höga inkomster. Det visar en analys av den här politiken. Det är stora skattesänkningar som ni föreslår, och de skall betalas på det sätt som jag nu redogjorde för.

Om ni åker ut och talar för den här varan, och jag tycker att ni skall göra det, så kommer det väl att visa sig hur stort stöd ni kommer att få. Och det visade sig väl i det val som vi faktiskt hade för lite drygt sju månader sedan. Det fanns inte ett särskilt stort stöd. Då får ni väl respektera att väljarna har valt en annan politik.

Väljarna vill att det skall finnas en politisk majoritet som har en annan politisk dagordning, en dagordning som säger att alla människor som kan och vill ha ett arbete skall kunna få det, att det skall finnas en väl utbyggd välfärd i form av vård och omsorg, en bra skola till barnen, en förskoleplats till alla barn oavsett vad deras föräldrar gör och en aktiv satsning på miljöomställning. Den skall bygga på trygghet. Den skall bygga på rättvisa i kombination med tillväxt och jobb.

Det är den politik som en majoritet visade sig vilja ha när vi hade val så sent som i september förra året. Jag tycker att ett valresultat är värt respekt för att de människor som har tagit ställning är värda respekt. Sättet att få respekt är att möta människor och föra samtal om hur deras situation ser ut.

Jag är säker på att om ni åker ut nu kommer ni naturligtvis att möta ett fortsatt missnöje. Ni kommer att möta ett fortsatt missnöje med att det inte går tillräckligt fort, att det fortfarande är för många arbetslösa, att det fortfarande är stora brister i vården, att det fortfarande är stora brister i skolan, att miljöomställningen går för sakta och att många tycker att det går för långsamt i politiken. Det har jag förståelse för. Men det är också ett demokratiskt sätt att arbeta som, det tror jag att vi är överens om, är att föredra framför andra, mindre demokratiska, arbetssätt i politiken.

Men vi måste, och ni måste, ju prata med väljarna om det här. Det här stödet kommer inte att förändras för att ni begär en extra debatt i riksdagen utifrån en osäkerhet i politiken som inte uppfattas av väljarna. De opinionsundersökningar som har kommit under den här tiden visar ju att

stödet för de partier som nu samarbetar om politiken faktiskt ligger fast. Så är det.

Det här mullrande missnöjet visar sig inte mer än i ganska begränsade kretsar och då handlar det framför allt om företagens utflyttning, som ju är en fråga som får orimliga proportioner i förhållande till den roll den spelar. Jag menar inte att den är oviktig. Vi skall naturligtvis också diskutera dessa frågor. Vi skall diskutera företagens villkor, både de stora företagens och de små, men vi måste ha en balans i det politiska samtalet. Saker och ting måste få sina rätta proportioner.

Den här debatten tror jag inte blir mer klagande än att vi kan slå fast att det finns en parlamentarisk majoritet för den politik som statsministern har redogjort för. Vi kommer säkert att förbättra den.

Jag har vid något tillfälle sagt att detta samarbete behöver växa till sig, att vi behöver stärka samarbetet. Om det finns en svag länk i samsarbetskedjan, skall vi naturligtvis stärka den. Det är vi förmögna att göra. Vi skall använda hela mandatperioden.

(Applåder)

Anf. 8 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! En rimlig fråga att ställa till statsministern, till Gudrun Schyman och till Birger Schlaug är om kvaliteten på vård, skola och omsorg har blivit bättre än vad den var för fem år sedan, då Socialdemokraterna tog över. Det skulle vara intressant att få ett svar på den frågan.

Statsministern använde här ordet bisarr, men statsministern måste ju faktiskt förstå att vi känner häpnad, för att inte säga ängslan, vänligt uttryckt, när vi 1995, 1996, 1997, 1998 och också 1999 har hört att åtgärderna kommer – de kommer, vänta de kommer.

Ordet bisarrt, ja. Vi fick ju höra i höstas att nu är budgeten framlagd. Det är inte så mycket att göra åt den, men vänta till våren. Då kommer den. Det är klart att vi har varit lyhörda.

Och så kom då den där dagen när det basunerades ut att Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet var överens om någonting, vad det nu var. Jaha, tänkte man. Men nästa dag framträdde Schyman eller Schlaug och sade: Nja, vi vet inte om vi är överens om det som vi var överens om i går – och så har journalisterna fått ett nytt scoop – för att sedan tredje dagen få uppleva att någon från stöttapartierna träder fram och säger: Nja, vi vet inte precis om vi är överens om det som vi sade i går att vi inte skulle vara överens när det gäller det vi bestämde i förrgår.

Då träder Birger Schlaug fram när det blir afton och det blir morgon den fjärde dagen och säger: Det är ynkligt att man inte kan stå för det man har ställt upp på. Och så kommer den schlaugiska knorren: Vad är detta för tjafs?

Då levererar Schyman en truism. Hon säger: Jag tror att vi behöver fördjupa vårt samarbete.

Då säger Göran Persson, general för detta Orsa kompani en sanning som vi alla ansluter oss till: Så här kan det inte fortsätta. Det är direkt citat, fru talman, och vi håller med honom om det.

Som politisk såpopera är det ju lite underhållande, men man kan ju inte kalla det att regera.

Nåja, nu vore det orätt att inte ta med en annan viktig rollinnehavare, nämligen Björn Rosengren, som hojtar att vi skall skaffa världens bästa

företagsklimat. Företagarna sätter i halsen, tror jag, och börjar väl så småningom undra vilket land han avsåg.

Efter allt detta säger Göran Persson: ”Det finns inget i dagens parlamentariska situation som säger att vi inte kraftfullt skall kunna regera vidare.” Han kunde väl åtminstone ha strukit ordet kraftfullt, fru talman.

Sanningen är naturligtvis den att ju längre det dröjer innan vi får punkt satt för denna kraftlösa och oförmögna s.k. regeringspolitik, desto högre pris får svenska folket betala.

Två dagar innan vårpropositionen presenteras får vi veta, till allas vår häpnad, att det knappast likväl är dragkampen mellan regeringen och stödpartierna som utgör problemen, som om inte detta vore nog. Det har rätt omfattande split och långvarig söndring inom det socialdemokratiska partiet. Det brukar bli 18–1, berättar Göran Persson. Åsbrink kontrar då med att säga att han inte kan minnas någon sådan situation. Alltså inte ens om målkvoten efter matcherna är man överens.

Fru talman! Vi har hört Mona Sahlin säga att det får vara slut på rätten att rikta blockader mot ensamföretagare som inte har någon anställd. Kan man tänka sig något mer rimligt krav? Hur blir voteringsresultatet i regeringen när denna självklarhet någon gång i framtiden måhända skall avhandlas? Blir det 18–1 eller 17–2, eller vad blir det? Förresten, spelar det någon roll? Herrarna i LO-palatset vid Norra Bantorget har ju redan fällt ned stoppbommen.

Vi har nu i flera år hört Mona Sahlin klokt nog slå fast att skatten inom tjänstesektorn måste sänkas. Men vilket skulle ett eventuellt voteringsresultat bli? Blir det 18–1 eller 15–4? Frågan är hur länge svenska folket skall behöva vänta på den här typen av konkreta besked.

Fru talman! Den första meningen i vårpropositionen lyder: ”Svensk ekonomi står stark.” Det vore orätt att inte tillstå att Göran Persson har varit duktig på att skära ned, dra in och avfolka, sådant som av en regering kallas för att spara. Men statens budgetsaldo är ju inte hela svenska ekonomin. Sedan hade det kanske varit klädsamt om Göran Persson, när han bröstade upp sig om budgeten, hade nämnt hur många miljarder han tar hem på försäljning av statlig egendom och hur många miljarder han plockar hem från AP-fonden för att rädda sin budget.

Men inte kan man säga att landstingens ekonomi står stark. Inte kan man hävda att alla kommuners ekonomi står stark. Inte vill väl någon göra gällande att skolornas ekonomi står stark, när eleverna är ute och demonstrerar därför att de har läroslösa lektioner. Jag tror inte heller att någon vill hävda att de ekonomiskt sämst ställda pensionärerna eller de ofantligt många arbetslösas ekonomier står starka.

Mats Odell påtalade i debatten här i kammaren i samband med att vårbudgeten presenterades att han samtidigt som han läste den såg programmet Striptease i TV – och det gjorde jag också – om hur personalen inte orkar, om hur gamla människor kränks och föses åt sidan. Jag tror inte att en enda ledamot önskar att våra gamla och sjuka skall behöva leva under så ovärdiga förhållanden. Vi måste få något slags värdighetsgaranti för våra sjuka och gamla.

Fru talman! Det har i decennier existerat en föreställning i vårt land om att värdighet i vård och omsorg står i absolut relation till skattetryckets nivå. Om vi vill ha god vård och omsorg måste vi betala världens

högsta skatter, har det tutats i oss. Om detta vore sant, borde fältropet i dag vara: Betala hela lönen i skatt!

Socialdemokraterna har i landstingen i Västra Götaland, i Skåne och i Stockholm lämnat efter sig miljarder i underskott – alltså i de riktigt folkrika områdena saknas hisnande belopp. Nu kommer den socialdemokratiska oppositionen där att peka ut dessa landsting för att allt inte är som det skall vara. Så fungerar den politiska debatten. Hur skall då landstingen klara av att ge värdig vård och omsorg? Det är en av de viktigaste frågor som någon kan ställa, och fru talman, jag skall svara på den i nästa anförande.

(Applåder)

Anf. 9 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Jag och många med mig har med stigande förvåning sett och hört hur regeringsunderlaget successivt vittrar sönder. Oförmågan att hålla sams är ju ett stående samtalsämne hos de människor som vi i dag fått uppmaningen att vi skall lyssna på. Där talar man om detta.

Göran Persson har själv sagt så här: Om v och mp inte orkar stå för helheten så blir det problem. Då får de en nästan ohållbar situation att först göra upp med oss, sedan kritisera och sedan rösta för. Man tappar i förtroende, har Göran Persson sagt.

Han har också sagt: Man får vara tacksam för att det inte var dessa partier som skulle ta landet ur krisen. Nu är vi så starka att vi kan kosta på oss en del piruetter av det här slaget.

Det är uppenbart att även med Perssons mått mätt är den här konstellationen sådan att den riskerar att uppnådda resultat förfuskas och föröds. Även utan Perssons bedömning hade jag varit oroad över konsekvenserna av den politik som regeringen tvingas till eller frivilligt för tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Men det som man känner störst oro för, fru talman, är ju oförmågan till förnyelse. Var är handlingskraften någonstans? Det var ju ett magert program som den nya finansministern presenterade i vårpropositionen. Om det är något som skall ändras så är det i alla fall inte nu, som flera talat om. Det har skjutits på framtiden.

Makt kan man ju få om man ställer ut löften som människor tror på. Det gjorde Göran Persson i valrörelsen. Jag har förstått att den lilla röda lappen spelar en viktig roll i det här sammanhanget. Men det finns en poäng, fru talman. Den röda lappen har ju ingenting med den här kammaren att göra. Den här kammaren har hört på och tagit ställning till det som kallas en regeringsförklaring. Den lappen är lite viktigare än den här lilla röda lappen som Göran Persson har vinkat med i dag. Den lappen, regeringsförklaringen, är ju framkommen i samtal med dem som bildar ett regeringsunderlag. Fru Schyman tycks ju nu tro att hon har lämnat rollen som ledare för ett oppositionsparti, vad jag har förstått.

Fru talman! Låt oss gå igenom lite av det som sades i regeringsförklaringen, den kanske lite viktigare lappen, förra året. Där sades det så här: ”En politik för ökad tillväxt måste formuleras i aktivt samarbete med det svenska näringslivet.” Dessutom sades det: ”Formerna för lönebildningen, arbetsrätten, arbetstiderna och andra frågor som rör förhållandet mellan de anställda och företagen bör formars i samarbete mellan parterna på arbetsmarknaden.” Så hette det i regeringsförklaringen.

Resultatet är i själva verket att diskussionerna med parterna på arbetsmarknaden har havererat och att regeringen sitter ensam med problemet i knät. Rosengrens överläggningar med storföretagarna slutade med att de talade om svek och luredrejeri när de inte återfann några förslag i vårpropositionen. Några enklare regler eller sänkta arbetsgivaravgifter för småföretagarna blev det inte.

Hela Sverige skall leva, upprepade Göran Persson i regeringsförklaringen. Det ekologiskt hållbara samhället och aktiva konsumenter gör lantbruket till en framtidsnäring. Jordbruket skall ges villkor som är likvärdiga med andra näringars. De här orden gav möjligen bönderna en smula hopp i hopplösheten.

Vad blev det? Jo, löst prat i vårpropositionen. Någon lättare packning och avlyft ryggsäck har jordbruket inte fått, trots att det förvisso är en framtidsnäring.

Sveriges tätposition som IT-land skall befastas skrev regeringen i regeringsförklaringen. Varför bygger ni inte då den infrastruktur som behövs för att klara av det som vi så riktigt har betecknat som en digital allemansrätt? Ge hela landet en chans att växa! Låt enskilda människor få bo och arbeta där de vill! Det skapar en grund för tillväxt och framtidstro.

Fru talman! Jag vet inte om regeringen över huvud taget ser människor utanför de stora städerna. Det pågår en avfolkning av Sverige som är utan jämförelse. Det finns över huvud taget ingen motkraft i regeringens politik. Där finns bara hopplöshet att vänta för de människor på landsbygden och i småorterna som vill ha möjligheter. 210 av landets kommuner tappar i befolkningsantal. Den utvecklingen, eller snarare den avvecklingen, har regeringen och Göran Persson ansvaret för. Det kan inte få fortgå.

Sverige skall vara ett föregångsland i omställningen till en hållbar utveckling har det hetat. Ja, men det som skett är att det vi utarbetade för några år sedan i regeringsställning håller på att förfuskas i ett traditionellt soptänkande. Biodrivmedlen, som är en viktig del av Centerpartiets klimatstrategi, vill regeringen och Miljöpartiet lägga skatt på. Så är det. Löst prat om skatteväxling, så även i dag, har i regeringens, Vänsterpartiets och Miljöpartiets regi blivit till straffbeskattning av biodrivmedel. Så har det blivit, fru talman. De ökade medel till miljön som regeringen, Miljöpartiet och Vänsterpartiet kallar historiska är ju bara ett avancerat dribblande med pengar mellan konton.

Jag menar att vi har goda förutsättningar i Sverige att bli ett föregångsland för en hållbar utveckling. Det finns mycket bra miljöarbete i det svenska näringslivet. Det finns möjligheter till ett ekologiskt lyft som bl.a. Miljöexportutredningen visar. Vi har en historisk chans, men regeringen, Vänstern och Miljöpartiet väljer att stå vid sidan av vägen och titta på när möjligheterna passerar förbi. Likadant är det med tryggheten, fru talman.

Steget in i 2000-talet skall tas med en politik som ökar rättvisan i Sverige, stod det kanske inte på den röda lappen, men det stod så i regeringsförklaringen. De första stegen på det området tog regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet och vill höja högkostnadsskyddet för läkemedel. Så har det gått till. Det betyder att de människor som behöver läkemedel får betala mer.

De funktionshindrade skall ha goda möjligheter till delaktighet sades det, inte på den röda lappen men i regeringsförklaringen. Trots det lägger regeringen inget förslag om assistans för dem som är funktionshindrade och över 65 år.

Fru talman! Jag menar att det är vår viktigaste uppgift som förtroendevalda att göra det bättre för dem som har det svårast i samhället. Att skapa trygghet och rättvisa i samhället är grundläggande för att få människors förtroende. Regeringen har tappat det perspektivet på sitt uppdrag.

Fru talman! Den här regeringen och det här regeringsunderlaget räcker inte till för att förnya och lyfta Sverige. Sverige skulle må bra av en ny regering.

Anf. 10 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Politiken ligger fast sägs det, men sanningen är ju att den har kört fast. Den sitter fast i gytjan. Den är handlingsförlamad. Aftonbladet hade för en tid sedan fyra sidor om alla långbankar, allting som borde ske men som i praktiken inte sker.

Gudrun Schyman försade sig också. Hon sade detta gång på gång – politiken ligger fast – men till sist kom det: Politiken ligger fast, men den skall förbättras. Det var ju just det som gjorde att Erik Åsbrink var så missnöjd. Konflikterna med Gudrun Schymans förbättringar med uppriktigt utgiftstak och allt detta var ju det stora problemet.

Jag måste säga att det är besvärligt att debattera med Göran Persson. Han kastar in nya fakta i debatten som gör att själva grunden för det man skall tala om hela tiden förändras. Nu säger han t.ex. att Sverige snart inte har någon nettoskuld. Det är ju livsfarligt att säga detta när man skall ha med Gudrun Schyman att göra. Då kommer hon att driva sitt krav på sprängt utgiftstak ännu hårdare. Men detta är ju en ganska meningslös formulering.

Vi kan väl inte ta våra pensionsavsättningar för att betala statsskulden? Det reella är alltså att Sverige fortfarande har en skrämmande hög statsskuld.

Beträffande detta med prognoser så har de flesta av era prognoser i verkligheten inte infriats, utan det har blivit sämre – det gäller tillväxten under de flesta åren, och det gäller jobben. Men i debatter säger Göran Persson att det mycket väl kan bli bättre och att man då skall göra både det och det. Ja, men det brukar ju bli sämre. Ta detta med t.ex. skatterna. Så sent som något år före valet, alltså för ungefär två år sedan, sade ni att skattekvoten i år, 1999, skulle vara ungefär 52 %. Men nu är den 56 %. Det är en skillnad på 70 miljarder kronor.

När jag såg Göran Persson i det TV-inslag som retade Erik Åsbrink så mycket, så ryckte jag bara på axlarna och tänkte för mig själv: En ny pratbubbla. Sådant har vi ju hört så mycket. Man säger: Det kan mycket väl bli bättre, och då skall vi göra det och det. Men i praktiken blir det ju sämre.

Nu kommer ni inte att nå ert löfte om halverad arbetslöshet – i sig en oerhörd politisk skandal. Men då har ni kastat in ett nytt löfte som skall infrias 2004. Jag tittade på när vi kommer att nå det löftet, om sysselsättningen framöver utvecklas på samma sätt som den utvecklades under den förra mandatperioden. Och då når vi inte detta år 2004 utan år 2054. Det kommer att ta 50 år om vi skall hålla fast vid den takt på jobben som ni

uppnådde under den förra mandatperioden. Det är ju detta som är den reella diskussion som det är så oerhört viktigt att vi får.

Visst, Sverige befinner sig för närvarande inte i någon akut ekonomisk kris. De som har jobb har fått reallöneförbättringar. De som har haft turen att ha sina barn i en någorlunda skola har inte bekymmer med skolan i varje fall. De som är friska har inte bekymmer med vården. Visst, för en hel del människor är det ganska hyggligt i detta land. Men det som vi måste diskutera är: Skall vi vara nöjda med detta? Skall vi vara nöjda med att hundratusentals människor som vill och kan arbeta inte får arbeta? Skall vi vara nöjda med att en massa företag flyttar utomlands? Skall vi vara nöjda med att situationen i skolan fortsätter att försämrats?

Göran Persson lade fram en gymnasiereform när han var skolminister som han kallade *Gymnasium för alla*. Vi har gått in i statistiken och tittat på hur många 20-åringar i storstäderna som nu verkligen har en avslutad gymnasieutbildning med godkända betyg i kärnämnen. Och tittar man på den gruppen så finner man att beteckningen *Ett gymnasium för hälften* hade varit en bättre rubrik. Så många är avhopp, och så många är de underkända.

Det händer alldeles för lite. Och tyvärr är det så att politiken också har en inriktning där de allra svagaste i mycket hög grad drabbas. I dag inleder Kommunförbundet sin kongress i Göteborg. Där driver Socialdemokraterna att handikappreformen skall rivas upp, ett krav som ligger väl i linje med antalet försämringar som man har genomfört under de senaste åren från den här kammaren.

Gudrun Schyman sade i den förra debatten som vi hade: Lars Leijonborg kan vara lugn. Vi kommer inte att svika våra löften till änkorna.

Men nu bekräftas det ju att det är precis det som Vänsterpartiet kommer att göra.

Och Pierre Schori, som redan är den biståndsmminister i Sveriges historia som har skurit ned biståndet mest, avslutar sin bana med ett jättehugg i biståndet. Detta är sorgligt.

Det här är exempel på att jag tror att väljarna känner: Vi fick inte det som vi trodde när vi gick och röstade. Och om Gudrun Schyman är så övertygad om att det fortfarande finns ett folkligt stöd för denna politik, varför är hon då så avvisande till att testa det bland väljarna? Gudrun Schyman behöver inte säga till mig att jag skall ut till väljarna. Jag är ständigt ute bland väljare. Och det är bl.a. det som gör att jag menar att nyvalskravet är mycket berättigat, därför att jag är övertygad om att om vi fick driva en valrörelse inför t.ex. den 13 juni så skulle vi få majoritet för en ny politik.

Det har, både här och i en del massmedier, talats om att oppositionen regelmässigt, tror jag att Göran Persson sade, kommer med nyvalskrav. Det är fullständigt felaktigt. Det är många många år sedan som Folkpartiet krävde något nyval. Men vi gör det nu därför att Sverige har hamnat i en exceptionell politisk situation. Regeringsmakten rämvar inför våra ögon, finansministern avgår, och det är tal om att Vänsterpartiet och Miljöpartiet skall in i regeringen. Det är inför denna osäkerhet som det är mycket rimligt att svenska folket får säga sitt om framtiden.

(Applåder)

Anf. 11 BIRGER SCHLAUG (mp):

Fru talman! Alla ni på läktaren som lyssnar och alla ni som ser på TV eller lyssnar på radio! Lars Leijonborg sade att han ständigt är ute bland väljarna. Se där, en förklaring till de dåliga opinionssiffrorna.

I morse när jag vaknade låg det en Kalle Anka-tidning vid min sida. Min son hade sovit i sängen bredvid. Den sida som var uppslagen i denna Kalle Anka-tidning fanns det fyra tomma pratbubblor. Jag tyckte att det var likadant här i dag – fyra tomma pratbubblor. Det som var tomt i Kalle Anka-tidningen var Knattes, Fnattes, Tjattes och farbror Joakims pratbubblor. Här var det de borgerliga partiledarnas pratbubblor.

Vad vill ni egentligen? Ni har pratat i 40 minuter utan att säga vad ni vill. Och sedan kräver ni nyval utifrån att den konstellation som nu samarbetar inte driver moderat politik. Är det ändå inte lite märkligt?

Erik Åsbrink måste, i alla fall i de borgerligas ögon, ha varit en mycket stor man, så stor att man uppfattar det som fullständig kris när han har avgått – det bör bli nyval och extra krisdebatt i Sveriges riksdag.

Erik Åsbrink hade sannerligen sina ljusa sidor och gjorde ett gott hantverk. Men någon måtta måste det väl ändå vara?

Efter att ha hört de fyra borgerliga herrarna är det bara att konstatera att det finns ett nytt gnällbälte i svensk politik. För så tomma pratbubblor har jag sällan hört som när dessa fyra herrar har pratat. Att glömma vad de själva gjorde är uppenbarligen det enda som de vill komma ihåg. Och jag har sagt det förut, och jag säger det igen, nämligen att det är en stor likhet mellan en adventskalender och Carl Bildts minne – lucka efter lucka.

Vi samarbetar med regeringen nu, och det fortsätter vi med, och det har fungerat väldigt bra. Men samtidigt har vi nu också tagit på oss rollen som lite ilska i vissa frågor, därför att det behövs någon som säger någonting och som har några visioner, eftersom den borgerliga oppositionen inte har några.

Jag tror att det var bra och nyttigt när vi tog strid för att pengarna inte skulle hamna hos militären som de borgerliga partierna och andra ville.

Jag tror att det är bra när vi nu lägger in så mycket krut vi kan för att se till att biståndet kommer att höjas.

Jag tror att det är klokt att driva miljöfrågor, både i samarbetet och i ett utåtriktat samtal. Men jag menar att de tre partier som nu samarbetar har en gemensam vilja att satsa på miljön, på ett rättvisare samhälle och på att återuppbygga politiken som ett instrument för de många människorna. Mot detta står de fyra tomma pratbubblorna.

Vad innebär då vårbudgeten som man nu kastar sig över och säger att den inte innehåller någonting?

För det första: Som första land i världen har Sverige fått in gröna nyckeltal i finansplanen, dvs. tal som visar hur politiken fungerar ihop med miljön.

För det andra: En av inriktningarna på skattesamtalen skall, enligt vårbudgeten, vara en grön skatteväxling som minskar skatterna på arbete och höjer skatterna på miljöförstöring. Det driver på en teknikutveckling och underlättar för tjänstesektorn att växa. Det ger bättre miljö och fler jobb.

För det tredje: En stor satsning på miljöforskning, miljöbrottsbekämpning, stora inköp av ur- och naturskogar, satsning på biotopskydd

och genombrott när det gäller satsning på marksanering. Det ger både bättre miljö och bra, nyttiga jobb.

För det fjärde: En stegvis ökad satsning på integration. Vi måste se allvaret i den uppdelning, diskriminering och höga arbetslöshet som nu drabbar invandrare. Här måste ännu mer till.

För det femte: Mer pengar till kommunerna, vilket ger fler vuxna i skolan och barnomsorgen och bättre äldreomsorg och sjukvård. Det ger fler jobb och bättre kvalitet. Hur kan man få det, Alf Svensson, om du skall samarbeta med Carl Bildt, som vill ge kommunerna mindre pengar? Fler vuxna i skolan kostar pengar, och det skall kosta pengar. Dessa tre partier har sett till att kommunerna får mera pengar.

För det sjätte: Sänkt skatt för låginkomsttagare, sänkta arbetsgivaravgifter för långtidsarbetslösa och den tillfälligt sänkta fastighetskatten förblir sänkt. Det är väl bra?

För det sjunde: Rätt till barnomsorg för alla barn, högre pension för de sämst ställda pensionärerna och höjt barnbidrag. Dessa fyra tomma pratbubblor tycker inte att detta är någonting.

För det åttonde: En rejäl utbyggnad av grundforskning och forskarutbildning ökar stegvis med 700 miljoner kronor. Det är bra, det är nödvändigt och det kommer att ge nya jobb i framtiden.

Jag kan fortsätta min uppräknning, men jag avslutar med att säga att statsskulden betalas av i den takt som vi lovade före valet. Det är viktigt. Både miljöskuld och statsskuld skall betalas av. Vi skall inte lämna några skulder till kommande generationer, för då minskar våra barns frihetsutrymme.

Mycket få, om ens några av dessa framgångar, hade varit möjliga med ett moderatledd regering. Det vet ju alla.

Vi som sitter här hade säkert fått lägre skatt. Vi som redan har hade fått ännu mer.

Militären hade fått mer pengar till nya vapenköp, men skolan och vården hade fått mindre.

Grön skatteväxling, inköp av ur- och naturskogar, marksanering, biotopskydd – inget hade blivit av. Det vet vi allihop.

Nu vill Miljöpartiet gå vidare. Vi ser fram mot en sänkning av arbetstiden. Att sänka arbetstiden till 35 timmar är ett klart mål för oss. Det ökar livskvaliteten för många människor, ger mer tid till våra barn och minskar statens kostnader för förslitningsskador och utbrändhet, något som inte minst drabbar de kvinnor som arbetar väldigt hårt inom sjukvården och inom äldreomsorgen.

Men sänkt arbetstid innebär också att vi kan minska arbetslösheten och snabbt nå upp till de målsättningar som finns när det gäller att sänka arbetslösheten.

Men Miljöpartiet vill också gå vidare när det gäller biståndet. Ökningstakten är för låg. Vi är långt ifrån enprocentsmålet. Vi är visserligen bäst i världen, som det heter, men vi måste nå upp till enprocentsmålet. Det är för oss högprioriterat.

Den globala kampanjen Jubel 2000 driver kravet på en skuldavskrivning av den del av de fattigaste ländernas skuld som klassas som obetalbar. Vi i den rika delen av världen måste nu besinna oss. Vi måste ställa upp allihop, oavsett om vi är med i EU eller står utanför. Alla i den rika delen av världen måste ställa upp på detta.

En nyligen presenterad rapport från FN:s utvecklingsprogram visar att konsumtionen i världen har fördubblats på 25 år, samtidigt som 1 miljard människor har blivit fattigare. Detta är den absolut största globala krisen och därmed också den största krisen för vårt eget samhälle.

Solidaritet är ett ord som aldrig kan bli omodernt. Det är en förutsättning för ett ekologiskt och socialt hållbart samhälle i en socialt och ekologiskt hållbar värld. Det är den rödgröna utmaningen. Men vilken plattform har ni andra fyra partier med era tomma pratbubblor? Är det Nato-medlemskap, lägre skatt för dem som har höga inkomster, moderat miljöpolitik?

Alf Svensson, Gud bevara oss för en sådan politik.
(Applåder)

Anf. 12 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! När jag följer den här debatten blir jag faktiskt lite nedstämd. Bristen på samordning i inläggen är total. Här har man utlyst en debatt för att kräva nyval. Det finns ingen som helst politisk samordning, politisk inriktning eller politiskt fokus, utan bara en allmän skur av löften och spridda påhopp.

Vi lever just nu i en tid som gör att vi kanske skulle ta vår kraft i anspråk för att diskutera andra saker. Det pågår krig i Europa. Världen präglas av våld: de hemska övergreppen i USA i natt, mordandet i Östtimor. Det är en sådan värld som vi lever i. Och här diskuterar vi just nu någonting som de allra flesta nog har väldigt svårt att förstå.

Ansvar för detta finns det ingen anledning för mig att utkräva. Men när jag hör hur lite som man har lärt och hur snubblande nära det är för dessa fyra partier att falla tillbaka till det gamla, då blir jag lite ängslig.

För den som är intresserad av historia är det i dag nästan på pricken fem år sedan som Anne Wibble och Carl Bildt lade fram den finansplan som i praktiken försatte Sverige i konkurs. Då gick allt åt rätt håll, sade man. Och Wolrath sade: Jag lånar inte ut en krona åt svenska staten. Det där känner ni till.

Man trodde ju att ni hade lärt er någonting, men jag har skrivit ned vad ni har sagt under era inlägg. I kritiken av mig, av regeringen, av socialdemokratin och av riksdagsmajoriteten har nu fyra oppositionspolitiker klivit fram och sagt: Vi vill leda Sverige genom en politik som präglas av följande:

- högre utgifter för bistånd,
- större satsning på och mer pengar till vården än vad regeringen anslår i vårbudgeten,
- ännu mer pengar till skolan,
- ännu mer pengar till gymnasieskolan,
- ännu mer pengar till regionalpolitiken,
- ännu mer pengar till jordbruket,
- ännu mer pengar till pensionssystemet och särskilt till änkorna,
- ännu mer pengar till IT-sektorn,

- ännu mer pengar till de handikappade,
- ännu mer pengar för att klara en värdighetsgaranti samt
- ännu mer pengar för att klara högkostnadsskyddet och för att undvika en höjning i läkemedelsförsäkringen.

Detta vill vi betala, säger man, med hjälp av ännu lägre skatter.

Ni som har ett lån, du som just har flyttat in i ett hus och förverkligat din livsdröm, passa dig för denna förnyelse! Det är ingenting annat än det gamla som redan är prövat och som körde Sverige till den ruinens brant som vi nu gemensamt har tagit landet bort ifrån.

Vad som skrämmer mig är att ingen av dessa fyra gör anspråk på att leda kvartetten. Vem är det som har samordnat detta budskap? Vem är den briljanta hjärnan bakom denna debatt? Vem är det som har suttit på sin kammare och lagt upp strategin och sagt att det är detta som Sverige nu behöver? Vem av dessa fyra känner sig kallad att leda den s.k. oppositionen, och består den av fyra?

När man går så långt att man kräver nyval och totalt dömer ut en riksdagsmajoritet hade man väl ändock kunnat försöka att åtminstone före debatten sätta sig ned och samordna det budskap som skall vara regeringsalternativet.

Det är möjligt att Carl Bildt inte stannar i Sverige – de klagomålen har vi ju hört – men det finns väl andra i det moderata partiet som i så fall kan ta på sig ansvaret.

Det är möjligt att Alf Svensson inte tycker att det är hans uppgift att kliva fram när moderaterna inte fungerar. Men det finns kanske andra i kristdemokraterna som känner ansvar för att valresultatet också skall omsättas i något slags ansvarstagande för landet.

Folkpartiet skall vi kanske inte kräva så mycket av, och Centerpartiet har sin ställning.

Men varför utlysa debatt? Varför kräva nyval, när man inte ens har orkat träffas före debatten för att ge ett samlat budskap om vilket alternativ som i så fall erbjuds? Om ni har träffats före debatten och kommit fram till det budskap som har presenterats från talarstolen, är det i sanning ingenting annat än att gå tillbaka till det gamla, som en gång i tiden störtade 55 000 småföretagare i konkurs, gjorde att Sverige hade 500 % ränta, gjorde 600 000 människor arbetslösa och försatte oss i ett läge som innebar att man faktiskt skrattade åt oss ute i världen.

Jag vägrar tro att det är så illa. Jag tror att det helt enkelt är så att oppositionen, i avsaknad av politik, sade: Vi måste göra någonting för att visa att vi också har någonting att komma med. Debatten som sådan blev det politiska grepp man tog. Men när det gäller vad debatten skulle handla om och vilket alternativet var, fanns inget svar att ge, och detta i en tid då det krävs en samling, inte bara i vårt land utan också i Europa, för att hantera det kanske mest dramatiska vi upplevt på länge.

Fru talman! Någonting svagare har jag aldrig upplevt.

(Applåder)

Anf. 13 CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag ber att få instämma i det som statsministern avslutade med. Det är debattens kärna: Någonting svagare än detta har Sverige aldrig sett vad gäller regering.

Statsministern försökte höja tonen. Jag skall inte göra det. Men Sverige har i vår moderna historia inte upplevt någon statsminister med större svårigheter att hålla ihop sin egen regering, därtill en regering med företrädare för bara ett parti.

Vi har aldrig tidigare sett strömhopp av statsråd av den art, den dignitet och med den bitterhet som vi ser nu. Vi har aldrig förut sett en sådan osäkerhet om den politiska kursen av den dignitet som vi ser nu.

Denna debatt handlar i grunden inte om politikens inriktning. Vi har olika meningar på den punkten. Så skall det vara. Det har vi många tillfällen att diskutera i kammaren. Vi lägger fram våra förslag. Regeringen lägger fram sina. Denna debatt har tillkommit av ett annat skäl, nämligen avsaknaden av politisk ledning och förvirringen om hur landet leds.

Alf Svensson talade om såpopera – ett hårt ord. Men det ligger mycket i det. Rederiet har fått konkurrens av Rosenbad. Snart väntar vi på filmatiseringen. Jag har förstått att bokförläggarna står på kö till Erik Åsbrink. Vi får väl den versionen först.

Vår enkla mening är att det är svårt att regera ett land, herr statsminister. Det var ett svårt valresultat i september förra året, som väljarna gav oss alla att ta ansvar utifrån. Den första som började tala om nyval efter det valresultatet var inte vare sig Lars Leijonborg, Lennart Daléus, Alf Svensson eller jag. Det var dåvarande statsrådet, sedermera bankdirektören Anders Sundström som sade: Det här kommer inte att gå. Det kommer att leda till nyval förr eller senare.

Jag tillhörde då dem som sade: Ja, kanske, en bit fram. Men de borde ha hyggliga möjligheter att manövrera lite, under en period.

Jag måste säga att jag är förvånad över att förfallet har börjat så tidigt och över att vi har fått så mycket av såpopera så tidigt. Läget är ju sådant att det behövs handlingskraft, också i Europapolitiken. Där handlar det inte om trevliga inslag i resandet utan om fred och krig. Jag såg att statsministern varnade för att hasta fram när det gäller Sveriges ställning i det europeiska valutasamarbetet. Den risken förefaller begränsad, lindrigt uttryckt.

Det finns många Bengtsfors runt om i landet. Vi behöver en politik för företagande och tillväxt.

Det enstaka viktigaste löfte och mål som socialdemokratin har satt upp för sin politik under senare år har varit halverad öppen arbetslöshet till år 2000, dvs. 4 %. Vårpropositionen lämnar beskedet att det inte ens har blivit tavelträff när det gäller sysselsättningen. Sverige kommer att ligga kvar på tvåsiffriga tal totalt sett. Men ännu mer anmärkningsvärt är det inte föranleder någon åtgärd alls. Vi vet att internationella omständigheter kan förändras. Men man misslyckas med det viktigaste, och man bryr sig inte ens om saken. Det är det allvarliga.

Jag tror i och för sig att man kan fortsätta på det sätt som kallas *business as usual*. Jag har förstått att det också är statsministerns inriktning. Ett statsråd ut, ett statsråd in. Uppskov, uppskov, uppskov. Återkomma, återkomma, återkomma. *Business as usual*.

Det finns också ett annat engelskt uttryck – det är ju populärt med sådana – som lyder *muddle through*, dvs. det går. Regeringar kan klamra sig fast. Såpoporer har fortsättningar. Ibland framstår de närmast som oändliga. Men det är inte vad det handlar om. Det handlar om politisk ledning.

Jag har ingen aning om hur ett nyval skulle utfalla. Det är inte vad det är frågan om. Politisk ledning handlar inte om att läsa dagens opinionsundersökningar utan om att skapa andra och bättre förutsättningar för att leda ett land när det är alldeles uppenbart att det inte går så vidare bra.

Det finns i landet – jag vågar nästan inkludera huvuddelen av statsråden – bara en enda person som är så nöjd med regeringen som statsministern. Det är statsministern själv. Vi vet att det är så, och då bör vi agera därefter.
(Applåder)

Anf. 14 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Det blir en något förvirrad debatt. Nu säger Carl Bildt att det inte handlar om nyval. Jag trodde att vi hade debatten för att ni borgerliga partier i opposition ville ha ett nyval. Om ni inte vill ha det, vad vill ni då ha? Ni vill ha er politik genomförd av en socialdemokratisk regering i samarbete med Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Det är en orimlighet.

Det verkar inte riktigt klokt att ha den här debatten, uppriktigt sagt. Jag förstår inte vad den syftar till, mer än att det kanske är en rent mentalt välgörande process för er att få vädra ert missnöje med den sittande regeringen och det samarbete som vi fick mandat för av väljarna i september förra året. Det handlar om att driva en politik för jobb, rättvisa, solidaritet och jämställdhet. Jag respekterar att ni är av en annan uppfattning i de frågorna. Vi har ett flerpartisystem, och det är alldeles utmärkt. Vi skall ha respekt för varandras åsikter. Men vi måste också ha respekt för väljarna.

Det mullrande missnöjet lyser med sin frånvaro. Gå ut och bilda opinion! Gå ut och bilda tryck i frågan! Det är så man får arbeta med politiken. Politiken har inte något självändamål, att vi skall stå här i talarstolen och tala vackert. Politiken är ett redskap för förändring. Man måste vara ute och prata med människor, diskutera de problem som finns och ta reda på vad människor tycker är de verkliga problemen.

Sedan får man lägga fram ett förslag om hur man vill komma till rätta med det som man tycker är problematiskt – ett samlat förslag från en samlad opposition, som då skulle kunna vara alternativet, attraktivt nog för att kunna få ett brett stöd i ett val. Det gick inte i valet 1998. Ni får samla kraft inför valet år 2002. Men att nu, drygt sju månader efter valet, komma och säga att det krävs ett nyval – det finns ju inte något samlat alternativ för människor att ansluta sig till – tycker jag inte verkar riktigt klokt, uppriktigt sagt.

Jag tror att det, som sagt, handlar om att ni vill försöka få vädra ert missnöje på det här sättet. Men jag tycker att det är oansvarigt att göra det genom att resa frågan om nyval, som ni ju också vet är omöjligt att förverkliga genom några parlamentariska initiativ. Det är inte möjligt att få fram nyval på det sättet.

Vad skulle ett nyval i det här läget innebära? Vad skulle det innebära för synen på Sverige i andra länder? Vad skulle det innebära för stabiliteten, för företagens vilja att investera eller för framtidsplaneringen hos både företag och företagare och bland anställda människor i alla de olika branscherna?

Det skulle kanske innebära flera månader av ovisshet om vad som skulle hända. Den reformpolitik som vi ju har ambitionen att driva skulle helt och hållet stanna upp. Är det ett klokt steg att ta i det läge som vi befinner oss i? Skulle det gynna den positiva process som nu pågår genom de satsningar som vi gör i vårbudgeten och genom de ytterligare satsningar som jag är övertygad om att vi kommer att göra i höstens budget?

Vi har ett mål med det här samarbetet: Vi skall få ned arbetslösheten. Vi skall få en bättre rättvisa. Vi skall trygga välfärden. Vi skall få en bra tillväxt, också miljömässigt. Det målet och det uppdraget har vi, och det skall vi genomföra. Men allt är inte gjort nu och jag är inte nöjd med allt.

Lars Leijonborg tog upp frågan om hur man skall se på spretigheten i samarbetet. Man skall se på den precis som det är. Vi är ju tre partier. Vi har olika uppfattningar i en del enskilda frågor. Vi lämnar inte de uppfattningarna när vi går in i samarbetet men vi är kloka nog att se på politiken som en helhet och att också i tid se på mandatperioden som en helhet. Det är tryggheten och stabiliteten i vårt samarbete. Det är så tryggt och stabilt att vi inte behöver låsa in oss i stängda sammanträdesrum utan att meddela oss med omvärlden, utan vi kan faktiskt kosta på oss att tala om att vi driver frågor och hur vi gör det.

Det är inte ett uttryck för en svaghet i ett samarbete att man kombinerar det med en öppenhet, utan det är ett uttryck för en styrka. Det finns möjligheter. Vi skall öppet föra fortsatta samtal med våra väljare. Jag tror att alla vet att det finns frågor där Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet kan ha olika uppfattningar men vi väger samman och tar ansvar för helheten. Det talar vi naturligtvis om. Det är alltså ett starkt samarbete, och det kommer att hålla mandatperioden ut.

Jag uppmanar er: Åk ut och bilda opinion för era skattesänkningar för högavlönade och för era försämringar inom välfärdssektorn! Jag tror inte att ni kommer att lyckas. Jag kommer att bekämpa den typen av politik men jag kan ändå vara generös nog och önska er lycka till.

(Applåder)

Anf. 15 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! För en vecka sedan var jag med i en mycket trivsamt debatt i Malmö där bl.a. Mona Sahlin deltog. Hon sade oprovocerat: Jag tycker att vi kan dela på skulden mellan borgerliga och socialdemokrater för vad som har hänt från 1976 och framåt. Fru talman, jag inbillar mig inte för en sekund att Göran Persson skall flyta upp till den hederlighetsnivån.

Det var också intressant att höra Birger Schlaug. Vi är kanske några som av och till har undrat vad han fyller sina mycket kompakt fyllda pratbubblor med. Nu vet vi, fru talman! Det är från Kalle Anka.

Det var patetiskt att höra att här skulle ett slags avledningsmanöver ske från statsministerns sida genom att säga att vi i dag borde tala om Kosovo och om att elever skjutits i USA. Ja, förvisso. Statsministern kan

sitta där hela dagen när vartenda betänkande kommer upp här i kammaren och säga detsamma. Det var inget imponerande patetiskt försök till bortförklaring. Jag tror att vi alla är lika illa berörda av det. Försök inte att genom trick få det till att några här inte skulle vara engagerade i de frågorna!

Fru talman! Jag är övertygad om att det, om vi vill kunna ge värdig vård och omsorg åt sjuka och gamla och om vi vill ha en skola som fungerar, handlar om att Sverige måste få det bästa företagsklimatet med expansiva företag som kan ge människor meningsfulla arbeten och som lyfter av oss den ofattbara kostnad på över 100 miljarder kronor som arbetslösheten kostar varje år. Vi måste sluta att totalt fixera oss vid relationen mellan vård och skatter och i stället nu koncentrera oss på relationen mellan vårdkvalitet och skolkvalitet och företagsklimatet.

Man skulle faktiskt kunna hävda, och det är vad som gång på gång hävdas i OECD-rapporter: Säg mig hur bra ett lands företagsklimat är, så skall jag säga dig hur värdig vård och omsorg det landet kan ha.

Göran Persson, visa förtroende för vårt lands företagare, avbyråkratisera och underlätta för företagare i stället för att misstro, visa förtroende också för familjerna, lita på att föräldrar kan välja barnomsorg och sluta socialisera familjerna! Hjälp till med att skapa konkurrensneutralitet, för det är väl ändå rimligt i en marknadsekonomi!

Varenda en av oss begriper att svenska fiskare måste få konkurrera på samma villkor som danskar och norrmän. Alla förstår väl att den svenske bonden tycker att det är outhärdligt att finska och danska bönder skall ha bättre konkurrensvillkor än vad han själv har. Det borde naturligtvis också vara självklart att svenska åkerier skall ha samma förhållanden att arbeta under som åkerier har nere på kontinenten.

Detta med att skapa konkurrensneutralitet är något som ger resurser. Gör som andra socialdemokratiska ledare i Europa och ta bort dubbelbeskattningen – inte för att gynna några få, utan för att Sverige skall få fart på tillväxten och börja klättra uppåt i välfärdsligan! Tvätta den svarta tjänstesektorn vitare genom att lätta på det orimliga skattetrycket! Höj inte högkostnadsskyddet för gamla och sjuka! Ta bort förmögenhetsskatten så att svenskar tar hem sitt kapital från utländska kapitalförvaltare och så att vi får fart på svensk ekonomi och resurser till det som vi alla talar om, nämligen vård, skola och omsorg! Låt alltså inte missunnsamheten styra!

Fru talman! Jag måste också utnyttja den minut av talartiden som jag har kvar till att efterlysa lite klarhet i något som yttrades av Johan Lönnroth för Vänsterpartiet när budgetpropositionen presenterades. Han sade: Det är nödvändigt att Vänstern är med för att upprätthålla den internationella solidariteten och för att klara biståndsmålet.

Jag trodde knappt mina öron. Biståndet skall ökas till 0,74 % av BNI. Men enligt vårbudgeten skall biståndet *sänkas* både år 2000 och år 2001. Detta yvs vänsterpartister över!

Skall jag tolka Lönnroths uttalande så, att regeringen och Miljöpartiet inte skulle ha gjort denna futtiga höjning om inte Vänsterpartiet hade visat klorna – eller vad man nu visade? Det var nödvändigt att Vänstern var med på detta, sade Lönnroth.

Därefter har vi läst att utgiftstaket i budgeten förhindrar Sida att betala ut 1,4 miljarder kronor som man planerat för bl.a. nödlidande i Ko-

sovo. Det hävdar Sidachefen Bo Göransson; detta, samtidigt som biståndsminister Pierre Schori kliver ur Herculesplanet på Tiranans flygfält och går runt bland chockade, utblottade och trakasserade medmänniskor. Är det avgörande också för detta simpla och upprörande dubbelspel att Vänstern finns med?

Jag vill faktiskt ha klarhet i hur det är med de 1,4 miljarderna. Vi är alla upprörda och känner förtvivlan över de vedervärdiga bilder som medierna förmedlar dagligen. Nu vill vi ha en förklaring på hur det är med detta. Birger Schlaug sade t.o.m. att vi har världens bästa bistånd. Bäst i världen. Nej, den här gränsen på 0,7 % har tidigare kallats skammens gräns av Pierre Schori. Är det dessutom så att utgiftstaket ordnar till det så att man inte kan betala ut till de sämst ställda, då är det inte bara skammens gräns, då är det en skammens rodnad.
(Applåder)

Anf. 16 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Göran Persson varnade de familjer som nu har köpt ett nytt hus för de fyra partier som har begärt denna debatt. Han menar att den politik vi har fört skulle innebära högre ränta och att svårigheterna för familjer som längtar efter ett eget hem skulle vara stora. Jag vill bara ha ett förtydligande på den punkten. Är det statsministerns uppfattning att Centerpartiet under de gångna åren har fört en oansvarig ekonomisk politik som lett till höga räntor? Är det statsministerns uppfattning?

Jag vill också bemöta den fråga som statsministern tog upp om samordningen mellan de fyra partier som har begärt debatten i dag. Någon sådan finns inte, säger statsministern. Underförstått finns det naturligtvis en samordning mellan hans agerande, Birger Schlaugs och Gudrun Schymans.

Jag hör, fru talman, Birger Schlaug säga att han nu har lyckats – jag kommer inte ihåg ordvalet exakt – att ta pengar från militären och stoppa vapentillverkning. Kort sagt har han drivit fram den politik som kommer att leda till att vi om fem år helt har avvecklat det militära försvaret.

Fru talman! Det kan vara på det sättet som Birger Schlaug säger, att han har lyckats med det. I sådana fall, fru talman, existerar det någon annan uppgörelse, någon annan överenskommelse än den jag känner till. Det vore intressant att få besked på den punkten i samordningens tecken er emellan. Jag trodde nämligen att det var på det sättet att vi i Centerpartiet under den här mandatperioden, på grund av att vi vill se ett starkt modernt svenskt försvar, har en överenskommelse med regeringen om hur det skall utformas så att resurser som frigörs kan gå till vård och omsorg.

Nu har man ett problem här, fru talman. Det kan vara på det sättet att jag har rätt. Jag utgår från och hoppas att det är på det sättet. Då, fru talman, pratar Birger Schlaug som vanligt strunt. Då bör statsministern korrigera på den punkten, annars hamnar vi i ett problem.

Birger Schlaug brukar stå här och hälsa till TV-tittarna, radiolyssnarna och dem som sitter på läktaren. Det är väl artigt på sitt sätt. Men han skall komma ihåg att TV är ett grymt medium. Jag vet att *många* TV-tittare har sett en intervju med regeringens miljöminister. De har sett honom försöka hantera beskrivningen av den svenska miljöpolitiken. Jag skall inte beskriva hur den TV-intervjun var. Människor har sett den.

Jag vet också att många människor såg ett inslag i TV för några dagar sedan som handlade om biståndsfrågorna. Där talade man mycket obarmhärtigt om vad regeringens och dess stödpartiers agerande på biståndsområdet har lett till – just stoppandet av de 1,4 miljarder som Alf Svensson tidigare nämnde.

Människor har sett, fru talman och Birger Schlaug, den i sig förträffliga Åsa Domeij i Sidas styrelse åtminstone bildligt svettas över denna situation, inte riktigt kunna förklara hur det kan ha blivit på det här sättet. Hon talade om att man väl får ta upp detta på något sätt i partistyrelsen. Det är inte bra än.

Det går bra att hälsa till TV-tittarna i dag, men glöm inte, Birger Schlaug, att TV-tittarna ser även annat än det som sker i den här talarstolen.

Underskatta inte TV-tittarna och läsarna, Birger Schlaug! Det är klart att läsarna av dokument och av tidningar kan se vad det är som står i vårpropositionen om t.ex. skatteväxling. Där finns inget innehåll. Där står något som vi var överens om för tre fyra fem sex eller åtta år sedan i en utredning om skatteväxling. Det är vad som står. Hade det varit något konkret, fru talman, skulle Birger Schlaug naturligtvis kliva upp här alldeles strax och säga: Vi genomför si och så mycket, då och då och på de och de områdena.

Men låt mig gissa, fru talman, att han inte kommer att göra det. Jag är beredd att slå vad, fru talman. Han kommer inte att gå upp och säga det. Han kommer att gå upp och säga något annat som inte innehåller siffror, som inte innehåller årtal och som inte innehåller ämnesområden. Så är det naturligtvis. Han är möjligen frustrerad över situationen, att det i stället i klartext står i vårpropositionen att man vill lägga skatt på biodrivmedel. Det står ju där. Det kan naturligtvis läsaren av det dokumentet mycket klart se. Jag är övertygad om att inte bara TV-tittarna utan även de som följer en sådan här debatt och skall rapportera om den vet att det är på det sättet. Var lite försiktig, Birger Schlaug, med att vädja om en inträngande granskning från TV-tittarnas sida. Det tycker jag. Den kan vara obarmhärtigare än man tror.

Till slut, fru talman, menade jag allvar med att försöka få statsministern att förstå att det finns ett land bortom den här talarstolen, bortom de stora städerna. Där finns människor som är förtvivlade, människor som behöver stöd och möjligheter att leva och verka i sin hembygd. Det finns inget svar från regeringen eller de två partier som hjälper den.

Anf. 17 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Det är gapande tomt på regeringsbänken. Jag tycker att det hade varit intressant att få se ansiktsuttrycken på Göran Perssons regeringskolleger under den här debatten. Det var länge 18–1, men nu har också Margareta Winberg givit upp, såvitt jag kan se.

Jag har ett par reflexioner över stödpartiernas inlägg. Gudrun Schyman sade: Vi har ett flerpartisystem, och det tycker jag är bra. De flesta av oss skulle nog ha funnit den formuleringen något egendomlig. Men på något sätt kändes det rätt bra att Gudrun Schyman ändå uttalade den.

Birger Schlaug sade att Lars Leijonborg är mycket ute bland väljarna. Det förklarar varför Folkpartiet är så litet. Det hade väl varit ett halv-

hyggligt skämt från vem som helt utom just ledaren för det enda parti i riksdagen som är ännu mindre än Folkpartiet.

Det är också mycket bra att både Alf Svensson och Lennart Daléus har gått till storms mot uttalandena om biståndet som Birger Schlaug använde för att blåsa upp sig. Jag vet inte hur mycket ni förstår av de samtal ni deltar i med regeringen. Men sanningen kan ni få om ni talar med t.ex. tjänstemän på Sida.

Det som nu skall ske är ett allvarligt hugg. Förutom det som har nämnts tidigare kan jag påpeka att när Birger Schlaug talar om skuldavskrivning är det mycket sannolikt att det är just skuldavskrivningsmöjligheterna som kommer att begränsas genom det hugg som nu sker.

När jag satt och lyssnade på de båda presskonferenserna i måndags var det en person som stod bredvid mig. Efter en stund sade han. Ja, de kan i varje fall aldrig, aldrig mer tala om borgerlig splittring. Det var en felbedömning. Göran Persson är tydligen mäktig vad som helst. När hans regering rämnar inför folkets åsyn och det skall vara debatt om det börjar han tala om borgerlig splittring.

Det är en viktig markering att denna debatt har begärts av den samlade borgerliga oppositionen. Man behöver inte vara särskilt lyhörd för att höra att det finns ett tydligt tillväxtalternativ till den nuvarande stagnationen. Väljarna borde ha alternativet att ge förtroendet till den grundsynen att forma Sveriges framtid.

Vi vet på punkt efter punkt vad som skulle behöva göras. Näringsminister Björn Rosengren har sagt att vi i vårpropositionen kommer att få ett starkt tillväxtprogram. Alla bläddrar förtvivlat, men tillväxtprogrammet har fallit bort. Det finns inget tillväxtprogram.

Det är möjligt att ett nyval skulle skapa en kort tid av osäkerhet, som Gudrun Schyman talar om, men det är långt bättre än tre år till av handlingsförlamning.

Jag har plockat fram Göran Perssons bok. På s. 51 skriver han att Ingvar Carlsson gav honom fullt stöd för saneringsprogrammet. Det lönade sig inte för en fackminister att gå till statsministern för att få en sak överprövad. Några meningar senare står det att han inte kunde erinra sig något tillfälle då han blev sidsteppad eller överkörd i regeringen när det gällde saneringsprogrammet.

Det är så det måste vara för en finansminister. En finansminister har ett tufft jobb. Tro inte ett ögonblick på att Sverige befinner sig i en situation där finansministrar inte behöver driva tuffa krav gentemot sina kolleger. Det fungerar inte utan statsministerns stöd. Det är många som har ställt frågan: Varför ringde Göran Persson Bosse Ringholm den där måndagförmiddagen? Jag är övertygad om att knappast någon annan hade svarat ja. Det behövs en extremt partilöjal person för att gå in i finansministerjobbet efter de förutsättningar som Göran Persson har etablerat. Det är omöjligt att klara jobbet utan statsministerns stöd. Erik Åsbrink har avslöjat att det stödet har saknats vid en serie av tillfällen. Det är klart att efterträdaren därmed börjar i en oerhörd uppförsbacke.

Detta är en politisk del av begreppet Göran Perssons ledarstil. Den politiska delen är bekymmersam. För min del får Göran Persson vara hur bufflig han vill. Det spelar ingen roll. De politiska inslagen i hans ledarstil måste kunna diskuteras. Dit hör att han genom att undandra Erik

Anf. 18 BIRGER SCHLAUG (mp):

Fru talman! Hade det funnits någon heder i dessa fyra herrar, hade de åtminstone krävt en misstroendeförklaring. Nu blir allt lite löjligt.

Ni gnäller på att en socialdemokratisk regering i samarbete med Miljöpartiet och Vänsterpartiet inte driver en moderat politik. Detta är vad ni egentligen gnäller på. Det känns konstigt. Det måste vara väldigt avslöjande för alla som lyssnar på debatten. Ni kräver att andra skall driva er politik, annars tycker ni att det skall utlysas ett nyval. Det är löjligt.

Vad är då alternativet? Kan Carl Bildts alternativ stå för ökad jämlikhet? Kan det stå för mer rättvisa, en bättre fördelningspolitik, en bättre miljöpolitik? Var och en som sitter hemma och lyssnar och var och en som sitter här vet att det inte kan bli så. Det finns en rågång när det gäller ideologi. En del menar att allt blir bättre eftersom vi som redan har det bra skall få det ännu bättre. Men det finns andra – där Miljöpartiet, Vänstern och Socialdemokraterna ingår – som menar att det är i första hand de som har det sämst som måste få det lite bättre. Det är där skatterna skall sänkas. Det är därför det är viktigt att kommunerna får mer pengar.

Jag blir lite förvånad över att höra Alf Svensson. Han talar vackert och har en fin retorik. Han har fått pris för sin värtalighet. Det förstår jag. Han är värtalig. Han talar vackert om skolan, om vården, om familjerna, om barnen.

Jag var förra hösten ute i långt över 100 skolor. Jag både pratade och lyssnade mycket. Efter framträdanden satt jag med lärare, elever och sidopersonal – den lilla sidopersonal som finns kvar. Ett enda krav fastställdes överallt. I 95 % av fallen ville man ha fler vuxna i skolan.

Vad är det som gäller i den svenska barnomsorgen? Fler vuxna i barnomsorgen. Det handlar om att ge rimliga löner till dem som arbetar inom barnomsorgen och till dem som arbetar inom skolan. Det skall vara rimliga löner och fler vuxna. Det innebär ökade kostnader.

Jag undrar hur Alf Svensson med Carl Bildt som statsminister skall se till att kommunerna får mer pengar. Det är det han står och säger. Det har inte med etik och moral att göra. Erkänn i stället att ert alternativ inte kommer att tillföra mer pengar. Ni kommer att ”surra” om allt möjligt annat, t.ex. att organisationer skall göras om. Det är väl i sig bra. Men till syvende och sist handlar det om fler vuxna i skolan och barnomsorgen, och det kostar pengar.

Lennart Daléus har dåligt samvete för den tid Centerpartiet satt i regeringen. Nu passar ingenting av de nya miljöåtgärderna. Nu är det skräp med 100 miljoner kronor till miljöforskning. Nu är det skräp med ett gigantiskt genombrott med 300 miljoner kronor till marksanering. Nu kan vi se slutet på all den förgiftade mark som i dag läcker gifter ned till grundvattnet.

Lennart Daléus säger att de redan för åtta år sedan kom fram till att det skulle ske en skatteväxling. Men problemet var att det inte hände någonting. I vårbudgeten står det uttryckligen att skattesamtalen skall inriktas på en grön skatteväxling. Vi har t.o.m. hört Göran Persson säga det här och nu. I budgeten hänvisar man också till storleksordningen 3 miljarder kronor per år. Det är inte så mycket som vi vill, men det är åt

*Särskilt anordnad
debatt om det politiska
läget*

rätt håll. Det var det som Lennart Daléus aldrig lyckades med under sin tid.

Lennart Daléus ställde också frågor om militären. Det är riktigt att Centern och Socialdemokraterna har gjort upp om hur pengarna skall användas. Problemet uppstod den dag jag blev uppringd av en mängd upprörda människor och det framkom att ni och andra i försvarsutskottet var på väg att driva igenom höjda anslag till militären. Det var fråga om många miljarder kronor. Om ni hade fått igenom det förslaget, Lennart Daléus, hade det inte funnits många kronor till barnomsorg, vård, skola och miljövärd.

Vi ställde ett ultimatum, dvs. om detta skulle hända skulle vi lämna samarbetet. Åsbrink tyckte att det var bra. Jag tror också att Göran Persson tyckte att det var förbannat bra.

Pengarna behövs i barnomsorgen. Pengarna behövs för miljövärd. Pengarna behövs i skolan. Pengarna behövs inte för att satsa på nya vapenköp.

De fyra herrarna, med sina fyra tomma pratbubblor, är ändå lite bisarra. De klagar över det som finns, och de klagar på det som faktiskt går i rätt riktning. Men framför allt är de bisarra i att de inte har framfört ett enda gemensamt alternativ.

(Applåder)

Anf. 19 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det var många som var förvånade förra onsdagen, när Bosse Ringholm så säkert och tryggt presenterade regeringens ekonomiska politik, över att han så snabbt gick in i rollen, så kraftfullt och med sådan pondus. Jag var inte förvånad; jag känner Bosse Ringholms kapacitet. Men det är inte det som är förklaringen, utan förklaringen är en annan.

I socialdemokratin är det inte person det handlar om, utan det är politiken, sakfrågorna, vi sysslar med. Den politik som Bosse Ringholm presenterade i förra veckan i den här talarstolen är en politik som för vår del är förankrad i partikongresser, valrörelser, interna rådslag och i en riksdagsgrupp efter samtal och förhandlingar med andra partier i kammaren. Det är en känd politik. Där sätter vi sakfrågorna i fokus. Person spelar mindre roll i vår rörelse.

Andra partier har en annan tradition, där enskilda individers avgång eller avhopp eller t.o.m. tillkortakommanden drabbar partierna och ändrar partiernas politik.

Vi för resonemanget om inriktningen öppet och frimodigt, och sedan står vi för den gemensamt. Nu var det Bosse Ringholm som presenterade den, och det gjorde han på ett sådant sätt att det inte bryter mot den tradition eller den kultur vi har inom socialdemokratin. Så enkelt är det – eller precis så märkvärdigt är det, kanske man också kan säga.

Jag har sagt att jag är förvånad över den här debattens förlopp, inte över att den begärdes – det var väl logiskt att oppositionen ville utnyttja detta tillfälle – men förvånad över att man inte kan redovisa ett alternativ. Jag är ännu mer förvånad över att höra Carl Bildt säga att det här inte alls handlar om nyval. Om det inte handlar om nyval eller om att redovisa ett alternativ, och om regeringen har stöd för sin proposition i riksdagen av 190 ledamöter, vad handlar då debatten om? Vad var då syftet med den?

Om det uppfattas som nästintill kränkande att jag pekar på att den opposition som nu utmanar oss helt saknar egen politik, kan vi då hoppas på en förbättring på den punkten? Eller skall vi se en fortsättning i tangentens riktning? Efter det att jag kritiserade er från talarstolen här fortsatte Alf Svensson i nästa inlägg av bara farten och sade att utöver alla nya utgifter han utlovar nu skall också fiskarna ha sitt, åkeriägarna ha sitt och de som äger aktier ha sitt. Vad blir då kvar, Alf Svensson, åt dem som är sjuka och handikappade och åt alla dem som vi har anledning att se till att vi gemensamt tar det kollektiva ansvaret för i en välskött ekonomi?

Fru talman! Den här debatten har visat att nyvalshotet från de borgerliga inte var allvarligt menat. Den här debatten har visat att det saknas alternativ politik. Den här debatten har visat att man tycker att Sverige är så starkt att man återigen kan börja slarva med de löften man ställer ut. Den här debatten har visat, fru talman, att oppositionen saknar ledning. (Applåder)

Anf. 20 CARL BILDT (m):

Fru talman! Den här debatten har tyvärr bekräftat att Sverige saknar ledning. Det var också därför som vi begärde denna debatt, för att vi här i kammaren skulle diskutera det som diskuteras i hela vårt politiska liv i övrigt och, vågar jag säga, i varje politiskt parti, nämligen svagheterna i regeringen, svamligheten i den politiska kursen och motsättningarna så som de har kommit till uttryck.

Statsministern avvisar detta, vilket är föga förvånande – det ligger på något sätt i rollen. Han förefaller nästan nöjd med att han blev av med Margot Wallström, nöjd med att Anders Sundström inte är där och väldigt nöjd med att Erik Åsbrink inte längre är där. Han har rätt när han säger att detta är bara personer och att det handlar om politiken. Men politiken har ju gått i stå. Det händer ju ingenting. *Business as usual* är uppskov igen. Det är så det ser ut.

Jag fick i min hand en redogörelse för Sveriges läge i världen, där man mäter konkurrenskraft. En del har blivit bättre, och en del har blivit sämre i Sverige. Betyget för politiken i Sverige går ned, ned, ned och är i bottenläge – det är inte bra.

Det är helt enkelt så att vi behöver en tydligare politisk ledning. Såpoperan Rosenbad bromsar Sveriges framtidsmöjligheter. Nyval är det medel som finns för att åter ge politiken den kraft den behöver för förnyelsen och framtidsarbetet, och målet är just att vi skall få en politisk ledning värd detta namn. Sverige är värt en bättre regering. (Applåder)

Anf. 21 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Den här debatten begärdes, såvitt jag förstår, av borgerliga partiers ledare därför att det hade skett någonting nytt. Det skall ju vara någon aktuell fråga som debatteras när man begär en särskild debatt, och det skall vara ett nytt politiskt läge. Jag tror att de flesta som har lyssnat på den här debatten har förstått att det inte är ett nytt politiskt läge i den bemärkelsen att det är någon fara för regeringspolitiken, någon fara för det samarbete som finns mellan Socialdemokraterna, Vänstern och

Miljöpartiet. Dessutom har vi ett väldigt klart och tydligt uppdrag som vi fick i valet för drygt sju månader sedan.

Det som möjligen är nytt, om jag skall försöka mig på en välvillig tolkning av varför debatten kommer till stånd, är just att det finns ett samarbete mellan Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet och att det samarbetet fungerar. Det har det också gjort i många kommuner och landsting under mandatperioden 1994–1998, och det fortsätter nu i många kommuner och landsting. Det är ett gott samarbete, som vilar på en stabil grund. Den grunden är att vi vill ha en politik som ger människor jobb, som respekterar människors värdighet och som sätter rättvisan i högsätet. Det verkar fungera också i riksdagen, och det är alldeles nytt. Det är väl det som gör oppositionen så frustrerad, just att detta går och att vi manifesterar en politik som går åt det håll som vi har sagt att vi vill, dvs. mot jobb, rättvisa och solidaritet.

Det som möjligen också är nytt är att det inte finns någon samlad opposition, att det inte finns något klart alternativ till den politik som nu drivs och pågår. Det är väl det som är ert problem, att ni som har begärt den här debatten har drabbats av en handlingsförklaring som opposition, att ni inte har förmått samla er till ett rejält alternativ. Ni gjorde inte det i valet 1998, och ni har inte presterat någonting i dag heller. Men skam den som ger sig.

Anf. 22 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! Fiskarna skall ha sitt. Bönderna skall ha sitt. Åkerinringen skall ha sitt. Vad blir då kvar? Jo, fungerande företag, som skapar resurser, som ger oss möjligheter. Om de inte får sitt och inte kan konkurrera, vad blir då kvar? Ja, Göran Persson förstås, men det räcker inte.

Jag tror att vi är överens om att vård, skola och omsorg måste ha rejält med resurser. Men tänk om vi hade haft Finlands ekonomiska tillväxt! Jag gav uppgiften åt en medarbetare att räkna fram hur många fler miljarder man då skulle ha haft i våra stora landsting.

Fru talman! Det är inte så att vi kräver att ni skall driva en borgerlig politik, som flera har varit uppe och sagt. Vi kräver bara att ni skall *ha* en politik. Vi vill utgå ifrån att den politiken skall skapa resurser till just vård, skola och omsorg – fler vuxna i skolan, fler vuxna i barnomsorgen, fler händer i vården, som Birger Schlaug tog upp. Där är vi överens.

Men om vi fortsätter att tro att lösningen är att ligga fast vid det skattetryck, de skattenivåer och den fastlåsnings som vi har får vi inte detta. Förutsättningen för att vi skall få större resurser är ett fungerande näringsliv. Det är ju där vi kan hämta resurserna. Tro inte fortsättningsvis att det är genom att skifta lite grann på skatterna här och där, utan det är genom att näringslivet fungerar och tar bort den arbetslöshet som i dag kräver mer än hundra miljarder åt de arbetslösa.

Anf. 23 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Miljöpartiet ställde ultimatum, säger Birger Schlaug, när man fick höra Centerns förslag i de försvarsöverläggningar som Miljöpartiet inte deltog i. Man ställde ultimatum när man fick höra talas om Centerns förslag till utformning av det svenska försvaret. Om man inte fick igenom sitt ultimatum skulle man lämna samarbetet med regeringen.

Det innebär rimligen att det är Miljöpartiet som har fått igenom sin försvarspolitik.

Samordna debatten lite nu, statsministern! Tala om om det är på det sättet. Är det så att Centerns förslag i överläggningarna avviker på någon väsentlig punkt från det som nu är beslutat? Är det på det sättet att Miljöpartiet är det parti som styr den svenska försvarspolitiken? Eller är det möjligen på det sättet att vi har medverkat till ett tydligt och klart beslut på försvarsområdet som leder till att vi får resurser just till de kommuner och just till den vård och omsorg som Birger Schlaug tror inte är med?

Man kan tala om några miljoner till miljöarbetet när man har tagit bort en halv miljard från kretsloppsarbetet. Det är klart att man har lite resurser då.

Problemet är, fru talman – vilket också denna debatt har visat – att det inte finns något konkret att ge människor som en följd av regeringens och dess stödpartiers arbete. Jag kan prata till människorna på landsbygden, i små orter och i jordbruket genom TV:n och säga att de har glömt er. Det är på det sättet. De har glömt er. Ni finns inte med i denna regeringens och dess stödpartiers arbete.

Det är också tydligt att det inte finns någon konkret skattepolitik för miljöarbete, utveckling och tillväxt i hela landet. Det finns inte med, helt enkelt. Det finns inget konkret för att förändra och förnya arbetsliv och företagsamhet. Det är så, fru talman. Sverige behöver en ny regering.

Anf. 24 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Jag noterar att Birger Schlaug inte med ett ord berörde biståndet i sitt andra inlägg.

Det finns ett inslag av politisk liturgi i en sådan här debatt. Det blir väldigt uppenbart när man sitter och lyssnar. Statsministern säger sådant som att politiken ligger fast och att personerna inte betyder någonting. Oppositionen kritiserar handlingsförlamningen.

Göran Persson talar med stor tyngd och skicklighet, men det som till sist avgör är trovärdigheten. Människor minns ju att det är er splittring som har trätt i dagen. Människor hör ju att den samlade oppositionen kräver åtgärder för ett bättre tillväxtklimat och för fler jobb.

Göran Persson säger att personerna inte betyder någonting. Men det var ju Göran Persson som talade om 18–1! Det var ju 19 personer som satt kring bordet. En tyckte en sak, och 18 tyckte någonting annat. Personerna betydde någonting. Mona Sahlin talar för åtgärder för att den hushållsnära tjänstesektorn skall kunna expandera. Aldrig, säger Margareta Winberg. Personerna betyder någonting. Björn Rosengren säger att man visst kan tänka sig slopad dubbelbeskattning. Aldrig, säger Gudrun Schyman. Personerna betyder någonting.

En statsminister har flera ansvar att ta. Ett av dem är ansvaret för respekten för de politiska institutionerna. Det är någonting mer man måste ta ansvar för än det egna partiet.

Hade Göran Persson känt ansvar för respekten för det politiska systemet hade han efter det sammanbrott vi nu har upplevt låtit väljarna ta ställning till Sveriges fortsatta kurs.

Anf. 25 BIRGER SCHLAUG (mp):

Fru talman! Nej, Lars Leijonborg. Som jag sade är jag inte nöjd med biståndet. Jag vill att det skall höjas mer. Vi vill också att man inte skall vara så hård när det gäller taken för biståndet. Vi tycker från Miljöpartiet att det är den viktigaste frågan, men inbilla inte mig att det hade gått lättare att diskutera denna fråga med moderaterna. Gör inte det.

Alf Svensson talar om skola, barnomsorg, vård, etik och moral. Jag förstår fortfarande inte hur Alf Svensson gång på gång kan säga dessa vackra ord i talarstolen, när kristdemokraterna i Stockholms landsting sänker skatten med 40 öre. En miljard försvinner, som skulle kunna användas till sjukvården. Man går med på att sänka skatten i Stockholm också. Vad leder det till? Hur många tusen människor skulle kunna få jobb för de pengarna? Hur många fler vuxna hade kunnat arbeta i skolan och barnomsorgen för de pengarna?

Jag tycker också att det är viktigt att diskutera tillväxt och tillväxtens innehåll. Om jag åker hem till Alf Svensson och diskar hans disk och han åker hem till mig och diskar min disk, och vi sedan krockar på vägen med Göran Persson i hans bil, ökar tillväxten. Ekonomin ökar, särskilt om vi tar betalt av varandra och betalar skatt. Men kvaliteten i det samhället ökar inte. Det är kvaliteten och innehållet i tillväxten som är så viktigt, och därför är det avgörande att vi får en grön skatteväxling som stimulerar rätt ekonomisk tillväxt – en hållbar tillväxt.

Sedan skall vi inte inbilla oss att vi kan låta vår kaka i vår del av världen växa så mycket. Naturresurserna och råvarorna till den kakan tar vi hela tiden från den fattiga delen av världen, och vi ställer inte upp på det. Det är beklagligt att Alf Svensson gör det.

(Applåder)

Anf. 26 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Låt mig allra först säga till Lennart Daléus att jag inte tror att Centern kommer att medverka till förfallna statsfinanser. Det tror inte jag. Det förtroendet har jag för Centerpartiet efter nära samarbete.

Sedan vill jag också säga att den ekonomiska vårpropositionen nu ligger på riksdagens bord, stött av 190 av riksdagens 349 ledamöter. Till det skall nu utarbetas alternativ. De alternativen har vi fått en aning om i dag i denna debatt. Det är klart: Om det är det som vi nu har fått redovisat som är den alternativa regeringspolitiken, och om den skulle bli verklighet, är Sverige mycket illa ute.

Vad som förvånar mig mest är att man ingenting har lärt. Det som förvånar mig ännu mer, kanske, är att man så svart målar Sverige.

Vi har skaffat 100 000 nya jobb det senaste året. Vi kan tillföra 103 miljarder kronor ackumulerat till vård, skola och omsorg under de närmaste åren. Inflationen är lägst i Europa. Räntorna är t.o.m. lägre än Bildts euraränta. Tillväxten är högre än i Europa i övrigt.

Dessutom får folk återigen reallöner i plånboken. Vi kan höja barnbidragen och pensionerna. Det är så Sverige ser ut nu. Det går åt rätt håll, men inte tillräckligt fort. Vi är stolta, men inte nöjda.

När jag har lyssnat på debatten har jag förstått att det inte var nyval man egentligen ville ha. Det var inte misstroendeförklaring som ställdes. Det var ingen ambition att redovisa en alternativ politik det handlade om.

Det var någonting annat. Vad är det ganska svårt för mig, och säkert också för dem som har följt debatten, att riktigt förstå.

Låt mig säga så här, generöst och öppet: Om inte misstroendevotum ställs, överge då demonstrationspolitiken och samarbeta för Sveriges bästa under resten av den här mandatperioden, så som andra partier gör i den här kammaren. Sverige blir bättre om vi alla hjälps åt.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 15 april.

3 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1998/99:107 till kulturutskottet

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att konstitutionsutskottets betänkanden KU18 och KU23 samt justitieutskottets betänkande JuU9 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

4 § Staten och trossamfunden – begravningsverksamheten, kulturminnena, personalen, avgiftsbetalningen, m.m.

*Staten och
trossamfunden*

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU18
Staten och trossamfunden – begravningsverksamheten, kulturminnena, personalen, avgiftsbetalningen, m.m. (prop. 1998/99:38)

Anf. 27 NILS FREDRIK AURELIUS (m):

Fru talman! Det är faktiskt fjärde gången vi debatterar stat-kyrka-frågan här i kammaren. 1995 fattades principbeslutet om ändrade relationer och sedan följde alla utredningar, statliga och andra. Sedan grundlagsändringarna nu är avklarade återstår det materiella innehållet, närmare bestämt frågorna om begravningsväsende, kyrkoantikvarisk ersättning och finansiering, m.m.

Två synpunkter har givits allt större vikt alltsedan principbeslutet: att reformen skall ske i största möjliga enighet och att lösningarna skall vara långsiktiga.

Konstitutionsutskottet har för sin del levt upp till kravet på konsensus, i varje fall i ett avseende. Jag tänker på lösningen av problemet med

begravningsavgiftens grundlagsenlighet. Normgivningsmakt – som t.ex. fastställande av en obligatorisk avgift – kan inte delegeras till församlingarna, visar det sig, när dessa förlorar sin kommunstatus från årsskiftet. Vi kom så småningom fram till att det var nödvändigt att ett offentligt organ får en formell beslutanderätt i fråga om avgiftssatsen för dem som inte tillhör Svenska kyrkan. Avgiften för dem som tillhör kyrkan kan däremot ses som en del av kyrkoavgiften, och tillhörigheten är ju frivillig. I de två fall där kommuner är huvudmän för begravningsväsendet uppstår inte heller något problem med normgivningsrätten, i varje fall inte ett problem på samma sätt. Lösningen blev alltså att den myndighet som regeringen bestämmer – vi har föreslagit Kammarkollegiet – kommer att fastställa begravningsavgiften för de icke tillhöriga.

Jag tror att det var värdefullt att konstitutionsutskottet kunde enas i en sådan här principiellt viktig fråga. Jag tycker också att lösningen är acceptabel.

Genom att församlingarna även i fortsättningen får vara huvudmän för begravningsverksamheten tillgodoser vi ju också ett väsentligt krav som bl.a. kyrkomötet formulerat. En annan viktig förutsättning för hela stat-kyrka-reformen var hjälpen, genom Riksskatteverket, med uppbörden av kyrkoavgiften. Likställigheten med andra trossamfund löstes genom att också dessa kan få uppbördshjälp. I detta sammanhang måste jag än en gång påpeka hur egendomlig konstruktionen av avgiften är. Genom att avgiften beräknas på den kommunalt beskattningsbara förvärsinkomsten kommer kyrkan, även efter frigörandet från staten, att direkt påverkas av alla de förändringar av grundavdrag, reseavdrag och annat som riksdagen ganska säkert kommer att besluta om framöver. Denna gång nöjer jag mig med att påpeka att vi har sagt detta i vår kommittémotion än en gång, och jag påpekar det också på detta sätt. Men i övrigt måste ju initiativet till förändring komma från kyrkan själv på denna punkt.

Kravet på långsiktighet, som jag inledningsvis nämnde, har flera gånger understrukits av KU och andra instanser. Beträffande den kyrkoantikvariska ersättningen skrev den eniga utredningen om den kulturhistoriskt värdefulla egendomen att överenskommelsen borde sträcka sig över 25 år. Regeringens förslag omfattar däremot endast åtta år, från år 2002 till år 2009. Det finns åtskilliga andra exempel på bristande långsiktighet i propositionens förslag, som jag skall återkomma till strax.

Men först ett ord till om begravingarna. En egendomlig detalj i propositionen är förslaget att en del av transporterna, närmare bestämt den transport som sker från bisättningslokal eller liknande och till exempelvis ett krematorium, skall ingå i begravningsavgiften. Det är en opraktisk ordning. Begravningsbyrån kan på så sätt komma att ersättas av en annan transportör den sista resan. I värsta fall kommer huvudmannen själv att ordna den transporten i egen regi, vilket ju skulle krångla till systemet ytterligare. Även av texten i propositionen framgår det att förslaget i denna del är illa genomtänkt. Det talas om att ”det är en fråga som får lösas i den praktiska tillämpningen”. Detta är bakgrunden till reservation 1 i betänkandet.

Grundtanken bakom det kyrkoantikvariska bidraget tycker jag är helt riktig. Det är förstås ett allmänintresse att t.ex. medeltida kyrkor bevaras,

alltså inte bara ett intresse för dem som tillhör trossamfundet Svenska kyrkan.

Här visar sig också en viss brist på långsiktighet. Den statliga utredningen i frågan förespråkade ju en avtalsperiod på 25 år. Nu blir det till år 2009. Därefter heter det att nya överväganden skall göras.

Jag tycker också att man kan ifrågasätta om i varje fall andan i principöverenskommelsen lever kvar i förslaget när man inte ger något bidrag alls de två första åren. Skall man lämna ett kyrkoantikvariskt bidrag och utfäster sig att göra detta från statens sida, och sedan fastställer bidraget till 0 kr för första året och 0 kr för andra året, kan man ju ifrågasätta om det verkligen utgår något bidrag.

Jag tycker också att det är ett svagt argument när regeringen och utskottsmajoriteten hänvisar till det s.k. miljardprogrammet för kyrkliga jobb och menar att på grund av detta miljardprogram är inte behovet av kyrkoantikvariska åtgärder så stora de närmaste åren. Det är ju nämligen så att de här jobbskapande åtgärderna inte alls kom att inriktas mot i första hand antikvariskt värdefull egendom av olika praktiska skäl.

Ett litet ord också om finansieringen och de ekonomiska regleringarna. Här blir bristen på långsiktighet tydlig. Det finns ett krav på departementet, som föreslår exempelvis reformer, på statsfinansiell neutralitet. Detta är säkert befogat i många fall. I det här fallet är det lite svårt att tillämpa eftersom det är en så speciell reform där en del av det som är det offentliga i dag avskiljes och övergår till en privaträttsligt bestämd sfär.

Exempelvis de s.k. administrativa avgifterna, som det talas en hel del om i propositionen, hänger naturligtvis ihop med församlingarnas kommunstatus, dvs. pengar som kyrkan i dag genom församlingarna betalar in till staten hänger samman med att församlingarna är kommuner. Detta upphör vid sekelskiftet. Det är ju svårt att egentligen se det rimliga i att det på något sätt skall kompenseras av kyrkan. Det är ju det som är själva reformen att församlingarna lämnar den offentligträttsligt reglerade sfären.

Sedan tycker vi också att det är olyckligt att man hotar med att återkomma med nya skatter och avgifter. Det går mot den strävan efter långsiktighet och tydliga regler som ändå har präglat mycket av reformen.

På s. 260 i propositionen står det t.ex. så här:

”Eftersom den föreslagna lösningen för åren 2000–2009 inte är statsfinansiellt neutral kommer regeringen att överväga att under perioden och för tiden därefter införa någon form av avgift eller skatt för att uppnå statsfinansiell neutralitet.”

Beträffande skattefriheten för prästlönetillgångarna har regeringen och därmed också utskottsmajoriteten väl valt en kompromissväg. Dessa tillgångar blir under en begränsad tidsperiod skattebefriade. Även utskottsmajoritetens skrivningar och propositionen andas en viss förståelse för att det här kanske egentligen inte borde utgå någon skatt. Det är en speciell typ av egendom, som kyrkan har fått kanske redan på medeltiden och vars ändamål alltid har varit kyrkans förkunnelse. Dessutom är det så att själva relationsförändringen eller reformen inte syftade till den här typen av skatteförändringar. Det är, som sagt, en mycket speciell egendom, som faktiskt har varit skattebefriad sedan 1280. Det var långt innan det egentligen fanns något modernt Sverige.

Alltså: En viss bristande långsiktighet och några lite onödiga hot om att återkomma med avgifter är skönhetsfläckar i det här förslaget. Det är t.ex. inte riktigt bra när det apropå kyrkoantikvarisk ersättning står på följande sätt på s. 141 i propositionen: ” Som framgår i avsnitt 13 kommer regeringen att överväga att under perioden och för tiden därefter införa någon form av avgift eller skatt. --- En sådan finansiering av den kyrkoantikvariska ersättningen skulle innebära att det blir tydligt för var och en att bevarandet av de kyrkliga kulturvärdena är en gemensam angelägenhet som bekostas av alla, både kyrkotillhöriga och icke-tillhöriga. Vidare skulle det innebära en markering av de kyrkliga kulturminnenas särskilda värde.”

Jag tycker att här är en lite underlig psykologi. Man tror att det skall bli en särskild entusiasm för de kyrkoantikvariska värdena genom att man särskilt markerar för skattebetalarna att de får betala en speciell skatt eller avgift för detta ändamål. Det är en något diskutabel psykologi.

Dessutom är det principiellt diskutabelt också från en mera allmän utgångspunkt. Vi skall inte ha specialdestinerade eller, som man ofta säger, öronmärkta skatter eller avgifter, och det verkar ju av formuleringen att döma som om det här handlade om det.

Det är, som sagt, vissa skönhetsfläckar i förslaget. Men skall man vara helt uppriktig och så gott det går leva upp till kravet på enhällighet, är det kanske ändå lämpligt att avsluta med konstaterandet att mycket av det som nu beslutas tas i ganska stor enighet och att vi nog alla tycker att det är bra att reformen går vidare utan fördröjning, så att denna viktiga förändring kan fullföljas på ett lyckligt sätt.

Fru talman! För tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 1.

Anf. 28 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! Kammaren har nu att ta ställning till några av slutstegen i en mycket lång process, vars mål är skiljandet av kyrkan från staten. Jag skall inte ta upp tiden med någon historisk exposé över förhållandet mellan statsmakt och religiös makt i vårt land utan bara konstatera att det här har tagit lång tid. Det har tagit lång tid att komma fram till ett beslut som eftervärlden helt säkert kommer att uppfatta som självklart och ofrånkomligt.

Det är självfallet fullständigt orimligt att en stat som har ambitionen att vara en demokratisk stat, där yttrandefrihet och religionsfrihet hör till grundstenarna, håller sig med en statskyrka, att ett av de många religiösa samfund som finns i vårt land skall ha ställning som del av statsapparaten. En demokratisk stat måste både formellt och reellt vara konfessionellt neutral.

Oavsett om vi är kristna, muslimer, hinduer eller buddister eller om vi är hedningar, spiritister eller ateister – oavsett på vilken fason vi söker vår egen salighet – skall vi som medborgare ha samma anledning att känna förtroende för staten, för de folkvalda organen och för myndigheterna. Förstatligad religion är något lika orimligt som en religiös stat.

Den 1 januari 2000 skiljs Svenska kyrkan från staten – eller rättare sagt: Då skiljs Svenska kyrkan nästan från staten. Det är därför som vi i de officiella dokumenten talar om ändringen av relationerna mellan staten och Svenska kyrkan.

Riksdagens majoritet kunde nämligen 1995, när principbeslutet fattades, inte samla sig till ett konsekvent beslut. Svenska kyrkan skulle, menade man då, även efter sekelskiftet ha en särställning i vissa avseenden jämfört med andra samfund. Denna brist på konsekvens, närmare bestämt när det gäller huvudmannaskapet för begravningsväsendet, är orsaken till de intrikata grundlagsproblem som konstitutionsutskottet nu i elfte timmen tvingades ta itu med.

Vänsterpartiets principiella hållning är att begravningsväsendet inte skall vara en angelägenhet för *ett* av de religiösa samfunden i vårt land. Få saker är så säkra som det faktum att vi alla, oavsett eventuella religiösa trosföreställningar, kommer att dö och att våra kvarlevor skall tas om hand. Som regeringen själv understryker i propositionen: Ansvaret för en väl fungerande begravningsverksamhet vilar ytterst på samhället.

Vad vore då mer naturligt än att låta huvudmannaskapet ytterst vila på de borgerliga kommunerna, alltså att övergå från de kyrkliga kommunerna, som har upphört, till de borgerliga kommunerna – en lösning som för övrigt redan finns i Stockholm och, om jag inte missminner mig, Tranås.

Inom Svenska kyrkan fanns och finns emellertid ett stort motstånd mot en sådan lösning, ett motstånd som man kan anta vilar på en rädsla att förlora sin ställning i samhället om man fräntas ansvaret för en viktig samhällelig uppgift.

I principbeslutet 1995 var det därför sagt att Svenska kyrkan även fortsättningsvis skulle vara huvudman för begravningsarna. Jag tycker att det är högst beklagligt att riksdagens majoritet den gången stannade för den här kompromissen. Det är olyckligt såväl ur religionsfrihetens som ur konstitutionell synpunkt.

Begravningsväsendet skall på något sätt betalas, och detta föreslås ske genom en inkomstrelaterad obligatorisk begravningsavgift, i realiteten en skatt. Att det verkligen är fråga om en skatt understryks av att avgiften, som regeringen hade tänkt det, skall drivas in tillsammans med övrig inkomstskatt av skatteförvaltningen. Avgiftens storlek skall dock enligt regeringens förslag fastställas av huvudmannen, dvs. av Svenska kyrkans församlingar. Det innebär att en stor del av befolkningen, de som inte är medlemmar i Svenska kyrkan, genom lag tvingas betala en avgift, i realiteten en skatt, som de inte har några demokratiska möjligheter att påverka.

Här uppstår ett problem som inte bara är politiskt eller principiellt utan ett grundlagsproblem. Konstitutionsutskottet har efter en mycket noggrann prövning och analys funnit att den lösning som regeringen hade föreslagit inte är förenlig med grundlagen; eller om vi skall vara lite försiktigare: att det inte är självklart att denna lösning är grundlagsenlig.

Det är nämligen så enligt regeringsformen att s.k. normgivningsbeslut inte får delegeras till privaträttsliga subjekt, t.ex. företag eller ideella organisationer. Förvaltningsbeslut kan delegeras, men inte normgivningsmakten.

Vad är då ett normgivningsbeslut? Utskottet skriver på s. 12 i betänkandet att normgivningsbestämmelser i princip kännetecknas av att de är bindande för myndigheter och enskilda, att de utgör generella föreskrifter, varför de inte uttryckligen skall avse ett konkret fall utan ha generell tillämpbarhet.

Förvaltningsbeslut handlar däremot typiskt om verkställighet av generella regler i enskilda fall. Ett beslut som säger att alla med en viss inkomst skall betala 30 % i skatt är ett normgivningsbeslut. Skatteförvaltningens beslut att medborgare Andersson med personnummer si och så skall betala 85 568 kr i skatt för 1998 är däremot ett förvaltningsbeslut.

Beslut om begravningsavgiftens storlek är mot den bakgrunden helt klart ett normgivningsbeslut. Utskottet har dock funderat på om besluten om begravningsavgiften i församlingarna skulle kunna betraktas som en samling av en lång rad enskilda förvaltningsbeslut, nämligen för var och en av de avgiftsskyldiga i församlingen. De här personerna är ju i princip kända när beslutet fattas. Vi menar dock att det vore att tänja argumenten lite för långt. Ett sådant synsätt är bara alltför uppenbart konstruerat för att komma runt grundlagen.

En annan invändning som rests är att beslut om kommunal skattesats faktiskt inte betraktas som normgivningsbeslut. Det anses bero på att den kommunala beskattningsrätten är grundad direkt i 1 kap. 7 § regeringsformen. Beslut om kommunal skattesats skulle således vara ett förvaltningsbeslut, eller möjligen en helt egen kategori av beslut. Eftersom kostnaderna för begravningsväsendet tidigare ingick i kyrkoskatten, som ju var en kommunalskatt, skulle dessa besluts karaktär av icke-normgivning så att säga följa med över till Svenska kyrkan i dess nya roll som en från staten självständig organisation. Även detta något subtila resonemang har utskottet funnit vara ohållbart, eller i vart fall diskutabelt.

Eftersom konstitutionsutskottet anser att det vore mycket olyckligt om man i efterhand skulle kunna ifrågasätta om de beslut riksdagen fattat är förenliga med grundlagen har vi funnit det nödvändigt att finna en annan lösning. Den lösning vi nu enhälligt föreslår är i korthet följande. Regeringen eller den myndighet regeringen utser kommer att fastställa begravningsavgiftens storlek för dem som inte är medlemmar i Svenska kyrkan på förslag från huvudmannen, dvs. Svenska kyrkans församlingar. Undantagna är de kommuner som redan i dag är huvudmän för begravningsarna. Där fattas beslutet av kommunen.

Det är ingen vacker eller elegant lösning lagtekniskt sett. Men det är en grundlagsenlig lösning. Från Vänsterpartiets sida har vi aktivt medverkat till den, och vi står bakom den. Men vi framhåller i ett särskilt yttrande att vår principiella uppfattning alltså är att kommunerna bör vara huvudmän för begravningsväsendet. Med en sådan lösning skulle det här problemet över huvud taget inte ha uppstått. Det skulle i och för sig berövat grundlagsexperterna och KU en del intressanta diskussioner, men det hade ändå varit att föredra.

Slutligen några ord i all hast om övriga frågor i detta betänkande. Regeringen föreslår att en kyrkoantikvarisk ersättning skall utgå till Svenska kyrkan. Vi har inget att invända mot detta. Våra kyrkor är en del av vårt kulturarv. De har byggts och bekostats av den svenska allmogen, även om pengarna ibland har tagit omvägen över någon adelsman, och de är därför ett gemensamt ansvar.

Den kyrkliga kulturminnesvården bör som annan kulturminnesvård finansieras solidariskt över skattsedeln. Där är vi överens. Vi har dock två principiella invändningar. Vi menar att riksdagen inte bör binda sig

vad gäller den kyrkoantikvariska ersättningens storlek ända fram till år 2009. Vi menar att denna utgift självfallet måste behandlas som alla andra poster i statsbudgeten, och riksdagen måste vara fri att justera sin bedömning av vilken ersättning som är rimlig och möjlig varje gång budgeten fastställs. Vi avvisar också de tankegångar som finns i propositionstexten om att införa någon särskilt öronmärkt avgift eller skatt för detta ändamål.

För det andra menar vi att beslut om fördelning och användning av den kyrkoantikvariska ersättningen bör fattas av Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna, givetvis efter ett nära samråd med Svenska kyrkan. Det finns inga skäl att den kyrkliga kulturminnesvården skall skötas annorlunda än annan kulturminnesvård.

Vad gäller statlig medverkan vid betalning av kyrkoavgift och avgift till trossamfund vidhåller vi vår uppfattning. Statens fiskala maktinstrument skall inte användas till att driva in trossamfunds medlemsavgifter. En sådan sammanblandning av statens och de enskilda trossamfundens angelägenheter är inte förenlig med principen om statens neutralitet i religionsfrågor. Vi har accepterat att en sådan uppördshjälp av praktiska skäl ges till Svenska kyrkan under en övergångstid, men vi motsätter oss att uppördshjälpen utvidgas till andra trossamfund.

I övrigt får jag hänvisa till de reservationer som finns bifogade till betänkandet. Jag står bakom Vänsterpartiets samtliga reservationer men yrkar bifall endast till reservation nr 9.

Anf. 29 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! Jag skall bara lämna några korta synpunkter på KU18 om staten och trossamfunden.

Först kan vi notera att processen med åtskiljande av stat och kyrka fortgår, eller skall vi säga kyrkans befrielse från staten. Det sker i betydande enighet. Med denna process kan vi uttala en mycket stor tillfredsställelse.

Den kyrkoantikvariska ersättningen har varit föremål för synpunkter i de två tidigare inläggen, och vi har också en del synpunkter på den delen. Redan i 1995 års principproposition framhölls det att bevarandet av de kyrkliga kulturvärdena är en angelägenhet för hela samhället och att det inte är rimligt att den totala kostnaden bärs enbart av medlemmarna i Svenska kyrkan.

Eftersom relationsförändringen mellan staten och Svenska kyrkan sker år 2000 vore det också enligt vår mening naturligt att den kyrkoantikvariska ersättningen lämnas från denna tidpunkt. Men det finns i regeringens förslag inte någon sådan ersättning för åren 2000 och 2001. Det innebär enligt vårt synsätt ett avsteg från principbeslutet. Därför bör regeringen i samband med budgetpropositionen till hösten återkomma med nytt förslag som också innefattar en kyrkoantikvarisk ersättning för åren 2000 och 2001.

Vi har även synpunkter på den tid den kyrkoantikvariska ersättningen skall utgå. Den omfattar tiden fram till år 2009. Enligt vårt synsätt är den tiden alltför kort. Det finns här ett behov av långsiktighet och stabilitet. En rimlig period bör enligt vår mening vara minst 25 år.

En annan fråga som diskuterats i betänkandet är de s.k. prästlönetillgångarna. De har i huvudsak tillkommit genom gåvor och donationer till

enskilda församlingar från församlingsbor eller andra privatpersoner. De har, som Nils Fredrik Aurelius tidigare var inne på, många gånger ett medeltida ursprung. De skäl som talar för att prästlönetillgångarna även i framtiden skall vara skattebefriade är främst egendomarnas unika ursprung och karaktär samt att deras identiteter och ändamål inte bör förändras i samband med relationsförändringen. De är också en viktig komponent i det utjämningsystem som är en viktig förutsättning för att kyrkan skall upprätthålla en rikstäckande verksamhet. Mot den bakgrunden bör enligt vår mening inte någon tidsgräns införas i den lagstiftning som nu antas om beskattningen av prästlönetillgångarna.

Fru talman! Vad sedan gäller begravningsverksamheten kan vi notera att det i det föreliggande förslaget finns vissa religionsfrihetsproblem. Svenska kyrkan blir begravningshuvudman även för icke-kristna trosbekännare, bortsett från de platser där kommunen utgör huvudman. På sikt måste den situationen förändras så att religionsfriheten respekteras i större utsträckning. Det har vi markerat genom ett särskilt yttrande i betänkandet.

En inte oviktig fråga är det praktiska utförandet vid en begravning. I förslaget förutsätts att huvudmannen skall ha ansvar för transporterna från bisättningslokal fram till graven. Det förefaller ganska opraktiskt att huvudmannen skall överta ansvaret bara för en begränsad del av transporten. Oftast sköter begravningsbyrån hela processen. På den punkten skulle vi vilja ha ett nytt förslag till riksdagen.

Fru talman! Kristdemokraterna står bakom ett antal reservationer i betänkandet, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 1.

Anf. 30 ÅSA TORSTENSSON (c):

Fru talman! Mycket i betänkande 18 från konstitutionsutskottet har antagits i mycket stor enighet, vilket är viktigt i denna stora fråga som är en del i processen att skilja kyrkan från staten. Jag vill dock trots denna breda enighet yrka bifall till reservation nr 5 som Centerpartiet har tillsammans med Kristdemokraterna beträffande utvärdering av den kyrkoantikvariska ersättningen. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkande KU18.

Riksdagen har fattat ett principbeslut 1995 innebärande att kulturminneslagens skydd för kyrkliga kulturminnen skall behållas även vid ändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan därför att bevarandet av de kyrkliga kulturvärdena är just en angelägenhet för hela samhället och svenska folket. Därmed har man också konstaterat att kostnaderna inte enbart skall bäras av Svenska kyrkans medlemmar.

Det som framgår i betänkandet är att Svenska kyrkan skall ha rätt till viss ersättning mellan 2002 och 2009 för vård och underhåll av kyrkliga kulturminnen. Men samtidigt anges en viss tveksamhet om långsiktigheten. Det anges att det kan bli nödvändigt att sänka ambitionsnivån efter denna tioårsperiod.

Vad jag vill säga är att man kan acceptera att det i dag kan finnas svårigheter att bedöma just omfattningen av kostnaderna. Därför är det som anges i reservationen viktigt; att det snarast eller skyndsamt tillsätts en utredning för att utvärdera och följa nivån på den kyrkoantikvariska ersättningen.

Jag stannar härvid, och jag yrkar som sagt var bifall till reservation 5 och i övrigt till hemställan i betänkandet.

Prot. 1998/99:83
21 april

Anf. 31 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Religionsfriheten är en del av de medborgerliga fri- och rättigheter som omfattas av rätten att hysa och uttrycka personliga övertygelser. Det innebär också att var och en har rätt att sammansluta sig i eller stå utanför religiösa samfund. En följd av religionsfriheten är också att staten förhåller sig neutral i trosfrågor.

För oss liberaler har kampen för religionsfrihet alltid varit mycket central. En viktig utgångspunkt för Folkpartiet liberalerna är att Svenska kyrkan inte skall vara föremål för en sådan särbehandling att den också efter relationsförändringen kan betraktas som en bärare av en statsreligion och i viss mån utgöra ett offentlighetsligt subjekt.

Vad gäller den nu aktuella propositionen vill jag uppehålla mig vid förslagen rörande begravningsverksamheten, kulturminnena och effekterna när det gäller skattetrycket och för den enskilde.

I direktiven till Begravningsverksamhetskommittén anger statsrådet att ansvaret för att anordna och hålla särskilda begravningsplatser för icke kristna trosbekännare inte längre borde ligga på Svenska kyrkan. Av det skälet prövade kommittén olika lösningar, bl.a. att lägga ansvaret på kommunerna eller länsstyrelserna. Men regeringen har ändå kommit till slutsatsen att det, trots de uttryckliga ställningstagandena i direktiven till Begravningsverksamhetskommittén, är bäst att pastoraten skall ha ansvaret för att anordna särskilda begravningsplatser för den här gruppen, som alltså står utanför Svenska kyrkan.

Vi i Folkpartiet anser att det av religionsfrihetsskäl hade varit bättre om regeringen hade kommit fram till en lösning i enlighet med de ställningstaganden som finns redovisade i direktiven till utredningen. Enligt vår uppfattning kan det inte var rimligt att staten uppdrar åt Svenska kyrkan att, efter relationsförändringen vid tusenårsskiftet, fortsätta att ansvara för att ordna avskilda begravningsplatser för personer som valt att stå utanför varje kristet samfund.

Det blir ju så att allt större grupper i framtiden kommer att stå utanför församlingarna och därför vilja ha egna begravningsplatser. Det finns alltför många människor som har olika typer av religiös uppfattning. Av respekt för dessa människor borde regeringen mycket mer aktivt ha sökt en lösning för att hitta en lämplig huvudman utanför Svenska kyrkan. Men regeringen har tydligen inte velat göra det. Vi i Folkpartiet ser inte det här som ett problem. Vi anser att länsstyrelserna borde vara mycket lämpliga huvudmän för den här uppgiften.

Av riksdagens principbeslut följer att kulturminneslagens skydd skall behållas även vid ändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan. Vidare uttalades att relationsförändringen inte bör leda till försämrade förutsättningar för vård och underhåll av de kulturhistoriska värdena inom kyrkan. I princippropositionen framhölls också att bevarandet av de kyrkliga kulturvärdena är en angelägenhet för hela samhället och för svenska folket. Det är inte rimligt att den totala kostnaden för det här allmänintresset bara bärs av Svenska kyrkans medlemmar. Därför bör Svenska kyrkan enligt principbeslutet kunna få viss ersättning för vård av kulturhistoriskt värdefull egendom.

*Staten och
trossamfunden*

Regeringens förslag nu innebär ett årligt stöd på i snitt 200 miljoner kronor fr.o.m. år 2002 t.o.m. år 2009. Det här vill Folkpartiet se som en övergångslösning inför ett fullständigt skiljande mellan staten och kyrkan. Vi vill sedan inte ha några särlösningar för ett enda samfund. Målet måste vara att vården och underhållet på sikt får en principiell lösning som är gemensam för alla samfund. Folkpartiet ställer därför inte upp på regeringens löfte att innan tidsperioden löper ut överväga en fortsatt finansiering enligt den modell som nu kommer att tillämpas t.o.m. år 2009.

Regeringens resonemang om att det genom att kyrkoskatten upphör finns utrymme att höja de statliga skatterna med 7 miljarder kronor för att förstärka den offentliga sektorns finanser kan vi folkpartister inte ställa upp på. Det är en helt orimlig form av skatteväxling.

Vi anser inte heller att det är rimligt att regering och riksdag skall tillhålla Svenska kyrkans församlingar eller några andra frivilliga samfund eller föreningar att sänka sina medlemsavgifter. Det måste ju vara en uppgift för respektive samfund eller förening att ta ställning till. Det är därtill en nästan omöjlig uppgift att skilja ut reformens ekonomiska effekter från de skäl som en församling kan ha för att höja eller sänka sin kyrkoavgift. En självklar konsekvens av detta är naturligtvis att den framtida kyrkoavgiften inte ingår i de samlade skatterna.

Slutligen, fru talman, vill jag säga några ord om transportkostnaderna i samband med begravingar. Regeringens förslag innebär att vissa transportkostnader skall inrymmas i de tjänster som ingår i begravningsavgiften. Men det här förslaget är så utformat att bara en del av transportererna omfattas. Det handlar om sådana transporter som sker efter det att stoftet kommit till bisättningslokalen eller liknande.

Innebörden av det här är väldigt oklar. Regeringen har också konstaterat att det inte är möjligt att i lag precisera alla förutsättningar i detalj utan att frågan måste tillämpas i den praktiska hanteringen. Det förefaller också opraktiskt att huvudmannen för begravningsverksamheten skall överta ansvaret för en begränsad del av transportererna. Det förslaget anser vi från Folkpartiet vara så illa förberett att det inte kan bli föremål för lagstiftning.

Fru talman! Jag står självfallet bakom alla Folkpartiets reservationer i den här frågan, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 1.

Anf. 32 PER LAGER (mp):

Fru talman! Det har varit snårigt att ta sig igenom det här betänkandet under utskottsbehandlingen, men i de avgörande frågorna har vi ändå kunnat samlas kring acceptabla lösningar. Det gör att relationsändringen mellan staten och Svenska kyrkan kan hålla sitt tidsschema och bli verklig vid årsskiftet till det nya millenniet.

Miljöpartiet har tre motioner kopplade till det här betänkandet. Utskottet har i stort sett tillgodosett våra yrkanden vad gäller två av dem. I motionerna K16 och Kr274 vill vi att kyrkan i större utsträckning än i dag bör hållas öppen för alla och att kyrkobyggnaderna i ökad utsträckning görs tillgängliga för konserter o.d. Just kyrkobyggnaderna har ofta utmärkt akustik och bra utrymme för olika sorters, inte minst specialinriktade, publika evenemang.

I ett annat yrkande, i motion K16, vill vi ha en tydligare tidsangivelse för överläggningarna om den kyrkoantikvariska ersättningen efter år 2009. Utskottet förutsätter i samma anda att underlaget skall finnas tillgängligt senast vid slutet av år 2008. Vi ställer oss bakom den föreslagna kyrkoantikvariska ersättningen så som den är föreslagen i betänkandet eftersom vi anser att det är ett samhälles ansvar att bidra med förvaltning och förädling av vårt kulturarv. Detta får inte minska med relationsändringen.

Ett tredje yrkande handlar om att länsstyrelserna skall få resurser för att kunna fullgöra sitt ansvar enligt kulturminneslagen. Utskottet utgår från att regeringen i budgetarbetet bevakar att så sker. I det här fallet är det också troligt att regeringen faktiskt kommer att göra det. Ovanstående motionsyrkanden föranleder alltså inga reservationer från vår sida.

Det allra snärigaste i betänkandet, och som flera har varit inne på, har givetvis med huvudmannaskapet för begravningsverksamheten att göra. Det allra enklaste vore, menar både vi i Miljöpartiet och Vänsterpartiet i våra motioner, att låta kommunerna stå för det, så som förhållandet redan är i Stockholm och Tranås. Men vi har alltså godtagit kompromissen med tanke på att frågan om begravningsverksamheten varit en så viktig del i den tidigare samförståndslösningen mellan stat och kyrka. Det innebär att begravningsavgiften för dem som inte tillhör Svenska kyrkan fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer i stället för av den församling som är huvudman för begravningsverksamheten. Undantagen är alltså Stockholm och Tranås.

Utskottet anser att övervägande skäl talar för att den myndigheten blir Kammarkollegiet. På det sättet löste utskottet problemet med osäkerheten vad gäller grundlagsenligheten och vad som i det här fallet skall anses vara normbeslut respektive förvaltningsbeslut. Jag ser det också som en styrka att vi i utskottet i en fråga som denna kunde samla oss och finna en något knagglig men ändå gemensam väg framåt.

Fortfarande anser jag emellertid, fru talman, att det hade varit ett smidigare och framför allt ett mer konsekvent förhållningssätt till religionsfrihetens krav att låta kommunerna vara huvudmän för begravningsavgiften. Av samma anledning som samhället tar på sig ett självklart ansvar för att hjälpa oss att födas till det här livet, borde samhället också ha huvudansvaret för att hjälpa oss att lämna det, menar jag.

I vårt särskilda yttrande, som vi har gemensamt med Vänstern, påtalar vi att regeringen tidigare mer aktivt borde ha sökt just en sådan lösning. Med tanke på den kompromiss som vi nu alla ställt oss bakom är väl detta inte en fråga för de närmaste åren, men jag utgår ifrån att nästa gång begravningsavgiften aktualiseras är det just en sådan här, mer konsekvent lösning som blir den naturliga.

Fru talman! I motion K14 har vi i Miljöpartiet vänt oss mot att Svenska kyrkan eller annat trossamfund skall ha en särskild uppborðshjälp av staten. Vi tycker att det är självklart att begravningsavgiften skall behandlas separat och betalas över skattsedeln, medan trossamfundet själva får hantera övriga avgifter för sina verksamheter.

Enligt skatteutskottets uttalande, som också stöds av konstitutionsutskottets majoritet, skall man se stödet mot bakgrund av bl.a. statens krav att Svenska kyrkan skall upprätthålla en demokratiskt uppbyggd rikstäckande verksamhet. Samtidigt menar man av jämställdhetsskäl att

samma erbjudande skall ges till andra trossamfund. Men ges detta erbjudande till andra trossamfund av samma anledning, nämligen att en demokratiskt uppbyggd verksamhet skall upprätthållas? Jag bara undrar och har svårt att se slutet på en sådan tankekedja. Erbjudandet innebär ju i praktiken att alla andra registrerade trossamfund efter regeringsbeslut skall kunna få biträde med uppbörderna av avgift. Det gäller alltså alla frikyrkor, alltifrån Livets Ord till Scientologkyrkan. Dessutom kan i förlängningen, vad jag förstår, en hel rad andra registrerade livsåskådningsgrupper och föreningar komma i fråga. Eller hur? Och detta, krasst uttryckt, bara för att inte Svenska kyrkans ekonomi skulle drabbas av en drastisk försämring.

Fru talman! Jag förstår inte detta. Jag och Miljöpartiet anser att inget trossamfund, inte heller Svenska kyrkan, behöver statlig hjälp med att ta in avgifter. Därför har jag reserverat mig i frågan och har också i reservationen fått stöd av Vänstern.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 9 under mom. 12.

Anf. 33 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Frågan om vem som skall ha ansvar för begravningsplatserna är väldigt omdiskuterad. Jag kan personligen känna att det vore skönt om kommunerna hade ansvaret. Men enligt de uppgifter som jag har fått vill inte kommunerna ta på sig detta ansvar. Jag tycker att regering och riksdag skall vara väldigt försiktiga med att lägga på kommunerna uppgifter som de inte vill ha. De har fullt sjå med att klara de uppgifter som de har.

En annan komplikation är också att begravningsplatserna i dag till stor del ligger omkring en kyrka. De ligger alltså på kyrkans mark. Att man har löst problemet i Stockholm så pass bra beror ju på att man har så många separata begravningsplatser som inte ligger i direkt anslutning till kyrkan.

Jag hoppas att de olika församlingarna i det praktiska arbetet i fortsättningen kan lösa detta på ett smidigt sätt. Men jag tycker inte att vi skall föreskriva kommunerna dessa uppgifter när de känner att de inte vill ha dem och när Svenska kyrkan vill behålla ansvaret för begravningsplatserna.

Anf. 34 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Jag vet inte varifrån Helena Bargholtz har fått uppgiften att kommunerna inte vill ta det här ansvaret. Det är möjligt att det har gjorts någon enkät. Kommunförbundet har möjligen gjort någon. Det vet inte jag. Men frågan är om kommunerna verkligen har fått sig tilldelad frågan om de vill ha ett ansvar för begravningsverksamheten som en del i ett helhetsansvar för människorna i kommunen. Som jag nämnde nyss hjälper kommunerna folk att födas och ser till att vi kommer till den här världen på ett bra sätt. Därför menar jag att det vore fullt naturligt att de också hjälper oss att lämna den här världen på ett naturligt sätt.

Anf. 35 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Då vill jag säga att det faktiskt inte är kommunerna som hjälper folk att födas, utan det är landstingen. Det är också landstingen som i praktiken kanske hjälper folk när de går bort. Det är i så fall ett

annat ansvar. Jag har i alla fall inte än så länge hört någon säga att lands-
tingen skall ha ansvaret för begravningsplatserna. Problemet som jag har
pekat på och som jag tycker är angeläget är vem som skall ha ansvaret
för de personer som inte tillhör Svenska kyrkan och som inte ens är
kristna. Här tycker jag att det skall vara en annan huvudman, och vi från
Folkpartiet har föreslagit att det skall vara länsstyrelserna.

Anf. 36 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Landstinget är ju också en kommun, som du vet.

Eftersom både Tranås och Stockholm tydligen klarar av detta, funde-
rar jag lite över vad som är skillnaden mellan dessa kommuner och de
övriga i landet. Vad är den avgörande skillnaden? Varför accepterar de
här två kommunerna att ta detta ansvar, som jag ser som ett väldigt natur-
ligt ansvar för en primärkommun?

Anf. 37 PÄR AXEL SAHLBERG (s):

Fru talman! Det har varit en lång resa. Det är många frågor som har
varit aktuella. Efter att frågan har behandlats av den förra riksdagen och
av denna under de två mandatperioderna har nu frågan närmast sig en
lösning. Vi fattar nu det andra delbeslutet, och det är fjärde gången, vil-
ket har påpekats, som frågan är uppe i denna kammare. Vi lär få ytterli-
gare en gång på oss till hösten innan hela reformen har satts samman.

Men det har ju också hänt ganska mycket utanför det här huset. Jag
tog med mig några av de utredningar som i dag ligger till grund för det
betänkande som vi nu har att hantera. Dessutom har över 3 000 remissin-
stanser yttrat sig i frågorna. Så detta har verkligen engagerat Sverige,
kyrkor och samfund i första hand men även många andra instanser.

Betänkandet handlar inte bara om begravningsverksamheten och yt-
terligare någon fråga, utan det är faktiskt en lång rad ämnen som nu
summeras. Begravningsverksamheten och kyrkoantikvarisk ersättning är
frågor som har behandlats. Handlingsoffentligheten, som hänger samman
med de offentligt reglerade uppgifterna som ligger kvar hos Svenska
kyrkan, tas också upp. Anställningsavtalet för offentliganställda inom
kyrkan behandlas. Frågan om registrerade trossamfunds förhållande till
staten i övrigt i skattehänseende har också varit föremål för utredning och
behandlas nu i proposition och i detta betänkande, därtill också avgiften
till trossamfund.

Jag tycker att detta är en spännande reform. Vi har redan hört en del
årtal i luften. Jag skall inte nämna några ytterligare. Vi har haft en del
historiska exposéer tidigare när vi har diskuterat de här frågorna. Men
när man, som Nils Fredrik Aurelius gjorde, kan rota fram året 1280
inser man vilket enormt spänningsfält som vi här rör oss med. Man inser
också de komplikationer som hänger samman med detta långa historiska
arv.

Vad som måste sägas för att klarlägga själva positionen i dessa frågor
tror jag är att Svenska kyrkan, med dessa beslut, fortsätter att sköta vissa
offentlighetsreglerade uppgifter men att Svenska kyrkan inte längre
är en del av det allmänna. Jag tror att man är ute i ogjort väder om man
tror att man bakvägen får in en statskyrkodimension genom att hänvisa
till en del av de frågor som nu är aktuella. Detta är mycket renodlat både
i lagtext och i hanteringen och innebär en tydlig åtskillnad mellan å ena

sidan den rättsliga juridiska ställningen och å andra sidan de speciella uppgifter som nu måste tas om hand på ett särskilt sätt.

Fru talman! Jag väljer att i fortsättningen kommentera några av de synpunkter som har kommit fram från mina meddebattörer i den här frågan.

Nils Fredrik Aurelius hänvisade till det principbeslut som fattades här i kammaren den 8 december 1995, men det verkar som om han glömt bort vad en del av det här principbeslutet faktiskt innehöll. I huvudsak fanns de frågor som vi nu behandlar med och låg till grund för de utredningar som jag tidigare visade upp. Där fanns också frågan om hur man nu skall ta hand om den särskilt kulturhistoriskt värdefulla egendomen. Redan då fanns det aviserat ett förslag om en särskild skatt. Det fanns också ett resonemang om nödvändigheten av att hela folket är med och betalar och inte bara de som tillhör Svenska kyrkan.

Nu valde regeringen att i nuläget inte leverera ett förslag om en särskild skatt. Den är förbunden med vissa andra problem, men utredningen hade faktiskt ett sådant förslag. På ett sätt hade det, som det har citerats ur regeringens proposition, varit en sorts klarhet med en sådan lösning. Då hade det varit så uppenbart att alla var med och bidrog. Man hade sett det i själva skatteuträkningen.

Nu väljs en lösning där detta finansieras över statsbudgeten i övrigt. Regeringen har valt – och KU:s majoritet har ställt upp på det – att hitta en lösning som innebär en upptrappning de närmaste nio tio åren. Jag tycker inte att det är så alldeles orimligt.

Jag tycker att den hänvisning till miljardprogrammet som har gjorts är ganska rimlig. Nu diskuterar man ju att Svenska kyrkan tar över detta kostnadsansvar i ett läge där stora insatser gjorts delvis med statliga pengar. Det är naturligtvis svårt att gå ned på ett enskilt objekt eller en enskild kyrka och säga att nu är den restaurerad, renoverad eller reparerad på en sådan nivå att man klarar av detta tidsperspektiv. Om man tittar på det totalt sett, med den kostnadsmassa som detta innebär framöver, tycker jag nog att det är en ganska rimlig lösning som är vald. Jag tror att det vore olyckligt om detta bakades in i den normala budgethanteringen, som andra har föreslagit. Det är bra att det ligger i ett långsiktigt perspektiv.

Det finns också reservationer som säger att man skall ha en särskild utvärderingsgrupp här. Det ligger ju egentligen i själva förslaget, eftersom det efter år 2009 skall hanteras på ett nytt sätt. Jag tycker att det är en ganska god långsiktighet, och jag räknar med att det stöd som finns i dag för Svenska kyrkans ansvar att sköta den kulturhistoriskt värdefulla egendomen kommer att finnas här i riksdagen även om tio år.

Det finns en övergripande fråga som också var med i principbeslutet. Det är att reformen skall vara statsfinansiellt neutral. Det är inte alldeles enkelt att räkna på detta, men det har naturligtvis inneburit en begränsning såväl för utredningarna som för regeringens hantering av frågan. Med de beräkningar som nu är gjorda bedömer man att detta i huvudsak är en sådan neutral lösning. Detta motiverar den typ av lösning som nu är vald när det gäller den kulturhistoriskt värdefulla egendomen och dess finansiering och övriga kostnader som hänger samman med detta. Dit hör ju också frågan om ett eventuellt utvidgat skatteutrymme. Det skall inte

ses som ett förslag om förnyade skatter, utan det handlar mer om en diskussion om den totala ekonomiska situationen.

Nu talar vi om Svenska kyrkan som huvudman för begravningsverksamheten. Det är naturligtvis en speciell fråga att hantera. Kommunerna har avvisat detta ansvar, eftersom de såg stora problem med att ta hand om det. Det skulle kanske fungera i ett antal tätbefolkade områden, men jag ser uppenbara problem med att man i hela landet, och inte minst i glesbygden, skulle få en sådan här ansvarsöverföring. Jag tycker att Svenska kyrkan har skött det här ansvaret oerhört väl.

Det blir ännu tydligare formulerat att Svenska kyrkans församlingar och samfälligheter, som huvudman för begravningsverksamheten, nu får ett ansvar också för att ta hand om och värdera de eventuella synpunkter som finns på hur man vill ha frågan omhändertagen i ett enskilt fall. Det kan gälla människor som har en annan bekännelse. Det kanske i första hand drabbar dem som har en icke-kristen bekännelse, men i ett längre perspektiv kan jag mycket väl tänka mig att människor med en kristen bekännelse som tillhör ett annat samfund också skulle vilja välja en annan lösning. Där finns också ett ansvar för dem som inte tillhör något trossamfund.

Jag har lite svårt att se att själva begravningsfrågan skall göras till en så religiös fråga, om ni vill förstå mig rätt. Det handlar ju om ett generellt mänskligt omhändertagande och hänger ihop med en värdig död och ett värdigt omhändertagande. Jag tror att den kritik som på principiella grunder har riktats mot detta inte är förankrad i någon erfarenhet av hur detta fungerar. Man tar ett slags teoretisk utgångspunkt när vi i själva verket har ett praktiskt problem. Svenska kyrkan har visat stor kompetens och stor känsla för de här frågorna.

Jag har också en del synpunkter på religionsfriheten. Jag tycker inte att det förslag som nu ligger är oförenligt med religionsfriheten, snarare tvärtom. Jag vill avsluta med att ta upp en intervju med en doktorand som doktorerade den här veckan i Uppsala utifrån den katolska kyrkans perspektiv. Jag tycker att han gör en riktig iakttagelse av hur religionsfrågorna har tagits om hand i vårt land. Hela reformen om en ny relation mellan staten och kyrkan tog sin utgångspunkt i ett slags negativ religionsuppfattning när frågan rullade upp under 50- och 60-talen. Nu har den, inte minst genom invandringen, fått en annan karaktär där man både ser och värderar trossamfundens och religionens roll i samhället. Den perspektivförändringen såg han ganska tydligt utifrån ett katolskt perspektiv.

Då tycker jag att det är ganska rimligt att man, som konsekvens av att Svenska kyrkan i fortsättningen får stöd och hjälp med uppbörden av dem som tillhör den, också ger den rätten till övriga trossamfund. Från början fanns det en ganska stor tveksamhet till den här frågan i flera frikyrkosamfund och i andra samfund, men i dag är frågan väl förankrad. Att registrerade trossamfund kan få hjälp med uppbörden kommer sannolikt att innebära att en stor mängd olika trossamfund kommer att lämna in en begäran om detta. Jag tycker att det är ett bra tecken på att reformen är väl förankrad, väl avvägd och har ett gott stöd.

Fru talman! Jag tycker att detta är ett mycket bra betänkande och ställer mig bakom det.

Anf. 38 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med Pär Axel Sahlberg i mycket av det han sade om begravningsväsendet. Jag tror att det är viktigt att vi uppfattar kyrkan som ett slags entreprenör åt det allmänna när det gäller begravningsväsendet och inte som ett trossamfund, särskilt inte när det har att göra med omhändertagandet av icke tillhöriga.

Däremot föreligger det här onekligen ett visst pedagogiskt problem, vilket också har avspeglats i en del motioner.

Jag skall avstå från att kommentera det som har nämnts här om kommunernas eller landstingens ansvar för att vi finns till. Jag tycker att det finns en stark övertro på många håll för den roll som kommuner och landsting spelar för vår existens.

Jag har emellertid en liten fråga till Pär Axel Sahlberg om begravningsfrågan. Det verkar som om många av oss har svårt att se poängen i detta förslag att en del av transportererna skall ingå i begravningsavgiften. Pär Axel Sahlberg kanske kan vara lite pedagogisk och förklara vad det är som är så bra med detta och som gör att det är ett bra förslag trots de invändningar och den oklarhet som finns också enligt propositionen med detta förslag.

Jag har också en lite allvarigare fråga. Hur kan Pär Axel Sahlberg mena att det i propositionen sägs att den ekonomiska uträkningen är klar och att man i huvudsak har klarat av detta, när man ju uttryckligen ändå talar om att man kan återkomma med nya skatter eller avgifter riktade mot kyrkan? Pär Axel Sahlberg talar om att det skall föras en diskussion. Det är ju en synnerligen förmildrande omskrivning för det ganska uttryckliga hot som finns om att återkomma med nya skatter eller avgifter och som ju lite grann talar emot dessa allmänt omfattande krav på långsiktighet och tydliga förutsättningar som vi alla har talat om.

Anf. 39 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! I dessa dagar vet vi ju hur komplicerade gränsdragningar är, och detta med transporter inom begravningsverksamheten är väl ett bra uttryck för det. Jag tycker att Anders Svärds utgångspunkt i utredningen i fråga om begravningsverksamheten, och som remissinstanserna i huvudsak ställde sig positiva till, nämligen att huvudmannen för begravningsverksamheten har ett tämligen heltäckande ansvar för de frågor, omhändertaganden och transportfrågor som hänger samman med begravningarna, är rimlig.

Nu tror jag inte att det i praktiken kommer att bli ett så stort bekymmer, utan jag tror att begravningsentreprenörerna, som i dag tar hand om kroppen efter begravningen, i huvudsak kommer att göra det även i fortsättningen.

Men det finns en lång rad frågor som ändå skulle ha hängt i luften om inte förslaget hade omfattat denna fråga. Jag tror alltså att den reaktion som har funnits och som också syns i vårt betänkande är överdriven i denna fråga.

När det gäller frågan om nya skatter och avgifter liksom frågan om finansieringen av underhållet av den kulturhistoriskt värdefulla egendomen hänger detta naturligtvis ihop med frågan om statsfinansiell neutralitet. Jag tycker att det är bra att man håller öppet för dessa diskussioner, och jag tycker inte att man behöver vara så överdrivet rädd för hur detta

skall hanteras, eftersom hela denna reform ju har gjorts i en anda av stor generositet, dels därför att den är historiskt svår att reda ut, dels därför att det har funnits en självklar uppbackning bakom det perspektivet att Svenska kyrkan nu behåller det som alla allmänt uppfattar tillhör Svenska kyrkan men som historiskt inte alltid kan bevisas av den anledningen att staten och kyrkan har varit så sammanväxta av historiska skäl.

Jag tror alltså att Nils Fredrik Aurelius kan vara lugn på denna punkt. Men det är väl bra att man har öppningar för att finansiera detta totalt sett? Nils Fredrik Aurelius förslag om en 25-årig lösning nu på dessa grunder hade kanske inte varit bättre ur ansvarstagandesynpunkt när det gäller vare sig statens finanser eller neutraliteten.

Anf. 40 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Begravningshuvudmannens övergripande ansvar för det som sker finns under alla omständigheter. Det är inte direkt kopplat till att en del av transporterna skall ingå i begravningsavgiften, eller hur? Jag förstod inte riktigt vad det skulle vara bra för att krångla till systemet på detta sätt. Men Pär Axel Sahlberg får en möjlighet till att reda ut detta för mig och andra tvivlande.

Jag vill ställa en fråga om den statsfinansiellt neutrala lösningen. Pär Axel Sahlberg säger att det är bra att man håller öppet för diskussioner om skattehöjningar. Det kan jag egentligen inte tycka i något sammanhang, men särskilt inte i ett sådant här speciellt sammanhang där ju tanken var att det skulle vara tydliga och överblickbara förändringar som skulle genomföras. När man då antyder att det i detta sammanhang kan komma att krävas ytterligare skattehöjningar är det ju faktiskt lite mot den andan och inte alls att bara hålla någon dörr öppen i all vänlighet, utan det är ett slags hot.

En lite mer principiell fråga är ju om man över huvud taget skall acceptera specialdestinerade skatter eller avgifter. Det finns ju formuleringar i propositionen som onekligen tyder på att det skulle kunna handla om det. Jag har tidigare underkänt psykologin i att det är så bra att en viss skatt är specialdestinerad därför att det då är tydligt vad den går till och att det skulle vara så bra för själva ändamålet. Det kan man nog ifrågasätta. Dessutom är det principiellt mycket diskutabelt, som Pär Axel Sahlberg säkert vet. Är det verkligen så lämpligt att i en sådan proposition komma med förslag om specialdestinerade skatter?

Anf. 41 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Jag sade faktiskt inte att vi skall hålla öppet för skattehöjningar, men det tycker jag att vi skall göra, liksom för skattesänkningar. Men vad vi skall hålla öppet för är ju att reformen skall bli statsfinansiellt neutral. Det är ju det som är själva frågan.

När det gäller lämpligheten av specialdestinerade skatter tycker jag att man kan diskutera det. Och jag tycker kanske inte att det är en generellt bra lösning, även om det är en god pedagogik i det, dvs. att man ser sambandet mellan inbetalda pengar och kostnader. Men jag vill varken utveckla eller överdriva den dimensionen, utom möjligen i just denna fråga, eftersom vi här har en historisk reform och frågan över huvud taget aldrig har behövt tas om hand tidigare. Staten och kyrkan har så att säga samkört i denna fråga från reformationen. Dessförinnan har vi en annan

historik i fråga om den kyrkliga egendomen. Därför fanns en sådan diskussion med i principbeslutet. Det fanns ett behov av att flytta kostnadsansvaret från dem som bara tillhör Svenska kyrkan till hela svenska folket. Att det därför finns med i diskussionen är ju ett uttryck för att denna lösning ändå är principiellt möjlig. Men att man ändå inte har löst detta är å andra sidan ett tecken på att det är svårlöst. Låt oss därför återkomma i denna fråga, om vi nu sitter i denna kammare när det börjar gå mot 2010-talet.

Anf. 42 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Jag kan inte ta lätt på denna fråga om ansvaret för begravningsplatser för icke-kristna. Det är kanske en sak om man är helt neutral och helt likgiltig i denna fråga. Men vi har ju många icke-kristna som mycket starkt har tagit ställning för att tillhöra en annan religion, t.ex. muslimska religioner. Vi har också blivit uppvaktade av representanter för Humanetiska förbundet. Dessa icke-kristna människor känner mycket starkt att detta är fel. Jag tror inte att det är så stora problem om man tillhör olika kristna samfund. Därför kan jag förstå det som sades från den katolske forskaren, nämligen att man inte såg något problem däriifrån. Det handlar därför framför allt om de icke-kristna och om att vi måste tillgodose respekten för deras religionsfrihet. Man tillsatte också en särskild kommitté, nämligen Begravningsverksamhetskommittén, som tog upp denna fråga mycket seriöst och bedömde den. Men sedan blev det ingenting av den. Jag tycker att det är beklagligt att man inte mera aktivt arbetar för den här frågan med en gång.

Anf. 43 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Jag tror att det i grunden är en missuppfattning att det på vägen skulle ha funnits någon sorts tanke om att vi också efter döden skulle sorteras in i konfessionella eller icke-konfessionella kategorier. Denna fråga tar ju sin utgångspunkt i dagens lösning, och den hänger i sin tur ihop med historien då denna fråga över huvud taget aldrig behövde vara aktuell, på 1700- och 1800-talen, eftersom man då både var svensk och tillhörde kyrkan på en gång. Det fanns då inte något bekymmer med någon uppdelning, med vissa undantag. Religionsfriheten var ju för övrigt större i Sverige för icke-svenskar än för svenskar, och det är ju en del av illustrationen av hur detta har hanterats.

Nu har vi ett läge där Svenska kyrkan fortsatt får ansvaret för denna samhällliga uppgift men får ett specificerat krav på sig att ta hand om de särskilda frågor som gäller människor som inte tillhör Svenska kyrkan utan tillhör andra trossamfund eller som har tagit avstånd från trossamfund och ser till att dessa människor får en begravning som motsvarar deras krav och behov. Men när det gäller upplåtare av begravningsplats i övrigt som vi i dag har, på judiska begravningsplatser, på muslimska begravningsplatser och kanske på ytterligare någon, så har frågan om att också ha helt icke-konfessionella kyrkogårdar inte diskuterats någonstans på vägen, åtminstone inte på någon formell nivå. Jag tror inte ens att de kommunala kyrkogårdarna rimligtvis kan betraktas på det sättet. Men det är möjligen en mera semantisk fråga.

Man kan möjligen också reflektera, om man nu skall vara lite mer filosofisk, vad det ligger för värden i att efter döden försöka värdera den

konfessionella eller icke-konfessionella anslutningen. Det borde vara ett ganska litet problem för den som inte har en tro. Det är möjligt att det faller utanför det här resonemanget. Det som Helena Bargholtz tar upp har inte varit föremål för prövning på annat sätt än att Svenska kyrkan nu får ansvar för att detta sker på ett bra sätt för alla.

Prot. 1998/99:83
21 april

*Staten och
trossamfunden*

Anf. 44 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! När en särskild kommitté har tittat på denna fråga och kommit med ett förslag har man väl ändå haft tankar åt ett annat håll.

Hur vi sedan uppfattar tiden efter döden och vad vi tror om det är synnerligen personligt. Jag kan tänka mig att det för många personer skulle kännas riktigt och rimligt att inte ingå i något slags gemenskap efter döden med kristna om man själv känner att man inte är kristen.

Anf. 45 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Alla som är aktiva i föreningslivet vet att det inte alltid är så lätt att driva in medlemsavgifter. Jag kan avslöja att det t.o.m. i Väns-terpartiet krävs ett visst mått av tjat ibland.

Jag förstår fuller väl att Svenska kyrkan gärna vill ha hjälp av staten med att driva in medlemsavgifterna. Om man själv skulle räkna ut medlemsavgiften för var och en och skicka ut inbetalningskort osv. skulle det krävas rätt så mycket arbete. Risker finns naturligtvis att man skulle förlora en del av sina i dag ganska många medlemmar.

Jag förstår också att även andra trossamfund skulle vilja komma i åtnjutande av denna service. Detta betvivlar jag inte. Men vad är den principiella grunden för att låta staten driva in medlemsavgifter åt ideella organisationer, som ju trossamfunden är? Om det skulle finnas en sådan principiell grund, varför inte åt andra ideella organisationer som idrottsföreningar, Röda korset, Amnesty och varför inte politiska partier? Vari ligger konsekvensen i det ställningstagande som bl.a. socialdemokraterna har gjort i detta?

Anf. 46 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Den sista frågan, hur man ser på detta med olika organisationer, tycker jag är den principiellt intressanta i diskussionen. Det är inte helt uteslutet att den kommer tillbaka på olika sätt. När vi eventuellt skall diskutera den i framtiden måste vi ta vår utgångspunkt i det här nu liggande förslaget. Utgångspunkten är att vi i dag – eftersom Svenska kyrkan är en del av det allmänna – ser skatten till de olika offentliga nivåerna som en mer eller mindre naturlig del av hur ett samhälle organiseras, och det uppkommer ett behov efter reformens genomförande vid årsskiftet att avgiften till Svenska kyrkan tas om hand. Det tycker jag är ganska rimligt. Det är många som har varit inne på det. En del tycker att detta skall vara tillfälligt, andra tycker som jag att det här kan vara en permanent lösning. Det är utgångspunkten.

Då uppkommer en situation där vi får ett slags praxis där det finns ett sådant system för ett trossamfund. Det förefaller ganska rimligt att detta system också breddas till övriga trossamfund. Nu tror jag att många trossamfund skulle få problem med Mats Einarssons begrepp om medlemsavgift, för det är någonting som normalt inte tillämpas alls i de här trossamfund, utan de bygger helt och hållet på kollekter och gåvor. Där

har det tidigare funnits en principiell diskussion om huruvida man skall blanda in staten.

Jag skulle vilja tolka det här mera positivt, som att staten och vi i denna kammare nu säger att vi värderar religionens roll, som en av spelarna på samhällets arena, som så viktig att detta erbjudande nu ges. Men mera praktiskt kommer det sig av den historiska bakgrunden.

Anf. 47 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Då måste jag ändå konstatera att det inte finns någon principiell grund för det här ställningstagandet, utan det är enbart grundat på de praktiska problem som uppkommer vid skiljandet av staten från Svenska kyrkan. Jag inser också de praktiska problemen. Därför har Vänsterpartiet stött att man som en övergångslösning hjälper till med indrivandet av medlemsavgifterna. Men jag förstår fortfarande inte varför man dels måste permanenta en principiellt tveksam lösning, dels utvidga den till andra organisationer där inte dessa praktiska skäl finns.

Anf. 48 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Det är möjligen en fråga som skulle kräva en lite längre mässa än en tvåminutersreplik, för då är vi inne på frågan om religionens roll. Det låter som att Mats Einarsson – och kanske en del andra i debatten – lever kvar i ett perspektiv där vi så att säga skulle kunna befria oss från den religiösa dimensionen. Jag är personligen inte av den uppfattningen. Jag tror att många människor med eller utan tro delar min uppfattning, att religionen spelar en oerhört stor roll. Det finns positiva inslag, men vi kan självfallet sätta frågetecken för en del andra former av religiös aktivitet som vi kanske inte är så positiva till. Men för det grundläggande behovet i ett samhälle av en diskussion om värderingar, hur ett samhälle och värderingar byggs upp spelar religionen en unik roll som inte självklart kan jämföras med vare sig Amnesty eller en idrottsklubb i det här sammanhanget. Det är för min del den principiella grunden. Att den skulle kunna få ett genomslag bara i sig tror jag dock inte på, eftersom vi inte är där ännu att vi värderar religionen som en samspelare på den samhälleliga arenan. Där har naturligtvis den praktiska historiska bakgrunden spelat en roll. Jag har mycket enkelt för att försvara den, men jag har också stor respekt för dem som tycker att ett trossamfund är som vilken förening som helst, vilket jag menar att det inte är. Jag menar också att den lagstiftning som vi nu antar i Sveriges riksdag faktiskt uttrycker ett annat synsätt. Varför gav vi annars en nästan grundlagsenlig karaktär för de lagar som gäller för Svenska kyrkan och trossamfunden? Jo, det finns naturligtvis skäl för att på ett särskilt sätt värdera och räkna med religionens roll i det här sammanhanget.

Anf. 49 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Jag har egentligen samma fråga som Mats Einarsson med anledning av den motion som jag skrivit när det gäller den statliga hjälpen med uppbörden av avgiften.

Jag förstår att Pär Axel Sahlberg inte ser något problem i framtiden med den hjälpen, dvs. att den kan sprida sig, att man kan ställa krav från andra trossamfund och ideella organisationer och grupperingar. Just andra ideella organisationer och grupper tror jag kommer att ställas inför

frågan: Skall vi inte begära hjälp från staten? Trots allt är trossamfunden, även om de är lite annorlunda uppbyggda, ideella organisationer.

Ser inte Pär Axel Sahlberg faran i detta med uppördshjälpen och vad som i förlängningen kommer att ske när alla andra sådana här organisationer funderar över att ställa samma krav?

Prot. 1998/99:83

21 april

*Staten och
trossamfunden*

Anf. 50 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Jag är glad att Per Lager riktar frågan till mig med mitt namns angivande, för det är inte alldeles säkert att jag talar för mitt parti i denna fråga. Jag är fortsatt inte speciellt oroad över den diskussionen. Vi har för övrigt haft samma diskussion när det gäller t.ex. rätt till avdrag för gåvor i vissa organisationer som finns i olika länder. Jag tycker inte att steget är så hemskt stort för att också staten ger sitt bidrag i det här sammanhanget.

För mig är det dock ganska självklart att trossamfunden spelar i en särskild division – som möjligen passar som bild i det här sammanhanget – i det här avseendet. Jag förstår att utgångspunkten är hur man ser på de olika funktionerna i det samhällsliga arbetet. När det gäller statens insatser i övrigt är statens stöd till trossamfunden inte större utan snarare mindre än till andra organisationer som idrottsrörelser och andra sådana organisationer. Det är kanske rimligt.

Jag har inga bekymmer med den fråga som vi nu behandlar. Jag har heller inga bekymmer med att frågan möjligen kan växa. Dessutom tror jag att det fiskala system som vi har i landet datatekniskt skulle tåla att hantera flera andra frågor. Men på den punkten är jag på hal is, för nu talar jag bara utifrån mitt eget hjärta.

Trossamfunden har en särställning. De har det historiskt. Vi har förhållandet med Svenska kyrkan. Då är det rimligt att detta utifrån reformens principer nu vidgas till övriga trossamfund.

Anf. 51 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Pär Axel Sahlberg tycks inte se några bekymmer med den eventuella utvecklingen, vilket jag gör, särskilt med tanke på att själva grunden till uppördshjälpen har att göra med att Svenska kyrkan skall kunna upprätthålla en demokratiskt uppbyggd rikstäckande verksamhet. Det är ju grunden för denna hjälp.

Vi vet att uppörden medför en stor kostnad för alla organisationer. Då är inte steget långt, Pär Axel Sahlberg, från att fler vill spela i samma division. Det gäller framför allt de grupperingar som vi kan kalla för livsåskådningsgrupper och som kan liknas vid trossamfund. De kan ha de speciella kännetecken som trossamfund har.

I konsekvensens namn är man ute på hal is när det gäller ideella föreningar. Pär Axel Sahlberg får kanske rätt. Det är kanske inte så många som tycker att detta är någonting som man skall utnyttja eller försöka att få del av. Men för mig är risken uppenbar. Ser inte Pär Axel Sahlberg också den risken?

Anf. 52 PÅR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Eftersom jag inte tycker att läget är speciellt hotfullt ser jag inte heller någon risk. Hur utvecklingen sedan ser ut kan man ju fundera över.

Vi får tyvärr anledning att återkomma till den här diskussionen när regeringen om några veckor lägger fram sitt förslag till beslut om statligt stöd till trossamfund i övrigt. På goda grunder kommer man då att principiellt sambehandla frågan om uppbördshjälpen som ett slags statligt erbjudande och det övriga statliga stödet. Då får vi den diskussion som Per Lager efterfrågar: På vilka grunder skall detta ske?

Från mitt perspektiv är grunden given utifrån det historiska perspektivet: Svenska kyrkans position som nu förändras och den allmängiltighet som bör finnas i förslaget och som gäller trossamfunden i övrigt. Där kommer också den principiella frågan in: Kan staten ställa speciella krav, och bör staten göra det? Detta är ju en fråga som gäller all typ av statligt stöd till alla typer av organisationer.

Staten måste balansera för att hitta en god form. Man kan självfallet uppställa olika kriterier för hur stödet skall ges, men man får ändå inte hamna i det läge där man så att säga förstatligar eller styr dessa fria organisationer.

Vi återkommer till denna debatt. Jag tror att det är ett bra förslag på gång från regeringen. Men när det gäller den principiella frågan om att bidra till uppbördshjälpen tycker jag nog – om jag skall sammanfatta debatten så här långt – att det historiska skälet i första hand också på den här punkten motiverar den nu valda lösningen.

Anf. 53 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Innan jag tittar ned i mitt manuskript skall jag med anledning av den tidigare debatten bara helt kort kommentera ett par saker.

Jag hoppas att när den dagen kommer jag kan lämna livet naturligt utan vare sig kommunal licens eller kommunal hjälp. Det var kanske en lite mer skämtsam kommentar.

Det diskuteras alltför mycket om stöd och bidrag. I den utredning som har handskats just med frågorna om den kulturhistoriskt värdefulla kyrkliga egendomen och de kyrkliga arkiven talar vi hela tiden om ersättning för kyrkans utförda arbete och ersättning för vård av kulturarvet. Det är alltså inte fråga om bidrag eller stöd från staten.

Fru talman! När regeringen föreslår att den kyrkoantikvariska ersättningen till Svenska kyrkan skall utgå från år 2000, men att den under de två första åren skall sättas till 0 kr, får det mig som historiker osökt att tänka på när Gustaf III i samband med införandet av förenings- och säkerhetsakten 1789 gjorde upp med riksdagen om att själv få avgöra hur många ministrar som han skulle ha i en regering. Han beslutade då att antalet skulle vara noll, och enväldet var ett faktum. Så kan man uppenbarligen agera även i dag om man anser att språket mera är till för politisk manipulation än för ärlig kommunikation.

Samma socialdemokratiska minoritetsregering som vi har i dag föreslog själv i sin principproposition 1995 att bevarandet av de kyrkliga kulturvärdena var en angelägenhet för alla. Det beslut som fattades med ledning av den propositionen har av alla uppfattats – t.ex. av oss som satt med i utredningen om det kyrkliga kulturarvet och de kyrkliga arkiven,

av vår juridiska expertis och även av de socialdemokrater som satt med inklusive av ordföranden – som att ett system för kyrkoantikvariska åtgärder och ty följande finansiering skulle träda i kraft från tidpunkten för relationsändringen, dvs. från den 1 januari 2000. Att det nu framlagda förslaget är ett brott mot ingånget principavtal är uppenbart och ett skäl till att jag och Erik Arthur Egervärn, som ledamöter av utredningen, motionerade i frågan.

Men det finns flera skäl. Under utredningens gång diskuterade vi mycket ingående utifrån de omfattande utredningar som vi fick ta del av såväl omfattning som utformning av stödet. Med stor tvekan enades vi i utredningen till slut om att lägga fram ett förslag som låg på den lägsta nivå som vi arbetade med. Vi var tveksamma till om det skulle vara nog, men vi ansåg att vi kunde göra så i avvaktan på den första avstämningen som skulle ske efter fem år, enligt vårt förslag.

Våra experter fann att detta svarade mot något mera än 5 skatteören, och vi gjorde en ytterligare avrundning nedåt till den nivån, dvs. till de 460 miljoner kronor per år som hade varit aktuella. Jag kan samtidigt nämna att en av socialdemokraterna i utredningen länge hävdade att vi borde lägga oss på 7 skatteören, vilket mera motsvarade den beräkning som togs fram för att visa vad som krävdes både för att åtgärda ackumulerade ej åtgärdade behov och för att åtgärda det löpande behovet.

Allt detta redovisades i utredningens betänkande, men som i så många andra frågor låter sig inte regeringen övertygas av fakta. Man agerar som i den gamla historien där den som hade makten bestämde att om kartan och verkligheten inte stämde överens, så gällde ändå kartan – i detta fall regeringens egna politiska värderingar.

Fru talman! Som i fallet med andra utredningar – och det är inget konstigt med det – har de flesta som i dag skall vara med och fatta beslut som baserar sig på dessa utredningar inte läst betänkandet och än mindre haft en möjlighet att ta del av dess bakgrundsmaterial. Därför måste vi lita på våra kamrater i respektive utskott. Däremot bör alla vara medvetna om vilka principer som ligger bakom fortsatta detaljbeslut.

Jag begärde ordet för att påpeka att det beslut som vi nu står i begrepp att fatta strider mot principöverenskommelsen samtidigt som det innebär en stor risk för bevarandet av en mycket väsentlig del av vårt kulturarv.

Fru talman! Jag står självfallet bakom reservationerna 1, 2, 4, 8 och 10, men jag framställer inga yrkanden utöver dem som har framställts av Nils Fredrik Aurelius tidigare i debatten.

Anf. 54 PÄR AXEL SAHLBERG (s):

Fru talman! Jag vill börja med att kommentera detta med att Lennart Fridén avslutade sitt anförande med att ansluta sig till Nils Fredrik Aurelius yrkanden. Då får han bekymmer när det gäller just den valda lösningen, om det skall vara en särskild skatt eller inte. Där hade Nils Fredrik Aurelius uppenbart en annan åsikt än vad Lennart Fridén hade i utredningen och som han uttryckte här från talarstolen.

Det är bra att det i denna kammare finns röster som talar för detta självklara ansvar som det redogjordes för såväl i principbeslutet som i dess följdarbete. Det innebär att staten fortsatt skall ta sitt ansvar. Sedan kan man diskutera på vilken nivå som detta ansvar skall ligga och möjligen den valda lösningen.

Det är orimligt att bortse ifrån det miljardprogram som har upprättats under de senaste åren och som har värnat de aktuella fastigheterna och kyrkorna. Det har också varit ett uttryck för sysselsättningskapande åtgärder och ett kulturbevarande åtgärdsprogram.

Jag kan mycket väl föreställa mig att detta också har inneburit ett kompetensbevarande när det gäller att underhålla den här typen av väldigt speciella och mycket gamla hus och kyrkor.

Därför borde Lennart Fridén inte vara så negativ i sin hållning till det framlagda förslaget. Det innebär de facto att det som var vår uppgift, nämligen att se till att hela folket är med och bidrar, fullgjordes. Sedan får vi se hur vi långsiktigt skall hantera denna fråga, och det bedömer jag inte som något stort bekymmer, eftersom riksdagen nu har ställt sig bakom hela reformen och hela upplägget och också bakom de synsätt som ligger till grund för reformen.

Det finns ju andra parter som är ett större bekymmer när de säger att detta borde kyrkan sköta själv. Det är ju det stora hotet i sammanhanget.

Anf. 55 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Jag ser inte att det är så mycket som skiljer mellan mig och Nils Fredrik Aurelius. Jag säger som Pär Axel Sahlberg sade förut: Det är inte i alla lägen som man talar för sitt parti till punkt och pricka. Vi förbehåller oss rätten att tänka själva innan vi tittar i partiprogrammet. Det är en stor fördel.

Om det finns en principöverenskommelse som ger en fingervisning, skall man följa den. Jag sade också i mitt inledningsanförande att våra juridiska experter i utredningen utgick från det. I det framlagda förslaget har man inte följt principöverenskommelsen.

Det är en självklarhet att detta är ett kulturarv gemensamt för hela folket. Ingenting som sägs i reservationerna eller i propositionen strider mot det. Vi begär inte att de asatroende skall ansvara för vården av de förkristna runstenarna. Den står vi för gemensamt. På samma sätt är det med mycket av det kyrkliga kulturarvet, som har byggts upp av hela svenska folket genom snart ett årtusende. Vi är gemensamt ansvariga för det. Jag ser inte något knepigt i det.

Anf. 56 PÄR AXEL SAHLBERG (s):

Fru talman! Jag välkomnar att Lennart Fridén talar väl för frågan. Det är en garant för hanteringen. Jag är dock inte riktigt säker på att runstenarna hör hit. De tas om hand inom ramen för andra delar av kulturminneslagen. Här handlar det om en speciell del av kulturminneslagen, som rör den kulturhistoriskt värdefulla egendom som hänger samman med Svenska kyrkan sedan reformationen och andra kyrkor dessförinnan. Denna egendom måste tas om hand. Det görs också enligt regeringens förslag, som KU har ställt sig bakom.

Anf. 57 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Det är naturligtvis skillnad mellan det vi nu diskuterar och bevarandet av runstenar. Jag ville bara peka på att det också kan ha med religiös bakgrund att göra. Nu har det varit ett tvångsäktenskap och mer eller mindre statlig tvångsförvaltning sedan konfiskationen av Svenska kyrkans egendomar på Gustav Vasas tid. Det är rimligt att för-

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 6 §.)

5 § Massmediafrågor

Massmediafrågor

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU23

Massmediafrågor (prop. 1997/98:184)

Anf. 58 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Så är vi tillbaka i kammaren med den s.k. TV-listan. Vi hade en debatt för ett par månader sedan, som handlade om regeringens förslag att få rätt att på en särskild lista föra upp idrottsevenemang som undandras det normala skydd sådana evenemang annars har.

När ärenden remitteras tillbaka till utskottet dyker de ibland upp med vändande post, med ny stämpel och ett nytt datum. Sedan beslutar kammaren enligt de ursprungliga förslagen trots allt. I detta fall har det inte blivit så. Konstitutionsutskottets rekommendationer i dag är mycket bättre än utskottets rekommendationer till kammaren när ärendet senast var här. Det som konstitutionsutskottet skriver är mer avslöjande i fråga om regeringens och kulturministerns korttänkthet än vad som framgick av det tidigare betänkandet.

Vad är det då som har upptagit så mycket av utskottets och kammarens tid? Den grundläggande frågan är huruvida en innehavare av ett evenemang, framför allt inom idrotten, skall tvingas lämna ifrån sig rätten till evenemanget till någon annan, helt eller delvis. Den formella utgångspunkten är ett EU-direktiv som öppnar en möjlighet för riksdagen att ge regeringen rätt att frånta idrottsrörelsen dess rättigheter. Däremot tvingar EU-direktivet ingalunda riksdagen att fatta ett sådant beslut. EU-direktivet ger en möjlighet, om riksdagen så vill, men innebär inget tvång. Det är riksdagen som här och nu skall ta ställning till huruvida riksdagen tycker att EU-direktivets möjlighet är rimlig och bör utnyttjas.

Propositionen är i dessa delar mer än lovligt svag. Utan några som helst principiella eller praktiska analyser av vad regeringens förslag innebär beställde statsrådet Ulvskog en rätt att handskas med idrottsrörelsens evenemang enligt eget gottfinnande. Det må, fru talman, ursäktas mig om jag tycker att den hanteringen av en väsentlig fråga är symtomatisk för vad regeringen har uppvisat så här långt. Det tänks lite och pratas mycket utan eftertanke. Möjligen är det också symtomatiskt för Sverige att man kan lägga fram en proposition för Sveriges riksdag om så fundamentala ting utan att det blir föremål för en mer principiell opposition.

Den fråga vi nu talar om handlar om frågeställningar som är snarlika dem som ligger bakom det numera starkare men alltfjämt otillräckliga skyddet för äganderätten. En första slutsats av samtalet så här långt är att det uppenbarligen finns mycket att göra innan vi har ett skydd för rättigheter såsom äganderätten och rätten till de egna evenemangen.

Fru talman! Förslaget har varit i kammaren förut. Under diskussionen här i kammaren spred sig ett slags eftertanke hos många av deltagarna i debatten. Det ledde fram till en ny behandling i konstitutionsutskottet. Under behandlingen har insikten om de praktiska konsekvenserna och olägenheterna med regeringens förslag börjat gripa om sig och fått fatt i dem som tidigare uppenbarligen bedömde förslaget som acceptabelt. Det är ett utmärkt resultat av återremissen till utskottet.

Det nya förslaget från konstitutionsutskottet är bättre än det förslag som lades fram när det senast begav sig. Men – och det är ett viktigt men – de praktiska konsekvenserna av förslaget bottnar i en felaktig princip, och det har dessvärre varit omöjligt att övertyga utskottsmajoriteten om det. Det är beklagligt att återremissen inte har lett till en tillnyktring också i detta sammanhang.

Fru talman! Det må tillåtas mig att tycka att det möjligen ligger något typiskt i att ett samhälle som har tappat något av sina fasta värden kommer fram till så lättsinniga ställningstaganden som utskottsmajoriteten gjort. Än mer beklagligt är att många inte ens märker att viktiga gränser överträds.

Somliga hävdar att grundlagen inte innehåller något exklusivt skydd mot den typ av ingrepp som nu förbereds. Det är dessvärre korrekt. Likväl brukar partier med en tydlig värdegrund gå lite längre än lagens bokstav och se till de etiska värden på vilka vårt samhälle borde grundas. Jag beklagar att det inte har varit möjligt att vinna utskottet för en sådan tanke.

Den principiella frågan är alltså: Skall den som arrangerar och tar ansvar för ett idrottsevenemang eller annat evenemang ha rätt till de intäkter som publiken är beredd att betala för att ta del av evenemanget, oavsett om dessa intäkter inkasseras i det vanliga svängkorset vid entrén till idrottsanläggningen eller om intäkterna inkasseras indirekt genom att publiken väljer att se evenemanget från den egna vardagsrumsoffan?

Ja, den som arrangerar och tar ansvar skall ha rätt till intäkterna, säger vi som vill skydda det som ligger i äganderättens förlängning. Nej, säger de som antingen inte tänker igenom detta ordentligt eller som visserligen tänker efter men som gör det ideologiskt blockerade.

Den princip som riksdagsmajoriteten nu vill slå fast är regeringens rätt att konfiskera, dessutom godtyckligt, rättigheter som legat hos någon annan. Vidare vill riksdagsmajoriteten i realiteten ge regeringen rätt att konfiskera utan begränsningar. Men, som jag tidigare antytt, för en del följs, gudskelov, detta ställningstagande av eftertankens kranka blekhet. Konsekvenserna av att tillämpa principen fullt ut blir för svåra. För framför allt Socialdemokraterna blir inte ens konsekvenserna ett bekymmer.

Fru talman! Enligt min mening är därmed regeringen, och de som i denna fråga bestämt sig för att stödja den, långt borta såväl från princip som från verklighet.

Det är något av en ödets ironi att vi debatterar denna fråga i kammaren i dag, blott en enda dag efter det att regeringen har presenterat sin idrottspolitiska proposition – en proposition som jag antar att regeringen vill se som ett epokgörande inlägg i fråga om stödet till den svenska idrottsrörelsen. Regeringen skall nog vara oändligt tacksam för att den i dag sannolikt förlorar en votering som flerfalt skulle komma att radera ut

konsekvenserna i positiv mening av vad gårdagens proposition möjligen skulle kunna ge.

Det blir alltså, fru talman, inte fullt så illa som man skulle kunna befara med tanke på det principgenombrott som en riksdagsmajoritet uppenbarligen är beredd att göra. En ny majoritet har etablerats under utskottets andra behandling som i realiteten håller den svenska idrottsrörelsen skadeslös för konsekvenserna av principgenombrottet.

Det som konstitutionsutskottet nu föreslår begränsar därmed avsevärt kulturministerns manöverutrymme i fråga om *hur* den tilltänkta TV-listan egentligen kommer att se ut. Principgenombrottets konsekvenser blir mindre, och idrottsrörelsens utvecklingsmöjligheter tryggas – det var värt att återremittera ärendet till utskottet.

Fru talman! Samtidigt som vi gläds åt att idrotten i Sverige nu kan andas ut och fortsätta sitt viktiga arbete börjar för vår del arbetet i strävan att öka det grundläggande skyddet för den typ av arrangemang som vi här och nu diskuterar.

Jag ber, fru talman, att med det som jag nu har sagt, få yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 59 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Frågan om en, som det heter, TV-lista väcktes i det s.k. TV-direktivet från EU. De principiella felaktigheter som Per Unckel ser i listan är egentligen ursprungligen inte den svenska regeringens utan EU:s. Den förmyndarmentalitet som listan uttrycker gentemot idrottsrörelsen är i grunden EU:s förmyndarmentalitet. Det är bara tragiskt att den har ärvts vidare och att man har önskat fortplanta den in i svensk lagstiftning.

Förra gången vi diskuterade listan uttryckte jag från denna talarstol över huvud taget starka betänkligheter mot förekomsten eller skapandet av en lista. Denna inställning står jag fast vid. Idrottsrörelsen äger, enligt min mening, rätt till sina arrangemang, och det är idrottsrörelsens ansvar att avgöra hur arrangemangen skall föras till allmänheten. Därför behövs det ingen lista.

Förra gången lyckades vi få ärendet återförvisat eftersom majoritetsförhållandena vid det tillfället kunde ha blivit sådana att vi fick en lista där man hade fått vida befogenheter att styra också den svenska idrottsrörelsens arrangemang.

Under den fortsatta behandlingen har KU vid ett antal tillfällen diskuterat frågan. Kristdemokraterna, som först intog en till listan vänlig hållning genom Ingvar Svensson, som har varit talesman i de här diskussionerna, har ändå visat receptivitet och lyhördhet och tagit till sig en insikt. Det har därför varit möjligt att också få fram en sådan konstruktion av en lista att den svenska idrottsrörelsen hålls i det närmaste skadeslös. Det tycker vi är ett stort framsteg. Då har vi tyckt att det varit viktigt att biträda detta och göra en kompromiss.

Vår inställning till detta grundar sig inte på att vi, som Per Unckel säger, skulle vilja förstärka äganderättsskyddet i grundlagen. Det är exempelöst starkt redan – enligt vår mening för starkt. I stället grundar sig vår inställning på synen på idrottsrörelsen.

Vi har en självständig demokratisk folkrörelse som sysslar med idrott i det här landet. Den äger sina arrangemang. Den har sina tävlingar och

matcher – även om majoriteten av dem kanske inte är så värst publika. Det är ju själva målet med dess verksamhet, och det är en frivillig verksamhet bedriven av en folkrörelse.

De mera publika arrangemangen är entrébelagda. De ännu mera publikt intressanta arrangemangen kan man dessutom sälja till TV-kanaler för att på det viset öka idrottsrörelsens intäkter.

Som en självständig demokratisk folkrörelse äger idrottsrörelsen rätt att själv besluta över sina angelägenheter. Detta skall ingen ta ifrån idrottsrörelsen. Idrottsrörelsen är därför bäst skickad att avgöra också hur man skall saluföra de tillgångar som man har, nämligen sina arrangemang, och hur man skall prissätta dem gentemot allmänheten för att allmänheten skall få se på dem. Det finns ingen absolut rättighet att se idrottsarrangemang. De är alltid begränsade geografiskt eller på så vis att antalet åskådarplatser är begränsat. Det som gäller när det är publika arrangemang är att man får lösa entrébiljett om man vill se tävlingen i fråga. Idrottsrörelsen har också möjlighet, om man vill sprida sitt arrangemang vidare i TV, att ta betalt för TV-sändningarna.

Idrottsrörelsen har naturligtvis intresse av att väcka så bred uppmärksamhet som möjligt kring sina arrangemang. Det har betydelse för idrottens egen nyrekrytering, för att man skall få nya kullar av barn och ungdomar att ägna sig åt idrottsverksamhet. Det har betydelse för idrottens intäkter. Ju bredare speglad i medier och publikt idrotten är, desto mer intressant är den också för ett samarbete med sponsorer och andra, som därmed bidrar till idrottens ekonomisering.

Idrotten och idrottsrörelsen kan alltså som självständig folkrörelse väl se sitt eget intresse i att dess arrangemang är brett speglade och att de kommer ut till en så bred allmänhet som möjligt.

Men det finns givetvis också ett avvägningsproblem i sådana situationer där TV-kanaler erbjuder pengar för arrangemang. Där har idrottsrörelsen att göra en bedömning av om en smalare spegling, som på kort sikt kanske ger större pengar, är att föredra framför en bredare spegling, som kanske skulle ge mindre pengar men som på lång sikt ändå skulle främja idrottens intresse mer. Den avvägningen skall en demokratisk folkrörelse få göra själv. Det behövs ingen myndighet över idrottsrörelsen för att göra den avvägningen. Likaväl som det inte finns någon lag eller något annat som tvingar idrottsrörelsen att genomföra tävlingar och arrangemang över huvud taget, bör det heller inte finnas någon myndighet över idrottsrörelsen som bestämmer för idrottsrörelsen om tillgängligheten till arrangemang.

Idrottsklubbar som anordnar sådana tävlingar där det går att ta ut entré äger själva ansvaret att bestämma entréavgiftens storlek. Samma balansproblem är det naturligtvis också när det gäller den typ av entréavgift som TV-bolag är beredda att betala för idrotten. Det skall också vara idrottens självständiga beslut. Den här frågan handlar alltså i djupet om idrottens självständighet som folkrörelse. Därför är tanken bakom EG-direktivet och bakom en TV-lista principvidrig.

Det är naturligtvis också så, vilket kan vara ett motiv för att vi ingår i den här kompromissen, att utomlands kan idrottsverksamhet bedrivas på lite annorlunda grunder, mer ensidigt kommersiellt inriktad, mer inriktad på kortsiktighet. Det tycks under de senaste månaderna med en viss för-

färande tydlighet ha visat sig, t.ex. när det gäller delar av den olympiska rörelsens verksamhet, att så är fallet.

När det gäller vissa sådana attraktiva internationella arrangemang kan det väl vara möjligt att en TV-lista kan tjäna ett syfte. Men det är viktigt att den folkrörelseledda svenska idrotten i så fall hålls utanför en sådan lista.

Det är glädjande att vi i KU:s betänkande nr 23 har kunnat samla en majoritet av utskottet, som jag hoppas representerar en majoritet av kammarens ledamöter, för en sådan linje. Vi är alltså kritiska mot principen bakom en TV-lista utifrån delvis andra utgångspunkter än Per Unckel har redovisat. Vi har redovisat denna kritik i ett särskilt yttrande. Men vi är nöjda med att vi har fört frågan fram till en kompromiss.

Vi beklagar att inte ytterligare partier har kunnat delta i denna kompromiss. Reservationen från Socialdemokraterna och Miljöpartiet andas ändå en sorts misstänkliggörande av svensk idrottsrörelsens förmåga att fatta kloka och långsiktiga beslut i sina egna intressen. Detta har inte varit något problem, tillstår man, och det har det inte heller varit. De problem som en TV-lista skulle lösa i Sverige har i varje fall inte varit stora. Men försåvitt idrottsrörelsen skulle ändra sin praxis skulle man behöva en lista. Det är den tankegång som reservationen andas. Vi menar att risken inte finns, och om den skulle finnas är det idrottsrörelsens rätt att göra sina bedömningar i sina angelägenheter utan någon statlig överprövning.

Med dessa ord, fru talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet KU23. Vi har också i en annan del av betänkandet en vänsterpartireservation, men för tids vinnande avstår vi från att yrka bifall till den.

Anf. 60 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! Bakgrunden till dagens beslut om den s.k. TV-listan är ett EG-direktiv. Det omfattar för övrigt hela EES-området. Enligt detta får, jag citerar det byråkratiskt krångliga språket, ”medlemsstaterna rätt att säkerställa att programföretag inom resp. jurisdiktion inte, med utnyttjande av exklusiva rättigheter, sänder evenemang som av den medlemsstaten anses vara av särskild vikt för samhället på ett sådant sätt att en väsentlig del av allmänheten i den medlemsstaten utestängs från möjligheten att följa sådana evenemang genom direktsändning eller tidsförskjuten sändning i fri TV.”

Detta direktiv har implementerats – som det så vackert heter – genom riksdagsbeslut på senhösten 1998. Det som återstår är bedömningen av om Sverige skall kunna utnyttja möjligheterna att upprätta en sådan lista.

I den tidigare debatten pekade jag på att vi var beredda att stödja en sådan möjlighet. Vad som var oroande var en del agerande på marknaden, där man från visst håll försökte sig på att utnyttja sin bedömning att en sådan lista skulle komma. Publicitetsmässigt hade det också förekommit en del uppgifter som oroade. I debatten ställde jag en del raka frågor till kulturministern, och jag menade att om de inte var nöjaktigt bevarade skulle jag yrka på en återremiss. Frågorna besvarades emellertid nöjaktigt, men har tanken om en återremiss väl framförts finns det ju andra som kan haka på. Det var också Vänsterpartiet som yrkade på detta. Jag får väl lov att skicka tillbaka en eloge till Kenneth Kvist och

hans parti för att de gjorde detta. Ingen motsatte sig återremissen, och i dag kan vi bedöma att det var en riktig åtgärd, så att frågeområdet kunde ytterligare belysas.

Det intressanta i den konstellation som uppstått är att Kristdemokraterna egentligen är det enda parti som helhjärtat står bakom majoritetsskrivningen i frågan i dag. Vänsterpartiet har ett särskilt yttrande, och Moderaterna och Folkpartiet stöder i andra hand den linje som Kristdemokraterna föreslagit.

I den tidigare debatten i höstas sade jag att det föreligger en skärningspunkt mellan allmänhetens intresse av tillgång till program av särskild och unik vikt och t.ex. idrottsrörelsens berättigade ekonomiska intresse att kommersiellt kunna utnyttja vad vi kan kalla för en förfoganderätt, dvs. en möjlighet att kunna avtala om ett TV-bolags sändningsrätt. Det är den utgångspunkten som har varit vägledande för oss i det fortsatta arbetet med frågan.

Sedan återremissen väl var ett faktum har vi arbetat för att lösningen skulle innebära att lagstiftningen om möjlighet till en svensk TV-lista skulle lämna den inhemska marknaden på området i fred. Listan borde användas för att få hem arrangemang som sänds från annat land inom EES-området. Observera att det är det sändande TV-bolagets tillhörighet som avgör om listan skall ha effekt, inte främst var evenemanget går av stapeln. Det fanns ett exempel på en match i Bulgarien. Där hade det gått att utnyttja listan. Det var ett bolag inom EES-området som hade sändningsrätten, trots att Bulgarien ligger utanför området.

Det finns ett exempel som kan vara belysande för hur en sådan konstruktion kan slå. Antag att Sverige spelar en VM-kvalmatch i fotboll mot Danmark i Danmark och att ett svenskt betal-TV-bolag tecknar sändningsavtal med det danska förbundet. Danmark, som har en sådan lista, kan då kräva distribution till en väsentlig del av den danska befolkningen. Men om Sverige inte har möjlighet att upprätta en lista kan en väsentlig del av den svenska befolkningen lämnas utan möjlighet att se evenemanget.

EG-direktivets grundläggande syfte är just denna möjlighet att tillgodose ett brett allmänintresse vid ett evenemang i ett annat land. Direktivet syftar alltså egentligen inte alls till att lägga sig i medlemsstaternas inre regleringar på området. Den möjligheten har ju medlemsstaterna haft tidigare eftersom regleringen ligger inom den egna jurisdiktionen.

Om vi tycker att den svenska marknaden fungerar väl finns det därför ingen anledning att utöva klämfingrighet på den. Och det är just denna åsikt som vi företräder i det betänkande som nu föreläggs riksdagen.

Nu kan man alltid fråga sig om regeringen skall få möjlighet att upprätta en lista. Det kan då diskuteras vilka ramar som riksdagen skall ange för detta. En alltför långtgående raminstruktion borde kanske i stället leda över i att riksdagen själv borde fastställa en sådan lista. Men det skulle enligt min mening leda till en bristande flexibilitet. Därför har vår bedömning varit att vi bör vara så tydliga som möjligt i instruktionen till regeringen, dvs. att EG-direktivet enbart skall användas för sitt grundläggande syfte, nämligen att från annat land hämta hem evenemang till Sverige.

Fru talman! Det gläder mig att denna tydlighet lett till att Vänsterpartiet sluter upp bakom förslaget – och Moderaterna och Folkpartiet i andra hand. Därmed är en majoritet säkrad för denna inriktning.

Reservationen från Socialdemokraterna, Centerpartiet och Miljöpartiet innehåller också en instruktion, men med betydande möjligheter för regeringen att avvika från den linjen.

Genom majoritetslinjen lämnas den svenska idrottsmarknaden i fred när det gäller tecknande av avtal om sändningsrätter. I utskottets skrivning står det: "Med hänsyn till svensk idrotts ekonomi och konkurrenskraft anser utskottet därför att idrottsevenemang i Sverige där rättigheter upplåts av inhemska arrangörer skall lämnas utanför en eventuell lista. Utskottet förutsätter att regeringen inhämtar riksdagens godkännande om någon annan bedömning aktualiseras." På den punkten följer ett tillkännagivande till regeringen. Genom den här inriktningen har svensk idrottsrörelse fredats på intäktssidan i det sammanhanget.

Fru talman! EG-direktivet och regeringens proposition angående den s.k. TV-listan fokuserade på TV-bolags sändningsrättigheter och hur dessa utnyttjas. Själva debatten – den har även Per Unckel berört i dag – koncentrerades däremot i stor utsträckning på arrangörens ställning och på sändningsrättigheterna. I debatten nämndes både äganderätt och upphovsrätt. Detta område behandlades inte i propositionen.

Fru talman! I dag finns ingen skyddslagstiftning för t.ex. arrangörer av idrottsevenemang. Arrangören har visserligen rätten till arenan där evenemanget sker, men informationen kring det som sker under evenemanget är inte skyddad i upphovsrättslig mening.

Kristdemokraterna har därför i konstitutionsutskottet väckt ett förslag till utskottsinitiativ på området. Enligt vår mening bör utskottet ta initiativ till en utredning kring dessa frågor genom ett tillkännagivande till regeringen. Frågan behandlas inte i detta betänkande, men KU kommer senare i vår att ta ställning till förslaget. Jag hoppas att det kan bli en majoritet. I andra länder finns det faktiskt arenarättigheter. Vi borde möjligen också införa dem i Sverige. I varje fall bör enligt vår åsikt frågeområdet utredas.

Fru talman! I betänkandet står vi också bakom en reservation angående det s.k. riksförbudet i närradion. Jag avstår dock från att yrka bifall till den. På övriga punkter yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 61 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Ingvar Svensson lade ned stor möda på att övertyga kammaren om att Folkpartiet och Moderaterna ansluter sig i en andra omgång till Kristdemokraternas ståndpunkt. Jag hoppas att det inte framstår som opassande att påminna om att denna möjlighet över huvud taget existerar. Just nämnda partier tillsammans med vpk släpade bokstavligen Kristdemokraterna tillbaka till utskottet för en ny beredning.

Ingvar Svensson påpekar att Kristdemokraterna tagit ett utskottsinitiativ för skydd av de mer immaterialrättsliga rättigheter som ärendet innehåller. Det är en utmärkt tanke.

Om man anser att detta är betydelsefullt, varför inte nu agera i enlighet med dessa principer? Vad anser Kristdemokraterna egentligen om den grundläggande frågan om en idrottsarrangörs, teaterarrangörs eller

annan liknande arrangörs rätt till sin egen produktion och intäkterna från denna?

Anf. 62 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! ”Bokstavligen släpades” är väl lite tufft uttryckt, men vi har framfört en eloge till Vänsterpartiet för att de bidrog till en ytterligare belysning av frågan. I efterhand har jag fått uppgifter som tyder på långtgående planer på detaljerade listor för evenemang inom landet som inte hade någon internationell bäring. Det hade varit allvarligt om det hade blivit så. Det var bra att möjligheten gavs. Vi hyllar ju ofullkomlighetstanken i partiet – även kristdemokrater är ofullkomliga.

Per Unckel argumenterar länge och väl om problemen kring äganderätten. Ingen rättighet är absolut. Det finns alltid avvägningar. Regeringsformens 2 kap. 18 § innehåller t.ex. en avvägning mellan allmänintresset och äganderätten. Jag har själv varit med om att konstruera den paragrafen i mitt arbete i fri- och rättighetskommittén – med bl.a. moderat hjälp. Den typen av avvägningar finns alltid med i bilden. Vi har velat utnyttja den avvägningen för att i vissa sammanhang tillgodose allmänintresset. Men det får inte ske till priset av konfiskation. I EG-direktivet talas det om skälig ersättning.

Anf. 63 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Ofullkomlighetsdiskussionen lämnar jag därhän. Jag koncentrerar mig på frågan om rättigheten till evenemanget.

Det är sant att det finns motstridiga intressen även när det gäller äganderätten. Men när sådana motstridiga intressen kan anses vara för handen är det vår tradition att så noga som det är möjligt precisera hur avvägningen skall ske. Som jag sade i mitt huvudanförande: Ingenting av detta problem tas med i propositionen. Intet. Där sägs bara att regeringen vill ha rätten. Gudskelov kommer utskottet att inskränka den rätt regeringen vill ha. Men detta lämnar fortfarande frågan obesvarad från Kristdemokraternas sida, dvs. efter vilken princip som avvägningen skall utgå från.

Detta är för Moderaternas del mycket uppenbart, nämligen att huvudprincipen är att en idrottsarrangör, en teaterarrangör eller annan motsvarande arrangör, har rätten till biljettintäkterna, oavsett om biljettintäkterna tas upp i entrén eller de tas upp i vardagsrumssoffan. Den som vill komma i åtnjutande av arrangemanget får faktiskt betala vad det kostar till arrangören. Det är denna fundamentala fråga jag vill att Ingvar Svensson kommenterar. Håller han med mig eller inte?

Anf. 64 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Det här resonemanget förs inte i propositionen, och det är anledningen till att vi har tagit upp förslaget till initiativ i utskottet. Men kom också ihåg att direktivet och möjligheterna enligt direktivet inte bygger på arrangörernas möjligheter utan ställer krav gentemot det bolag som har sändningsrättigheterna. Det är ingen inskränkning i den mening som av arrangörernas rättigheter. Kraven är ju riktade mot ett bolag som redan har tillskansat sig de här rättigheterna.

Man kan säga att det är viktigt att det inte får ske en konfiskering, utan det handlar hela tiden om att en vidareändring eller ett evenemang som man övertagit skall ske just till marknadsprissättning.

Prot. 1998/99:83
21 april

Massmediefrågor

Anf. 65 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! Det här är en favorit i repris. Precis som program i TV som sänds flera gånger kommer TV-listan i repris i kammardebatten. TV-lista eller inte – det handlar om enstaka arrangemang av stort intresse för svenska folket. Jag poängterar det, eftersom Per Unckel tar upp diskussionen om teaterarrangemang osv. TV-listan handlar alltså om enstaka arrangemang av stort intresse för svenska folket.

Frågan engagerar i alla fall, inte bara oss som sitter i utskott och riksdag utan även gemene man. Både före och efter den debatt vi hade i december har jag mötts av folk, både vanliga Svenssons och engagerade inom idrottsrörelsen, som har kommenterat Centerpartiets motion och sagt: Stå på dig! Det är angeläget att så många som möjligt i vårt land får se ”viktiga” sportsändningar i vanlig TV och inte bara i betal-TV.

Vi i Centerpartiet värnar om människornas lika rättigheter. Det går mycket skattepengar till markbundna TV-kanaler, och då skall medborgarna få se intressanta arrangemang.

Det förvånar mig att vänstern och kristdemokraterna går emot förslaget. Under valrörelsen fick jag en känsla av att båda de partierna värnade om alla människors rättigheter, men i den här frågan tycks man ha glömt det.

Efter att ha läst betänkandet kan jag konstatera att regeringen vill införa en bestämmelse som gör det möjligt att upprätta en TV-lista. Samtidigt säger regeringen att det i dagsläget inte behöver göras en lista, då flera av de aktuella sportevenemangen redan är upplåsta för flera år framöver till olika programföretag.

Det resonemanget håller inte, anser jag. Det gör det extra angeläget att en lista upprättas för att säkra evenemang framgent, så att betalkanalerna inte köper upp program och vi helt plötsligt står där och har blivit överkörda, utan möjligheter att sända i mark-TV.

Det finns en del andra skrivningar som känns väldigt kryptiska. Regeringen skriver att det i vissa sammanhang kan vara naturligt att sända TV-program med viss förskjutning på grund av nyheter eller barnprogram. Okej, det kan jag köpa. Men sedan står det att huvudregeln är att sändningen skall ske inom ett dygn. Jaha! Vadå? Är det att anse som direktsändning? Då hinner ju tidningen före med resultatet, och då kan inte jag se hur man skall kunna tolka det som direktsändning i TV.

Andra konstigheter som står där är att det enligt regeringen är nödvändigt att rätten att sända evenemanget har erbjudits till företag som uppfyller kraven på befolkningstäckning, som är 95–100 % enligt EG-direktiv. Sedan kommer det märkliga! Det programföretag som har köpt sändningsrätten kan upplåta sändningsrätten till ett annat programföretag. Vad kommer det att leda till? Kan det första företaget sälja rättigheterna och tjäna pengar på det utan att sända programmet?

Jag vill inte fortsätta att spekulera i vad det kan leda till, därför att då hamnar jag i ett negativt tänkande som ligger långtifrån motionen om en TV-lista som skulle göra det möjligt för svenska folket att få se de stora

sportarrangemangen i direktsändning. Förmodligen är inte tanken såsom jag beskriver den, men texten är väldigt kryptiskt skriven.

Det finns en sak till som jag känner för att ta upp. Enligt betänkandet skall idrottsevenemang i Sverige lämnas utanför en eventuell TV-lista. Tänk om det hade varit så att SM-finalen i ishockey i söndags mellan Modo och Brynäs inte hade sänts i markbunden TV! Vad hade då hänt i t.ex. mitt hem? Jo, maken hade naturligtvis åkt till någon bekant som har parabol, medan jag som ser på hockey med ett öga hade stannat hemma. Likadant hade det säkert blivit i tusentals andra hem. Det kan knappast vara positivt för familjegemenskapen. Då fungerar visserligen den svenska marknaden väl, som Ingvar Svensson påpekade i sitt anförande. Ja, det är bra i dag, men vi vet ingenting om morgondagen.

TV-sändningarna är en höjdpunkt för idrottsintresserade, både gamla och unga, inte minst ideellt arbetande idrottsledare. Alla kan inte se TV-arrangemang live, och då är TV viktigt.

Per Unckel sade att om vi vill ha en TV-lista är det långtifrån verkligheten. Jag tycker att det snarare är han som inte bryr sig om medborgarnas rättigheter. För oss är det etiskt viktigt att värna om allmänhetens möjligheter att se program.

Kenneth Kvist tog upp att det är viktigt att idrotten speglas brett. Det innebär naturligtvis inte i betal-TV, och då kan man verkligen över varför det inte skall krävas en lista över svenska arrangemang.

Fru talman! Centerpartiet skulle egentligen ha velat se en positivare behandling av motionen om en TV-lista, men vi har kompromissat och tror att det inte går att komma längre i dag. Vi yrkar därför bifall till reservation 2 under mom. 2.

För övrigt vill jag passa på tillfället att yrka bifall till en folkpartimotion, som folkpartisten efter mig säkert kommer att tala om. Det handlar om det s.k. riksförbudet i närradion. Vi ställer upp på reservation 9 under hemställanspunkt 10.

Anf. 66 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Det blir nog knepigt att följa Birgitta Selléns argumentation. Hon säger: Vad hade hänt i mitt hem om Ishockeyförbundet hade bjudit ut SM-finalen till en betal-TV-kanal och den inte hade visats i allmän-TV? Jo, då hade mannen fått ge sig i väg etc. Men det gjorde inte Ishockeyförbundet, trots att vi inte har en TV-lista i Sverige. Man såg just till idrottens långsiktiga intressen och intresset av att få en bred spegling.

Det är det vi menar. Det är folkrörelsen som har rätt att ta det ansvar och de beslut som den vill ta, och den fattade också ett bra beslut.

Det är ingen allmän mänsklig rättighet att se olika arrangemang. Om det vore så skulle vi inte kunna ha entréavgifter vare sig till idrottsarrangemang eller till kulturarrangemang. De skulle få spela matcher eller visa föreställningar så långt som det var möjligt så att alla som ville skulle kunna få se dem. Den ordningen har vi inte, och den är inte heller möjlig, av fysiska skäl. Det blir begränsningar i detta.

En demokratisk folkrörelse som idrottsrörelsen är mogen och skall ha ansvaret. Den skall äga sina egna beslut. Det är det frågan gäller. Det är synd att Centern inte ser detta utan vill sätta in ett stycke EU-mässig förmyndarmentalitet gentemot folkrörelsen.

Anf. 67 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Vi i Centerpartiet tycker att det är mycket skattepengar som går till våra markbundna TV-kanaler. Vi tycker att det finns en allmänmännisklig rättighet här. När man betalar via skatten har man också rätt att se väldigt mycket av utbudet.

Vi har definitivt inte sagt att vi skall visa alla arrangemang. Det vi har talat om är sådana arrangemang som är av speciellt intresse. På internationell nivå handlar det om VM-finaler, OS-finaler osv. Inom Sverige gäller det t.ex. SM-finaler. Vi har i vår motion även nämnt Elitloppet, eftersom vi vet att hästintresset är stort i Sverige. Det skulle vara tråkigt om gemene man helt plötsligt en dag inte längre skulle ha möjlighet att se dessa saker.

Vi tror dessutom att intresset ökar om människor har möjlighet att se mycket idrott, vilket i sin tur medför att de går till de arrangemang som äger rum i närheten av hemmet. Jag tror också att det ökar mångas intresse för att vara aktiva inom idrottsrörelsen. I dag behövs det verkligen.

Anf. 68 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Argumentationen blir något konstig. Bara för att skattemedel indirekt via någon fond och licensmedel går till allmän-TV har allmän-TV ingen automatisk rätt att sända vilket arrangemang som helst, och det skall man väl inte heller ha.

Varför har man i så fall inte rätt att sända en allmänt intressant teaterföreställning eller en allmänt intressant konsert? Är det en konsert med improviserad musik ges den dessutom bara en enstaka gång, eftersom improvisationen bara görs en gång.

Nej, det är bara idrottsrörelsen som förmyndarmentaliteten skall råda över. Jag menar att detta är ett orimligt sätt att tänka. En folkrörelse har rätten att fatta sina egna beslut, och man har även rätten att besluta om att sälja arrangemangs rättigheter även till kabel-TV-kanaler. Man äger det beslutet.

Resonemanget om att det är en allmänmännisklig rättighet är oerhört märkligt. Skulle det gälla alla intressanta publika arrangemang? Varför skall då Lidköpingsborna inte kunna gå på allsvensk fotboll? De har ju inget allsvenskt fotbollslag. Då borde man lägga några av de allsvenska lagens matcher i Lidköping, Skövde eller Kiruna. Varför skall matcherna vara koncentrerade till de orter vars lag kvalificerat sig till dessa serier om det är en allmänmännisklig rättighet att se spännande matcher?

Då har vi TV-mediet, men TV-mediet får precis som andra entrébeta- lare, höll jag på att säga, betala för sig. Då gäller i detta sammanhang i viss mening en sorts marknadens lagar.

Anf. 69 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Det vore ganska trevligt om lagen skulle spela sina allsvenska matcher på dessa orter, men det har jag i och för sig aldrig begärt. Jag har pratat om enstaka arrangemang. Vad det gäller svenska arrangemang har jag pratat om SM-finaler, t.ex. Jag har inte pratat om allsvenska matcher. Men det skall vi kanske spinna vidare på!

Jag sitter i kulturutskottet, och vi hade denna fråga uppe till diskussion i ett första skede. Många var faktiskt positiva till detta. Vi kan se att både kd och Folkpartiet har vikit sig ganska rejält efter det. Där tog vi

upp och skrev ned att det inte bara handlar om idrottsarrangemang utan också exempelvis om kulturarrangemang. Om det kommer någon på besök – vi kan ta Ryska baletten – skulle man kunna sända det i markbundna kanaler i TV. Man skulle kunna notera på ett lista att vissa kulturarrangemang som är av enstaka karaktär skall sändas. Då menar jag inte teaterföreställningar som körs år efter år eller vecka efter vecka.

Dessutom vill jag säga att kabel-TV kostar ganska mycket pengar. Jag vet. Vi betalar hemma. Jag vet att det är dyrt varje månad. Dessutom är det på många orter i Sverige svårt att få fram bilder. Vi har ett långt och stort land med folk ända längst upp i norr, som också vill ha möjligheter att se speciella arrangemang.

Anf. 70 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med Birgitta Sellén på en punkt, nämligen när hon säger att vi inte vet någonting om morgondagen. Så är det ju.

När det gäller frågeställningen om de evenemang som sker inom landet, t.ex. SM-finaler, är det så att det ligger i förbundens och klubbarnas intresse att sprida informationen så vitt som möjligt. Jag kan säga att jag i denna fråga har haft en hel del kontakt med Lars-Åke Lagrell i Fotbollförbundet. Problemet för t.ex. Fotbollförbundet har varit att man inte har lyckats intressera televisionen för att sprida de inhemska arrangemang som är intressanta bara inom nationen, t.ex. finaler av olika slag eller elitserier. Man har utnyttjat de internationella evenemangen för att ställa krav på att även de evenemang som sker inom landet skall bevakas.

Man kan säga att det har funnits ett intresse från idrottsrörelsens sida att sprida denna information så vitt som möjligt för att öka intresset för idrotten. Därmed finns det i dagsläget inget större behov av en lista över evenemang med enbart svenska lag och under svenska förhållanden.

Anf. 71 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Ingvar Svensson sade själv att sådana här arrangemang skall spridas så vitt som möjligt. Då är det markbunden TV som gäller, och inte betal-TV.

Jag har också pratat med många av dessa ledare. De har bl.a. varit på uppvaktnings i kulturutskottet, så vi har träffat på de flesta där. Det är lobbyverksamhet som de har jobbat med. Jag har inte kunnat se bara på den biten.

Det handlar inte bara om att vi skall ta pengar från idrottsrörelsen, som ni verkar mena när ni kritiserar vårt förslag. Idrottsrörelsen skall få en ersättning även när arrangemangen sänds i markbunden TV.

Det är människans rättigheter som är så viktiga för oss. Lobbyverksamhet i all ära, men kristdemokraterna har verkligen stupat på den.

Anf. 72 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Vi har försökt hämta in information om vad som faktiskt gäller.

Vad jag försökte säga i mitt förra inlägg, som inte tycks ha gått fram, var att det har legat i idrottsrörelsens eget intresse att sprida information om evenemang inom landet som gäller enbart svenska förhållanden så vitt som möjligt.

Anf. 73 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Det är inte mycket att lägga till om just den biten, tycker jag. Vi tror ändå att intresset kan öka betydligt om vi ger så många människor som möjligt möjlighet att se evenemangen.

Anf. 74 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! I dag repriserar vi mycket av den debatt om vi hade i december, som ledde till att riksdagen skickade tillbaks denna fråga till konstitutionsutskottet. Men dagens utskottsutlåtande handlar faktiskt inte bara om TV-listan. Jag tycker att det känns väldigt angeläget att också ta upp några av de andra frågorna. Självklart kommer jag också att uppehålla mig lite grann vid listan, men jag avslutar med det.

Folkpartiet strävar efter en ökad mångfald och större kvalitet i medierna. Kvalitet och alternativ skall garanteras genom en stark och kvalitetsinriktad *public service*-verksamhet. Mångfalden och det demokratiska meningsutbytet gynnas naturligtvis av goda etableringsmöjligheter för nya aktörer på medieområdet och av att det finns ett stort och varierat utbud.

Den främsta metoden för att uppnå det här målet är att erbjuda största möjliga frihet för konsument, distributörer och producenter. Därför är Folkpartiet för att det frekvensutrymme i eter som staten förfogar över ställs till TV-tittarnas och TV-företagens förfogande.

Med en markbunden digital TV skapas möjligheter till ökad mångfald. Fler TV-program kan nu nå hushållen via den nya distributionsformen om företag och konsumenter känner att man vill utnyttja den möjligheten Tyvärr har regeringen på ett antal punkter valt en politik som begränsar friheten och mångfalden i eter i stället för att öka den. Ett sådant beslut är det om fördelningen för att sända markbunden digital TV. I stället för att konsumenternas val tillåts styra t.ex. vilken av de sökande betal-TV-kanalerna som skall få tillstånd lät regeringen politiska önskemål fälla avgörandet. Canal+ vann över TV 1000 på politiska grunder.

Enligt Folkpartiets mening skall digitaliseringen av TV-mediet och formerna för distribution av sändningarna inte vara en politisk fråga. Det råder ju en väldigt stark konkurrens på det här området. Det finns goda möjligheter för konsumentintressen att göra sig gällande. Därför vill Folkpartiet att staten skall utforma nya principer för fördelning av sändningstillstånd i det digitala marknätet. Statens val av de företag som skall få sända bör göras med hänsyn bara till ekonomisk betalningsvilja och inte utifrån politiskt godtycke.

Dessutom bör största möjliga frekvensutrymme ställas till tittarnas och programföretagens förfogande.

Vi i Folkpartiet anser också att det finns ett rättmätigt behov för många föreningar att kunna sända material i eter som är av allmänt intresse i regionen. Sådana här sändningar kan fylla en viktig funktion för att nå fler människor med informativa program och för att sprida den kunskap som annars bara förmedlas i föreläsningssalar.

Därför vill Folkpartiet att det införs en bestämmelse i radio- och TV-lagen om ytterligare undantag från det s.k. riksförbudet så att sändningar av särskilt lokalt eller regionalt intresse kan medges. Till min glädje kan jag se att det är flera andra partier som ställer upp bakom det här kravet.

Fru talman! När det så gäller den uppmärksammade frågan om TV-listan har det redan av Per Unckels anförande framgått vad vi tillsammans med moderaterna tycker i frågan och att det som vi nu ställer upp på är det minst dåliga av tänkbara alternativ.

Jag vill faktiskt säga att hela frågan egentligen är ganska gammalmodig. Vi är ju på väg att via Internet kunna se allting varifrån det än kommer. För närvarande är det bara enstaka TV-program som ligger ute på nätet. Men om bara några år kommer säkert de flesta att finnas parallellt på Internet och på TV, och med den nya digitaltekniken kommer kvaliteten på Internetprogram som man ser på sin vanliga TV att vara nästan i klass med vanliga sändningar.

I ett sådant läge kan man välja att se på svensk TV eller på TV från något annat land. Att då ha speciella listor i Sverige kommer inte att fungera, det är jag övertygad om.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom samtliga folkpartireservationer. Men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 1, som vi har tillsammans med moderaterna, och reservation 9, som handlar om det särskilda riksförbudet och som är gemensam med kd, c och m.

Anf. 75 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Jag känner igen det här från debatten vi hade i december om digitala sändningar.

Visst, okej, kvaliteten blir bra. Jag vet t.o.m. en TV-handlare som testade hos oss. Han ville veta om det gick att utnyttja det digitala. Jag råkar nämligen bo i Sundsvall som har digitala sändningar. Det visade sig att det är väldigt många ställen som fortfarande inte klarar det här. Det kommer att bli väldigt dyrt. Och sedan har jag jättesvårt att tänka mig att en familj skall samlas framför dataskärmen för att titta på matcher osv. Jag tycker att det är så oromantiskt, om jag får använda det ordet. Jag funderar verkligen på om Helena Bargholtz har varit norr om tullarna. Hur skall det här fungera i hela Sverige?

Anf. 76 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Jag kan säga till Birgitta Sellén att jag har varit norr om tullarna. Jag har också ett lite längre tidsperspektiv för att se på de här frågorna. Jag är övertygad om att det just precis nu kanske inte kan vara tekniskt fulländat. Alla människor har än så länge inte heller Internet. Men det sker en explosionsartad utveckling på det här området, en fantastisk utveckling. Det är en utveckling som vi politiker naturligtvis inte styr och inte skall styra.

Dessutom är det väldigt intressant att se att TV och Internet liksom växer i hop. I dag har jag min TV hemma i vardagsrummet och min dator i arbetsrummet. Och sedan är det en viss kamp. Var kommer vi slutligen att hamna när Internet och TV växer i hop? Blir det i arbetsrummet eller blir det i vardagsrummet? Jag tror att det blir både-och. Jag tror att vi kommer att sitta tillsammans i familjen, kring den här apparaten. Vi kommer både att ägna oss åt mera traditionell dataverksamhet, inte minst att kommunicera med grannar, vänner och bekanta över hela landet, och att t.ex. hämta in föreställningar och matcher från hela världen. Det är en otroligt spännande utveckling. TV-listdebatten har, tror jag, en mer symbolisk än en reell betydelse.

Anf. 77 BIRGITTA SELLEN (c) replik:

Fru talman! Jag beundrar Helena Bargholtz visioner om hur det här kommer att se ut. Jag hoppas att det ligger mycket sanning i det i framtiden och att det kommer att växa fort. Men jag tror faktiskt inte att det kommer att kunna nå hela Sverige så väldigt snabbt. Fram till dess att vi vet att det fungerar i hela Sverige behöver vi en lista, som jag ser det.

Anf. 78 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Det är självklart att man skall ha visioner när man är politiker. Det är det vi bygger vår diskussion på. I Folkpartiet säger vi att vi ser möjligheterna. Det gör jag i högsta grad.

Jag tror att vi redan i dag ser att många människor runtom i Sverige ändå bygger upp ett eget Internetsystem. Det är en väldigt kraftig utveckling, inte bara i storstadsområdena, utan runtom i Sverige.

Anf. 79 PER LAGER (mp):

Fru talman! I den här första vändan skall vi försöka hålla oss till den s.k. TV-listan. Förra gången, den 3 december i fjol, återförvisades ärendet och hela betänkandet efter en lång debatt. Det finns ingen anledning att med i stort sett samma argument göra om debatten, menar jag.

I stället kan det konstateras att åsiktsskillnaderna i betänkandetexten som den nu ser ut har blivit mindre mellan utskottsmajoriteten, som i det här fallet är en kombination av Vänstern och borgerliga partier, och minoriteten, bestående av Socialdemokraterna, Centern och Miljöpartiet. Det handlar enbart om ifall inhemska arrangörer skall ingå i eller lämnas utanför en eventuell lista. Majoriteten i utskottet vill att regeringen inhämtar riksdagens godkännande om någon i gruppen inhemska arrangörer skulle bli aktuell.

Vi i utskottsminoriteten utgår i stället från att regeringen upprättar och för upp evenemang på en svensk lista först när det finns ett behov av att på det sättet säkerställa att de aktuella evenemangen skall bli tillgängliga för den svenska allmänheten.

För övrigt tycker jag att det är viktigt att betona att det inte bara handlar om idrottsevenemang, utan även om andra viktiga nationella evenemang. På den här punkten är det också intressant, tycker jag, att se att när det gäller kulturutskottets yttrande i betänkandet är det faktiskt, vad jag kan upptäcka, bara moderaterna som har reserverat sig. I kulturutskottet ansåg både Vänstern och Folkpartiet att en lista var bra. Det gjorde förresten även kd.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

Fru talman! Miljöpartiet har fogat tre motioner till betänkandet men har ändå inte haft anledning att lägga in någon ytterligare reservation mot utskottsskrivningen. Vi står alltså bakom utskottsmajoriteten, men jag vill ändå peka på ett problem som förr eller senare måste hanteras på ett mer påtagligt sätt av riksdagen. Det handlar om vår motion K333 och de farhågor som vi där för fram om tidningarnas distributionskanaler.

Vi anser att det i dag råder allvarliga distributionsproblem för många tidningar och tidskrifter. Det är samtidigt en fråga om hur tryckfrihetens goda principer fungerar i verkligheten. De redan beslutade åtgärderna, som utskottet anser först bör utvärderas, räcker förmodligen inte alls. Jag

kan ändå i det här skedet acceptera majoritetsskrivningen. Jag återkommer dock om det blir uppenbart att effekterna inte är tillräckliga.

Ewa Larsson kommer lite senare att i sitt anförande ta upp frågan om avkodningsutrustning, något som vi har avgivit ett särskilt yttrande om. Vi anser att möjligheterna att skydda de utsatta och försvarslösa barnen mot de kraftigt ökande våldsinlagen i framför allt TV-mediet måste utvecklas.

Anf. 80 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Också Per Lager, som i mycket är en insiktsfull person, har den villfarelsen att det finns en sorts förfoganderätt för allmänheten över idrottsrörelsens arrangemang. Jag vill för tydlighetens skull säga att idrottsrörelsen har rätt att spela även intressanta matcher inför tomma läktare, på en arena som man stänger för alla utom för dem som deltar. Den rätten har idrottsrörelsen, eftersom den äger sina arrangemang. Någon gång har man också i bestraffningssyfte, på grund av beklagliga händelser som vi inte skall diskutera här, hotat med en sådan tingens ordning.

Vad det här handlar om är synen på idrottsrörelsens självständighet. Det är synd att Miljöpartiet inte kan se att en folkrörelse faktiskt äger rätt att själv förfoga över sina arrangemang.

Jag kan i övrigt ansluta mig till det som Ingvar Svensson sade i ett tidigare replikskifte om rättigheterna på det här området. Jag menar att det blir en snedvriden debatt när man diskuterar detta som en allmän absolut rätt eller som om idrottsrörelsen behöver en förmyndare över sig.

Problemet har snarast varit det omvända: att allmän-TV inte i tillräckligt hög grad speglar inhemska idrottsarrangemang. Snarare har idrottsrörelsen begärt att få mycket mera sändningstid.

Jag skulle dock vilja säga att en stor del av allmänheten väl ändå inte tycker att det för den sakens skull är för få sportsändningar i TV.

Anf. 81 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Kenneth Kvist talar här om idrottsevenemang i allmänhet. Jag talar om enstaka arrangemang, idrottsevenemang och andra, som är av stort nationellt intresse för befolkningen. Det är något helt annat än det som Kenneth Kvist pratar om. Det gäller sådant som vi anser vara av stort allmänt intresse – och de arrangemangen är väldigt få. Vi måste ge regeringen möjlighet att säkerställa att 95 % av befolkningen kan se dessa arrangemang.

Anf. 82 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Jag förstår Per Lagers resonemang, men det förhållandet att man skall utgå från arrangemang av särskilt stort intresse gör egentligen saken än mer obegriplig. Man säger: Ganska ointressanta arrangemang får du sälja bäst du vill, men gäller det ett russin, en jättespännande tävling, får du inte styra själv. Staten skall tala om för dig till vem eller på vilka villkor den skall upplåtas.

Det är väl ändå att sätta idrottsrörelsen som självständig folkrörelse under förmynderi. Jag tycker att det är en oacceptabel syn. Miljöpartiet borde inte stå för en sådan auktoritär förmyndarmentalitet, grundad på EU-byråkraternas fantasier om hur verkligheten ter sig.

Anf. 83 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Min inställning kan ju inte vara så underlig, eftersom Kenneth Kvists egna partikamrater i kulturutskottet hade samma åsikt. Dessutom gäller det bara, som jag sagt tidigare, enstaka stora och märkliga arrangemang, som regeringen skall ha möjlighet att föra upp på en lista. Något annat handlar det inte om.

Anf. 84 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Hör och häpna! Jag syftar inte så mycket på vad jag kommer att säga, men den som sätter sig in i vad den här frågan handlar om och tittar efter vilka som står bakom majoritetstexten om TV-listan måste faktiskt häpna.

Man är oense inom majoriteten, och ledaren i majoritetsgruppen säger att man fick släpa in kd. Det måste vara trevligt att umgås i det sällskapet.

Hela debatten har en sådan utformning att man skulle kunna tro att man är på ett årsmöte inom Fotbollförbundet eller någon annan idrottsorganisation. Det som skall vara en debatt om *public service* tenderar att bli en idrottspolitisk debatt. EG-direktivet och den proposition som regeringen har fotat på det handlar ju inte om idrottspolitik utan om *public service*.

Vi kan också konstatera att efter den förra debatten, där bl.a. Moderaterna och Folkpartiet anförde närmast grundlagsmässiga invändningar emot en TV-lista, och efter förlusten i omröstningen om det första momentet, är alla principer borta. Man kastar sig med liv och lust över att konstruera den TV-lista som man inte vill ha.

Dock vill riksdagsmajoriteten såsom den kommer till uttryck i utskottets uppställning – det kan ju tänkas att röstningen tar någon annan vändning – förbjuda inrättandet av en svensk TV-lista. Den starka men otillräckliga minoritet som finns bakom reservation 2, som jag yrkar bifall till, vill ge regeringen möjlighet att om behov härav uppstår se till att det kan upprättas en *public service*-lista, dvs. en lista över evenemang som är så viktiga att de bör kunna göras tillgängliga i allmän televisionen.

Jag vill också säga, fru talman, att lagstiftningen inte riktar sig mot den som arrangerar en idrottstävling eller ett annat evenemang. Det handlar alltså inte om att ta ifrån någon arrangör befogenheten att sälja rätten till sändning från arrangemanget. Lagstiftningen riktar sig mot det sändarföretag som köper rättigheten. Jag kan tänka mig att EG-direktivet är antaget i god demokratisk ordning och med iakttagande av fundamentala äganderättsregler som allmänt gäller ute i Västeuropa. Bl.a. Per Unckel brukar ofta hänvisa till att vi i Sverige borde närma oss de västeuropeiska rättsprinciperna.

Den är antagen i god ordning och ger möjlighet för ett land att skapa denna TV-lista, denna *public service*-TV-lista. Det gäller för övrigt inte bara inom EU-området utan också i de länder som har EES-avtal med EU.

Fru talman! Det har sagts i debatten nu och tidigare att vad riksdagen enligt propositionen skall göra är att ge regeringen en möjlighet att efter eget tycke och egen smak skriva vilka listor den själv vill. Den enda begränsningen är att regeringen själv måste anse att det den gör är av särskild vikt för det svenska samhället. Det är regeringen som avgör vad

som är särskilt viktigt. Per Unckel sade det i den tidigare debatten, och jag kan tänka mig att det fortfarande står som uttalande.

Fru talman! Det kan då vara något intressant att se vilka förutsättningar som enligt EG-direktivet skall vara uppfyllda för att ett av en nationell regering angivet evenemang skall kunna tas upp på denna *public service*-lista och publiceras i den officiella tidskriften. Två av följande fyra kriterier måste vara uppfyllda.

- Evenemanget skall ha en särskild allmän genklang i den aktuella medlemsstaten och inte enbart för dem som vanligtvis följer sporten eller aktiviteten i fråga. Det är alltså inte så att man med hjälp av en TV-lista, Kenneth Kvist, kan säga: Ni måste spela en match i Lidköping trots att det inte finns något fotbollslag där som ligger i högsta divisionen.
- Evenemanget har en allmänt erkänd specifikt kulturell betydelse för invånarna i den aktuella medlemsstaten, i synnerhet som en katalysator för invånarnas kulturella identitet.
- Det nationella laget medverkar i en större internationell idrottsturnering.
- Evenemanget har av tradition sänts i TV utan extra kostnad och har dragit en stor TV-publik till medlemsstaten i fråga.

Med hänsyn till debattinnehållet tidigare borde dessa fyra kriterier, varav två skall vara uppfyllda, repeteras ytterligare för att klargöra att regeringen inte kan sätta sig ned och välja ut lite olika arrangemang och säga: Det vore väl trevligt om det var på TV-listan. Det finns alltså ganska strikta kriterier uppställda för vilka arrangemang som kan vara av intresse.

Även om jag gillar sport och har haft många underbara kvällar och eftermiddagar vid TV-apparaten vid olika tillfällen, och även vid många andra evenemang, kan man inte säga att alla idrottsevenemang eller alla andra evenemang fyller kraven som de kriterier som jag nyss redogjort för leder till. Det finns alltså starka begränsningar.

Nu vill majoriteten förbjuda regeringen att sätta upp arrangemang ordnade i Sverige på listan. Men om den arrangören säljer ett sådant arrangemang till ett sändarföretag exempelvis i Tyskland, i Frankrike eller i Danmark och evenemanget fyller två av de fyra kriterierna kommer inte den svenska regeringen kunna göra anspråk på att detta evenemang skall göras tillgängligt i Sverige. Lagstiftningen riktar sig inte mot arrangören utan mot den som har köpt sändningsrättigheten, och då går det Sverige förbi. Det är naturligtvis majoriteten beredd att ta ansvar för genom sitt upplägg av den här frågan.

Man måste också fråga sig hur majoriteten av kulturutskottets ledamöter känner sig. De förväntas nu att rösta emot sin uppfattning när kulturutskottet yttrade sig i den här frågan. Det är Inger Davidson, Charlotta Bjälkebring, Peter Pedersen, Dan Kihlström och Kenth Skårvik. Såg de detta förbud framför sig när de som del av utskottsmajoriteten skrev "Således talar främst rättviseskäl för att det är angeläget att regeringen ges möjlighet att upprätta en lista över viktiga evenemang, däribland

sportevenemang, som bör kunna ses av praktiskt taget hela befolkningen”?

Om de nu har åhört tidigare inlägg i debatten vill jag fråga: Hur känner ni er inför att rösta emot det som var rättvisa, klokt och förnuftigt i kulturutskottet? Det är möjligt att de har visat prov på det som Kenneth Kvist på ett utomordentligt sätt formulerade, nämligen prov på receptivitet och lyhördhet. Det var kd som hade visat prov på det i KU, dvs. receptivitet och lyhördhet, och ändrat ståndpunkt. Det är möjligt att kristdemokraterna har visat detta prov på receptivitet och lyhördhet. Men det inger knappast respekt inför ytterligare yttranden från kulturutskottet.

Jag kan inte heller tänka mig att dessa ledamöter och majoriteten i övrigt i kulturutskottet bestående av socialdemokrater, centerpartister och miljöpartister är beredda att skriva under på det som Kenneth Kvist och Mats Einarsson skriver i sitt särskilda yttrande. Det är ett försök att tillfredsställa möjligen ytterligare någon del av opinionen inom Vänsterpartiet. Där skriver de nämligen så här, och det har också Kenneth Kvist tidigare sagt: ”Som självständig folkrörelse har idrotten själv att avgöra balansen mellan de ekonomiska realiteterna och intresset av bredast möjliga spegling av ett enskilt arrangemang”.

Det är alltså så att Vänsterpartiet, som ju bekänner sig till *public service*-intresset, i det här sammanhanget bestämmer sig för att pengarna får råda. Om det är ekonomiskt intressant att begränsa antalet tittare för ett arrangemang är Kenneth Kvist och Vänsterpartiet beredda att göra det eftersom det då skulle trilla in mer pengar i verksamheten.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag också ta upp, såsom det har uttryckts här, att man genom att ta upp utomlandsarrangemangen kan ta hem dem enkelt till Sverige. Jag är inte alls så säker på att det kommer att vara alldeles riktigt så enkelt som majoriteten förespråkar. Dessutom måste jag slutligen få konstatera att det tydligen är så att det som gäller för den svenska idrottsrörelsen – åsikten om pengar, resurser, ställning, principer kring en TV-lista och annat – uppenbarligen inte gäller idrottsverksamheten i andra länder. Den kan man behandla lite hur som helst genom att peta upp arrangemang på en sådan principvidrig lista, vilket skulle leda till ekonomisk undergång eller i varje fall stora ekonomiska påfrestningar för idrottsrörelsen i Sverige.

Jag tycker att det hade varit bra om utskottet hade kunnat samlas i enlighet med kulturutskottets resonemang kring *public service*-aspekter i den här frågan i stället för att försöka ge sken av att detta skulle vara en idrottspolitisk fråga. Den minst halva miljard som riksdagen satsar på svensk idrott – jag har inte summerat den nya propositionen – överskrider vida de pengar som det här handlar om för idrottsrörelsen, dvs. pengar från försäljning av sändningsrättigheter och annat.

Fru talman! Jag vill med detta yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande nr 23, dock med undantag under mom. 2 där jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Anf. 85 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Göran Magnusson hade en intressant utläggning om kulturutskottet. Detta gäller inte minst hans allra sista konklusion, nämligen att det hade varit förtjänstfullt om vi alla hade samlats bakom kulturutskottets syn på saken.

Det förtjänar möjligen att påpekas att nämnda kulturutskott är ett ytterst tydligt bevis på vad som kan hända när principer saknas. Som Birgitta Sellén mycket värtaligt tidigare beskrev anser ju kulturutskottet alls icke att det vi nu talar om skall begränsas till sådana futiliteter som idrottsevenemang. Viktiga kulturhändelser skall minsann också omfattas av listan. Och där kommer, Göran Magnusson, hela illustrationen till var man hamnar om man ställer sig med galoscherna på på det sluttande planet.

Min andra kommentar handlar om att Göran Magnusson förefaller tro att den här lagstiftningen inte har med idrottsrörelsen att göra. Några andra talare har också sagt detta, att det bara är programbolag. Men vems rättigheter är det programbolagen disponerar? Jo, idrottsrörelsens. Så frågan handlar ty följande om vilken rätt idrottsrörelsen har att med eller utan mellanhänder förfoga över sina evenemang.

Då säger uppenbarligen somliga i denna kammare att den rätten måste begränsas. Någon sade för övrigt att de skulle få marknadsmässigt betalt för att upplåta detta enligt TV-listan. Det är dösnack. Hela poängen med TV-listan är att de inte skall marknadsmässigt betalt. Jag vill be Göran Magnusson att förklara hur det kan komma sig att hela denna fråga som idrottsrörelsen är upprörd över plötsligt inte *gäller* idrottsrörelsen. Det är klart att den gör det. Hela frågan handlar om att idrottsrörelsen enligt somliga i denna kammare inte fritt skall få förfoga över sina biljettintäkter.

Jag har också en tredje kommentar. Göran Magnusson är bekymrad över att några av oss har bestämt oss för att vi, om vi nu förlorar huvudvoteringen om listan, ändå skall göra vad vi kan för att begränsa skadan av den. Jag är stolt att i ett sådant hänseende kunna hjälpa till att åtminstone säkerställa att konsekvenserna av ett felaktigt beslut blir så begränsade att så många som möjligt kan leva drägligt också med principgenombrottet.

Anf. 86 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! En anledning till att jag refererade till kulturutskottet är ju att det är kulturutskottet som vanligtvis i denna riksdag svarar för *public service*-frågorna, alltså de egentliga *public service*-frågorna. Konstitutionsutskottets befattning med den här frågan handlar mer om själva lagstiftningen kring det här. Därför tillmäter jag kulturutskottets yttrande avsevärd betydelse, och jag tycker fortfarande att det skulle vara intressant att få reda på vad Inger Davidson, Charlotta Bjälkebring, Kenth Skårvik m.fl. har fört för resonemang när man har landat på den här uppfattningen i kulturutskottet och om det är så att man i stället försöker hitta ett annat sätt att rösta i dag i denna kammare.

När det gäller rätten till arrangemangen är det ju så att idrottsrörelsen eller någon annan arrangör har full rätt att överlåta sändningsrättigheter till vilket företag man vill. Det är först om arrangemanget sedan står på listan som man kommer in i en process för att möjliggöra sändning i allmän televisionen.

Sedan tycker Per Unckel att han gör en hjältemodig insats när han efter att ha förlorat principfrågan i mom. 1 övergår till mom. 2, där han skall begränsa skadan, som han uttrycker saken. Finns det inga principiella resonemang kvar sedan? Det här med idrottsrörelsen, för att hålla

sig till den, i andra länder, det bekymrar inte Per Unckel? Det är alltså en rent nationalistisk syn på den här frågan som styr Per Unckel och Moderata samlingspartiet?

Prot. 1998/99:83
21 april

Massmediefrågor

Anf. 87 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Först har jag en liten kommentar till det här med förhållandet mellan kulturutskott och konstitutionsutskott. Förvisso är det så att kulturutskottet handlägger frågor om *public service*-TV och att konstitutionsutskottet, som Göran Magnusson säger, handlägger frågor om lagstiftning.

Men då hade man väl möjligen kunnat förvänta sig av utskottets vice ordförande att han kunde lämna något litet rudiment till en synpunkt i den principfråga som det är konstitutionsutskottets huvuduppgift att försvara, nämligen: Vem har rättigheterna till vad? I propositionen står det ingenting, och Göran Magnusson ägnar detta ett mycket sporadiskt intresse.

Nu säger Göran Magnusson i den andra frågan, den om huruvida idrottsrörelsen över huvud taget berörs av denna fråga, att det är först när de står på listan som de möjligen berörs. Ja, det är just det som är kruset. Ingenting i denna diskussion handlar om människors rätt att se TV. Människor har all rätt att se TV, och vi tycker alla att så många som möjligt skall få se så mycket som möjligt. Vad frågan handlar om är om de som vill sända TV eller gå på en match faktiskt skall betala priset för det.

Vad Göran Magnusson väl vet, och som är själva poängen med den här listan, är att så fort regeringen finner det förenligt med sina intressen att föra upp ett evenemang på sin lista så gäller ett annat pris. Då skall plötsligt arrangören, för att regeringen har fattat ett visst beslut om listan, finna sig i att inte kunna få ut det rättmätiga priset.

Det är detta som är knäckfrågan, och om detta har Göran Magnusson ingenting att säga. Vi säger att idrottsrörelsen själv förfogar över sina arrangemang, liksom kulturlivet förfogar över *sina*. De skall naturligtvis säkerställa att de får så bra betalt och en så stor publik som möjligt. Staten har enligt vår mening ingen rätt att köra in en kil mellan dem som vill handla arrangemanget och dem som är ansvariga för det och ty följande är innehavare av rättigheterna.

Svårare än så, Göran Magnusson, är inte konstitutionsutskottets frågeställning. Jag tycker att det är synd att Göran Magnusson ägnar detta ett så legärt intresse.

Anf. 88 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Knäckfrågan i det här replikskiftet är enligt min mening snarare att Per Unckel ännu inte vill inse vad det här egentligen handlar om. Det handlar alltså inte om arrangörens möjligheter eller rättigheter att upplåta sändningsrättigheter från arrangemanget. Detta är inte ifrågasatt på något sätt. Det är ju faktiskt i nästa steg som det här blir aktuellt under förutsättning att arrangemanget uppfyller de, skulle jag vilja säga, högt ställda krav som jag redogjorde för inledningsvis om nationellt intresse och annat. Sedan finns det en procedur för att se till att man kan göra det här tillgängligt i allmän televisionen.

Och uppenbarligen, Per Unckel, är det så att Moderata samlingspartiet accepterar det här förfarandet när det gäller arrangemang i utlandet.

Man röstar ju *för* en lista som innehåller arrangemang i utlandet. Eller skall man nu ändra ståndpunkt ytterligare en gång i de här frågorna? Inom parentes kan jag säga att det väl bara är Socialdemokraterna, Centern och Miljöpartiet som faktiskt har haft samma ståndpunkt under hela den långa diskussionen kring TV-listan. De flesta andra partier har ju gjort väsentliga positionsförskjutningar.

Gäller alltså inte de här principerna, som är så höga och rena i Sverige, de arrangemang som Per Unckel nu kommer att medverka till att de blir uppförda på TV-listan? Gäller inte detta?

Anf. 89 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Göran Magnusson försöker sig på en liten historieförfälskning när han säger att kristdemokraterna släpades in i majoriteten. Han vet mycket väl att det inte var så. Vi formulerade ett självständigt motivuttalande. Att detta sedan fick anslutning från Vänsterpartiet och i andra hand från Moderaterna och Folkpartiet kan man ju inte kalla för att släpa in kristdemokraterna i majoriteten. Det hade nämligen blivit så att hade vi varit ensamma hade det blivit en reservation på den här punkten.

Jag kan hålla med Göran Magnusson om att den här frågeställningen givetvis handlar om *public service*. Samtidigt blir man ju oroad. Här redovisar Göran Magnusson en lång rad kriterier som bör gälla för en sådan här lista. Samtidigt vet jag nu i efterhand att man i den här processen hade mycket långtgående planer, där man tydligen hade glömt bort de här kriterierna, på detaljerade listor för nationella evenemang, som alltså inte hade internationell bäring, i Sverige.

Får jag också säga att Göran Magnusson pratar om förbud mot en lista i Sverige. Det gäller idrottsevenemangen. Det får man väl kanske också klargöra.

Sedan raljerar Göran Magnusson om receptivitet och lyhördhet. Så säger han att det hade räckt med kulturutskottets utlåtande. Men nog är det väl så att den här reservationen som Socialdemokraterna står bakom också innebär en positionsförflyttning? Är det inte så?

Anf. 90 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Det var faktiskt inte jag som påstod att kd hade släpats och dragits in i majoritetsfällan, utan det var ett citat av Per Unckel. Jag har ju inga möjligheter att bedöma hur majoriteten har formats och vilka överläggningar som har skett på den kanten i den här frågan. Det kanske är att dra det lite för långt, men jag ansåg att Per Unckel var en trovärdig uppgiftslämnare om hur majoritetsskapandet gick till, att kd drogs och släpades in i majoriteten.

När det sedan gäller *public service* och detaljerade listor är det klart att man kan fota sin politiska ståndpunkt på rykten eller andra uppgifter. För min del har jag använt propositionen och de kriterier som jag har redovisat här, och det är ju inte Göran Magnussons kriterier. De hade lika gärna kunnat redovisas av utskottets ordförande Per Unckel, därför att det är ju EG-direktivets innehåll på den här punkten. Jag har lite svårt att förstå att det, när jag som sjunde talare får ordet här, skall framstå som närmast en nyhet i debatten att det är dessa kriterier som gäller. Var och en som har ansvar för saken hade ju faktiskt kunnat medverka till att reda ut vilka faktiska omständigheter som gäller på denna punkt.

Det är riktigt, Ingvar Svensson, att vi på ett tidigt stadium formulerade att en svensk *public service*-lista skulle inrättas först om det visade sig att det fanns behov av en sådan. Det tycker jag är en ganska rimlig ståndpunkt. Däremot är det ju ljusår från det direkta förbud som Ingvar Svensson och majoriteten nu medverkar till.

Anf. 91 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! När det gäller detta med att släpa kristdemokraterna – Per Unckel får väl kanske korrigeras mig på den här punkten – handlade det om återremissen och inte om majoritetsformuleringar. Det som har skett förhandlingsvägen när det gäller dessa frågor har skett öppet i utskottet och inte på några andra plan.

Jag kan bara notera att socialdemokraterna och övriga reservanter i slutändan visserligen har lagt till en formulering om att det inte skall ske några ytterligare begränsningar. Men det finns dock en andemening i reservationen om att innebörden egentligen skulle vara samma fast inte så låst som den som majoritetsskrivningen utgör.

Anf. 92 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Minoritetstexten handlar ju om att en TV-lista skall upprättas om det finns behov av en sådan och att man då också skall beakta olika slag av konsekvenser. Det som har gjort mig oroad är att kd släpades in i en majoritet som innebar att man skulle utfärda ett direkt förbud, alltså mer i linje med det som Per Unckel och Moderata samlingspartiet står för, nämligen att här skall marknaden fullt ut råda. Kenneth Kvist är ju inne på samma linje. Det är den uppfattning som Per Unckel har redogjort för här tidigare, och jag förmodar att Ingvar Svensson ansluter sig till den. Att alla skall få titta, men att kostnaderna skall betalas av dem som tittar förstår jag att också Ingvar Svensson nu ställer upp på.

Jag vill sedan ställa en fråga till Ingvar Svensson. Har kristdemokraterna nu beslutat att Inger Davidson och hennes kollega Dan Kihlström i kd och kulturutskottet skall rösta som Ingvar Svensson har bestämt att de skall göra, eller hur är det på den punkten?

Anf. 93 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Vår värderade vice ordförande i konstitutionsutskottet, Göran Magnusson, bekymrar sig över hur vissa ledamöter mår efter det att de har deltagit i interna diskussioner i vissa partier och sedan övertygats om att komma fram till en för partiet gemensam ståndpunkt. Detta händer i alla partier. Jag känner flera socialdemokratiska idrottsledare i denna kammare som har mått riktigt illa över regeringens förslag om en lista. Jag undrar hur de mår om de tvingas att rösta efter den socialdemokratiska partilinjen eller om de tillämpar fri röstning.

Vid Vänsterpartiets senaste gruppmöte kom vi fram till ett fullständigt enhälligt beslut om att ställa oss bakom utskottsmajoritetens uppfattning. Ingen anmälde någon avvikande uppfattning.

Men så är ju ibland politikens processer, att vi diskuterar, lyssnar, tar intryck och argument. Det är bra när detta sker i politiken. Vi kanske skulle ha en större öppenhet också i andra frågor.

Göran Magnusson ville vända resonemanget bort från idrottsrörelsen genom att säga att detta bara är en fråga mellan sändarföretag, där en

liten sändarföretagare som har en begränsad del av tittarna tvingas att sälja ett arrangemang till *public service*. Men detta drabbar ju den som sänder det som skall sändas, nämligen själva idrottsarrangemanget. Om en arrangör skall sälja sitt arrangemang till ett sändarföretag och sändarföretaget vet att om de tar detta arrangemang blir de av med det på en gång, är det klart att de inte bjuder på arrangemanget. Då får inte idrottsarrangören ut någonting.

Vad det i grunden handlar om, vilket är beklagligt att en folkrörelseman som Göran Magnusson inte ser, är folkrörelsens självständighet, nämligen idrottsrörelsens förmåga, ansvar och rätt att fatta sina egna beslut om den egna verksamheten.

Anf. 94 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag förstår att Kenneth Kvist anser att det är bra för folkrörelsen idrotten att man har möjligheter att se till att färre ser arrangemanget än vad som skulle vara möjligt i allmän televisionen. Det är ju inte på det sättet att ett sändarföretag som köper en sändningsrätt blir av med sändningsrätten. Det finns ett system som, under förutsättning att arrangemanget finns på *public service*-listan, gör det möjligt att sända det i allmän televisionen till marknadspris.

Kenneth Kvists resonemang bygger snarast på att en arrangör, idrottsarrangör eller annan, skall ha möjligheter att till ett sändarföretag som inte disponerar allmän televisionens sändningskapacitet sälja ett arrangemang till ett högre pris än marknadspris. Är det så, Kenneth Kvist?

Anf. 95 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Det som blir priset, om arrangemanget är utsatt för konkurrens vid försäljningen, är marknadspriset. Man säljer enligt definition inte till ett högre pris än marknadspriset. Men själva poängen med listan är ju att arrangemangen skall säljas till ett lägre pris än det som marknaden skulle erbjuda.

Det handlar inte om att det är bra för idrottsrörelsen om färre ser arrangemangen. Jag har många gånger sagt att idrottsrörelsens och dess sponsorerers intresse inte är något annat än att idrotten ses av så många som möjligt. Detta är idrottsrörelsens önskan. Detta är inget problem i svensk idrottsrörelse.

Det hela handlar om att det är idrottsrörelsen själv som äger rätten att förfoga och bestämma över sina arrangemang, se till att de arrangeras och ansvara för under vilka omständigheter som de skall spridas till allmänheten.

En självständig folkrörelse behöver inget förmyndarskap över sig. Vi måste ha ett förtroende för att den självständiga folkrörelsen fattar rationella och kloka beslut som ligger i dess eget intressen. Om en styrelse eller en ledning för en idrottsorganisation inte skulle göra det, är det ju idrottsrörelsens medlemmars sak att byta ut den styrelsen. De behöver inte den typ av överförmynderi som EU-direktivet i praktiken gäller, även om det går indirekt via dessa sändarföretag. Vi behöver inte den typen av förmynderi över en självständig folkrörelse som idrottsrörelsen i Sverige. Det är därför som vi motsätter oss tanken på en lista.

Anf. 96 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig till en början säga att jag inte har sett till någon TV-lista från regeringen att förfasa sig över. Kenneth Kvist refererade till det i ett tidigare inlägg. Jag har inte sett till någon sådan lista, och jag tror inte att någon annan heller har sett till en sådan lista att förfasa sig över.

Jag håller med Kenneth Kvist om att folkrörelserna, och inte bara idrotten utan även andra, har stor betydelse, är viktiga och skall ges goda förutsättningar att arbeta. Det finns i huvudsak ingen anledning bakåt i tiden att hysa någon oro över den här frågan. Det som man i och för sig skulle kunna befara, har inte inträffat.

Socialdemokraterna ser på vad som kan hända framåt i den här frågan med den tekniska utveckling som sker och med den starka kommersialisering som sker av elitidrotten. Det är utan tvekan så att man köper upp sändningsrättigheter för att kommersialisera detta på ett sätt som inte ligger i *public service*-intresset. Det är väl där som detta skär sig något, Kenneth Kvist. Vänsterpartiet och Socialdemokraterna brukar ju i andra sammanhang gemensamt slå vakt om *public service*-intresset. Men här är det uppenbarligen så att Kenneth Kvist och Vänsterpartiet inte vill se den möjlighet till förbättrad *public service* som detta EU-direktiv ger. Det är möjligen just detta att det är ett EU-direktiv som gör att sikten skymms för Kenneth Kvist och andra vänsterpartister.

Det gäller framför allt att se framåt. Vad kommer att hända? Varför skall regeringen inte få en möjlighet att se till att viktiga arrangemang kan sändas i allmän televisionen om det uppstår behov?

Anf. 97 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Fria medier är en av demokratins bärande grundvalar. Det är det fria ordet, den spännande och spänstiga debatten, den kritiska granskningen av olika företeelser i samhället, granskandet av makten och också granskandet av den politiska makten i fria medier som avgör hur demokratin skall fungera. Detta är därmed av avgörande betydelse för vårt svenska samhälle.

Om vi skall säkra en fullödig kritisk granskning av den politiska makten får vi inte bygga upp bindningar och beroenden i regelverket som riskerar att granskningen och genomlysningen försämras och att informationen till medborgarna om vad makten, också den politiska makten, har för sig inte blir så god. Därför är debatten om fria medier så viktig och nödvändig. Därför behöver den föras ofta i riksdagen och i andra politiska organ.

Fru talman! Därför är den utveckling som vi har sett sedan valet 1994 också så oroande. Vi har kunnat konstatera att regeringen använt så gott som varje möjlighet att styra och reglera framför allt etermedierna för att på olika sätt skapa beroendeförhållanden. Signalen har varit tydlig. Det är lydiga och anpassliga medier som är goda medier i Marita Ulvskogs Sverige. Det är lydiga och anpassliga medier som får tillstånd att sända i radio och TV. Det är lydiga och anpassliga medier som kan räkna med att behålla sina tillstånd. Det är lätt att räkna upp exempel på hur det har fungerat.

Direkt efter valet 1994 lade man fram förslaget om den s.k. stopplagen, en lag som förbjuder nya radiostationer, en lag som förbjuder nya arbetsplatser inom radion och som förbjuder nya fria röster i etern. Vi borgerliga lyckade skjuta upp stopplagen ett år, men den trädde i kraft 1995. Under tiden kunde 24 nya radiostationer öppna. Dessa 24 radiostationer hade varit tysta i dag om Socialdemokraterna fått sin vilja igenom.

Utredningen om den privata lokalradion föreslog att en tredjedel av de privata lokalradiostationerna skulle avvecklas. Den föreslog att det var politiska skönhetsävlingar som skulle avgöra vilka som skulle få tillstånd. Programföretagen skulle redovisa programförklaringar som de skulle vara tvungna att hålla sig till för att vara säkra på att få behålla sina tillstånd. Varje ändring i programförklaringen och varje ändring av ägandet kunde riskera att tillstånden drogs in eller inte förnyades. Efter en massiv juridisk kritik av utredningens förslag tvingades regeringen att kasta det i papperskorgen där det så väl hörde hemma.

Sedan har vi fått ytterligare en ny utredning om lokalradion som föreslår begränsade tillståndsp perioder, återigen skönhetsävlingar, och som också den bygger upp ett starkt politisk beroende för de olika radiostationerna.

I hanteringen av den digitala radion har resultatet av Marita Ulvskogs och Socialdemokraternas politik blivit ingenting. Det som skulle ha kunnat bli en mängd nya spännande radiostationer har blivit ingenting därför att ingen av de privata kommersiella stationerna har velat eller vågat ställa upp på de villkor som Marita Ulvskog ställt upp.

När det gäller digital-TV i marknätet har den politiska skönhetsävlingen avgjort vilka program och vilka bolag som skulle få vara med och sända. Även dessa bolag tvingas att hålla sig till en i förväg lämnad programförklaring. De tvingas in till de statliga monopolbolagen som kan bygga upp ett omfattande register över vilka kanaler folk tittar på. Staten gör långtgående regleringar i tillstånden.

Budskapet är att det är det politiskt korrekta som har möjlighet att få tala i etern. Vill man ha tillstånd skall man passa in i den politiska malen. Det är regering och riksdag som bestämmer vad som är mångfald, inte tittaren eller lyssnaren.

Men vill vi ha ett system där den politiska makten granskas kritiskt så måste vi ha ett system där vi minskar beroendet av den politiska makten. Vi måste ställa oss frågan: Hur mycket vågar medierna granska och kritisera den som har makten att klippa av livlinan för samma medier?

Jag skulle vilja fråga Kenth Högström: Var vill Kenth Högström och hans parti dra gränsen för statens styrning av etermedierna? Ser Kenth Högström några som helst risker med dagens system, där medierna görs beroende av ministrars och politikers godtycke? Detta är den stora och viktiga frågan.

Sedan finns det en annan mindre fråga, men också den är viktig, och det är en fråga om mediernas utveckling. En stark politisk reglering hindrar framväxandet av en spännande framtidsbransch. Jämför den privata lokalradion, där 80 nya företag och över 2 000 nya jobb skapades med hjälp av en framsynt reglering av den borgerliga regeringen 1991–1994, med den digitala radion, där ingenting har hänt. Jämför också med digital-TV, där få kommersiella aktörer ännu har startat sändningar och där

man har ett regelverk som hindrar och försvårar och minskar möjligheterna att starta nya och spännande program och som därmed också hindrar möjligheterna till nya röster i etern, nya spännande kritiskt granskande röster, röster som också vågar granska den politiska makten.

Fru talman! Därmed yrkar jag bifall till reservation 1.

Anf. 98 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Konstitutionsutskottets betänkande 23 betitlat *Massmediefrågor* handlar som ni har hört här inte bara om den här TV-listan, även om den debatten tog en mycket stor del av den anslagna tiden i anspråk. Betänkandet handlar också om, som man kunde förstå av Ola Karlssons anförande, andra massmediefrågor, t.ex. den digitala TV:n, den digitala radion, principer för medieägande, närradions restriktioner, mediestöd, avkodningsutrustning och mycket annat.

Betänkandet är därvidlag ett svar på ett tiotal motioner från den allmänna motionstiden och bärs i dessa avseenden upp av en bred utskotts-majoritet.

Till betänkandet är åtta reservationer och ett särskilt yttrande fogade som alltså inte hänger samman med TV-listan. Jag vill därför redan på detta stadium yrka bifall till hemställan i betänkandet i de delar som handlar om annat än TV-listan och därmed avslag på reservation 3 under mom. 3, reservation 4 under mom. 5, reservation 5 under mom. 6, reservation 6 under mom. 6, reservation 7 under mom. 7, reservation 8 under mom. 8, reservation 9 under mom. 10 och reservation 10 under mom. 14.

Jag tillåter mig att börja bakifrån med en kommentar till Miljöpartiets särskilda yttrande om förbud mot viss avkodningsutrustning. Jag är i likhet med miljöpartisterna och många andra i utskottet bekymrad över det som vi har fått ta del av via de uppvaktande organisationerna STOP och SAMI, nämligen att ett stort, betydande och för kulturen väsentligt inkomstbortfall kan redovisas. Närmare 800 miljoner anser man sig förlora på att alltför många enskilda och kommersiella aktörer avkodar parabolsändningar. Det är naturligtvis inte någon rimlig ståndpunkt att försvara en sådan ordning, utan här måste Sveriges riksdag och regering reagera. Därför har vi i utskottet tagit del av de initiativ som nu förekommer i EU om att försöka få till stånd en annan och skärpt lagstiftning när det gäller förbud mot avkodningsutrustning och förbud mot avkodningsutrustare och andra som försöker ta bort inkomster för det kulturella livet. Vi är i princip överens om att detta måste ses över. Vi är rörande överens om att den nuvarande lagstiftningen synes vara otillräcklig, och vi är väldigt intresserade av att ta del av de lagstiftningsförsök med skärpt lagstiftning som nu har introducerats i våra grannländer, exempelvis i Norge.

När Miljöpartiet nu har ett särskilt yttrande om detta och vi ändå inte går Miljöpartiets motion helt till mötes, beror det på att vi i grunden är rörande överens och att vi hoppas att regeringen nu kommer tillbaka till riksdagen med en översyn av denna fråga.

Därutöver tänkte jag uppehålla mig vid den ganska djupa klyfta som har blottlagts mellan utskottsmajoritetens ståndpunkt och den moderata ståndpunkten, eller möjligen den nyliberala ståndpunkten. Flertalet av dessa reservationer är nämligen Moderaternas egna. Det är endast två av reservationerna som även andra partier står bakom. En reservation är

folkpartistisk, men den innehåller också en nyliberal ståndpunkt, nämligen att man hela tiden sätter det enskilda initiativet och marknadens överlägsenhet i motsatsställning till det offentliga. Man kallar det allmänna och det offentliga initiativet för politiskt godtycke. Alltså är godtyckets raka motsats betalningsvilja, betalningskraft och marknadsaktivitet. Och jag undrar om det i någon svensk ordlista finns en sådan association av motsatsen till godtycke.

I flera av de väckta motionerna från Moderaterna och från Folkpartiet säger man att det politiska godtycket är den socialdemokratiska ståndpunkten och är det som utskottsmajoriteten nästan lurat svenska folket med, medan den raka motsatsen är marknaden och dess enskilda aktörer.

Digital-TV, digitalradio och lokalradio är samtliga exempel på medier som Moderaterna menar skall auktioneras ut till högstbjudande. Och endast genom detta auktionsförfarande, antingen på Bukowskis eller på Stockholms Auktionskammare, kan man garantera kvaliteten, friheten och oberoendet. Jag undrar om Moderaterna egentligen har tänkt igenom denna ståndpunkt.

Jag vill påminna Moderaterna, och särskilt Ola Karlsson eftersom han är talesman för den moderata ståndpunkten, om den historia som finns bakom väldigt många kommunikationsföretag i vårt land och i andra länder.

Saker och ting har ofta börjat med en enskild aktivitet, en enskild entreprenör, ett lokalt initiativ. Så var det med järnvägarna, så var det med posten, telegrafén och rader av andra kommunikationssystem. Men det blev fart och kraft först när det allmänna i någon mening engagerade sig i utbyggnaden. Det var långt före ismernas tid, socialismen och liberalismen.

Vi kan gå tillbaka till den tid då riket Sverige styrdes av Axel Oxenstierna, som mitt under ett brinnande trettioårigt krig år 1636 skapade en poststadga i det här landet. Det var då vi fick våra lokala postmästare som med kraft och auktoritet kunde organisera postdistributionen för hela landet. Det kallades inte då för monopolistiskt eller socialistiskt utan som möjligen ett sätt för konungen att få större grepp över Sverige och kanske också få in lite mer skatter till kriget. Det var ingen som protesterade mot att det allmänna lade sig i. Man tyckte att det var bra att det systemet utvecklades.

Så här var det med telegrafén och den privata telefoni som sedermera inkapslades i någonting som så småningom kom att heta Televerket.

Jag skulle vilja be Ola Karlsson fundera över vad Internet, det nya, spännande, stora kommunikationssystem som vi alla i dag använder hade blivit om inte det statliga Pentagon hade beställt ett robust datanät. Hur hade systemet kunnat byggas ut om inte universiteten i USA, både privata och statliga om vartannat, hade begärt att få vara med i den utveckling som Pentagon plöjde mark för? Hur hade Internet utvecklats om inte CERN, dvs. sammanslutningen av stater, skapat de protokoll som gör att datorer kan tala med varandra?

Det är naturligtvis så att enskilt entreprenörskap och enskild aktivitet ibland mår väldigt bra av att det allmänna blandar sig i, fastlägger regler, gör beställningar, skapar lagar, målsättningar. Det är inte att blanda sig i och stoppa utvecklingen, utan ofta snarast motsatsen. Man påskyndar en utveckling så att hela landet kan ta del av en godartad utveckling.

Så här är det också med digital-TV. Den här riksdagen beställde för knappt två år sedan en utbyggnad av den digitala televisionstekniken så att den skulle kunna gälla i hela landet. Man valde så småningom det marknära nät som i dag används vid analog distribution. Det var en bred majoritet i denna riksdag som uppenbarligen tyckte så. 99,8 % av svenska folket skulle kunna nås av den nya tekniken med större bildskärpa, hög kvalitet och ett mångfasetterat användningsområde. Är det politiskt godtycke att man banar väg för en möjlighet för hela vårt land att ta del av ny teknik? Vad skulle alternativet ha varit, Ola Karlsson? Kan Ola Karlsson ge ett besked på den punkten? På vilket sätt hade godtycket därmed undanröjts?

Nej, det finns många exempel från vår historia som tyder på att det allmänna skall ligga om inte först i kön för olika äventyr så kanske i andra hand och i vart fall plöja väg för starka entreprenörsaktiviteter. Det är först då den nationella hopknytningen kan ske. Internet är ett utomordentligt belysande och bra exempel på att det allmänna, det offentliga, det statliga, de politiska beslutsfattarna har blandat sig i och skapat regelsystem som i dag gynnar en hel värld.

Jag uppehöll mig således bara vid den ideologiska principiella skillnaden mellan den moderata nyliberala ståndpunkten och utskottsmajoritetens, inte vid de olika delprogrammen och de olika motionerna. Dem kan vi i och för sig debattera i replikskiftet.

Därmed yrkar jag bifall till utskottets majoritetsförslag i betänkandet.

Anf. 99 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! Många argument har jag hört för en stark politisk styrning av radio och TV, men jag tror att det är först i dag som jag har fått möta Axel Oxenstierna och 1636 års poststadga. Jag kanske skall förvåna Kenth Högström genom att säga att jag inte är motståndare till statligt agerande inom radio och TV. Jag tycker att staten har en uppgift att sätta upp regler för *public service*-uppdraget i Sveriges Television och Sveriges Radio. Jag tycker att staten har en uppgift att se till att fördelningen av frekvenser fungerar och att Post- och telestyrelsen tar fram nya frekvenser. Men det är inte detsamma som att jag tycker att staten skall avgöra innehållet i varje program eller kanal.

Internet är ett bra exempel, låt vara att staten i form av Pentagon startade det. Men hur skulle det ha fortsatt om vi hade haft en stopplag som förbjöd nya webbsidor, som för lokalradion? Hur många hade fått starta egna nya webbsidor om man var tvungen att lämna en programförklaring till staten och få den godkänd före publicering av varje ny webbsida?

Det Kenth Högström och majoriteten argumenterar för är en situation där staten reglerar varje programbolag och varje kanal, inte ett begränsat statligt uppdrag som skulle kunna driva tekniken, utan den allsmäktiga politiska hand som styr och reglerar det mesta.

Anf. 100 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Först en sak som Ola Karlsson tog upp i sitt förra inlägg och som jag glömde av att kommentera. Det var hans syn på den lokala och, som han säger, fria radion, den som hade skapat 80 nya företag, som går en spännande tid till mötes och som dessutom har tillfört etern nya kritiska röster.

Jag är en stor lyssnare av radio, eftersom jag kör många mil i bil och ofta lyssnar på radio, även lokalradio. Några kritiska röster har jag väl knappast uppfattat i denna mångfasetterade lokalradio – mångfasetterad bara i Stockholm förresten. Det är bara här det finns tillräckligt utbud, resten av landet har fyra kanaler: Megapol, Radio Rix, NRJ plus ytterligare någon. Det är riksnät, det är inte längre 80 nya fristående företag, utan det är fyra rikssamverkande kedjor av bulvanföretag till dagstidningar. Det är vad de är. I det läge där man frångick alla de kriterier som var uppställda för det här auktionsförfarandet var det naturligt att införa en stopplag och hitta nya kriterier så att vi verkligen får nya friska lokala etermedier. Jag är en stor och varm tillskyndare av detta, liksom mitt parti är, men då skall det vara lokala etermedier som är fria från riksnät och som kan tillföra etern någonting nytt. Det kan man inte påstå att vissa av rikskedjorna i lokalradion har gjort.

Anf. 101 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! Jag har alldeles väl förstått att Kenth Högström vill reglera innehållet i varje ny lokalradiostation, att det är politiker av Kenth Högströms typ som skall få avgöra vilka som skall få de nya sändningstillstånden.

Den avgörande och viktiga frågan är hur vi bygger upp ett regelverk som inte gör medierna rädda för och beroende av den politiska makten. Risken är uppenbar för att man blir beroende av statsrådets och politikernas godtycke. För att man skall få behålla sändningstillståndet, för att man skall få det förlängt eller för att få ett nytt sändningstillstånd kommer man att vara anpasslig och inte göra granskningen så noggrant och så kritiskt som man annars skulle göra.

Det vi behöver i Sverige är många röster, fristående från varandra och från den politiska makten – detta för att våga granska den kritiskt, för att våga granska Kenth Högström, Ola Karlsson och alla andra i riksdagen och i regeringen. Vi behöver inte ett system där det är den politiska makten som avgör vilka som skall få granska oss. Vi behöver friare medier.

Anf. 102 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Huruvida Ola Karlsson eller jag vid något tillfälle i våra liv skall reglera och styra framtida medier överlåter jag naturligtvis åt framtiden att utvisa. Det är i varje fall inte jag, snarare Ola Karlsson som själv sitter med i Digital-TV-kommittén och har möjlighet att påverka innehållet.

Men regleringen är ju inte till för att strypa den kritiska granskningen av den politiska makten. Regleringen är ju till för att ange vissa kvalitetskrav när det gäller det som skall sändas i ett begränsat etermedierutrymme. Etermediet är inte totalt fritt. Samhället tillhandahåller frekvenser, och en viss kvalitet skall känneteckna det som sänds, det tror jag att alla är överens om, t.o.m. djupt i det moderata samlingspartiet.

Våren 1982 befann jag mig i Frankrike efter François Mitterands tillträde som fransk socialistisk president. Jag såg de jublande ungdomsmassorna som tog emot hälsningen från den socialistiska regeringen om att radio och TV nu skulle släppas fria. Det var fritt fram för lokalradion att startas, fritt från den franska, statliga, nästan monopolistiska censuren.

Jag är en varm anhängare av fria medier som kontrollerar den politiska makten liksom andra maktcentrum. Det skulle aldrig falla mig in att ens fundera i de termer som Ola Karlsson påstår att jag skulle kunna göra.

Men det finns alltid någonting som säger mig att det allmänna skall ställa krav på dem som utnyttjar sin fria röst. Därför kommer det också framdeles att vara möjligt för Sveriges riksdag att ställa vissa kvalitetskrav.

Anf. 103 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Just nu pågår ett seminarium i andrakammarsalen om demokrati och medier. Syftet med det seminariet är att belysa mediernas ansvar för ökad yttrandefrihet och utveckling på ländernas egna villkor.

En av de frågor som togs upp flera gånger var den rörliga bildens makt och den bild av verkligheten som den förmedlar, hur hela vår världsuppfattning påverkas av det som vi ser. Om vi hela tiden matas med bilder av våld, brand, bomber, mord, förtryck och våldtäkter påverkar det självfallet din världsuppfattning på kort sikt, kanske också på lång sikt.

Motkrafter finns: kultur- och naturreportage från hela världen som visar människan som en del av det demokratiska samhället. Det ger oss en annan verklighet om än i försumbart små doser, en verklighet som är större och som existerar samtidigt. Vi talar här om komplementära sanningar.

Frågan ställdes av flera seminariedeltagare: Varför tillåts hemsigheterna att dominera när ingen egentligen tycks vilja det? Ja, det finns ju en avstängningsknapp, är det lätt att kontra med, och så är debatten om problematiserandet avfärdad – så enkelt.

Från Miljöpartiet har vi vid ett flertal tillfällen ställt krav på ställningstagande i en fråga som vi kallar för konsumentmakt, att jag själv som TV-innehavare bättre skall kunna veta, innan jag drabbas av ett utbud, vad det utbudet innehåller. Det rör sig om en varudeklaration helt enkelt som kräver kodning. I Kanada arbetas det med den här frågan, precis som i USA.

Inom EU har parlamentet väckt frågan, och kommissionen arbetar med den. Men Sveriges riksdag har ännu inte uttalat något eget ställningstagande, annat än att vi avvaktar EU:s besked. Det är pinsamt, tycker jag. På det pågående seminariet efterlyste man politiskt agerande och politisk kraft.

Riksdagen borde här vara pådrivande utifrån barnens bästa.

I EG:s TV-direktiv sägs att det skall tas fram regler om att alla program skall kodas som kan vara skadliga för minderåriga. Föräldrar skall ha möjlighet att spärra vissa typer av program. Det är bra, men det är ju EU-parlamentet som driver på, inte Sveriges riksdag. Jag tycker att det är ett svaghetstecken. Det är från den här kammaren som kraften skall komma, den kraft som ger våra svenska EU-förhandlare råg i ryggen.

Så några ord om olovlig piratkopiering, som i dag är en omfattande verksamhet. Det finns uppemot 200 kort ute på marknaden. I och med pågående övergång från analoga sändningar till digitala sändningar kan vi misstänka att kopieringen kommer att öka. Mot denna bakgrund förefaller det helt orimligt – för att inte säga sinnessvagt – att även fortsätt-

ningsvis ha samma straffsats för professionell privatkopiering som för snatteri. Så är det i dag, och därför behöver ingen fundera över varför anmälningarna mera sällan leder till dom. Med så låga straffsatser kan inte ett överbelastat rättsväsende prioritera den här typen av brott.

I Sverige i dag går vi miste om ca 1 miljard kronor beroende på pågående brottslighet, pengar som upphovsmän och TV-kanaler blir bestulna på. Jag talar om pengar som musiker, författare, skådespelare, kompositörer och kanaler annars skulle få.

Kära ledamöter! För att ni skall få en liten uppfattning om vad 1 miljard är värd i kultursammanhang kan jag påminna om att hela den statliga kulturbudgeten ligger på 4,7 miljarder. Vi talar här om ett svinn på nästan en fjärdedel av denna budget.

De som i dag köper piratkort är mycket medvetna om att det inte är olagligt att inneha ett sådant kort. Vore innehav förbjudet skulle många s.k. vanliga människor avhålla sig från att beställa kortet från Internet.

Därför är en kriminalisering av innehav nödvändig i preventivt syfte, precis som en höjd straffsats. Utskottet är enigt i omdömet att lagstiftningen måste skärpas. Jag utgår ifrån att regeringen nu tar ett krafttag för att vi skall kunna minimera denna pågående lukrativa brottslighet så att pengarna framöver hamnar i rätt ficka.

Anf. 104 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Ewa Larsson och jag är helt överens på den senaste punkten. Jag hoppas att hon lyssnade på mitt förra anförande. Vi är överens om att vi skall försöka påverka regeringen att påskynda EG-direktivets tillämpning. Vi är också överens om att försöka att skydda kultursektorn och försöka att tillföra pengar till densamma.

Men när det gäller Ewa Larssons inledande anförande, som handlade om möjligheten för svenska TV-tittare att skydda sig mot allehanda skräp, våld och annat som vissa TV-kanaler introducerar, har många hänvisningar gjorts till de s.k. V-chipsen, eller *control view*-chips, en teknik som Kanada har försökt att utveckla.

Jag har nyss tagit del av en EG-rapport *Parental Control of Television Broadcasting. The Final Report*. I den rapporten står det att den amerikanska och kanadensiska V-chipstekniken inte fungerar i Europa. Enbart tekniska medel är inte heller tillräckliga för att uppfylla kravet på att barn skall skyddas från olämpliga TV-program. Däremot ger digitaltekniken så småningom mycket större möjligheter att skydda från olika typer av oönskade program. Man ger alltså föräldrarna större möjligheter att sätta stopp för oönskade TV-program, om bara den nya digitala tekniken tillåts att utvecklas.

Därför säger jag till dig, Ewa Larsson, som vi sade i utskottet, nämligen att vi är i princip överens om målsättningarna. Vi väntar på en utvärdering av den nya tekniken, och jag hoppas att regeringen så fort det går tar hem de nya tekniska landvinningarna från dem som arbetar med detta i EG.

Anf. 105 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Jag vill inte att vi bara skall avvakta, utan vi måste driva på från svensk sida. Självklart skall vi utveckla relevant teknik. Vi skall inte utveckla en teknik som inte fungerar. Det viktiga är att vi är med-

vetna om att det inte går att skydda barn från t.ex. det som jag drabbades av i riksdagen i förra veckan – ett erbjudande om att köpa live sex från avklädda, onanerande kvinnor. Satellitsändningen hade så att säga trillat in där det förut fanns nyhetssändningar. Om jag hade haft tillgång till någon form av filter och kunnat programmera in att porr inte skulle sändas på min TV, hade detta inte varit möjligt.

Det håller inte att säga som moderaterna länge har sagt, att det finns en avstängningsknapp och att föräldrarna är ansvariga. Du vet inte som förälder var någonstans detta kan trilla in.

Anf. 106 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Oavsett teknisk lösning kommer vi aldrig ifrån ett eget ansvar – ett föräldraansvar, ett personligt ansvar och ett ansvar som skall läggas på TV-producenterna och TV-distributörerna. I EU-rapporten står också att inget klassificeringssystem kan ersätta TV-företagens ansvar, som bör behållas på nuvarande nivå när det gäller sändningstider, märkning och varningar. Man har alltså möjlighet att ställa krav på märkning och programförklaring om vilka program som sändas skall.

Någon kanske oroar sig över att man ställer sådana kvalitetskrav på sändande TV-företag – jag vänder mig nu till Ola Karlsson. Det gör man uppenbarligen i EU och även i Kanada och på andra ställen. Det är inget ovanligt eller onaturligt. Det är bra att man kan göra det, som en del av de fria mediernas utveckling. Det är endast så de kan förbli fria.

Anf. 107 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Självklart skall vi ställa krav på satellitkanaler, precis som vi gör på våra digitala, marksända kanaler. Men vi måste veta vilket avsändarlandet är. Det är inte alltid så lätt när programmen inte sänds från Sverige.

Märkning är bra. Men vi måste komma ihåg att porr är den fjärde största marknaden, där man har mycket pengar. Porrsändningar trillar in lite här och där. Det kan du inte skydda dig mot som förälder, lika lite som jag som riksdagsledamot kan skydda mig mot det. Därför räcker det inte att säga att föräldrar har ansvar. Vi måste också få andra medel för att kunna skydda oss.

Det är bra att ett enigt utskott vill påskynda regeringens arbete med att ta fram relevant lagstiftning mot privatkopiering. Min fråga är om regeringen också vågar kriminalisera innehav.

Anf. 108 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Som Ewa Larsson förstår representerar jag inte regeringen. Jag kan möjligen framföra min ståndpunkt till regeringen, och det har jag nyss gjort. Jag tycker att man skall specialstudera det norska exemplet vad gäller kriminalisering av innehav. Jag inser att det finns ett juridiskt problem, ett kontrollproblem, ett polisiärt problem. Det finns kanske problem med eventuella åtal och domstolsbehandling i samband med den typen av kriminalisering. Men eftersom det finns andra länder i vår demokratiska omvärld som har infört en sådan regel tycker jag att man skall pröva det noga. Det har jag framfört till regeringen. Det sade jag i utskottet. Jag har ingen anledning att ändra på det. På den punkten är Ewa Larsson och jag troligen helt överens.

Det står i rapporten att den nya tekniken med filter i någon form kan ges ökad möjlighet att fungera via en tidig varudeklaration av program. Det kan ge oss möjlighet att skydda oss mot pornografi och framför allt de oerhörda våldsscener som vissa TV-företag frossar i. TV-företagen tror att det finns pengar att tjäna på reklamen runtomkring. Jag kan inte den tekniken, och det är inte många andra som kan heller. Men de som följer frågorna noga säger att det finns brister hos både det kanadensiska V-chipset och den teknik som nu håller på att utvecklas i Europa. Ytterst kommer vi aldrig ifrån det ansvar vi själva har, som föräldrar och vuxna medmänniskor. Det ansvaret kan vi aldrig helt överlåta till tekniska lösningar.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 6 §.)

6 § Ekonomisk brottslighet

Föredrogs

Justitieutskottets betänkande 1998/99:JuU9

Ekonomisk brottslighet

Ekonomisk brottslighet (skr. 1998/99:25)

Anf. 109 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Fru talman! Ekobrotten blir allt grövre. Under förra veckan presenterade organisationen Samverkan mot ekonomisk brottslighet en omfattande rapport om den ekonomiska brottsligheten i Stockholms län. Rapporten konstaterar att Sveriges huvudstad har blivit centrum för internationella ligor. Ligornas metoder blir allt grövre. Aktörerna har förändrats. Brotten blir allt grövre. Under 1980-talet rörde det sig framför allt om skalbolagsaffärer och momsusk. I dag anses det oerhört lönsamt att ägna sig åt sprit, knark och guld. Enligt poliser och åklagare är brottslingarna grovt kriminella personer som är mycket våldsbenägna.

Mycket av den traditionella ekonomiska brottsligheten är dock kvar. I den tidigare refererade rapporten har bl.a. städ-, flytt- och byggbranschen granskats. Inom samtliga områden saknas ordentlig redovisning i form av kontrolluppgifter till skattemyndigheten och redovisning av moms. Man använder sig av underleverantörer, som i sin tur använder andra underleverantörer.

Åklagare vid Ekobrottsmyndigheten säger att en stor del av arbetskraften är svart. Man använder s.k. målvakter och skickar luftfakturor mellan olika företag. Allt är mycket svårt att kontrollera för våra myndigheter. Momsbedrägerierna dränerar samhället på stora pengar, säger åklagaren vidare.

Nu till skrivelsen. Vänsterpartiet instämmer i stora delar i regeringens bedömning, som redovisas i skrivelsen. Vi har trots detta några kritiska synpunkter.

Hanteringen av miljöbrott har hitintills varit dålig. Ett samlat och genomgripande grepp är därför nödvändigt. Det har förekommit allvarliga brister i alla led vid hanteringen av miljöbrott. Endast ett litet antal miljöbrott har anmälts. De flesta har sedan avskrivits av polis och åklagare. Endast ett fåtal fall har resulterat i fällande domar, trots att uppenbara

miljöbrott har begåtts. De straff som utdömts har, enligt vår mening, dessutom varit milda.

I skrivelsen konstaterar regeringen att miljöbrottsbekämpning skall vara en prioriterad verksamhet för polis och åklagare. Medel för att uppnå detta är bl.a. skärpt lagstiftning, bättre samordning och samarbete, kompetenshöjning och en effektivare organisation.

I Riksåklagarens miljöbrottsutredning föreslås att miljömålen skall handläggas av ett begränsat antal åklagare och poliser med specialistkompetens. Särskilda tjänster för miljöåklagare och poliser föreslås inrättas. Vidare föreslår Riksåklagaren att en särskild enhet inrättas vid Ekobrottsmyndigheten, som har till uppgift att stödja den lokala miljöbrottsbekämpningen. Vänsterpartiet tycker att detta låter förnuftigt, och vi hoppas att det också genomförs.

I min inledning nämnde jag organisationen SAMEB, Samverkan mot ekonomisk brottslighet. Jag har precis tagit del av en sammanfattning av en omfattande rapport om den ekonomiska brottsligheten i Stockholm.

Det har ju genom myndigheternas samlade erfarenheter visat sig att det inom vissa branscher förekommer ekonomiska oegentligheter i stor skala. Dessa branscher är i första hand städ, bygg, restaurang och taxi.

Nu till några exempel. Det finns i dag ingen skyldighet för rörelseidkare inom kontanthandeln och restaurangbranschen att stämpla in försäljningen på kassaapparater. Bokföringslagen anger endast att det för varje affärshändelse skall finnas en verifikation. Nu föreslås att alla näringsidkare inom kontanthandeln måste registrera all försäljning i typgodkända kassaregister. För närvarande bereds ett sådant förslag inom Justitiedepartementet. Jag hoppas att detta viktiga förslag genomförs.

I detta betänkande har vi i Vänsterpartiet en reservation, reservation 5 om identitetskontroll, som jag vill yrka bifall till. Vi anser att skattemyndighetens revisorer bör ges rätt att utföra identitetskontroller vid revisioner och andra kontroller hos arbetsgivare. Detta tror vi skulle vara speciellt effektivt inom bygg- och restaurangbranscherna.

Om det exempelvis vid kontrollen konstaterades att det fanns avvikelser mellan arbetande personal och de aktuella arbetsgivaruppgifterna skulle man t.ex. dra in restaurangens tillstånd att servera alkohol. I SAMEB:s rapport föreslås något liknande.

Enligt alkohollagen skall tillståndshavaren anmäla serveringsansvarig personal till kommunen. SAMEB föreslår ett tillägg till denna bestämmelse som skulle innebära att tillståndshavaren åläggs att anmäla all anställd personal till kommunen. För skattemyndigheterna innebär detta att man, i de fall man ämnar företa en revision mot en restaurang, kan vända sig till kommunen och begära att få ut listorna.

Avslutningsvis yrkar jag alltså bifall till reservation 5.

Anf. 110 INGEMAR VÄNERLÖV (kd):

Fru talman! Större delen av det här betänkandet handlar om bekämpning av miljöbrott, och det är vad jag kommer att uppehålla mig vid.

Vi kristdemokrater har under många år yrkat att en särskild ekobrottsmyndighet skall inrättas för att hantera den avancerade ekonomiska brottsligheten. Därför såg vi med tillfredsställelse på att en myndighet inom åklagarväsendet med särskilda uppgifter att samordna och utveckla bekämpningen av ekonomisk brottslighet inrättades den

1 januari 1998. Vi menar att all allvarlig ekonomisk brottslighet, innefattande också grova miljöbrott, kräver operativa insatser av sådan kvalificerad art att en enhetlig myndighetsstruktur och ledning är nödvändigt.

Vi har tidigare motionerat om vikten av att miljöbrott ses som en del av den ekonomiska brottsligheten eftersom de har samma karaktär som traditionell ekonomisk brottslighet, på så sätt att brottet begås i näringsverksamhet och utgör ett utpräglat vinningsbrott. Bekämpandet av miljöbrott kräver utpräglad kompetens och en avancerad organisationsstruktur. Därför ser vi det som naturligt att Ekobrottsmyndigheten också skall handlägga ärenden som rör miljöbrott.

I december 1997 fick Riksåklagaren i uppdrag av regeringen att utarbeta förslag till effektivare utredning av miljöbrott. Ett av uppdragets direktiv var att Ekobrottsmyndigheten skulle ha en central roll när det gäller att utreda brott mot miljön. Ett år senare, i december 1998, överlämnade Riksåklagaren sin utredning till regeringen. Nu lär ärendet beredas vidare inom Justitiedepartementet.

I den text i det nu aktuella betänkandet som handlar om miljöbrottsbekämpning refereras bl.a. flera av regeringens anmärkningsvärda och allvarliga konstateranden när det gäller brister i miljöbrottsbekämpningen. Sålunda sägs t.ex. att det i dag inte finns något samlat grepp om bekämpningen av miljöbrott och att det inom polisen och åklagarväsendet finns bristande kunskaper när det gäller miljö rätt och miljöfrågor. Vidare sägs det att den kompetens som finns inte alltid utnyttjas rätt. Poliser och åklagare med god miljöbrottskompetens används för handläggning av andra slags utredningar, medan miljöbrottsutredningar handläggs av poliser och åklagare utan tillräcklig utbildning. Allvarligt är också regeringens konstaterande att samarbetet mellan tillsynsmyndigheter, polis och åklagare på många håll fungerar mindre väl.

Fru talman! Med anledning av detta synes det mig vara hög tid för regeringen att i sitt arbete med att hitta en struktur i miljöbrottsbekämpningen allvarligt överväga det kristdemokratiska förslaget att låta Ekobrottsmyndigheten handlägga ärenden som rör miljöbrott.

Senast under förra riksdagsåret behandlade utskottet frågor som hade med bekämpning av miljöbrott att göra. Vid behandlingen av budgetpropositionen för 1998 ansåg utskottet att miljöbrott ofta borde kunna betraktas som en kvalificerad typ av ekonomisk brottslighet. Enligt texten i det nu aktuella betänkandet borde, enligt utskottets mening, i varje fall kvalificerad miljöbrottslighet kunna handläggas av Ekobrottsmyndigheten. Intressant är att utskottet vidhöll dessa uttalanden i samband med behandlingen av förra årets lägesrapport från regeringen om den ekonomiska brottsligheten.

Fru talman! Här finner jag ytterligare skäl för regeringen att överväga den av oss kristdemokrater föreslagna rollen för Ekobrottsmyndigheten när det gäller bekämpning av miljöbrott.

Sedan några månader tillbaka har regeringen på sitt bord Riksåklagarens utredning *Effektivare miljöbrottsbekämpning*, vilken delvis skiljer sig från utskottets tidigare redovisade uppfattning att en mer sammanhållen organisation för miljöbrottsbekämpning skulle kunna vara en fördel. Riksåklagaren menar bl.a. att det skall vara en uppgift för samtliga myndigheter inom åklagarorganisationen och polismyndigheterna att handlägga miljömål.

Utskottsmajoriteten förklarar sig dock i huvudsak positivt inställd till Riksåklagarens förslag men konstaterar att det finns ett flertal frågor av såväl principiell som mera praktisk natur som måste övervägas innan en ny organisation för miljöbrottsbekämpning kan införas. Vidare vill man ej föregripa de överväganden som görs inom Justitiedepartementet men vill i sammanhanget understryka att utskottet alltjämt har uppfattningen att miljöbrott ofta kan vara en kvalificerad form av ekonomisk brottslighet.

En majoritet i utskottet har förklarat sig vilja avslå vår reservation om att Ekobrottsmyndigheten skall handlägga ärenden som rör miljöbrott. Jag kan dock konstatera att trots denna majoritets avslagsambition andas själva textinnehållet i betänkandets avsnitt om miljöbrottsbekämpningens organisation mera bifall än avslag.

När det gäller miljöbrottsbekämpning finns det i betänkandet ett särskilt avsnitt om oljeutsläpp. Oljeutsläppssituationen är speciellt allvarlig när det gäller Östersjön där det sker mer än ett utsläpp om dagen.

Oljeutsläppsutredningen skulle senast den 31 december 1997 redovisa sitt uppdrag till regeringen men var inte klar förrän i januari 1999 – således mer än ett år efter den ursprungligen utsatta tiden, vilket också kommenteras i utskottets betänkande.

Fru talman! Här har vi en tempoförlust på drygt ett år. I ett så här angeläget ärende är det oacceptabelt. Det indikerar ju inte precis någon dådkraft hos de styrande.

Regeringen har ej agerat tillräckligt kraftfullt i fråga om skyddet av Östersjön. Nu förväntar vi oss emellertid att regeringen gör allt för att påskynda den pågående beredningen så att en proposition läggs fram under hösten.

Vidare anser vi att Kustbevakningen och åklagarväsendet skall få tillräckligt stora resurser för att dels öka övervakningen och få möjlighet att beivra brott mer än som i dag sker, dels göra det möjligt att omedelbart sätta in åtgärder när det behövs samt dessutom påbörja iordningställandet av mottagningsanläggningar för oljespill och annat avfall.

De ökade resurser som behövs för detta bör anslås ur de 2 miljarder kronor som regeringen avsatt för Östersjösamarbete respektive investeringsbidrag för främjande av omställning i ekologiskt hållbar riktning.

Fru talman! Vi kristdemokrater står bakom våra två reservationer men för att måna om kammarens tid nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 2 under mom. 2.

Anf. 111 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Brottslighet och kriminalitet känner inga gränser, det vet vi. Skall vi klara att på ett dramatiskt sätt minska brottslingarnas framfart gäller det att vi under de sista skälvande månaderna detta årtusende och början av nästa verkligen tar krafttag.

Ett försök att ta krafttag mot den organiserade brottsligheten och annan brottslighet och kriminalitet var att införa Ekobrottsmyndigheten. Vi i Folkpartiet har åsikter om hur den används och hur den är organiserad.

Låt mig innan jag kommer in på vår motion och vår reservation säga att jag har fått signaler om att denna myndighet, som infördes den 1 januari 1998 och som började fungera den 1 juni 1998, har haft inkörningsproblem. Jag tycker att det är tråkigt att man får signaler om att den

kompetenta personal som man delvis har inte används rätt. Den personal man ändå har skall man använda sig av på rätt sätt. Kanske beror det på att Ekobrottsmyndigheten inte är organiserad som den borde. För att den skall kunna maximera sina möjligheter och förutsättningar säger vi att Riksåklagaren bör ha huvudansvaret för all åklagarverksamhet i riket, även för Ekobrottsmyndigheten.

Men det här tar tid, om man från majoritetens sida bestämmer sig för att göra den här förändringen. Därför säger vi i Folkpartiet att man under tiden i alla fall måste förstärka Ekorådet och samordna den personaladministrativa och den ekonomiadministrativa verksamheten hos själva Riksåklagaren och EBM, så att man där kan maximera sina förutsättningar.

Fru talman! Jag står bakom Folkpartiets reservation 1, men jag tänker inte yrka bifall till den för tids vinnings skull.

Vi har en reservation till och den gäller området miljöbrottsbekämpning.

Vi har i många år, fru talman, talat om att det nu får vara nog med alla miljöbrotten. Men det har varit mycket prat och lite handling. Äntligen har det börjat hända saker. Men tyvärr är det som vanligt, det skulle kunna göras mycket mer.

Ett av försöken att göra mycket mer har kommit från oss i Folkpartiet, där vi i vår partimotion från allmänna motionstiden säger: Inför en miljöåklagare som har Justitieombudsmannen som förebild! Det skall vara en miljöåklagare som skall kunna väcka åtal mot dem som gör sig skyldiga till brott mot miljöförfattningarna. Målen skall då vara underställda Riksåklagaren.

Den här miljöåklagaren, han eller hon, skall kunna ta emot och utreda om jag som enskild person eller någon organisation kommer med klagomål över förhållanden på miljöområdet. Dessutom skall denna myndighet kunna vidarebefordra klagomål och synpunkter till de olika tillståndsmyndigheterna och även till dem som förorsakar miljöproblemen. Vi vet ju alltför väl att det är väldigt svårt för framför allt enskilda, men även för organisationer att komma fram i de olika korridorer som finns i myndighetssfären.

Naturligtvis skall miljöåklagaren också ha möjlighet att komma med förslag till ändringar på föreskrifter. Vi tror i Folkpartiet att det här kan vara en möjlighet som gör det lättare att komma åt de många miljöbrott som vi faktiskt lever med och tyvärr kommer att få leva med i fortsättningen också.

Fru talman! Därmed vill jag för Folkpartiets räkning yrka bifall till reservation 3.

Anf. 112 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! När jag stod här i kammaren år 1995 och framförde Miljöpartiets synpunkter på regeringens skrivelse *Samlade åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten* beklagade jag mig över hur miljöbrotten behandlades eller rättare sagt inte alls behandlades. I den skrivelsen togs miljöbrottsproblematiken inte upp och analyserades ej, som gjordes med den traditionella brottsligheten, trots att miljöbrott ingick i ekonomisk brottslighet, vilket konstaterades på en liten rad.

Varje år därefter när vi fick regeringens skrivelse om ekonomiska brott skrev Miljöpartiet motioner med förslag om hur miljöbrotten skulle behandlas inom den ekonomiska brottsligheten, vilket ju skulle vara en prioriterad uppgift för rättsväsendet. Vi skrev även enskilda motioner, vi påpekade problemet i budgetsammanhang och i interpellationer.

När jag denna gång, fru talman, med spänning slog upp regeringens skrivelse kunde jag med glädje och lättnad konstatera att det ideliga påpekandet och utskottets välvilliga behandling för förändring hade resulterat i att miljöbrottsproblematiken nu behandlades i ett självständigt och mycket utförligt kapitel.

Utskottet gav nämligen regeringen till känna att det skulle utarbetas en nationell strategi. År 1998 gavs det tillkännagivandet. Nu har en nationell strategi för att förebygga och bekämpa miljöbrott presenterats. Jag håller inte med Siw Persson när hon säger att man kan göra mycket mer. Det har inte hänt någonting, men nu plötsligt har alltihop hänt på en gång. Jag känner mig väldigt nöjd med den skrivelse som presenteras. Jag skulle t.o.m. kunna säga att Miljöpartiets samlade yrkanden från förra mandatperioden faktiskt i stort sett är tillgodosedda.

Det skall nu vara en prioriterad uppgift att utveckla och effektivisera bekämpningen av miljöbrott, en huvudfråga i det fortsatta reformarbetet inom ekobrottsbekämpningen. Man har i skrivelsen gjort en genomgång av kända svårigheter och hinder på ett mycket bra och riktigt sätt, som stämmer överens med verkligheten. Speciellt påpekas det brottsförebyggande arbetet och utredningar om miljöbrott. Tillsynen tas upp, vilken har varit mycket eftersatt, liksom samarbetet mellan alla organisationer och myndigheter som skall vara inblandade, bevissäkrandet och även förundersökningen. Den skall bli bättre när åklagare gör den.

En central specialistkompetens inom åklagarväsendet skall sättas i sjön, och tillsynsmyndigheterna skall ha kompetens i samarbetet. Kunskapen skall även höjas när det gäller straffrättskompetensen, som inte har varit den bästa i dag. Polis och åklagare skall också få en miljökompetens i grundutbildningen som är större än i dag och fortbildning skall ske. Det finns fortbildning även i dag, men problemet har varit att de duktiga människor som har fortbildats sedan inte får arbeta med problemen när de kommer tillbaka till de ordinarie sysselsättningarna.

Myndighetskompetens för miljöbrott skall vara en nyckelfråga, så att den kompetensen finns. Det är faktiskt en nödvändighet att de människor som skall syssla med miljöbrott också har en naturvetenskaplig insikt. Det är nödvändigt för att förstå skeendet.

Ändock har Miljöpartiet tillsammans med Kristdemokraterna en reservation, nr 2, som jag yrkar bifall till, därför att det är så angeläget att Ekobrottsmyndigheten får handha miljöbrott. Det står inte så tydligt i betänkandet, och det är därför Miljöpartiet vill understryka vikten av att Ekobrottsmyndigheten ges en central roll och skall ta tag i samordning, utveckling och förslag till åtgärder.

Men det som är bra och som står tydligt är att Ekobrottsmyndigheten skall redovisa miljöbrottsbekämpningen varje år till regering och riksdag och att regeringen årligen utfärdar myndighetsgemensamma mål och riktlinjer för miljöbrottsbekämpning. På det viset kan vi följa arbetet, Siw Persson, så att alla dessa bra förslag som nu finns verkligen också sätts i sjön.

Dessutom skall forskningen om den ekonomiska brottsligheten öka i omfattning. BRÅ har fått uppdraget, och 6 miljoner kronor har avsatts för år 2000 och 8 miljoner kronor har avsatts för år 2001.

Riksåklagaren har lagt fram sin rapport, vilket har nämnts tidigare. I rapporten redovisas en djupdykning, som bl.a. har skett genom att skicka ut enkäter till organisationer och myndigheter och genom att ha samråd med Rikspolisstyrelsen, Kustbevakningen, Tullen och Naturvårdsverket. Man har även studerat hur miljöbrott hanteras i andra länder, t.ex. Norge, Holland, Tyskland och USA. Rapporten är mycket omfattande och bra.

Riksåklagarens rapport behandlas nu på Justitiedepartementet. Det blir den bästa tänkbara lösningen om förslagen i rapporten genomförs.

Det behövs naturligtvis öronmärkta resurser – vilket påpekas i Riksåklagarens rapport. I vårpropositionen har avsatts 30 miljoner för år 2000 och ytterligare 30 miljoner för år 2001. Med all sannolikhet kommer detta att fungera i praktiken. Men man får aldrig glömma att det alltid behövs människor med engagemang och intresse – de skall brinna för frågorna – för att det skall bli riktigt bra.

Jag har inte pratat så mycket om oljeutsläpp. En utredning har lagts fram. Det är självfallet en angelägen fråga även för Miljöpartiet att få bukt med dessa oljeutsläpp. De förekommer inte bara i Östersjön utan även på Västkusten där jag bor.

Utredningens förslag behandlas också på Justitiedepartementet. Remissförfarandet pågår. Jag hoppas innerligt att det läggs fram en proposition till hösten, som vi då kan debattera närmare. De förslag som finns i utredningen verkar positiva och stämmer överens med det Miljöpartiet har yrkat tidigare.

Jag kan sammanfatta med följande: Om Riksåklagarens förslag och det som behandlas i denna skrivelse ges resurser och sätts i sjön, kommer det inte att löna sig att begå brott mot miljölagarna för att minska kostnader, öka vinster och slippa besvär. Vi skall inte glömma att en skärpt lagstiftning i miljöbalken ligger i botten.

Jag skall också nämna att det har lagts fram en rapport som heter *Att se till eller titta på – om tillsynen inom miljöområdet*. Rapporten lades fram 1998. Allt har skett nyligen. De förslagen om tillsyn kan ge en mycket bättre verksamhet.

Anf. 113 MÄRTA JOHANSSON (s):

Fru talman! I regeringens årliga lägesrapport till riksdagen angående den ekonomiska brottsligheten redovisas översiktligt de åtgärder som har vidtagits sedan föregående lägesrapport i oktober 1997. Till de åtgärder som behandlas hör bl.a. en nationell strategi för att förebygga och bekämpa miljöbrott, principer för att utveckla den internationella dimensionen av ekobrottsbekämpningen och den nya myndighetsstrukturen för ekobrottsbekämpning och ökad forskning om ekonomisk brottslighet. Man redovisar också en ny lagstiftning och utredningar på flera områden.

När det gäller utskottets överväganden vill jag börja med Ekobrottsmyndigheten och Ekorådet. Dessa inrättades den 1 januari 1998 och kom i gång fem månader senare. Ekobrottsmyndigheten har operativa uppgifter, och Ekorådet har en mellan myndigheter samordnande uppgift. Särskilda ekobrottsmyndigheter finns i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län. Men, dessa myndigheter får också överta ärenden som härrör

sig till övriga delar av landet, om dessa kan anses vara av kvalificerad ekonomisk natur med nationell utbredning eller har internationell anknytning.

Vid inrättandet av Ekobrottsmyndigheten var såväl Moderaterna som Folkpartiet emot förslaget. Vi hörde Siw Persson prata för reservationen från Folkpartiet. Folkpartiet har ännu inte accepterat den nuvarande organisationsmodellen. Moderaterna säger i sitt särskilda yttrande att man visserligen inte tycker om modellen, men nu finns den där och får visa vad den går för.

Jag är, liksom utskottets majoritet, övertygad om att det genom inrättandet av myndigheten har skapats ett betydligt skarpare vapen att angripa den ekonomiska brottsligheten. Det fick vi belägg för när utskottet besökte Ekobrottsmyndigheten i Göteborg i januari.

När det gäller organisationen för miljöbrottsbekämpning är strategin att skärpa lagstiftningen, att få en bättre samordning och samarbete mellan myndigheterna, att höja kompetensen hos polis och åklagare, länsstyrelser och andra tillsynsmyndigheter. Ekorådet och de regionala samverkansorganen skall se till att samarbetet fungerar och utvecklas.

Riksåklagaren har i sin utredning, som lades fram i december 1998, en mängd förslag som bearbetas i Justitiedepartementet. Vi kan förvänta oss en proposition inom en inte alltför avlägsen framtid.

Det var verkligen roligt att höra Kia Andreassons positiva utlåtande om utredningen. Kia Andreasson har också föredragit många av förslagen som finns i utredningen. De hoppar jag över i mitt anförande.

Riksåklagaren avslutar sin utredning med att tala om att dessa förslag inte är helt gratis. Det behövs ytterligare resurser. Utskottet tycker att det får bli en fråga för regeringen att ta ställning till då beredningen är färdig. I denna del finns ett antal motioner och reservationer från såväl kd som fp. Men utskottets majoritet avstyrker dem, och vi vill avvakta propositionen.

En annan viktig fråga som utskottet har behandlat vid ett antal tillfällen är frågan om oljeutsläpp. Vi har också här ett antal motioner och en reservation. Den utredning som tillsattes 1996 blev tråkigt nog kraftigt försenad. Utskottet har verkligen försökt att trycka på i frågan och föra den framåt.

Nu är utredningen avlämnad. Förslagen remissbehandlas, och vi kan förvänta oss en proposition i slutet av året. Här redogjorde inte Kia Andreasson för några förslag. Jag kanske kan nämna några.

Man föreslår totalförbud mot utsläpp av oljehaltiga blandningar oavsett koncentration inom Sveriges sjöterritorium. Ett förslag är att varje person som uppsåtligt eller av oaktsamhet medverkar till ett förbjudet utsläpp döms för överträdelsen. Ytterligare ett förslag är att en administrations- och sanktionsavgift införs om någon har åsidosatt att föra oljedagbok. Avgiften skall enligt förslaget uppgå till lägst 3 000 kr och högst 30 000 kr. Man föreslår också i utredningen att det internationella samarbetet skall vidareutvecklas.

Det är en hel katalog av förslag som just nu behandlas i departementet. Fru talman! Vi har väntat länge på utredningen. Men nu är jobbet på gång, och det är hela utskottet mycket glad för.

Sven-Erik Sjöstrand har talat om vänsterns reservation som handlar om identitetskontroll. I många länder är man skyldig att alltid bära på sig

sitt identitetskort. Det förnyas ungefär som vi brukar förnya våra körkort. I Sverige har vi aldrig infört någon generell skyldighet att bära legitimationshandling. Motioner har förekommit till denna riksdag vid ett flertal tillfällen, senast i skatteutskottet efter Skatteflyktskommitténs utredning. Motionerna har avstyrkts med hänvisning till att om skattemyndigheten skulle få denna möjlighet till identitetskontroll skulle den få mer långtgående befogenheter än vad polisen har. Utskottet finner ingen anledning att ändra på detta nu.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 114 ANDERS G HÖGMARK (m):

Fru talman! Det är dags för den årliga debatten om den ekonomiska brottsligheten, som föranleds av regeringens skrivelse en gång om året. Det har blivit en tradition sedan några år, efter att Riksdagens revisorer för en tid sedan klart markerade den socialdemokratiska regeringens handlingsförlamning och brist på initiativ när det gäller bekämpning av ekobrotten. Det har blivit en förbättring, och jag tror att hela riksdagen hälsar detta varmt välkommet.

Det är inte direkt några nya frågor vi debatterar. Jag skall uppehålla mig vid det särskilda yttrande som moderaterna har fogat till betänkandet och ta upp tre saker. Det är frågan om Ekobrottsmyndighetens vara eller inte vara. Den andra frågan är hur man organisatoriskt skall placera miljöbrottsbekämpningen. Jag skall också säga några ord om kampen mot oljeutsläpp.

Det är riktigt, som Märta Johansson pekade på, att vi detta år inte har motionerat och inte har reserverat oss utifrån den ganska kända ståndpunkten att vi var kritiska mot att tillskapa en särskild ekobrottsmyndighet. Vi tyckte att med ordentlig samordning av olika resurser skulle man under åklagarväsendet ha hanterat de här frågorna med väl så stor framgång. Det har vi påpekat och motionerat om under några år.

Som refererades av utskottets talesman Märta Johansson finns myndigheten här nu. Jag skulle i och för sig kunna peka på ett antal brister som har rapporterats om verksamheten, men låt oss nu se på myndigheten under en tid – inte alltför lång tid – och ge den en ärlig chans att leva upp till alla de förväntningar som åtminstone några har på myndigheten. Förhoppningsvis kan en del farhågor då komma på skam. Men vi kommer att ganska snart önska en utvärdering av verksamheten för att få en bild av hur den fungerar.

När det gäller hanteringen av miljöbrotten kan vi konstatera att även den debatten har vi fört ett antal gånger. För några år sedan menade jag att de viktigaste bristerna helt enkelt var att det saknades en nationell strategi för att bekämpa miljöbrotten. Det fanns en dålig samordning mellan de resurser som existerade mellan olika myndigheter. Det existerade en för dålig kompetens. Det fanns säkert brister i lagstiftningen. Givetvis var de rent materiella resurserna för små.

Nu finns det en lång rad förslag, som har refererats tidigare i debatten och som jag inte upprepar, fru talman. Jag är övertygad om att det finns möjligheter att framöver få en betydligt bättre effekt på den här typen av brottsbekämpning.

Oljeutsläppen och frågan vad man gör åt dem är en lång lidandets historia, som även andra påpekat. Utskottet har vid flera tillfällen med viss skärpa påtalat förseningarna. Nu finns det förslag, och det är glädjande. Det finns en lång rad förslag, som säkert skulle effektivisera bekämpningen. Utskottet utgår från att regeringen kan lägga fram förslag före utgången av 1999. Jag vill påstå, och kanske hota med det, att om det inte kommer sådana förslag är det uppenbarligen inte bara Moderata samlingspartiet utan samtliga partier som starkt skulle ogilla detta.

Jag vill understryka här i kammaren att vi nu förväntar oss från regeringen att det inte blir motsvarande förseningar i remissförfarandet och beredningsprocessen i Regeringskansliet, utan att det på riksdagens bord under hösten 1999 kan ligga ett förslag om kraftfulla åtgärder mot de oljeutsläpp i olika former som nu förekommer! Det är bland de största problemen i Västerhavet och i Östersjön, fru talman. Jämfört med en del andra åtgärder som regeringen vidtar för att förbättra miljön är kampen mot oljeutsläppen en utomordentligt viktig uppgift.

Jag utgår, som sagt, från att det som utskottet förväntar sig, nämligen en proposition före årsskiftet, också blir fallet. Eljest lär utskottet höra av sig. Jag förstår redan nu att det i så fall blir ett kraftigt tillkännagivande från ett enigt utskott.

Med det, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 115 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd):

Fru talman! Jag tänkte bara med några ord beröra den praktiska verksamheten på Ekobrottsmyndigheten. Det har nämnts tidigare i debatten att det inte har varit så lätt att sjösätta den här organisationen. Man har hållit på i över ett år nu, och fortfarande är inte alla tjänster besatta. Det är 50 poliser av 80 som är tillsatta. Det finns alla möjliga sådana här saker som inte är bra.

Nu fick jag i morse höra att generaldirektören har varit uppe hos justitieministern för att få kompensation för att säkerställa ett fortsatt kontrakt i de lokaler som man nyligen har flyttat in i. Många av oss var med på invigningen av lokalerna på Kungsgatan. Det är fullkomligt groteskt att man av statsfinansiella skäl inte skall kunna sitta i de lokaler som har iordningställt för den här verksamheten centralt i Stockholm. Det kan förefalla marginellt, men någonstans är det ett uttryck för den tafatthet med vilken statsmakterna hanterar den här myndighetsorganisationen.

Ute på fältet ser vi väldigt lite resultat av organisationens verksamhet, och brottsligheten frodas alldeles utomordentligt väl och är knappast hämmad av några insatser från rättsväsendet. Det kan inte vara möjligt att man åberopar statsfinansiella skäl för att inte klara hyreskostnader, och att man redan nu skapar en oro i organisationen så att det försvårar att få in de människor som man skall ha och att andra återgår till traditionell polisverksamhet i Kronoberg.

Jag vill gärna ta tillfället i akt att få in det här i protokollet. Jag är alltså synnerligen missnöjd med det sätt på vilket regeringen hanterar den här myndighetsfrågan. Nästa gång vi får den här broschyren från regeringen, där man talar om hur duktig man har varit på det här området, kunde man kanske tala om alla de problem som finns och vad man tänker göra åt dem. Vi måste vara medvetna om att vi vill ha resultat, och inte en allmän semantisk övning av intet värde.

Beslut

KU18 Staten och trossamfunden – begravningsverksamheten, kulturminnena, personalen, avgiftsbetalningen, m.m.

Mom. 2 (transportkostnader)

1. utskottet
2. res. 1 (m, fp, kd)

Votering:

171 för utskottet

116 för res. 1

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 36 v, 11 c, 13 mp

För res. 1: 69 m, 34 kd, 13 fp

Frånvarande: 20 s, 13 m, 7 v, 8 kd, 7 c, 4 fp, 3 mp

Mom. 8 (utvärdering av den kyrkoantikvariska ersättningen)

1. utskottet
2. res. 5 (kd, c)

Votering:

233 för utskottet

45 för res. 5

11 avstod

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 69 m, 36 v, 2 fp, 14 mp

För res. 5: 34 kd, 11 c

Avstod: 11 fp

Frånvarande: 19 s, 13 m, 7 v, 8 kd, 7 c, 4 fp, 2 mp

Mom. 12 (statlig medverkan vid betalning av kyrkoavgift/avgift till tros-
samfund)

1. utskottet

2. res. 9 (v, mp)

Votering:

242 för utskottet

48 för res. 9

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 70 m, 1 v, 34 kd, 11 c, 13 fp, 1 mp

För res. 9: 35 v, 13 mp

Frånvarande: 19 s, 12 m, 7 v, 8 kd, 7 c, 4 fp, 2 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU23 Massmediefrågor

Mom. 1 (bestämmelse om en svensk TV-lista)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp)

Votering:

188 för utskottet

84 för res. 1

18 avstod

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 17 v, 34 kd, 11 c, 14 mp

För res. 1: 71 m, 13 fp

Avstod: 18 v

Frånvarande: 19 s, 11 m, 8 v, 8 kd, 7 c, 4 fp, 2 mp

Mom. 2 (en svensk TV-lista)

1. utskottet

2. res. 2 (s, c, mp)

Votering:

154 för utskottet

136 för res. 2

1 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 71 m, 36 v, 34 kd, 13 fp

För res. 2: 111 s, 11 c, 14 mp

Avstod: 1 s

Frånvarande: 19 s, 11 m, 7 v, 8 kd, 7 c, 4 fp, 2 mp

Prot. 1998/99:83

21 april

Ekonomisk brottslighet

Prot. 1998/99:83
21 april

Ekonomisk brottslighet

Mom. 10 (det s.k. riksförbudet i närradion)

1. utskottet
2. res. 9 (m, kd, c, fp)

Votering:

162 för utskottet

128 för res. 9

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 36 v, 14 mp

För res. 9: 71 m, 33 kd, 11 c, 13 fp

Frånvarande: 19 s, 11 m, 7 v, 9 kd, 7 c, 4 fp, 2 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JuU9 Ekonomisk brottslighet

Mom. 2 (organisationen för miljöbrottsbekämpning)

1. utskottet
2. res. 2 (kd, mp)
3. res. 3 (fp)

Förberedande votering:

48 för res. 2

13 för res. 3

231 avstod

57 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

231 för utskottet

48 för res. 2

13 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 72 m, 36 v, 11 c

För res. 2: 34 kd, 14 mp

Avstod: 13 fp

Frånvarande: 19 s, 10 m, 7 v, 8 kd, 7 c, 4 fp, 2 mp

Mom. 6 (identitetskontroll)

1. utskottet

2. res. 5 (v)

Votering:

254 för utskottet

36 för res. 5

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 71 m, 34 kd, 11 c, 13 fp, 14 mp

För res. 5: 36 v

Frånvarande: 20 s, 11 m, 7 v, 8 kd, 7 c, 4 fp, 2 mp

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att återstående ärenden på dagens föredragningslista fick avgöras i ett sammanhang vid arbetsplenium onsdagen den 28 april.

7 § Vissa mineralpolitiska frågor

*Vissa mineralpolitiska
frågor*

Föredrogs

Näringsutskottets betänkande 1998/99:NU10
Vissa mineralpolitiska frågor

Anf. 116 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! Minerallagen är en skamfläck i svensk lagstiftning. Den är skriven som om det fanns massor av ledig mark kvar att muta in och nästan obegränsade naturresurser att exploatera. Det är en lag som ger internationella företag rätten att för snabba pengars skull sätta sig över enskilda markägare, kommun och stat. 7,5 % av Sveriges yta är föremål för undersökningstillstånd. Minst 20 000 markägare är hotade. Många kommuner påverkas. Statens inflytande är begränsat. Tidigare regler om del av vinsten är borttagna. Minerallagen bygger på att exploateringen skall underlättas. Staten driver en aktiv internationell marknadsföring för detta.

Fru talman! Berättigad oro och ilska sprider sig hos många av de människor vilkas marker, tomter och omgivning hotas av mineralletande företag som får söka mineral ända in på husknuten. Företagens rätt att inmuta och leta efter mineral lägger en död hand på hela bygder. Många känner sig djupt kränkta och upplever att demokratin har eroderat med hjälp av minerallagen.

När den nya minerallagen antogs av riksdagen var det få som insåg dess konsekvenser. Det visar den debatt som blossat upp under de senaste åren. Miljöpartiet motsatte sig den lagstiftning som blev följden av riksdagsbeslutet under mandatperioden 1988–1991.

Fru talman! Minerallagen innehåller något förenklat en process i tre led, undersökningstillstånd med påföljande undersökningsarbete, bearbetningskoncession och markanvisningsförrättning.

Man får undersöka på de flesta ställen oavsett vem som är markägare. Ett stort antal naturreservat och andra värdefulla natur- och kulturmiljöer har kommit att omfattas av undersökningstillstånd. Om bergmästaren medger det får man leta vid vägar, järnvägar, kyrkor, skolor och böningshus. Man kan t.o.m. få leta på kyrkogårdar. Undersökningstillståndet söks hos bergmästaren. Bergmästaren får avgöra utan att någon annan än sökanden haft tillfälle att yttra sig. Någon laglig rätt att stoppa prospekteringen har varken markägare eller kommun.

Inom två månader från det att tillståndet är givet meddelas beslutet i en kungörelse i ortstidningen. Fastighetsägaren ges en kopia. Det går att överklaga, men få gör det, och endast en liten del av överklagandena bifalls. Minst två veckor innan undersökningsarbetet påbörjas skall bergmästaren och fastighetsägaren underrättas. Markägaren får ersättning bara för själva intrånget. Om någon annan gjort inmutningen får han inte själv göra undersökningar på sin egen mark.

Tillståndet gäller i tre år. Tiden kan förlängas med tre år och sedan med ytterligare högst fyra år. Det innebär att man inom sex år måste påbörja undersökningarna och efter tio år skaffa sig koncession för att öppna en gruva, i annat fall upphör tillståndet. Under tiden som undersökningen pågår kan den som har tillståndet få uppföra byggnader och bygga vägar till och inom området. Markägaren kan inte hindra detta.

Tillstånd enligt minerallagen ges av bergmästaren. Antalet ansökningar har ökat starkt de senaste åren liksom antalet tillstånd. Främst är det utländska prospektörer som har tillkommit. Det har också tillkommit nya mineraler, främst diamanter. År 1998 utfärdades 313 nya tillstånd mot 83 år 1993. År 1993 förlängdes 66 tillstånd mot 101 år 1998.

Fru talman! Många enskilda markägare, framför allt i södra Sverige, har kommit att beröras av undersökningstillstånd. Från dessa håll har uttryckts farhågor för att gruvverksamhet skall förändra förutsättningarna för boende och arbete i bygden. Miljöaspekterna på både kort och lång sikt måste tas på allvar.

År 1998 ändrades minerallagen. Regeringen gjorde detta med motiveringen att den svenska gruvdriften hade blivit så betydande att lagen som antogs 1991 måste moderniseras. Undersökningstiden, dvs. den tid som gruvföretaget har på sig att prospektera området, förlängdes från 10 till 15 år. Även vissa andra försämringar för markägaren infördes.

Fru talman! Sverige har den mest liberala minerallagstiftningen i hela världen. Det är för att Sverige vill att utländska investerare skall välja att prospektera i Sverige. Jag tycker inte att detta är bra.

Det är viktigt att vi skyddar värdefulla natur- och kulturmiljöer för framtiden. Det är också viktigt att inte kränka markägare så som sker i dag. Bland dem som hotas finns t.ex. Mariavalls kloster utanför Tomelilla. Så här redovisar syster Benedikte: Ett stort dagbrott här vore en katastrof för oss och för hela Österlen.

Jag vet inte hur det har gått, men exemplet visar hur heltokigt det kan bli. Det är likadant i Tingsryd och Urshult där Terra Mining har mutat in nästan 9 000 hektar. Runt 600 markägare berörs. Området vid Urshult är gammal kulturbygd klassad som område av riksintresse. Det är omgärdat av en mängd restriktioner som begränsar fastighetsägarnas intressen men inte mineralletarnas. I Östanbäck utanför Skellefteå har nyligen undersökningstillstånd beviljats över en stor del av byn.

Fru talman! Miljöpartiet har tre huvudkrav på förändringar i minerallagen. De är i huvudsak desamma som vi motionerade om redan 1989, men de har blivit alltmer skrämmande uttryck. Vi föreslår en vetorätt mot undersökningstillstånd för markägare, kommun och stat var för sig. Det skall alltså vara tillräckligt att en part säger nej för att undersökning inte skall ske.

En del av den uppkomna vinsten vid exploatering skall hamna hos staten, kommunen och/eller markägaren.

Försiktighetsprincipen skall gälla. Om det finns hot mot grundvattnet, den biologiska mångfalden eller liknande skall tillstånd inte ges.

Fru talman! Jag yrkar att utredningen får tilläggsdirektiv enligt ovan angivna riktlinjer.

Anf. 117 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s):

Fru talman! I alla de motioner som har väckts med anledning av mineralfrågornas hantering är ett genomgående tema att markägarintressena skall skyddas. Det är i huvudsak det som har varit intressant för motionärerna. Dessutom tillkommer från Miljöpartiets sida en inställning att man över huvud taget inte skall acceptera mineralhantering, prospektering och gruvhantering.

Nu kan man fråga sig om en så liten volym som det är fråga om skall ge så stort eko när det i detta fall är fråga om 0,1 % av de mineral som finns inom landets gränser. Övriga 99,9 % är ju faktiskt markägarmineral som markägarna själva förfogar och disponerar över.

Sedan kan man också se att det är en ganska stor skillnad mellan norra och södra Sverige. Det har bekräftats när utskottet har diskuterat detta. Men det har också bekräftats av en undersökning som två teknologer vid KTH har gjort i den uppsats som de har skrivit. De konstaterar att det är ganska påtagligt att man i norra Sverige är mycket positiv till prospekteringsverksamhet och gruvhantering. Men nu när det har begynt en större aktivitet i södra Sverige kan man se en mer negativ inställning där. Och det är framför allt bland fritidsboende som man ser detta ifrågasättande.

Jag tycker att det är viktigt att man ser till vad näringen bidrar med. En försiktig beräkning visar att 55 000 jobb skapas inom mineral- och gruvnäringen i Sverige. Det är ett oerhört betydelsefullt tillskott när vi annars har stora problem att skapa de jobb som vi behöver ha för att vi skall kunna upprätthålla en rimlig välfärd. Näringen omsätter ca 15 miljarder kronor. Och, som jag har sagt tidigare, aktiviteten är förmodligen störst i norra Sverige. Av 16 gruvor har vi 12 i norra Sverige, i Norrbotten och i Västerbotten.

En tanke bakom den nuvarande minerallagstiftningen är ju att vi skall kunna utvinna mineral ur berggrunden för att öka sysselsättningen och stärka industrin. Därför har det också varit intressant att stimulera utländska investeringar i denna verksamhet. Och det har ju tagit fart ordentligt sedan 1993–1994. Och det tycker jag att man skall se positivt på.

Det som man kan ha en negativ inställning till är naturligtvis de prospekteringsföretag som har burit sig illa åt mot boende och markägare, de som inte har tagit vederbörlig hänsyn till att de rör sig i miljöer där människor bor och där de kanske har gjort mer våld på naturen än vad som har varit nödvändigt. Och det är ingenting som vi på något sätt försvarar. Men i fråga om detta har man ju tagit ett gemensamt tag från branschens sida för att skapa reda i denna fråga. Och jag tror att det är bättre att branschen själv bestämmer sig för att uppträda schyst än att det skall skrivas regler och författningar för att man skall komma till rätta med detta problem.

Alla de frågor som nu är under diskussion kommer ju faktiskt att beröras i den utredning som regeringen har tillsatt. Man har utsett en särskild utredningsman, som jag tror är en kvinna. Man har ännu inte, såvitt jag vet, utsett sekretariatet. Men arbetet skall ju komma i gång, och det skall vara klart till maj år 2000.

Fru talman! Jag vill särskilt vända mig till Miljöpartiet som i sin reservation har uttryckt ett önskemål om att man över huvud taget inte vill jobba med dessa frågor. Jag tycker att det är desto mer beklagligt då Ingegerd Saarinen kommer från en kommun i Sverige där gruvnäringen har betytt så oerhört mycket. 2 000 personer har jobb i Skellefteå kommun i gruv- och metallindustrin. Och Handelskammaren har gjort en undersökning av hur många som berörs av näringen i Skelleftebygden, och man räknar med att ungefär 20 000 personer är direkt eller indirekt beroende av att denna verksamhet kan vara i gång. Då tycker jag att det är viktigt att vi satsar även i fortsättningen på denna verksamhet.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på Miljöpartiets reservation.

Anf. 118 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Fru talman! Jag blev förvånad över att Karl Gustav Abramsson sade att jag har begärt att ingenting skall göras och att ingen mineralletning skall förekomma. Var det detta som Karl Gustav Abramsson sade?

Anf. 119 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik:

Fru talman! Det står väl inte direkt uttryckt på det sättet. Men om man läser reservationen är det väldigt lätt att förstå att man egentligen inte skulle vilja se någon som helst verksamhet, vare sig prospekteringsverksamhet eller gruvindustri. Om man har gått så långt att man vill ge enskilda markägare en absolut vetorätt i fråga om undersökningsverksamheten. Då är det lätt att förstå att denna näring i princip kan betraktas som död.

Anf. 120 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Fru talman! Jag håller inte med Karl Gustav Abramsson i fråga om detta. Jag tror inte att vetorätt för markägare innebär det som han sade. I norra Sverige, där vi vet att gruvnäringen är viktig, är människor i många fall ganska positiva till den. Om de dessutom blir hyggligt behandlade och får en rimlig ersättning, så tror jag att det är ganska ovanligt att människor vägrar.

Anf. 121 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik:

Fru talman! Det är nämligen så, precis som jag har sagt tidigare, att man i norra Sverige har ett stort intresse av att hålla i gång denna typ av verksamhet. Jag tror därför inte att det i första hand skulle vara norrländska markägare som skulle proponera på att stoppa en sådan verksamhet. Men vi ser att det finns intresse av att bedriva undersökningsverksamhet även i andra delar av detta land. Och med den ovana som man har kring denna verksamhet så är det säkert mycket lättare att där säga att man inte vill veta av detta och att man inte accepterar det. Och om man får den absoluta vetorätt som Miljöpartiet föreslår, då är det

ganska enkelt att se att någon undersökningsverksamhet eller prospekteringsverksamhet annat än i Norrland över huvud taget inte kommer att förekomma. Det är därför som jag tycker att det är väldigt trist att Miljöpartiet formulerar sig på detta sätt. Om Miljöpartiets uppfattning skulle vinna kammarens gillande kan vi säkert lägga ned denna typ av verksamhet.

Anf. 122 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! En stor del av Sveriges ekonomiska historia är en historia om mineral- och gruvbrytning och utvinning av de metaller som har gjorts ur vår berggrund. I min egen hembygd Bergslagen bröt järnet och silvret mark. I Västerbotten och Norrbotten har det varit likadant. Det är mineral- och gruvintressena och intresset av att utvinna de rikedomar som funnits i det svenska berget som har gjort att vi har den industristruktur och den samhällsstruktur som vi har i stora delar av Sverige.

Gruv- och mineralhanteringen är fortfarande en viktig näring i stora delar av Sverige. Därför gör det mig lite bekymrad när jag läser Miljöpartiets reservation där det står: ”Enligt utskottets mening utgör emellertid inte prospektering och mineralhantering något angeläget allmänt intresse.”

Det innebär ju i sin förlängning att Zinkgruvan med alla de hundra som jobbar där, att Garpenbergs gruva med alla som jobbar där, att alla de tusentals människor som jobbar direkt i mineral- och gruvindustrin i Västerbotten och Norrbotten inte skulle vara något angeläget allmänt intresse. Det innebär vidare att de tusentals som jobbar i SSAB:s anläggning i Luleå eller i Rönnskärsverken i Skellefteå inte skulle vara av något angeläget allmänt intresse för Sverige.

Jag måste säga att jag blir bekymrad över detta. Skall dessa delar av Sverige fortsätta att leva är det viktigt med en fortsatt mineralhantering. Från moderaterna kan vi aldrig ställa upp på att mineralhantering inte skulle vara av ett angeläget allmänt intresse i stora delar av vårt land.

Fru talman! De problem som motionen och motionärerna tar upp måste alltså tas på allvar. Resultatet av den nya minerallagen från 1991 var en kraftigt utökad prospekteringsverksamhet som i sin förlängning garanterar Norrlands- och Bergslagsgruvornas överlevnad.

Resultatet blev också en kraftig prospekteringsverksamhet i delar av landet där vi aldrig någonsin tidigare har haft en mineral- och gruvtradition. Det är fråga om en prospektering i bygder som ser helt annorlunda ut än de norrländska malmfälten. Därför måste vi ta denna frustration, den ilska och den vrede som många smålänningar och skåningar känner på allvar. Vi måste se över minerallagen så att vi kan hantera den här typen av nya konflikter i vissa bygder mellan ett mer småskaligt ägande i kulturlandskap och intressena av mineralhantering.

Därför är det bra att regeringen har tillsatt en utredning som skall se över minerallagen. Det är bra med de förtydliganden som vi har fått i utskottet, att utredningen också skall se över äganderättens innehåll för markägarna och se över avvägningen mellan markägares intressen och mineralnäringens intressen.

En utgångspunkt måste då vara att markägarens ställning stärks. Detta är viktigt också för gruv- och mineralindustrin. Skall vi fortsätta att ha en

stark och betydande gruv- och mineralindustri bygger det ytterst på markägares och det omgivande samhällets acceptans av verksamheten.

Därför är det positivt med denna utredning och denna översyn. Jag välkomnar de förslag som skall redovisas senast nästa år.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Anders G Högmark (m).

Anf. 123 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Fru talman! Jag tror att Ola Karlsson minns vår diskussion i utskottet om termen angeläget allmänt intresse.

I den folkliga betydelsen håller jag naturligtvis med om att gruvnäringen är ett sådant intresse, men i den juridiska betydelsen håller jag inte med. Då betyder det att det går över det mesta annat, och det är just detta som gör att markägarnas intressen blir så allvarligt åsidosatta. I juridisk mening är detta inte av ett angeläget allmänt intresse.

Anf. 124 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! Jag tror inte att det som Ingegerd Saarinen nu sade stämmer. Enligt den juridiska meningen måste det föreligga ett angeläget allmänt intresse för att man skall få ta i anspråk annans egendom med tvång. Om ni definierar bort mineralhanteringen som ett angeläget allmänt intresse bortfaller möjligheten för mineralindustrin att över huvud taget delta i avvägningen mellan ett enskilt intresse och det angelägna allmänna intresset.

Det är detta som gör Miljöpartiets reservation så allvarlig. Man vill definiera bort en hel näringsgren som tusentals människor i olika bygder är beroende av.

Anf. 125 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Låt mig först och främst klart deklarerat att Vänsterpartiet ser den svenska gruv- och mineralindustrin som nationellt viktig – detta med tanke på de stora intäkter som näringen genererar till statskassan i form av t.ex. företagsskatter, sysselsatta som betalar skatt, export av kunnande, men också med tanke på näringens regionalpolitiska betydelse.

Gruvnäringen bygger på ett utnyttjande av naturresurser. I gruvnäringens fall handlar det dessutom om ändliga tillgångar. Det är därför av stor betydelse att samhället har en god kontroll över verksamheten. Samhället har också ansvar för att näringen bedrivs med långsiktighet, för att man tar hänsyn till miljön och för att näringen utvecklas.

När det gäller naturrikedomar är det viktigt att samhället får möjligheter att ta del av det mervärde som skapas vid utnyttjandet. De resurser som samhället därmed får kan användas till bl.a. infrastruktur, utbildning och forskning, dvs. till alla åtgärder som direkt påverkar förutsättningar för ett utvecklat näringsliv. Vänsterpartiet menar att någon form av royalty som kunde innebära ett resursåterflöde borde vara möjligt att diskutera. Den nu tillsatta mineralpolitiska utredningen kommer förhoppningsvis att beröra denna viktiga fråga.

Denna utredning om minerallagen har ett antal viktiga uppgifter att hantera. Vänsterpartiet vill instämma i utskottets konstaterande om att

det i grunden finns ett nationellt intresse av gruvhantering och mineralindustri samt att den inhemska mineralutvinningen är viktig såväl från försörjnings- och sysselsättningsynpunkt som från industriell synpunkt.

Ett faktum som är viktigt att konstatera är att prospektering och därtill hörande verksamhet utgör grunden till en framtida gruvbrytning. Under senare tid har ett antal händelser i samband med prospektering i t.ex. Tingsryds kommun och på Österlen aktualiserat frågor om hänsyn till miljön, till fritidsintressen, till turistnäring, till jord- och skogsbruk samt till boende.

Vissa prospektörer har agerat på ett sätt som gör det angeläget att följa upp och se över aktuella lagar, inte minst vad beträffar miljöhänsyn. Vänsterpartiet, liksom utskottet, välkomnar den nyligen beslutade utredningen, samtidigt som jag här och nu vill betona vikten av att Sverige har en modern mineralagstiftning som möjliggör ett ansvarsfullt nyttjande av den naturresurs som våra mineraltillgångar utgör.

Fru talman! Få länder i världen kan uppvisa de förutsättningar som Sverige har beträffande prospekterings- och gruvverksamhet. Som exempel kan nämnas att Sveriges andel 1997 av EU-områdets produktion av järnmalm var 92 %, av bly var 55 %, av silver var 48 % och av koppar var 44 %. Trots att Sverige intar en ledande ställning som råvaruproducent finns det mycket övrigt att önska när det gäller forskning och utveckling. Mot den bakgrunden valde Vänsterpartiet att i sin kommittémotion beröra dessa frågor. Det är med ganska stor tillfredsställelse som jag konstaterar att utskottet i många stycken delar Vänsterpartiets uppfattning.

Jag tillåter mig att citera från utskottets ställningstagande: ”Med hänsyn till Sveriges starka ställning som gruvnation inom Europa är det nödvändigt med forskning och utveckling för att bibehålla kompetens och konkurrenskraft på sikt. I ett europeiskt och internationellt perspektiv har Sverige unika förutsättningar att vara ledande i fråga om geologisk kompetens. Detta förhållande bör rimligtvis beaktas i fråga om den framtida inriktningen av forskningspolitiken, där geovetenskap bör ha ett givet utrymme. Samma sak bör gälla frågan om miljöforskning i gruv-sammanhang.”

Skulle dessa ambitioner lyckas kommer nya områden inom tjänste-, utbildnings- och miljösektorn att öppnas. Sverige kan då vara ledande vad gäller inte bara råvaruproduktion utan också inom en mängd andra områden. Som ett exempel kan nämnas de redan inledda projekten som avser att utveckla miljömässigt och ekonomiskt effektiva metoder för att motverka miljöproblem som uppstår vid gruvhantering och som hänger samman med det avfall som kvarstår då den värdefulla malmen brutits ut och förädlats. Naturligtvis kommer den kunskapen och kompetensen att vara intressant för många utanför Sveriges gränser. Jag kan lätt se framför mig ett framtida miljöteknikföretag som mot bakgrund av de stora geovetenskapliga kunskaperna är lyckosamt i arbetet med att sanera grovt förorenade avfallsdeponier.

När man talar om avfallsdeponier saknas inte arbetsuppgifter, vare sig inom eller utom landets gränser. Själv bor jag mycket nära en drygt 40 hektar stor avfallsdamm som är resultatet av en 30-årig gruvepok – en avfallsdamm som innehåller stora mängder tungmetaller och som nu håller på att saneras. Den typen av minst sagt icke önskvärda konsekven-

ser av gruvbrytning kan och måste undvikas i framtiden, med ökad kunskap om bl.a. miljökonsekvenser.

För mig är alltså utvecklingen av den nationella geovetenskapliga kompetensen ett bra exempel på hur naturtillgångar och kunskaper om dessa kan användas för att bredda näringslivet.

Fru talman! Avslutningsvis skulle jag vilja utveckla och bredda debatten omkring geovetenskap. När man talar om geovetenskap och geologi går ofta tankarna till gruv- och mineralhantering. Det är viktigt att påpeka att kunskap om geologi är viktig ur en mängd andra synpunkter än för att hitta malm.

Geologi betyder läran om jorden. Jorden är allt det vi går på, från ytan ända in till dess mitt. Allt vi gör på jordens yta påverkas av hur det som finns under ytan är beskaffat. Genom att använda geologisk kunskap kan vi förstå varför vi har vulkanutbrott, jordbävningar, jordskred, laviner och översvämningar. Men vi kan också förstå och förklara t.ex.

- varför grödorna växer bättre på en del ställen
- grundvattnets beskaffenhet
- var vi har höga naturliga radonvärden
- varför det är dumt att bygga hus på vissa områden
- hur och var det är säkrast och billigast att dra vägar och göra andra infrastruktursatsningar
- varför det inte går att borra tunnlår hur som helst
- varför en del marker är mer känsliga för surt nedfall
- hur föroreningar förflyttar sig i marken.

Egentligen skulle skriften Geologi i kommunal planering ligga på många beslutsfattares bord.

Min och Vänsterpartiets förhoppning är att näringsutskottets uttalade mening om en förstärkt nationell geovetenskaplig kompetens skall omsättas i konkret handling. Det skulle stärka Sveriges ställning som gruvnation men också – det är viktigt att komma ihåg – öka möjligheterna att utveckla miljöarbetet och arbetet med en långsiktig hushållning med naturresurserna.

Till slut vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 126 HARALD BERGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet. Jag vill också rekommendera intresserade att ta del av betänkandets inledande skrivningar om mineralagens principer och historia i Sverige, visserligen kortfattade men ändå intressanta.

Under valrörelsen kom frågor om mineralprospektering och undersökningstillstånd att bli en ganska stor fråga i södra Sverige. Det var något nytt för oss i söder och kom sig av de undersökningstillstånd Bergsstaten hade meddelat ett antal markägare bl.a. i Kronobergs län. Den proteströrelse som drog i gång på våren 1998 gjorde att alla partier i den nyvalda riksdagen lämnade in motioner under den allmänna motions-

tiden. Genomgående i alla motioner var att minerallagens balansering mellan å ena sidan markägarens och å andra sidan det allmännas intresse av undersökning om mineralförekomst måste avvägas mera till markägarens fördel.

Inför detta hot valde regeringen att i början av detta år tillsätta en utredning med uppgift att se över minerallagen. Den utredningen välkomnar vi kristdemokrater. Det var bl.a. det vi motionerade om. Utredningsdirektiven var dock vaga med avseende på hur utredningen skulle hantera begreppet ägarintresse. Ett annat viktigt begrepp att definiera är "angeläget allmänt intresse". Det fanns såvitt jag kommer ihåg inte ens nämnt i utredningsdirektiven.

För oss kristdemokrater är det mycket viktigt att dessa båda begrepp får en ordentlig belysning av utredningen. De har av tidigare utredningar i stort sett lämnats utan genomlysning.

Är jag lagfaren ägare till mark, betalar påkrävda skatter för den – ja, då är det väl ett legitimt krav att jag har den fulla dispositionsrätten över min egendom. Det minsta kravet borde i alla händelser vara att jag i förväg får veta om att en myndighet tänker ge rätten att undersöka mineralförekomst i min mark till en vilt främmande person eller ett företag.

Nu vet jag, precis som det skrivs i det betänkande vi skall fatta beslut om, att det är avgörande för bl.a. gruvnäringens framtid att vi har en aktiv prospekteringsverksamhet i vårt land. Det är ett faktum att Sverige är ett av de mineralrikaste länderna i Europa, och då bör vi naturligtvis på ett intelligent sätt dra nytta av det. Det är alltså inte meningen att lägga en död hand över Sverige i detta avseende.

Det är just mellan dessa motstående intressen utredningen har att finna en ny balanspunkt.

Fru talman! Under behandlingen i utskottet fann vi kristdemokrater att det var bättre att få största möjliga majoritet omkring starka skrivningar om våra krav på utredningens direktiv än att hårt driva våra motionskrav om utökad informationsplikt, sedan reservera oss och förlora i kammarens omröstning. Jag vill härmed avge ett slags röstförklaring och tala om varför kristdemokraterna står bakom utskottets hemställan.

Ovanstående resonemang och röstförklaring skall också ses mot det faktum att markägares reaktioner, våra motionskrav, samtal med bergmästaren m.fl. omständigheter har medfört att bergmästaren, enligt vad han har sagt mig, avsevärt stramat upp Bergsstatens rutiner i samband med informationen till markägare inför kommande beslut om undersökningstillstånd.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 127 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Fru talman! Vi är några enskilda vänsterpartister som har lämnat in en motion om minerallagen, N243. Med motionen och detta inlägg vill vi på intet sätt förlänga dagens debatt utan snarare starta en ny och, som vi ser det, nödvändig diskussion om vårt behov av mineraler.

Först vill vi säga att vi är mycket nöjda med att regering och riksdag är lyhörda för många medborgares reaktioner framför allt i Österlen och Småland mot gruvföretagens sätt att undersöka och prospektera. En översyn pågår av minerallagen, bl.a. med avseende på skyddet för värdefulla natur- och kulturmiljöer. Vi hälsar detta med tillfredsställelse.

Trots det är vi inte riktigt nöjda, samtidigt som vi inser att det vi har tagit upp i vår motion är ett så kraftigt brott mot en djupt rotad inställning att det lär ta tid att ändra attityderna. Vad menar vi då med det?

Jo, hela vår lagstiftning – liksom för övrigt lagarna i andra länder med gruvdrift – genomsyras av en rakt igenom positiv inställning till gruvdrift och utvinning av gas och olja. Visserligen finns det också miljöregler och andra smärre inskränkningar, men mineralfyndigheter ses som ett samhällsintresse och går därför före många andras.

Vi vill ifrågasätta denna traditionellt grundade positiva syn på gruvbrytning som någonting mer eller mindre automatiskt gott. Oavsett vilket mineral vi talar om är det fråga om ändliga resurser. Skall vi då fortsätta med en politik som ger ständigt nya och djupa sår i naturen?

Senast i går redovisades i Svenska Dagbladet en kartläggning gjord av Världsnaturfonden. Det gällde miljöolyckan i Spanien häromåret då en reservoar för miljöfarligt avfall från en zinkgruva ägd av svenska Boliden brast och fem miljoner kubikmeter förgiftat vatten vällde ut i den närbelägna nationalparken.

Nu redovisar Världsnaturfonden att det enbart i Europa finns flera tusen sådana giftupplag. Flera av dessa har redan orsakat mindre eller större miljöskador. Självklart har Sverige som en stor gruvnation sin del i dessa upplag med gruvavfall. Den geovetenskapliga forskning som utskottet nu lyfter fram med anledning av en annan motion från Vänsterpartiet är därför av största vikt.

Men som sagt: Skall vårt behov av mineraler och fossila bränslen till varje pris tillfredsställas? Finns det inte anledning att fundera över alternativ och andra sätt att se på frågan än gängse sätt?

För något år sedan fanns det över 300 000 ton guld lagrat i centralbankernas kassavalv. Trots det bröt man enbart i Australien ca 300 nya färska guldton.

I Västafrika jämnas hela berg med marken för att få fram bauxit till vårt snabbt ökande behov av aluminium till bl.a. öl- och läskburkar. Samtidigt vet vi att det mesta av det som bryts och som orsakar djupa sår i naturen bara kommer till användning en gång, för att sedan hamna på soptippen. Återvinningen är totalt sett miserabel – tekniskt möjlig men inte lönsam helt enkelt.

Listan kan göras längre, men vi hänvisar till vår motion för ytterligare argument. Vi vill med detta rikta uppmärksamheten på att vårt behov av guld och andra mineraler måste vägas om inte på guldväg så dock på ett helt annat sätt än tidigare. För att åstadkomma en ekonomisk utveckling som kan vara en del av en ekologiskt hållbar utveckling måste vi våga vända bevisbördan vid mineralutvinning.

Vi anser, kort och gott, att trycket på producenterna och på oss konsumenter att återanvända och återvinna måste öka. Metaller och andra mineraler måste hanteras i produktionen på ett sådant sätt att det blir möjligt att samla in dem för att de sedan skall gå tillbaka i ett fungerande kretslopp. Dessutom kan vi göra stora energivinster om vi kan öka andelen återvunna mineraler i produktionen.

Om marknadskrafterna ges sådana villkor att nya och relativt billiga dagbrott och gruvor hela tiden kan fylla på med jungfrulig råvara fungerar inte en ekologiskt balanserad ekonomi. Vi måste höja priset på råvaran – på naturen, på de ändliga resurserna.

Eftersom gruvhanteringen i högsta grad är internationell är det dessutom angeläget att Sverige tar upp frågan och med kraft driver den i EU och i övriga internationella sammanhang.

Vi måste bli mer varsamma med den enda jord vi har, liksom vi borde bli mer ömsinta i fråga om hur vi hanterar våra systrar och bröder. Kom ihåg att allt som glimmar inte är guld! Och även det som är guld, vad nyttar det om det blir till 300 000 ton som lagras i mörka bankvalv?

I regeringens proposition i december skriver man:

”För att underlätta och effektivisera verksamheten för företagen och för att förenkla myndigheternas tillståndsgivning föreslås ändringar i minerallagen – – –.”

Vi är övertygade om att efter den nu inledda översynen kommer motiveringen att låta annorlunda, liksom förslagen till förändringar. Vi vill driva på en fortsatt debatt som för vidare i den riktningen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 april.)

8 § Vissa arbetsrättsliga frågor

Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1998/99:AU8
Vissa arbetsrättsliga frågor

Anf. 128 PATRIK NORINDER (m):

Fru talman! För exakt en vecka sedan stod den nya finansministern i denna talarstol och uttalade: ”Arbetslösheten skall betvingas. Målet är att den öppna arbetslösheten skall nå 4 % under år 2000.” Detta var helt i linje med den socialdemokratiska retoriken och höstens regeringsförklaring.

I dag finns det nog ingen seriös bedömare som tror på det uppsatta 4-procentsmålet. Vårpropositionen ger också helt andra signaler.

Halveringsmålet är devalverat till ett riktmärke, och prognosen för arbetslösheten ligger på 5,4 % – långt ifrån det uppsatta målet. Denna prognos är i sig optimistisk, om jämförelse görs med Konjunkturinstitutets prognos där den öppna arbetslösheten beräknas ligga på 5,7 % år 2000. Visserligen sjunker arbetslösheten för närvarande, till stor del beroende på konjunkturella faktorer. Men konjunkturen kan snabbt förändras, och är de strukturella felen inte åtgärdade kan arbetslösheten åter öka.

Jag beklagar att varken utskottets socialdemokratiska ordförande eller ministern deltar i dagens debatt. Det hade varit intressant att höra deras syn på 4-procentsmålet. Hur ser Socialdemokraternas Anders Karlsson på detta? Tror Anders Karlsson på talet om att de 4 procenten skall uppnås? Det ärliga svaret borde vara att målet inte kommer att uppfyllas. Detta reser ett antal följdfrågor: Varför gör regeringen ingenting? Vilka hinder finns det för ökad sysselsättning? Vad behövs för anpassning till en modern arbetsmarknad?

Om regeringen, enligt vårpropositionen, inte själv tror på sitt uppsatta mål, varför kommer då inga förslag som är verkningfulla? Samtalen

mellan regeringen och näringslivet har varken lett till någonting konkret eller skapat förutsättningar för ett bättre företagsklimat. Det ömsesidiga förtroendet mellan näringslivet och regeringen har snarare försämrats. Någon annan slutsats är det svårt att dra, efter bl.a. statsministerns klumpiga inlägg i debatten. Den 6 mars redovisade näringslivets företrädare i Tillväxtgruppen i DN Debatt sin syn på statsministerns uttalande:

”Tror Göran Persson att ett gott samtalsklimat mellan företag och regering främjas av att regeringens främste företrädare söker politiska poäng i vad vi inte uttalat oss om? Tror man att förtroendet ökar när näringsministern och hans grupp betraktas som en ’opinionsgrupp bland andra’ av finansministern?”

I dag kunde vi höra Lars Ramqvist säga: Förtroendet är i botten. Vi har bränt oss. Sorgligt utfall. Kastade på gatan.

Inte med bästa vilja i världen kan man påstå att relationerna är särskilt hjärtliga.

Fru talman! I regeringsförklaringen 1994, alltså för fem år sedan, beskrev Ingvar Carlsson målände:

”Arbetslösheten skär som en kniv genom det svenska välfärdssamhället. Alla drabbas av arbetslösheten, inte bara de arbetslösa. Får arbetslösheten fötäfte kommer välfärden att undermineras.”

Ingvar Carlsson menade att en av regeringens absoluta huvuduppgifter var att minska arbetslösheten. Men löften blev just bara löften. I dag är närmare 20 000 *färre* svenskar i arbete än då Ingvar Carlsson i oktober 1994 presenterade sin regeringsförklaring.

Jag får säga som i TV-reklamen: Bra jobbat regeringen!

Att det finns grundläggande strukturella fel inom arbetsmarknaden går det inte att komma runt. Såväl företag som kvalificerad arbetskraft flyr Sverige. Det nya valspråket tycks vara: Ur Sverige – i tid!

Stora företag flyttar både huvudkontor och verksamhet utanför Sveriges gränser. I dag kan vi erfara att Esselte flyttar till London. Omkring 60 % av storföretagen tror att inköpen i Sverige kommer att minska inom de fem kommande åren. Detta kommer att slå hårt mot de svenska underleverantörerna.

En av fyra av årskullen nyutexaminerade civilingenjörer lämnar Sverige, och bara två av fem av dessa kommer tillbaka. Det är bra för Sverige att arbeta internationellt, men problemet är att alltför få kommer hem igen.

Det finns mer än 600 000 företag i Sverige. Över 400 000 av dessa är utan anställda. Problemet är att dessa ensamföretag i ringa grad växer och anställer arbetskraft. Det finns alltså grundläggande hinder för att företagen skall anställa.

Huvudsakliga hinder för fler jobb är skattesystemets utformning, synen på företagandet och en omodern arbetsrätt.

Fru talman! Dagens betänkande behandlar motioner om förändring av arbetsrätten. Det är en arbetsrätt som härrör från början av 1970-talet och bygger på förlegade föreställningar om hur näringslivet ser ut och under vilka villkor företagen arbetar, en arbetsrätt som också så gott som entydigt, av företagare, anses vara en hämmande faktor för tillväxt och ökad sysselsättning.

Arbetsrätten är illa anpassad till de krav som ställs på företagen, vilka måste kunna vara flexibla till såväl konjunktursvängningar som andra

strukturella förändringar. Störst konsekvenser har lagstiftningen för de små företagen. Den arbetsrättsliga lagstiftningen har aldrig anpassats för små företag. Dessa anser regelverket alltför krångligt och omfattande. Därför väljer många mindre företag att inte växa och utvecklas, som de annars skulle kunna göra.

Något som ofta hörs, av framför allt småföretagare, är att de inte har viljan att växa. Utan vilja och motiv för tillväxt får vi därför inte de många arbetstillfällen som skulle kunna tillkomma.

I dag kan vi också konstatera att nyföretagandet minskar kraftigt. Under årets början minskade antalet nystartade företag med 14,1 % jämfört med samma period förra året och med hela 22,1 % jämfört med 1997.

Fru talman! Arbetsrätten består av ett omfattande regelverk som i grunden måste anpassas till en modern arbetsmarknad. Det är ett stort arbete, det finns nästan 80 lagar och förordningar inom arbetsrätten. Utgångspunkten för en sådan här utredning är enligt den moderata grundsynen regler som ger största möjliga utrymme för nya anställningar och som samtidigt stärker den enskildes egen ställning på arbetsmarknaden. Jag beklagar att utskottsmajoriteten inte kunde ställa sig bakom förslaget att göra denna mer genomgripande översyn av arbetsrätten.

Det finns bland motionerna i betänkandet många förslag som skulle göra att det svenska företagsklimatet blev bättre. Utskottsmajoriteten, framför allt Vänstern och Socialdemokraterna, förkastade så gott som alla ansatser till att åstadkomma strukturella förändringar som innebär förbättringar för företagsamheten.

Det finns dock ett undantag där en motion har tillstyrkts. Det gäller turordningsreglerna i LAS, som bland företagsledare anses vara bland de största problemen.

Det är svårt att förstå att en mindre förändring av turordningsreglerna, där de små företagen kan undanta två anställda vid en neddragning, kan väcka så upprörda känslor hos LO-pamparna och vice näringsminister Mona Sahlin.

Förklaringen till att LO:s avtalssekreterare Hans Karlsson uppmanat till strid kan vara att LO inte tolererar några som helst förändringar som gör att deras maktposition förändras. Den egna makten går före dem som står utanför arbetsmarknaden. LO tycks värna om dem som har ett arbete, men är ointresserat av dem som står utanför arbetsmarknaden.

Turordningsreglerna brukar inte vålla företagen några problem är ett argument som facket vanligen hävdar. Det kan måhända vara så i många fall. Men då skall man komma ihåg att det oftast gäller de större företagen och de som har kollektivavtal.

Lagen är semidispositiv, vilket gör att undantag endast kan göras med stöd av kollektivavtal. De som står utanför kan inte göra turordningslistor, och det finns exempel på att företagare av den anledningen har tvingats att lägga ned sin verksamhet.

Att facket till stor del står isolerat i sin inställning verifieras av en Skop-undersökning. Två av tre svenskar anser att den som klarar jobbet bäst skall få stanna. I samma undersökning framkommer även att två av fem tvekar att byta jobb därför att det skulle ge en sämre anställningstrygghet. Det är en mycket stor andel, som visar att turordningsreglerna motverkar en nödvändig flexibilitet och rörlighet inom arbetsmarknaden.

Varför går då inte regeringen och Socialdemokraterna emot facket? En viktig förklaring ligger säkert i det socialdemokratiska partiets stora beroende av facket, inte bara propagandahjälpen utan även de stora belopp som partiet erhåller av LO. Röster från facket visar detta tydligt: ”Från fackets sida ställer vi krav på att arbetsrätten inte skall förändras, vi vill inte se några försämringar i LAS.” Det säger en ombudsman på Kommunalarbetareförbundet.

En annan röst: ”De fyra miljoner vi har gett är förbundna med krav. Pengarna skall användas till att fatta beslut som gagnar våra medlemmar, annars skulle vi inte ge dem.” – Ekonomichef, Handels.

Fru talman! Det finns all anledning att snarast genomföra en förändring av turordningsreglerna för framför allt de små företagen. Jag hälsar därför utskottets ställningstagande med tillfredsställelse och hoppas att vi därigenom både kan underlätta för dessa företag, så att de får en chans att behålla erforderlig kompetens i samband med neddragningar, och underlätta för arbetslösa att komma in på arbetsmarknaden.

Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan vad gäller turordningsreglerna, så att undantag medges från dem vad gäller totalt två personer i företag med färre än tio anställda.

Fru talman! Under perioden 1991–1994, under fyrtiuregeringen, förbjöds fackliga stridsåtgärder mot enmans- och familjeföretag för att tvinga fram kollektivavtal. Denna lagändring var bland de s.k. återstäl-larna som den socialdemokratiska regeringen skyndsamt införde i samband med att den återkommit i regeringsställning 1994.

I dag kan alltså facket sätta en ensamföretagare, utan någon anställd, i blockad för att tvinga honom att teckna kollektivavtal. Detsamma gäller familjeföretagare utan någon anställd utanför familjen. Det är för mig obegripligt och oanständigt att arbetstagarorganisationerna skall kunna bestämma vilka relationer som skall råda mellan de familjemedlemmar som arbetar inom sitt företag eller att tvinga en enmansföretagare utan någon anställd till kollektivavtal. Stridsåtgärder mot denna typ av företag tillgodoser inte något rimligt fackligt intresse. Det finns naturligtvis heller ingen anledning att tillåta att man genom sympatiåtgärder stöder någon i en konflikt med sådana företag.

Den bestämmelse som gällde 1994 byggde på ett omsorgsfullt utredningsarbete. Den hade befunnits förenlig med regeringsformen och av Sverige ratificerade internationella konventioner på området. Det finns alltså inga som helst skäl att inte skyndsamt begära att regeringen återkommer med förslag till riksdagen om förbud mot blockad av enmans- och familjeföretag.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag helt kort redovisa den moderata inställningen till lagstiftningen vad gäller rätten till stridsåtgärder. Vi motsätter oss inte rätten till fackliga stridsåtgärder. Vår inställning är dock att det måste finnas en balans på arbetsmarknaden för att inte en organisation skall ha ett otillbörligt inflytande på lönebildning och avtal.

I dag är det möjligt att med små insatser mer eller mindre slå ut verksamheter med stora ekonomiska skador till följd. Det är fråga om insatser som kostar lite för den egna organisationen men orsakar oproportionellt stora kostnader för motparten eller tredje man. Detta gäller särskilt förbund som organiserar nyckelpersoner. Ett proportionalitetskrav för stridsåtgärder bör därför införas.

Vi finner det även orimligt att andra än de som direkt berörs av en konflikt skall kunna dras in i den. Sympatiåtgärder till förmån för en helt utomstående part bör därför förbjudas i den möjliga omfattning som står i överensstämmelse med internationell rätt och mot regeringsformen.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom samtliga våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 5 samt till utskottets hemställan under mom. 7.

Anf. 129 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Man vet inte riktigt hur man skall ta Patrik Norinder. Den första hälften av anförandet handlade om regeringens ekonomiska politik. Det blev inte så mycket arbetsrätt mer än några cynismer på slutet. Det handlar om likgiltighet för vad arbetsrätten egentligen har till uppgift.

Låt mig börja med att slå fast att Moderaternas intresse att ta ställning för kapital, i motsättningen mellan kapital och arbete, har varit en röd tråd genom historien. Det gäller ert sätt att vilja avskaffa kollektivavtal – som det också framgår i er förra motion som behandlades i samband med budgetbetänkandet. Det handlar om att det behövs flexibel arbetsrättslagstiftning. Kollektivavtalsmodellen passar inte på arbetsmarknaden. Turordningsreglerna bör avskaffas. Så ser era förslag ut. Så ser er vision ut, dvs. ta bort inflytandet för löntagarna. Det behövs inte. Arbetsgivarna klarar skivan.

Ni säger att de fackliga organisationerna inte blir obehövliga, men den enskilde skall inte behöva vara beroende av deras välvilja – nähä, men kanske av företagets.

Utskottet skriver i samband med tillstyrkandet av Miljöpartiets motion att utskottet motsätter sig en försvagning av arbetsrätten i övrigt. Det har också Patrik Norinder från moderaternas sida sagt, och det har övriga borgerliga partier sagt. Ha ha! Det var lång näsa till Miljöpartiet. Det är det parti som är i allians med moderaterna när det gäller arbetsrätten och alltid går reaktionära kapitalintressen till mötes.

Sverige är fortfarande ett kapitalistiskt klassamhälle, där privata ekonomiska intressen styr över människors välfärd och rättigheter. Vår demokrati gör fortfarande till stor del halt vid arbetsplatsens port. Var och en borde kunna se att pratet om fackets makt är en myt. Människor känner sig ofta rättslösa och maktlösa på jobbet. Ofriheten och bristen på inflytande är, liksom när det gäller löne- och arbetsvillkor, dessutom klass- och könsbunden. LO-kvinnor i botten, SACO-män i topp. Chefsprivilegierna är korken ovanpå allt.

Yttrandefriheten har måst döljas i papperspåsar. Uppsägningarna har stått som spön i backen, och alltfler känner sig utbrända på jobbet. Var hamnar civilkuraget när jobbet står på spel? Jag frågar er alla, ni som inte har lagt fram ett enda förslag för att förstärka den anställdes rättigheter på jobbet: Är ni blinda? Ser ni inte frustrationen och rädslan hos de anställda, både inom offentlig sektor och inom näringslivet? Tror ni att mer arbetsgivarmakt är modellen? Tror ni att otrygghet borgar för kvalitet och kompetens? Tror ni att rädda människor vågar vara kritiska och kreativa och kräva bättre miljö?

Produktinnovationer, miljöomställning, kvalitetstänkande, ny företagssamhet och tillväxt kräver trygga och jämlika människor med inflytande.

Genom att gå samman i fackföreningar vinner de anställda kollektiv styrka. Underminera inte den demokratiska makten med en destruktiv lagstiftning!

Vi i Vänstern tror på den produktiva rättvisan. Vi tror på både hållbar tillväxt och jämlik välfärd. Vi vet att det förutsätter lag och rätt, lika för alla utan undantag för vissa. Vi vet att subjektivt godtycke undergräver de anställdas rättigheter. Vi vill utvidga och återställa demokratiska rättigheter, både när det gäller skydd och trygghet och när det gäller inflytande och medbestämmande. Därav kommer mängden av reservationer från Vänsterpartiet i detta betänkande.

Arbetsrätten är till stor del ett arv från 70-talet. MBL, LAS, förtroendemannalagen och arbetsmiljölagen gav ny praxis och utvidgades till hela arbetsmarknaden, dvs. till den offentliga sektorn och de små företagen. På de stora företagen var det ofta redan praxis och kutym med starka fackliga, självständiga organisationer.

Men fortfarande gäller § 32 i sina grunddrag. Arbetsgivaren anställer fritt och fattar egentligen de avgörande besluten ensam på arbetsplatsen. Men han har att tala med facket. Det finns i olika frågor spelregler som ger en del inflytande.

Förutsättningarna har faktiskt blivit svårare under 90-talet för att upprätthålla löntagarnas och de anställdas inflytande. Massarbetslösheten är naturligtvis det allra viktigaste. Under täcket av massarbetslösheten går det väl an att rikta en offensiv mot de fackliga organisationerna som organiserar de enskilda löntagarna. Marknadskrafterna på global nivå, en allt hårdare konkurrens, hjälper till att bryta upp demokratin på hemmaplan i Sverige. Vi har fått se en hel del social dumpning, både globalt och inom ramen för EU. *Just in time*-mekanismen, som leder till en oerhörd mängd övertid, korta anställningskontrakt, mer deltider, inhyring, vikariat osv., skapar otrygghet för anställda. Det kan ge problem i deras vanliga civila liv, t.ex. att få ett lån, att binda sig vid ett huskontrakt.

Bolagisering, *out-sourcing* och avknoppning skapar allt mindre juridiska enheter och allt mindre och snävare turordningskretsar. Det blir allt svårare att få överblick och inflytande.

Det finns exemplet med koncernförsäljning. När STORA och ENSO gick ihop och hamnade i Finland, försvann representationen i bolagsstyrelsen. Det var ett stort nederlag för det fackliga inflytandet för de anställda. Vem bryr sig? Ja, inte borgarna i parlamentet. Vem bryr sig när det visar sig att det är billigare att lägga ned verksamhet i Sverige, t.ex. Ericsson i Norrköping, och flytta verksamheten till Skottland med social dumpning som följd? Vem bryr sig? Inte är det borgarna i den här församlingen. Tyvärr tycker jag att även regeringspartiet är förvånansvärt passivt i frågan.

Utvecklingen i arbetslivet som förändrat förutsättningarna för att uppnå våra mål om trygghet och inflytande ligger bakom Vänsterpartiets upprepade förslag om en modernisering och komplettering av arbetsrätten. Vi vill ha mer demokrati, inte mindre. Vi vill ha bättre skydd för de anställda, inte sämre.

Nya lagar har på förslag av Vänsterpartiet vid tidigare tillfällen drivits igenom för att förhindra diskriminering på grund av kön, sexuell läggning, funktionshinder, etnisk tillhörighet osv. Idén är att synliggöra grunderna för beslut, framför allt i anställningsprocessen. Därmed, Barbro

Johansson, skapas en objektiv grund, och arbetsgivarens subjektiva beslutsfattande och godtycke minskar i omfattning. Det är därför det är så skrämmande när jag ser utskottsmajoriteten fatta ett beslut om undantag från turordningsreglerna. Det strider mot ambitionen att uppnå objektivitet, saklig prövning och argumentation för att i stället få mer av arbetsgivarvakt och godtycke.

Vi har nu lagt fram en serie förslag, och vi har sammanfattat dem i en plattform för mer demokrati på arbetslivets område. Vi menar att det är dags för en rejäl parlamentarisk utredning i dialog också med parterna. Det bygger på begrepp som demokrati, som handlar om inflytande över det egna jobbet, över investeringar, över bemanningsplaner, över arbetsorganisation och allt vad det kan vara. Det bygger på att ta ett rejält grepp på arbetstagarbegreppet. När entreprenörer, konsulter, inhyrda, korttidsanställda och vikarier nu står som spön i backen ger det en mer oklar bild när det gäller hur arbetsrättsliga rättigheter skall kunna utövas.

Hur skall kompetensutvecklingen gå till? Alla löntagare och anställda borde verkligen få del av kompetensutveckling som en naturlig del i jobbet, så att de står starkare i en flexibel värld med allt hårdare krav på arbetsmarknaden. Så långt är jag överens med Patrik Norinder.

Slutligen gäller det yttrandefriheten, både inne i företaget och externt. Hur skall vi se till att våra konstitutionella rättigheter också gäller när vi jobbar, den stora del av vår tid som vi ger järnet för att utveckla tillväxt och välfärd och sociala kontakter i vårt arbetsliv? Varför skall vi där vara berövade så mycket av yttrandefrihet som vi i dag är, särskilt på det privata området? Varför finns det inte engagemang när människor drabbas, vilket de ofta har gjort både i näringsliv och i offentlig sektor, genom brister i yttrandefrihetslagstiftningen som gäller arbetsrätten? Alla ställde ju upp när det gällde Polhemsgården, efteråt, och applåderade Sarah. Det hon gjorde är inte möjligt med vår arbetsrätt i dag, men ingen följer upp det annat än Vänsterpartiet när det gäller krav på lagförändringar.

Då kommer jag till dagens stora fråga, LAS. Det är en svår avvägning mellan den enskildes skydd i anställningen och verksamhetens effektivitet. Sverige har funnit en bra modell. Vi har en modell som bygger på tillsvidareanställning. Det är då det här fungerar. Det bygger på företrädesrätt. Det bygger på begreppet saklig grund. Det bygger på turordning, som är ett objektivt kriterium, som en utgångspunkt för diskussionen. Och så finns det invägt kompetens, begreppet tillräckliga kvalifikationer i samband med omplacering som kan bli en följd av att man säger upp personer. Att säga upp personer är någonting mycket svårt och bekymmersamt. Det blir lättare om man skapar en dialog och försöker få ett samförstånd som tar hänsyn till både de enskildas intressen av skydd och trygghet och verksamhetens fortsatta liv.

Att införa undantag är att införa godtycke. Det är att införa en process utan argumentation, som bakvägen kan stöta ut andra på listan. Man väljer gubevars inte ut dem som man vill bli av med, utan man väljer ut de pärlor som man vill ha kvar, och så kommer turordningen att sköta resten. Det är cynism. Det är att införa någonting som är motsats till lag och rätt på svensk arbetsmarknad.

Och hur skall man bevisa diskriminering och utsortering, när man som arbetsgivare har fått privilegiet att helt enkelt innan processen drar i gång välja bort dem?

Vi har en viss erfarenhet. Den borgerliga regeringen införde, lite mer omfattande men motsvarande idé, nämligen undantag. Var det de stora koncernerna som gjorde undantag? Nej, det var det inte. Det var de små arbetsplatserna. Jag har undersökt detta och träffat många som har råkat ut för detta. Inom HTF:s område är det kvinnliga kontorister till största delen. Inom Handels område är det butiksbiträden, inom Fastighets är det städare och inom Hotell och Restaurang är det servitriser. Det är den typen av folk. Det är inte dataingenjörerna eller utvecklaren som skall lyfta företaget till tillväxtens himmel.

Det är fel spår som ni är inne på när ni går den här vägen, och ni har fått det väl belyst från de fackliga organisationer som visste mest om detta. De har också kunnat dokumentera hur det i många fall handlat om kvinnor, äldre eller yngre, som varit gravida eller föräldralediga. Det finns mycket dokumentation som visar hur det här slog. Och hur man kan anse att detta är någonting som är positivt för sysselsättning och tillväxt, när man skapar mer av otrygghet och mer av rättslöshet, är för mig en gåta. Just de som behöver lagen bäst får sämst stöd av lagen.

Med de små nystartade företagen blir det alltför som hamnar i den här situationen. Många företag delar i dag upp sig – de har andra skäl för det – för att bli smidiga och små och kunna agera på marknaden. Plötsligt är 18-mannaföretaget 2 gånger 9, och plötsligt förändras rättsläget. Varför skall man ha olika rättigheter som anställd beroende på i vilket företag man är anställd i vad gäller storleken?

LAS skyddar mot ensidiga arbetsgivarbeslut. Då kan man väl inte som en reform inom ramen för LAS införa just ensidiga arbetsgivarbeslut? Detta är en mycket allvarlig rättsförlust. I och för sig är utskottsmajoriteten klar över detta, därför att man säger att några ytterligare försvagningar skall det inte bli fråga om. Men borgarna vet vad de vill. Det blir mycket.

Jag väddar till Miljöpartiet: Ta chansen att i samarbetet mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet göra bra saker för småföretagandet! Det är regelförenklingar, stimulanser och nätverkslösningar. Ta t.ex. bort förmedlingsansvaret för sjuklön för de riktigt små företagen. Hjälptill med kompetensutvecklingen och riskkapitalet! Men driv inte igenom sakligt omotiverade och principiellt rättsvidriga förslag i strid med hela den politiska och fackliga arbetarrörelsen! Ni som säger att det är bra för sysselsättningen! Vi skulle ha ett samarbete kring sysselsättning, rättvisa och jämställdhet. Ni lyckas gå ihop med borgerligheten i alla de frågorna och förstöra förutsättningarna på området. Men än finns det tid.

Fru talman! För tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 2 och reservation 9.

I detta anförande instämde Mats Einarsson, Kalle Larsson, Ingrid Burman, Carlinge Wisberg, Willy Söderdahl, Sven-Erik Sjöstrand, Johan Lönnroth, Rolf Olsson, Murad Artin, Peter Pedersen, Tanja Linderborg, Lena Olsson, Yvonne Oscarsson, Gunilla Wahlén, Claes Stockhaus, Camilla Sköld, Lennart Gustavsson och Siv Holma (alla v).

Anf. 130 PATRIK NORINDER (m) replik:

Fru talman! Hans Andersson! Den bakgrund som jag gav under mitt anförande var ju för att visa att vi bl.a. behöver en förändrad arbetsrätt. Det behövs många åtgärder för att vi skall kunna tillskapa nya jobb, skapa möjligheter för nya jobb. I dag flyttar företagen, och kompetensen flyttar ut ur landet och kommer inte tillbaka. Nyföretagandet minskar, och små företag nyanställer inte. Färre är i arbete än 1994. Det här är ingen bra utveckling, Hans Andersson. Det rör bl.a. just det vi pratar om i dag, dvs. att förändra arbetsrätten.

Vårt moderata intresse är att skapa möjligheter för arbetstillfällen, så att nya jobb kan tillkomma. Alla pratar om att det är inom de små företagen som vi skall finna de nya jobben. Men det görs ju ingenting för att tillskapa möjligheter för de små företagen att växa och nyanställa. Det är det stora problemet, Hans Andersson.

Jag skulle kunna bolla tillbaka frågan och fråga Hans Andersson om han anser att arbetsrätten är anpassad till den arbetsmarknad som vi har i dag. Är den arbetsrätt vi har anpassad till en modern arbetsmarknad?

Vi har olika syn på hur arbetsrätten skall vara och hur arbetsmarknaden skall vara. Den Hans Anderssonska modellen är att individen skall inpassa sig i kollektivet. Vi ser gärna att individen har en frihet och en valfrihet.

Hans Andersson kanske kan ge mig svar på om han tycker att det är tillfredsställande att företag och kompetens flyr landet.

Anf. 131 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Nej, det är inte bra. Det är komplicerade orsaker bakom detta. Men låt mig få säga några saker.

Det är väl alldeles klart av vad vi har skrivit i våra motioner, av vad det står i vår reservation nr 2 och av vad jag har sagt från talarstolen att vi icke är nöjda med dagens arbetsrätt i förhållande till dagens arbetslivsstruktur. Det har förvärrats under 1990-talet. Problemet med er är att ni tar bort det lilla som finns.

Får jag ta ett exempel? Anställningstryggheten är kopplad till tillsvidareanställning. I det svenska kollektivet av löntagare ökar andelen korttidsanställda. De har egentligen inget anställningsskydd i förhållande till LAS. Vi vill förstärka detta på olika sätt. Det är en av de saker vi vill utreda.

Ni vill enbart plocka ned den arbetsrätt som finns. Ni vill krossa förutsättningarna för de anställda att i organiserade former påverka situationen genom väsentligt sämre stridsregler och konfliktregler och genom mycket sämre regler som skulle bära upp kollektivavtalen. Ni vill egentligen ta bort dem. Ni vill ha fram enskilda avtal. Vad är det för problem med kollektivavtalen? De är ett yttersta skydd. Det är inget som hindrar den enskilda att förhandla fram något bättre, om det skulle gå.

I själva verket visar den syn som Patrik Norinder uttrycker i dessa frågor total likgiltighet inför de anställdas situation. Det finns inte ett förslag som tryggar den anställdes rättsskydd – inte *ett* – från ert håll. Men det finns hundra, tror jag, som skulle förstöra det.

Sedan är det en annan sak att det finns allt intresse av att diskutera tillväxtens mekanismer och hur vi ytterligare förstärker sysselsättning, nyföretagande, innovationspolitik och sådana ting. Men inte går det med

er väg, och det har nästan ingenting med arbetsrätten att göra, Patrik Norinder!

Anf. 132 PATRIK NORINDER (m) replik:

Fru talman! Hans Andersson! Man kan naturligtvis tolka våra förslag precis hur som helst. Men grunden för vår politik är att vi vill skapa den flexibla arbetsmarknad som vi så väl behöver här. Vi behöver inte en rigid arbetsrätt där människor låses in ytterligare i kollektivavtal. Vi vill ge människor möjlighet att själva skapa sig olika sätt att verka på arbetsmarknaden och mer kunna anpassa sig till individuella avtal, och vi vill se till att företagen blir mer flexibla. Det är grunden, Hans Andersson.

Er väg är ingen väg att gå. Det är den vägen som vi har gått i Sverige och som har visat sig inte vara verkningsfull. Den väg ni förespråkar leder till ytterligare arbetslöshet.

Vi måste ha en arbetsmarknad som är anpassad till den internationella miljö vi lever i, till den nya teknik vi lever under och till de nya företag som kommer. Verkligheten ser inte ut som på den tid som Hans Andersson beskriver. Han talar om det nya industrisamhället i kollektivavtalens anda på 1950- och 1960-talet. Så ser arbetsmarknaden inte ut. Vakna, Hans Andersson! Vi lever i en annan tid.

Anf. 133 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Just det, Patrik Norinder. Vi lever på slutet av 1900-talet – snart på 2000-talet – och inte på 1700- eller 1800-talet, som man kan tro när man hör Patrik Norinder.

Allvarligt talat kan jag säga att jag har gått igenom det mesta av den forskning som finns kring arbetsrättsreglering och dess samband med tillväxt och sysselsättning. De samband som Patrik Norinder förutsätter finns inte. Jag skulle säga att det snarare är tvärtom.

Det jag talar för – det jag kallar för den produktiva rättvisan – innebär att man också drar in anställda och deras kompetenser i inflytandet. Man lägger inte hela inflytandet, makten och bestämmanderätten hos den som äger företaget, utan man låter kollektivet av människor – det är i grunden alla individer – utöva sitt ansvar och dra nytta av sin kompetens, kreativitet och entreprenörsanda och gemensamt skapa de värden vi alla har nytta av.

Arbetsrättslagstiftningen är en skyddslagstiftning, och det är det moderaterna aldrig har förstått. De tror att det avtal som anställningsavtalet utgör är som vilket avtal som helst om att köpa eller sälja en bil, men det är det inte. Det är ett avtal där jag säljer min arbetskraft. Det är ett avtal där jag och hela min framtida försörjning blir beroende av verksamhetens existens. Det är därför jag som anställd och min fackförening är så intresserade av verksamhetens utveckling och inte bara av kortsiktiga vinster.

Patrik Norinder ställer sig bakom skrivningen om att utskottet motsätter sig en försvagning av arbetsrätten i övrigt, och återkommer sedan med reservationer och ett särskilt yttrande som strider fullständigt mot detta. Är inte det att bryta mot bibelns ord ”Du skall icke ljuga”? Nu finns det ingen replikrätt kvar, så jag kan svara på det. Jo, det är det, Patrik Norinder.

(forts.)

Kammaren beslutade kl. 17.57 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Vissa arbetsrättsliga
frågor

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

8 § (forts.) Vissa arbetsrättsliga frågor (forts. AU8)

Anf. 134 STEFAN ATTEFALL (kd):

Fru talman! En effekt hade i alla fall middagsuppehållet, att stämningen av klasskamp och kamp mot det reaktionära kapitalets intressen avtog och dämpades. Det var som att komma tillbaka till den gamla debatten på 70-talet när man började känna igen kommunisterna och Hans Andersson i den retorik som var före pausen.

Fru talman! Arbetslösheten är i dag det största sociala och ekonomiska problemet i Sverige. Trots en god konjunktur under flera år är den totala arbetslösheten fortfarande så hög som 11,6 % av arbetskraften, enligt SCB. Studerar man antalet sysselsatta är bilden ännu dystrare. Jämfört med krisåret 1993 är sysselsättningen i stort sett densamma, bara 14 000 fler i arbete – detta trots att antalet personer i yrkesverksam ålder under den här perioden har ökat med omkring 160 000.

Den kraftiga ökningen av sysselsättningen, som fyrpartiregeringen lämnade efter sig, bröts snabbt av den socialdemokratiska regeringen och vändes till en rekordlåg nivå 1997.

Man får gå tillbaka ända till 1973 för att hitta en lägre sysselsättningsnivå i Sverige. Men då var den arbetsföra befolkningen 390 000 personer färre än 1997. Det visar på ännu en sida av problemet, nämligen hur stor andel av den arbetsföra befolkningen som var sysselsatt. Denna andel har under socialdemokraternas regeringstid utvecklats ännu sämre än just antalet sysselsatta. Läget på arbetsmarknaden är alltså mycket allvarligt.

Det finns inte *en* metod som på allvar kan vända utvecklingen. Det krävs ett batteri av åtgärder, både på kort och på lång sikt. Arbetsmarknaden måste fungera bättre, skattepolitiken måste läggas om, regelverket för och attityden till företagen måste förändras osv. – allt för att öka sysselsättningen och bättre rusta Sverige för att möta det nya årtusendet. I detta sammanhang är arbetsrätten en komponent.

Fru talman! Dagens arbetsrätt är anpassad till 1970-talets samhälle med stora varuproducerande företag som förebild. Tron att människor är utbytbara i en produktionskedja präglar tänkandet som ligger bakom dagens arbetsrätt.

Förändringstakten i näringslivet har accelererat sedan dess. Människor är alltmer välutbildade och svåra att byta ut. Det är i de små företagen som de nya idéerna föds och de nya jobben skapas. Arbetslivet har förändrats till sin karaktär och till sitt innehåll. Företag som är på snabb

tillväxt upplever sällan problem med arbetsrätten, inte heller stora företag med hög arbetsrättslig kompetens och stora möjligheter att disponera om arbetskraften. Däremot upplever mindre företag som är i förändring arbetsrätten som ett stort problem. Sammantaget innebär detta att arbetsrätten måste moderniseras och förenklas.

Arbetsrättens syften, att skapa trygghet för de anställda och förhindra att arbetsgivare behandlar sina anställda godtyckligt, är viktiga och riktiga principer bakom dagens lagstiftning. Tydliga spelregler på arbetsmarknaden är bra för att underlätta för arbetstagare och arbetsgivare att träffa överenskommelser och för att ha något att falla tillbaka på vid tvister.

Men mycket talar också för att dagens arbetsrätt motverkar sitt syfte. Det visar samtal som jag har haft med företagare, det visar undersökningar som har gjorts, och det visar det allvarliga läget på arbetsmarknaden.

Den höga arbetslösheten är därför ett viktigt skäl för att reformera arbetsrätten, inte för att den är den enskilt viktigaste anledningen till hög arbetslöshet eller den avgörande frågan. Men nuvarande arbetsrätt skapar ett svårgenomträngligt regelverk för det lilla företaget. Den skrämmer många från att nyanställa, och den skapar en känsla av vanmakt hos många företagare. Dessutom innebär exempelvis reglerna för provanställning att många företag väntar i det längsta med att nyanställa tills de vet om konjunkturen bär eller inte.

Under fyrpartiregeringens tid 1991–1994 genomfördes en del förändringar av arbetsrätten i syfte att underlätta och skapa en mer flexibel arbetsmarknad. Dessa förändringar upphävdes av den socialdemokratiska regeringen efter maktskiftet 1994.

Vi kristdemokrater anser att arbetsrätten måste göras mer flexibel och bättre anpassad till inte minst de mindre företagens situation. Det handlar om

- rätten att undanta två personer från turordningsreglerna vid uppsägning. De som undantas skall vara personer som är viktiga för företagets fortsatta drift, s.k. nyckelpersoner. Detta är viktigt för främst mindre företag vid en neddragning av verksamheten. Förutsättningarna för företaget att överleva och så småningom återigen växa är större om viktig kompetens kan behållas vid en neddragning.
- att avskaffa facketts vetorätt vid entreprenader.
- att införa förbud mot blockad av enmans- och familjebolag samt av företag som inte har kollektivavtal därför att ingen av de anställda är medlemmar i något fack eller vill ha något kollektivavtal. Detta är ett förslag som tydligen statsrådet Mona Sahlin har aviserat skall komma, men som socialdemokraterna verkar säga nej till i dag.
- möjligheten att förlänga tiden för provanställning från nuvarande sex månader till tolv månader, vilket skulle öka företagens benägenhet att nyanställa i stället för att utnyttja övertid vid exempelvis en konjunkturuppgång.
- att tillåta visstidsanställning upp till två år vid arbetsanhopning.

Dessa förändringar innebär ingen kraftig försämring av tryggheten för den anställda. Men de innebär ett friare regelverk för de företagare som måste bli fler och måste våga anställa fler om Sverige skall bemästra den höga arbetslösheten.

I det betänkande som vi diskuterar i dag har kristdemokrater, folkpartister, centerpartister och moderater tillstyrkt en miljöpartimotion. Motionen kräver att två personer skall kunna undantas från turordningslistan vid uppsägningar på grund av arbetsbrist. Det skall gälla företag med högst tio anställda. I övrigt skall samma lag om anställningsskydd gälla som i dag.

Vi skulle helst velat se att gränsdragningen vid tio anställda togs bort för att undvika tröskeeffekter, men förslaget är ett steg i rätt riktning, vilket vi påpekar i ett särskilt yttrande.

Detta ganska modesta förslag har väckt en enorm indignation från bl.a. LO. I en annonskampanj för några miljoner kronor attackeras det lilla Miljöpartiet. I helsidor sprider LO avsiktligt vilseledande information. Med annonsrubriker såsom "Är det vi kvinnor som ska få sparken först?" framställs det förslag som riksdagen skall ta ställning till som om vi införde djungelns lag på arbetsmarknaden. Det är faktiskt beklämmande att LO nedlåter sig till den fördumning av debatten som man gör.

I Aftonbladet i går försökte sig socialdemokraten Johnny Ahlqvist, utskottets ordförande, och LO-ordföranden Bertil Jonsson på att argumentera mot förslaget. Låt oss göra en liten analys av de argument som de tog upp, punkt för punkt.

Socialdemokraten Ahlqvist och LO-Jonsson skriver att det blir mer "rädda löntagare" på arbetsplatserna därför att två av de anställda som har särskild kompetens vid en eventuell neddragning skulle få undantas från turordningsreglerna.

Men, fru talman, det skulle med Ahlqvists och Jonssons logik innebära att alla nyanställda i dag skulle vara tysta och rädda på våra arbetsplatser, för de står ju först i kön för att tappa sitt jobb om det skulle behöva göras neddragningar. Är det verkligen så? Är det inte i stället den höga arbetslösheten som skapar tystnad, därför att man är orolig för jobbet rent allmänt sett. Det är inte turordningsreglerna som i första hand skapar tystnaden.

Ahlqvist och Jonsson skriver att det är en "avgrundsdjup skillnad mellan att bli arbetslös därför att man var sist anställd mot att bli arbetslös därför att arbetsgivaren hellre ville ha någon annan kvar". Samtidigt brukar ju facket, socialdemokrater och vänsterpartister hävda att det inte behövs några ändringar i LAS, eftersom facket alltid går med på att frångå turordningslistan om det är bra för företaget.

Men, fru talman, det värsta som kan drabba en arbetslös måste då vara om kompisarna i fackklubben säger att de hellre vill ha någon annan kvar på företaget än den som blev sist anställd. Detta måste ju vara logiken i resonemanget. Jag tror inte att argumentet håller. Att bli arbetslös är en smärtsam upplevelse, oavsett anledning. Det har inte i första hand att göra med om facket, arbetsgivaren eller anställningstiden i företaget har orsakat det hela.

Ahlqvist och Jonsson skriver att erfarenheterna av de regler som gällde under fyrtipartiregeringens tid visar att de svaga på arbetsmarknaden drabbas.

Fru talman! Tyvärr finns det ingen riktig utvärdering av den period 1993/94 då vi hade dessa regler. Lagen gällde ju under så kort tid och under en tid då det var kraftig turbulens på arbetsmarknaden. Det var tragiskt för alla som drabbades av uppsägningar. Frågan är ju om de företag som utnyttjade undantagsregeln klarade krisen bättre och kunde nyanställa tidigare när uppgången kom än om de hade praktiserat dagens regelverk. De slapp kanske att slå igen butiken helt och hållet. Ingen av oss vet detta riktigt säkert, eftersom en sådan här lag måste få finnas några år under mer normala arbetsmarknadsbetingelser för att sedan utvärderas ordentligt.

Tonen i debattartikeln i Aftonbladet i går och i LO:s kampanj är ganska ensidig. Perspektivet är bara den fast anställde löntagarens, och det är ett viktigt perspektiv. Det erkänner jag. Det tycker jag också. Men omsorgen om den arbetslöse som vill få fotfäste på arbetsmarknaden och den enskilde småföretagaren saknas helt. Samma sak har det varit i Hans Anderssons inlägg, och det kommer säkert att vara samma sak i Anders Karlssons inlägg.

Man utgår ifrån att alla företagare bara är ute efter avskeda alla småbarnsmammor och alla halta och lytta, som någon förhandlingsman från Elektrikerförbundet har sagt i ett uttalande. Alla rakryggade personer som har åsikter skulle försvinna om man införde dessa regler. I LO:s värld verkar det som om dagens företagare bara skulle vilja ha fogliga, mesiga män under 50 år utan barn. Är det verkligen så?

Låt oss inse att 70-talets arbetsmarknad och 2000-talets inte är den samma. Låt oss öppet, t.ex. i den utredning vi föreslagit i reservation 1, diskutera vad 2000-talet kräver av oss! Låt oss visa tilltro till både företagarna och de anställda och inte den misstro som nu gäller.

Fru talman! För tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservationerna 1, 5 och 7.

Anf. 135 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Det var kanske inte så konstigt att det var en doft av 70-tal när jag talade, eftersom jag talade om en lagstiftning som faktiskt kom till på 70-talet. Det var ett viktigt decennium. Innan dess gällde fullständig arbetsgivarmakt i frågor om uppsägning.

Vi fick ett system där man kunde pröva i förhållande till saklig grund. Arbetsgivaren var tvungen att argumentera för sin sak. Det vill ni ta bort i än högre grad än vad betänkandet i dag föreslår. Jag menar att det är en oerhört dålig lösning av ett arbetsrättsligt problem.

Sedan säger ni att ni inte vill att några skall drabbas av detta och bli utsorterade eller diskriminerade. Men hur skulle man kunna pröva det i förhållande till den diskrimineringslagstiftning vi har. När jag har rätt att plocka ut så blir det som det blir med det som blir kvar.

Stefan Attefall undrar vad som händer med dem som blir utplockade i dag. Jag håller med om att det är en svår situation vid en uppsägning. Men i dag har vi möjlighet att se det hela som en paketlösning. I dag kan några få gå på utbildning, och man kan göra ekonomiska åtaganden för någon. Det finns många sådana exempel för äldre. Man kan rumstera om i turordningslistorna. Man hittar nästan alltid en bra lösning. Det bygger på samförstånd och dialog, och det rycker ni undan. Ni rycker undan mattan för de parter som bär upp avtal och dialog på arbetsplatserna.

Det är detta som jag menar är det stora brottet med 70-talslösningen. Det är det som gör det så dåligt arbetsrättsligt. Sedan ser jag egentligen inga starka skäl för att det här skulle gynna sysselsättningen, men det är en annan sak.

Anf. 136 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! En doft av 70-tal, säger Hans Andersson. Det är kanske det som är problemet. Hans Andersson är kvar i 70-talet, både i retoriken och i den verklighet som rådde då. Min fråga till Hans Andersson är: Finns det ingen skillnad mellan 70-talets arbetsmarknad och den arbetsmarknad som vi ser framför oss in på 2000-talet? Har det inte hänt något under dessa år? Har inte arbetskraften blivit mer välutbildad? Har inte företagens förutsättningar förändrats? Har inte Sveriges roll i världen förändrats?

I Hans Anderssons värld är vi kvar i den gamla världen. Vi är fortfarande kvar i parollerna om klasskamp och högerns allians med det reaktionära kapitalet och den typen av retorik som bara låter patetisk.

Hans Andersson pratar om samarbete på arbetsplatserna. Tycker Hans Andersson att hans anförande var ett uttryck för samarbete och samförstånd? Nej, det var klasskampsretorik. Om vi får sådant på våra arbetsplatser kommer det inte att gå bra för Sverige.

Däremot delar jag helt Hans Anderssons uppfattning om att vi inte skall gå tillbaka till en station där arbetsgivaren har allt makt på arbetsplatserna. Det vill inte vi kristdemokrater. Men vi måste hitta ett regelverk som har en rimlig balans. I dagens läge vet vi att balansen inte fungerar.

Det finns rötägg bland alla, bland fackliga företrädare, bland anställda och bland företagare. Men de absolut flesta företagarna tar mycket seriöst på sitt ansvar som arbetsgivare. Jag tror att man kan lösa de flesta problem genom samtal. Men det finns lägen, och det vittnar många också om, när man inte kommer överens och det blir en stridsfråga som förs upp i centrala förhandlingar. Då går det prestige i frågorna och då blir principerna viktigare än den lokala företagsstationen. Då får vi dessa problem som t.o.m. kan hota många företags existens, inte minst de små företagens.

Frågan är om det har hänt någonting i Hans Anderssons värld sedan 70-talet. Har det hänt någonting på arbetsmarknaden sedan 70-talet som kräver ett nytänkande?

Anf. 137 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Ja, och det vet Stefan Attefall också. Jag yrkade bifall till reservation 2, och det är en reservation som talar om en arbetsrättslig utredning. Vi har krävt det i många år. Det handlar om att hävda demokratin under nya förhållanden. Det handlar om att hävda anställningstryggheten när alltfler människor har korta anställningskontrakt. Det handlar om att ta hänsyn till hela omvälvningen av arbetsmarknaden. Stefan Attefall berörde själv några aspekter. Jag berörde så många flera.

Men vad jag inte ser i era reservationer och i era motioner är idén om att försöka utveckla de rättigheter som vi ville få till stånd när det gällde den gamla arbetsrätten som kom till på 70-talet, nämligen trygghet,

skydd och inflytande för den anställda. Det är dessa frågor vi väcker inom ramen för ett nytt arbetsliv.

Det ni står för, även här i reservationer, är ännu längre provanställning och ännu liberalare former för visstidsanställning som leder till mer otrygghet för den enskilde.

Jag har gått igenom de förbund som kunde redovisa resultat från 1994. Det är entydigt så att det var kvinnor, gravida, föräldralediga och äldre med kompetensproblem som sorterades bort. Jag anser att det är ovärdigt svensk arbetsmarknad. Man skall se till att folk får sin kompetensutveckling. I samarbete skall man skapa den trygghet som gör att vissa inte skall offras för att företagen skall leva vidare. Man skall både kunna klara företagens verksamhet och trygghet och välfärd för de anställda.

Om detta kallas för klasskampsretorik är jag mycket stolt över att vara en som försvarar klasskampsretorik, Stefan Attefall.

Anf. 138 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Om statsrådet Mona Sahlin får ur sig den beställning som riksdagen förhoppningsvis gör när vi går till votering, skulle jag skulle gärna vilja se det förslaget prövat under ett antal år med en vetenskaplig utvärdering av det hela. Sedan är jag beredd att ta en diskussion om det fungerar på en arbetsmarknad som är något mer normal än den var 1993/94 då det var oerhört turbulent.

Jag tror visst att Vänsterpartiet kan ha goda idéer på arbetsmarknadens och arbetsrättens område som man kan pröva. Men om man tittar på reservation 2 är det ju ett centralistiskt perspektiv som dominerar. Vi skall bestämma centralt om hur det skall fungera ute på de lokala arbetsplatserna. Vi vet ju att beslut måste fattas i än högre grad ute i den verklighet som berörs. Då gäller det också att utforma en lagstiftning som öppnar upp för detta mer och mer så att vi får färre centrala beslut.

Å andra sidan är det ganska enkelt för Hans Andersson att göra något åt detta. Han ingår nu i ett regeringsunderlag. Han frågar retoriskt i sitt anförande: Vem bryr sig? Frågan han kan ställa är ju om Socialdemokraterna bryr sig om hans förslag. Han får reservera sig i utskottsbetänkandet. Han samarbetar med dem. Om detta är så viktiga frågor som kräver en sådan retorik som han uppvisade här, borde han ju vara missnöjd och leva rövare. Hans Andersson borde ta den retoriken med Johnny Ahlqvist och Anders Karlsson och se till att de ändrar sig. Han kan väl inte stillatigande se hur de går det reaktionära kapitalets intressen, eller vilken retorik han nu vill använda sig av. Anpassa argumentationsnivån eller ta kampen mot de samarbetspartner ni har så att ni får någonting utträttat! Annars blir det mest tom retorik från riksdagens talarstol.

Anf. 139 MARGARETA ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag inleder mitt anförande med att yrka bifall till reservation 4. Jag står givetvis bakom de ytterligare reservationer där Centerpartiet finns med, men jag nöjer mig med att yrka bifall till denna. Dessutom kommer vi att stödja reservation 5 angående regelförändringar.

Den svenska arbetsrätten behöver reformeras. Redan i de diskussioner som Centerpartiet förde med Socialdemokraterna under den förra mandatperioden stod det klart att det här området behöver en ordentlig

översyn. Det fanns en del förslag som kanske mer handlade om den bortre parentesen i arbetslöshetsförsäkringen, men andra frågor var också uppe. Efter att de här diskussionerna avslutats har mycket lite hänt. Regeringen har tillsatt ett antal utredningar och arbetsgrupper. Regeringen följer frågan och överväger att komma med förslag vid nästa tillfälle. Detta tillfälle har hittills aldrig kommit. Det är i stort sett inga skarpa förslag på området, och det är vid det här laget ingen hemlighet att det inte ser bättre ut i vårpropositionen, även om den debatten skall ske i maj.

I Centerpartiets partimotion tar vi upp ett antal frågor som regeringen kan börja med att lägga fram förslag om. Det är turordningsreglerna vid uppsägning på grund av arbetsbrist, där Centerpartiet föreslår att företag skall få undanta två nyckelpersoner. Tillsammans med Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna och Miljöpartiet har vi bildat majoritet för att i alla fall ta ett litet steg på vägen i denna fråga då vi stöder Miljöpartiets motion i ärendet och föreslår att man i företag med upp till tio anställda skall få undanta två nyckelpersoner vid uppsägning på grund av arbetsbrist. Jag yrkar därför bifall till hemställan i betänkandet under mom. 7.

Detta förslag kan endast anses som ett första steg för att förenkla för företagen att anställa fler medarbetare. Som det ser ut i dag är det mycket orättvist på arbetsmarknaden. Den som är anställd i ett litet företag har på ett sätt ett bättre skydd för sin anställning än den som arbetar i ett storföretag. Den lille arbetsgivaren känner sig trängd av den stora fackliga organisationen och vågar eller kan ibland inte utnyttja sina möjligheter att säga upp medarbetare. Det kan tyvärr leda till att hela företaget går omkull, och även de som skulle skyddas blir utan arbete.

Hos en stor arbetsgivare med en stor facklig organisation kan å andra sidan en anställd känna sig totalt överkörd av både fack och arbetsgivare då den fackliga organisationen kommer överens med arbetsgivaren om vilka som skall undantas från turordningsreglerna. Därför anser vi från Centerpartiets sida att en utredning och översyn av lagen om anställningsskydd är nödvändig för att de anställda verkligen skall ha nytta av lagen då uppsägningar annars skulle kunna ske på ett otillbörligt sätt. Samtidigt skall det vara möjligt att utforma regler som inte missgynnar den lille företagaren med få anställda. Eventuellt måste det finnas olika regler för stora och små företag, men det är i sig ingenting att sträva efter. Ett sådant system riskerar tyvärr att leda till tröskeleffekter.

De förbättringar som har genomförts med större möjligheter att förhandla lokalt utan att den centrala fackliga organisationen skall ha veto-rätt bör utökas och förbättras. Ofta finns det på både arbetsgivarhåll och fackligt håll stor förståelse för den andra sidans problem lokalt. Därför är det lättare att komma fram till en rimlig lösning på det lokala planet.

Eftersom det har blivit allt vanligare att människor arbetar med bostaden som sin arbetsplats är det också viktigt att man därför inte gör bostaden till en turordningskrets utan att dessa utlokaliserade anställda ingår i den ordinarie krets som de skulle höra till om de vore stationerade inom företagets väggar. Detta är ytterligare ett exempel på att bl.a. lagen om anställningsskydd börjar bli otidsenlig och behöver ses över. Man kan inte ha regler som gäller gårdagens arbetsmarknad i dagens samhälle.

Lagen om medbestämmande i arbetslivet är en annan lagstiftning som behöver ändras med hänsyn till hur läget på dagens arbetsmarknad ser ut. Vissa delar i lagen skulle aldrig ha kommit dit, men de finns där, och då behöver de ändras. Bl.a. gäller detta förbud mot blockad av enmansföretag. Att man från fackligt håll skall tvinga på egenföretagare ett avtal de aldrig kommer att tillämpa är helt orimligt. När man står i begrepp att anställa någon utanför den egna familjen blir situationen en annan. Då finns det skäl till ett fackligt agerande men inte så länge ingen utomstående berörs av verksamheten.

Ett annat förslag från Centerpartiets sida är att det bör finnas en proportionalitetsregel som reglerar hur en facklig aktion t.ex. en strejk eller en blockad slår mot ett företag eller tredje man i förhållande till vad den kostar organisationen som vidtar åtgärden. Balansen mellan parterna skulle på detta sätt radikalt förbättras.

I en insändare i gårdagens Aftonbladet oroar sig Bertil Jonsson och vår utskottsordförande Johnny Ahlqvist över kvinnornas situation om de regler vi från utskottsmajoritetens sida föreslår genomförs. Det är möjligt att ett antal kvinnor skulle drabbas, men situationen för dem när facket har förhandlat bort dem är väl inte bättre? Dessutom undrar jag vilket ansvar herrarna är beredda att ta för alla de kvinnor, ungdomar, äldre, arbetshandikappade m.fl. som aldrig kommer in i systemet, de som aldrig får chansen att känna glädjen i en arbetsgemenskap eller tillfredsställelsen i att kunna försörja sig själva och sin familj, de som aldrig kan kvalificera sig för a-kassa över huvud taget, de som blir utförsäkrade därför att arbetsgivarna inte vågar anställa. Vad säger Socialdemokraterna och Vänsterpartiet om detta?

Jag är inte motståndare till fackliga organisationer eller kollektivavtal. Jag vill att det skall finnas en lagstiftning i det här landet som passar dagens arbetsmarknad med de problem som vi ser i dag. Dagens problem går inte att lösa med gårdagens metoder.

Anf. 140 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag skall vara mycket kortfattad. Jag förstod inte det senaste i Margareta Anderssons anförande. Det hemska faktum att många människor aldrig har kommit in på arbetsmarknaden och därmed aldrig har kvalificerat sig för a-kassa har väl ingenting med arbetsrätten att göra? Om jag minns rätt var Centerpartiet på sin tid pådrivande när det gällde att få en bortre parentes. Den tog vi sedan bort. Och Centerpartiet har stått bakom alla de extra kvalifikationsregler som har kommit. Jag förstår därför inte hur dessa saker hänger ihop.

Vad jag talar om och vad vi har tagit upp i vår reservation är en serie rättigheter som borde finnas för människor som är anställda i dag men som faktiskt inte finns. Vi vill komma åt frågor om yttrandefrihet. Det skall inte vara så att den som är kritisk och obekvämt – det kan tyckas så på kort sikt – skall behöva ha påse på huvudet därför att man har ett så dåligt rättsläge exempelvis när det gäller yttrandefriheten i den privata sektorn. Det finns fråga på fråga av den karaktären som tillhör arbetsrätten och som har poppat upp under senare år. Och jag vill påstå att väldigt många människor är rädda i dag, och väldigt många människor har stark kritik mot dagens rättsläge på arbetsmarknaden. Men Centerpartiet har inte ett enda ett förslag eller en enda synpunkt. Jag skulle önska mig ett

större engagemang och helst att vi var överens om att vidta åtgärder med anledning av att arbetslivet faktiskt har förändrats så mycket. Men sätt då inflytande, trygghet och skydd för de anställda i högsätet. Då kanske vi kan ha en rimlig dialog, Margareta Andersson.

Prot. 1998/99:83
21 april

*Vissa arbetsrättsliga
frågor*

Anf. 141 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag skulle också önska att vi kunde ha en rimlig dialog. Men som det ser ut i dagens läge hamnar väldigt många människor utanför arbetsmarknaden av det skälet att många företagare inte vågar anställa någon ny medarbetare eftersom de är rädda att inte kunna sysselsätta denna person. Och de små företagen är ofta väldigt rädda för att hamna i en situation där de får säga upp människor. De står nämligen ansikte mot ansikte med dessa människor. De måste gå och säga till Pelle, Lisa och vad de nu heter att det inte finns jobb till dem längre utan att de får gå hem efter ett antal månaders uppsägningstid. Då avstår dessa arbetsgivare hellre. Detta handlar nämligen om människor som arbetar väldigt mycket tillsammans och har en situation som är helt olik de stora företagens situation. Detta är alltså ett av de stora och grundläggande problemen i den svenska arbetsrätten i dag. Vi har alltså regler som är anpassade efter stora företag där fackliga organisationer kan, som någon sade, rumstera om i turordningsreglerna. Det var Hans Andersson som sade detta. Till vilken nytta har vi då turordningsregler?

Jag tycker att det är viktigt att en lagstiftning är anpassad efter den situation som råder på arbetsmarknaden i dag, inte till den situation som rådde på 70-talet. Vad gör vi med alla dem som har elva eller tolv månaders anställningskontrakt? De kommer inte in i systemet.

Vi måste se till att man hittar ett nytt system som över huvud taget tar hänsyn till alla de nya anställningsformer som finns på arbetsmarknaden i dag.

Anf. 142 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Det som Margareta Andersson säger hänger ju inte ihop. Hon säger att många står utanför arbetsmarknaden och inte har något jobb. Javisst, det är vårt största problem. Det har vi diskuterat ofta och det innehåller en mängd aspekter.

Margareta Andersson säger att det är jobbigt att säga upp någon. Ja, det tror jag också. Det är nog jobbigt för de allra flesta, även i stora företag. Det är inte så att det är den högsta direktören som säger upp utan man befinner sig ofta i en liten gemenskap i ett litet arbetslag. Det är jobbigt att säga upp, men det blir väl inte bättre bara för att arbetsgivaren får enväldig makt att fatta vilket beslut han vill om uppsägningar för ett antal personer. Det ligger ju i processens art att det är svårt när det är dåligt och man måste dra ned och beröva en människa sin anställning.

Däremot vimlar det av korttidsanställningar som i dag prövas. Såvitt jag vet har Centerpartiet inte heller där försökt att hålla emot den utvecklingen. Vi försöker att hålla emot den så att det skall vara en mycket starkare motivering när man vill införa deltidsanställningar och korttidsanställningskontrakt. Sådana behövs ibland, men vi tycker att de används alldeles för mycket i dag, vilket har gjort att väldigt många människor – inte minst unga och inte minst kvinnor – permanent har en otrygg tillvaro.

Jag förstår egentligen inte vad Margareta Andersson argumenterar för eller emot. Hon har inte argumenterat för att det stärker den enskilde anställde om man gör undantag från turordningsreglerna. Det innebär ju bara en rättsförlust för den anställde.

Anf. 143 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Återigen är det tydligt att vi har väldigt olika uppfattningar om hur dessa problem skall lösas. Jag tror att det är viktigt att det finns många fler människor som vågar starta företag och som vågar anställa fler människor i sina företag än vad det finns i dag. Därför behöver vi se över många av de regler som finns på arbetsmarknaden.

Turordningsreglerna är bara en liten detalj. Jag är inte ens övertygad om att vi går åt rätt håll, men någonstans måste vi börja att ta ett steg åt något håll. Annars får vi aldrig i gång den bil som har startat. Det kanske går att sparka i gång den, och då får man göra det åt det håll som det lutar. Nu råkar det luta åt det här hållet. Sedan får vi kanske vända skutan och hitta nya sätt att lösa problemen.

Vi måste se till att arbetsmarknadslagstiftningen fungerar i dagens samhälle. Vi kan inte ha en lagstiftning som är avsedd för den situation som rådde på 70-talet. Nu har vi en internationalisering och utvecklingen går med snabba ryck. Det händer saker och ting väldigt snabbt. Företagen har inte den framförhållning som hade varit väldigt bra om vi hade velat att det skulle finnas livstidsanställningar.

Jag medger att det finns väldigt många problem. Vi vill ändra på många olika förslag på det här området. Det här är bara ett litet första steg på vägen. Vi måste ta många fler steg och det måste gå åt rätt håll. Men det måste finnas företagare som kan anställa människor. Det måste också finnas olika möjligheter att hitta anställningsformer som passar för både företagare och anställda. Dessutom är det många ungdomar som inte vill ha långa anställningskontrakt. De vill pröva på olika saker och accepterar en mindre trygghet mot en annan form av anställning.

Det finns så mycket som behöver göras på det här området. Men som det ser ut i dag händer det inte någonting. Att stå still är i alla fall det absolut sämsta alternativet.

Anf. 144 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Knappast någon fråga har under denna vårvinter fått en sådan uppmärksamhet som en delfråga på arbetsrättens område. Uppmärksamheten föranleds av att regeringen står inför ett hotande votersnederlag. Men debatten – för att inte säga processen – om de arbetsrättsliga frågorna, där turordningsreglerna kanske är den mest publika frågan, är ju inte ny. Ett flertal reformkrav förverkligades då den förra regeringen satt vid rodret. Denna förändring och ett antal för näringslivet och småföretagsamheten gynnsamma förändringar återställdes ju efter 1994 års val då socialdemokraterna återtog regeringspositionen.

En av de viktigaste uppgifterna är att modernisera de regler som styr den svenska arbetsmarknaden. Det är uppenbart att en rigid lagstiftning bidrar till att cementera massarbetslöshet och problem med lönebildning. Skadeverkningarna av lagstiftningen märks på många olika sätt:

- arbetsgivare drar sig för att anställa,

- småföretagen tvingas att betala dryga skadestånd för att de har missförstått snåriga regler,
- människor som en gång hamnat utanför arbetsmarknaden har mycket stora svårigheter att ta sig in på den,
- lönesättningen avspeglar dåligt såväl det samhällsekonomiska utrymmet som produktivitetens utvecklingen i skilda branscher och företag.

En tid därefter återställde emellertid regeringen en del av återställandet från hösten 1994. Situationen inom näringslivet och på arbetsmarknadens område har väsentligt förändrats mellan 70-talets början och det nya sekel och årtusende som vi strax går in i. Det har bekräftats praktiskt taget av samtliga talare här i debatten.

Vi har varit med om ett 90-tal då arbetslösheten ökade i svalt av 1980-talets värdeslösa ekonomiska politik. Det var då som finanshajar härjade och bankkriserna dränerade såväl statskassa som enskilda människors sparkapital.

Hösten 1990 – under en socialdemokratisk regering – sköt arbetslösheten i höjden med katapultfart. Vi fick efterkrigstidens svåraste lågkonjunktur, och regeringsskiftet på hösten 1991 ändrade inte trenden. Arbetslösheten fortsatte att stiga fram till 1993 för att därefter plana ut och sjunka samtidigt som nyanställningarna satte fart.

Samma år beslutade riksdagen om en begränsad reformering av arbetsmarknadslagarna, förändringar som för arbetstagarna var förhållandevis marginella. Det var de förvisso också för arbetsgivare och småföretagare, men de hade en psykologiskt positiv effekt. Nyanställningarna ökade under såväl 1994 som 1995 innan socialdemokraternas återställare medverkade till att dra ned på engagemanget för nyanställning.

I dagens betänkande återkommer yrkanden från oppositionen om att man vill komma tillbaka till det gynnsamma läge som var under 1994 och som medverkade till att sätta fart på nyanställningarna. Det gäller i första hand vissa regelförändringar. Det gäller vidare decentralisering av arbetsrätten. Det gäller turordningsreglerna där utskottet och dess majoritet har varit klok nog att ta ett viktigt steg. För detta skall Miljöpartiet ha support för att man inte låtit sig skrämmas av miljonkampanjer från LO, understödda och livligt applåderade från Socialdemokraterna och Vänsterpartiet.

En förändring som vi kräver är förbud mot blockad av enmansföretag. Mona Sahlin har bekräftat att regeringen avser att förbjuda en sådan stridsåtgärd när det gäller fämans- och familjebolag utan anställda. Hon har ju tydligt bekräftat att ett sådant förslag är tänkt att ingå i en proposition om lönebildning som regeringen skall lägga fram i höst. Det är bra om regeringen orkar fullfölja åtminstone något av allt det som statsrådet Sahlin har varit ute och pratat om.

I en av reservationerna tar vi upp proportionalitetsregeln som berör frågor kring stridsåtgärder där det är rimligt att anpassa balansen mellan parterna. I en teknisk ny modern tid har parterna helt andra möjligheter att utan förluster för den egna stridskassan medverka till förödande skador för motparten.

Vi har en helt förändrad arbetsmarknad där allt färre tillsvidareanställs, där projektjobb och korttidsanställningar just nu dominerar och där vi har en internationell influens vars effekter långsiktigt inte går att överblicka. Då behöver vi se över hela det arbetsrättsliga fältet. Det är så tydligt att 70-talets behov inte kan jämföras med situationen på arbetsmarknaden 30 år senare.

Hans Andersson påstod visserligen att normalläget var tillsvidareanställning. Det hade varit bättre om han hade sagt att det har varit normalläget. Som jag sade är det alltför som korttidsanställs, projektanställs och visstidsanställs. Jag gör ingen värdering av detta, men det är ett faktum att vi har en mycket annorlunda arbetsmarknad.

Samtidigt är det viktigt att man vid en regelförenkling och en reformering av arbetsrättsliga frågor inte tappar bort det som är arbetsrättsreglernas huvudsakliga syfte, nämligen att ge enskilda människor skydd så att de kan hävda sina rättigheter. Men det är så uppenbart att det behövs en förändring och en större smidighet, eller som jag själv ofta har uttryckt det i den här kammaren: Det behövs en lagstiftning som är rundare i kanterna.

När det gäller avvikelser från turordningsreglerna som finns i kollektivavtal m.m. är det intressant att konstatera att praktiskt taget samtliga LO-förbund har avtal som medger avsteg från lagens turordningsregler. Det vanligaste är att avtalen anger att lokal överenskommelse om avvikelse får ske men att det i övrigt inte anges några riktlinjer för vilka kriterier som skall tillämpas. I några få avtal finns det dock riktlinjer. Det kan röra sig om de kriterier som skall beaktas när man bestämmer turordningslistan. Det gäller för bl.a. elektrikerbranschen, som har tydliga anvisningar om hur undantag från turordningsreglerna skall hanteras.

På tjänstemannasidan finns det en trygghetsöverenskommelse mellan PTK och SAF och den lokala tjänstemannaparten beträffande överenskommelser som avviker. Riktmärket vid en sådan överenskommelse skall vara att med minsta möjliga olägenhet för berörda tjänstemän bibehålla en personalstyrka i företaget som gör att effektiviteten inte eftersätts. I flera centrala avtal på SIF-området har sedan bestämmelser av denna innebörd införlivats. Därför är det något patetiskt då man från t.ex. LO-håll tar till storsläggan mot alla avvikelser. Hetskampanjen mot Miljöpartiet i turordningsfrågan talar sitt tydliga språk.

Arbetslöshetsmålet, regeringens främsta mål under fyra år, har nu havererat. Det har ersatts av ett sysselsättningsmål, som ligger långt borta i tiden. Det låter som om socialdemokrater och toppfunktionärer i LO har behov av en politisk kampfråga. För Vänsterpartiets del handlar det mycket om att göra kampen till en klasskamp. Jag tror att det är därför partiets talare så ofta går upp i falsett, om inte i rösten så i argumenteringen.

Fru talman! Vi måste gå vidare, men vi skall inte trappa upp prestigen mellan löntagarorganisationerna och arbetsgivarnas företrädare, och inte heller i relationen med den lagstiftande församlingen. Det är angeläget att säga att det inte handlar om att "välja sida", till skillnad från vad politiker på höger- och vänsterkanten menar. Det handlar om att få till stånd spelregler som gör att den politiska instansen mera kan ta på sig "domarrollen" än vara en "aktör på spelplanen".

För Folkpartiets del gäller att vi har varit med om att driva fram många arbetsrättsliga reformer genom åren. Det må vara den lagstadgade åttatimmarsdagen eller införandet av Arbetsdomstolen i slutet på 20-talet. Vi var med och initierade den s.k. § 32-utredningen. Liberala krafter var med om huvudparten av den arbetsrättsliga lagstiftningen på 70-talet. Den kom i samband med att vi med liberala arbetsmarknadsministrar var med om att reformera arbetsmiljölagen och besluta om den historiska jämställdhetslagen.

Det skulle vara en olycka för arbetsmarknadens möjligheter att fungera om riksdagen inte drog slutsatser av ett förändrat arbetsliv, där skyddet och värnet för den enskilde arbetstagaren hävdas. Det måste dock ske i ljuset av och genom en balanserad avvägning mot en smidigare och mera flexibel arbetsmarknad, där möjligheten till nya jobb har högsta prioritet.

Frågan är av den digniteten att den tar över mycket av det som rubriceras som "trygghet i anställningen". Den största prioriteringsfrågan för parterna, lagstiftaren och regeringen är att stimulera och underlätta för att vi skall få fram nya, riktiga jobb. Att de sedan måste komma i en utvidgad arbetsmarknad med tyngdpunkten mot tjänstesektorn och alla dess grenar är en självklarhet. Det skulle vara ett lyft för kvalitet och trygghet i jobbet. Dagens betänkande visar att det återstår en hel del att göra.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till i första hand reservationerna 1 och 16.

Anf. 145 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att det i Elver Jonssons förslag enbart finns försämringar för de anställda.

Elver Jonsson gör, precis som många andra, reflexioner om att arbetslivet förändras. Det är vad som ligger bakom våra mångåriga krav på en rejäl parlamentarisk utredning. Vi är överens om detta.

Elver Jonsson säger att han skulle vilja ha en lagstiftning som är lite rundare i kanterna. Det innebär tydligen bara rättsförluster för de anställda.

Centrala avtal finns redan, säger Elver Jonsson. Det är ju det jag talar för, att man på grundval av en tydlig lagstiftning ger rättigheter för parterna att träffa avtal som sedan kan anpassas till det enskilda företaget. Först skall avtalen anpassas till branschen, sedan till företaget och den alldeles specifika situation som råder när uppsägning skall ske. Det är inget konstigt. Det är det LO, TCO och SACO försvarar.

Vad Folkpartiet nu förordar är att man inte alls skall gå den vägen. Lagstiftaren skall säga: Vi gör undantag. Här gäller inga särskilda principer. Här gäller arbetsgivarmakt. Det är verkligen att mycket dåligt förvalta det socialliberala arv som Folkpartiet hade, i nära anknytning till tjänstemannarörelsen i Sverige. Som Elver Jonsson själv sade biträdde Folkpartiet mycket av arbetsrättsreformen. I dag är Folkpartiet en ynkelig svans till Moderaterna i dessa frågor.

Anf. 146 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Hans Andersson är inte helt uppdaterad när det gäller historien, även om han kan ge intryck av det. Vi biträdde inte arbetsrättsreformen, vi drev en rad frågor. Vi fick t.o.m. driva några frågor,

där vi var mer progressiva, i kamp med dåvarande vpk. Det vill inte säga lite.

Fru talman! Jag tror att vi gör löntagarna och hela arbetsmarknaden en otjänst om vi tror att vi skall fortsätta i samma spår, som om verkligheten inte hade förändrats. Alla talare har talat om den oerhörda förändringen. Inte ens Hans Andersson kan styrka sitt påstående att tillsvidareanställning är normalläget längre. Det är helt annorlunda. Det får vi dra slutsatser av.

Det visade sig att det blev en uppgång i sysselsättningen och att arbetslösheten sjönk samtidigt med den förändring av turordningsreglerna vi i dag förordar. Jag skall inte påstå att uppgången berodde enbart på det. Det var en del i sammanhanget. Men det blir en krystad argumentering när man påstår att en förändring av arbetsrätten skulle vara det stora hotet, när vi kan peka på att det var en tillgång. Vi kom ju åt det svåra problem som vi lever med i dag, nämligen att små företag inte vill bli större. Det är landets stora problem. Om vi kunde åstadkomma den stimulansen skulle mycket av våra bekymmer på arbetsmarknaden lösas.

Anf. 147 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Elver Jonsson överdriver arbetsrättens betydelse åt alla håll. Det är nästan löjligt att åberopa sysselsättningsökningen 1994 och hänföra den till arbetsrätten. Jag skall låta bli att hänföra sysselsättningsökningen 1996 till att vi gjorde en återställare eller tala om att vi just nu har årtiondets största ökning av sysselsättningen. Det hänger inte ihop ett dyft med arbetsrätten.

Kom dessutom ihåg att det inte är storföretag som expanderar! Det är inte heller den offentliga sektorn. Det är mindre företag som expanderar, huvudsakligen i tjänstesektorn på privat sida. Jag säger inte att det beror på den underbara arbetsrätt vi har i dag. Jag sänker mig inte så lågt.

Jag förstår inte varför Elver Jonsson grälsjukt söker sak i frågan om tillsvidareanställningar eller korttidsanställningar. Han skall få svaret. Korttidsanställningarna ökar dramatiskt men står fortfarande för ungefär bara 15 % av den totala anställningsvolymen. 85 % är tillsvidareanställningar. De är, om något, dominerande. Däremot ökar korttidsanställningarna starkt, särskilt bland unga. Bland unga kvinnor under 25 år rör det sig om 50 %. Det vill jag göra någonting åt. Jag vill skapa anställningsformer som gör att även yngre vuxna kan ha ett liv i rimlig trygghet, våga satsa på ett hus eller ett lån eller göra något som visar att de har förtroende för sin framtid. Ingenting av detta visar Elver Jonsson eller Folkpartiet intresse för. Det är sorgligt med tanke på den bakgrund ni trots allt har, som ett socialliberalt alternativ här i landet.

Anf. 148 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker att Hans Andersson nu överdriver sitt eget fotarbete när han försöker attackera en svartmålad bild på väggen som inte finns. När Hans Andersson talar om 85 % med tillsvidareanställning handlar det inte om de nyanställda – det var ju dem vi talade om. Där är det en helt annan bild och det är den som jag försökte korrigera och som jag tror att Hans Andersson skulle behöva se över.

Det är lite olyckligt när Hans Andersson med nästintill ett statsråds tonfall och auktoritet vill tala om denna oerhörda ökning av sysselsätt-

ningen. Tittar man i statistiken för de fem senaste helären finner man ju att kvinnoysselsättningen 1998 är den lägsta på fem år. Ändå står Hans Andersson här och talar om den fantastiska ökningen!

Det vore väl om den kom nu. Men den politik som har förts och som ni nu backar upp har faktiskt inte lett till en ökad sysselsättning för kvinnor. Det var ju kvinnor som råkade så illa ut då en massa konstigheter prövades bland offentliganställda – med generationsskiften, OTA-anställningar och allt vad det var. Det är den politikens sviter som vi lever med.

Jag tror att det, som bl.a. Margareta Andersson sade, vill till att det blir ett helt batteri av insatser. Där är regelsystemet en viktig bit. Sedan finns det ytterligare saker som måste förändras. Att bortse från det och göra det till enbart retorik där man talar om klasskamper, cynism och annat innebär helt klart att man har lämnat det anständighetens utrymme där vi bör föra debatten; jag hoppas att vi kan föra den tillbaka dit.

Vi kan lätt bli exalterade och lidelsefulla, för det är ett engagerande ämne, men jag tror att det är viktigt att vi också får de rätta proportionerna när vi nu har en ny och svår arbetsmarknad.

Anf. 149 BARBRO JOHANSSON (mp):

Fru talman! Efter fyra heta veckor står vi till slut här för att debattera arbetsrätten, med motioner från allmänna motionstiden – veckor som har präglats av hot, påhopp och intensiva påtryckningar med uttryck som inte lämpar sig för den här talarstolen.

Miljöpartiet har genom tidigare motioner och interpellationer fått igenom en hel del som betytt mycket för arbetstagarna men som facket, tyvärr, inte har en aning om och inte heller har brytt sig om att fråga om eller ens ta reda på. Nej, nu satsas det miljoner på att driva en kampanj som i många stycken har varit smutskastning. Birger Schlaug kommer att prata mer om det i sitt inlägg. Miljöpartiets manliga språkrör har minst sagt varit utsatt i den här kampanjen.

Miljöpartiets förslag om ett undantag i turordningsreglerna för småföretagen syftar till att säkra jobben och att underlätta tillkomsten av nya jobb. Det är viktigt att små företag vågar anställa och att arbetstagare trivs med sin uppgift.

Fru talman! I maj 1997 framställde jag en interpellation till dåvarande arbetsmarknadsminister Margareta Winberg om inläsningseffekter på arbetsmarknaden. Professor Gunnar Aronsson på Arbetslivsinstitutet har gett ut en rapport som visar att så mycket som 28 % av dem som har ett arbete känner sig inlåsta på det jobb de har och därför inte vågar sluta. Jag tog i det sammanhanget upp det faktum att karensdagarna för egen uppsägning var för många. Regeringen hade tidigare föreslagit 60 dagar men Miljöpartiet fick igenom en sänkning till 45 dagar med sikte på 20 dagars karenstid. Dessa människor mår psykiskt dåligt. Att mista sin akassa under så lång tid kan i flera fall vara förödande.

Fru talman! Jag kände det som en framgång när regeringen, efter ett flertal interpellationer och frågor, tillsatte en arbetslivsdelegation där det nu skall diskuteras om tystnaden på jobben.

Professor Gunnar Aronsson pekar i sin rapport på att många av dem som är tillsvidareanställda upplever att de inte befinner sig i det yrke där de skulle vilja vara. Dessa människor är ofta kompetenta och skulle

kunna gå direkt till en annan arbetsgivare. Men de vågar inte detta därför att de får ett sämre anställningsskydd som nyanställda. 25 % uppger att de inte vågar ta steget därför att regeln sist in, först ut då kommer att drabba dem.

Symtom som dessa människor uppvisar är bl.a. stress och huvudvärk. Det kan vara människor som har fått behålla jobbet när arbetsstyrkan för övrigt skurits ned och som också drabbas av en inlåsningsseffekt.

Om man vill byta jobb hamnar man nederst på turordningslistan. Detta leder till att omsättningen på arbetsmarknaden minskar. Det blir inte rätt person på rätt plats och därmed minskar produktiviteten, till förfång för hela samhället. Många skulle vilja byta till ett jobb där de bättre kommer till sin rätt eller för att komma ifrån en påfrestande psykosocial arbetsmiljö. En del vill kanske dra ned på sin arbetstid men saknar den möjligheten på den nuvarande arbetsplatsen.

Den vantrivsel och överansträngning som kan bli följderna har också ett pris, både för den enskilde och för samhället. Trygghetssystemen bör kunna ge social trygghet på en framtida flexibel och rörlig arbetsmarknad. Detta är viktigt, inte minst för de arbetslösa som i dag har svårigheter att komma in på arbetsmarknaden och därmed inte heller kan komma in under fackets stora vingar.

Jag vill härmed, fru talman, yrka bifall till reservation 3 i betänkandet, vilken handlar om att en utredning av arbetsrätten behöver göras för att i större utsträckning se om trygghetssystemen och för att se hur dessa kan utformas så att de följer personen, inte anställningen. Jag kan undra vad facket egentligen gör för de ungdomar som i dag har projektanställning eller andra tillfälliga jobb.

Själv jobbade jag i 20 år som obehörig lärare och gick med i facket men jag kunde aldrig få någon hjälp när lärarbrist uppstod. Elever t.o.m. demonstrerade för att få behålla mig. Vid varje terminsslut fick jag avsked, alltså innan jag hade varit anställd i sex månader. Det blev fem och en halv månad så jag kunde aldrig uppfylla kravet för att få fast anställning. Sedan gick jag arbetslös utan ersättning flera månader varje år.

Som strålskyddsingenjör på Sahlgrenska sjukhuset fick jag laboratorieassistentbetalning men jag fick inte gå med i laboratorieassistentfacket – ingen hjälp där heller. De killar som jag lärde upp fick ingenjörstjänst och kom med i sjukhusingenjörernas fack.

För att kunna försörja mig och passa in på arbetsmarknaden var jag tvungen att ständigt vidareutbilda mig. När jag t.ex. hade tagit taxikort för att börja köra taxi möttes jag av kompakt motstånd med krångliga regler i facket bl.a. I princip gick det bara att köra taxi om man var gift med en taxiägare e.d. Därför blev jag så småningom kopparslagare och egenföretagare och kunde arbeta själv i min lilla verkstad.

Men, fru talman hur går det för ungdomarna i dag? De hamnar naturligtvis alltid sist på turordningslistan. Till följd av kostnadsbesparingar har många organisationer, som offentliga verksamheter och privata företag, antingen stopp för nyrekrytering eller sagt upp personal. Detta får till följd att vi nu har många organisationer som nästan saknar anställda som är under 40 år. Yngre människor har fått stryk dubbelt upp genom en svag efterfrågan på arbetskraft och genom att man blivit uppsagd enligt principen sist in, först ut. Konsekvensen är en svår ekonomisk och social situation för många barnfamiljer som har dryga utgifter för barn och

bostad, vilket oförskyllt drabbar barn och ungdomar. Separationer till följd av arbetslöshet är inte ovanligt.

Det är också en bortkastad utbildningssatsning för både samhället och den enskilde när man inte inom rimlig tid får tillfälle att praktisera sina kunskaper. Minskad produktivitet och lönsamhet är också en konsekvens av att unga människor med nya kunskaper och idéer inte kan behållas eller nyanställas. Man kan t.o.m. i företagen hamna i en ond cirkel där man tvingas till ytterligare nedskärningar varvid de yngre återigen drabbas. Det blir också problem vid framtida nyrekrytering. Vilka skall ta över när stora klumpvisa pensionsavgångar blir verklighet? Jag tillhör faktiskt en sådan jättestor kull.

Målet måste ju vara att företag som vågar satsa på ny kompetens kan växa så att alla kan få en säkrare anställning. För oss i Miljöpartiet är det självklart att företagens överlevnadsförmåga utgör en viktig del av anställningstryggheten.

Fru talman! Miljöpartiets förslag till beslut har från LO:s sida inte alltid återgivits som det ligger. Man hänvisar till det förslag som gällde 1994. Socialdemokraterna går tillsammans med LO ut i pressen och påstår att kvinnor, speciellt gravida eller småbarnsmammor, kommer att drabbas.

Förra gången gällde undantaget från turordningslistan alla företag och det inrättades turordningskretsar där man i varje krets kunde frånta två personer. Detta skedde i stora företag och i kommuner där en stor del av arbetskraften var just kvinnor.

Vårt förslag säger bestämt att några turordningskretsar inte får inrättas, utan att högst två personer skall kunna skyddas från uppsägning per företag, och det skall vara företag med mindre än tio anställda. Det gäller alltså inte kommuner, inte landsting eller större företag. Det handlar om att behålla folk och att inte fritt få avskeda folk. Vårt förslag innebär att företag skall ges möjlighet att anställa medarbetare. Detta öppnar för att de nya arbetstillfällena som alla partier säger skall komma i de små företagen verkligen kommer till.

Arbetsgivaren skall ha saklig grund för uppsägning, alltså skall arbetsbrist gälla. Uppsägning får inte bryta mot jämställdhetslagen och andra diskrimineringslagar som nu har skärpts, bl.a. genom Miljöpartiets motioner. Företrädesrätten för återanställning skall gälla. Därmed kan arbetsgivaren inte avskeda folk ena dagen och anställa någon annan nästa dag. På förekommen anledning måste jag påpeka att vi i Miljöpartiet var emot försämringen av återanställningstiden 1996, från tolv månader till nio månader. Vi reserverade oss för att tolv månader skulle gälla som återanställningstid. Det har också påståtts i pressen att så inte var fallet.

Jag vill till slut också säga, fru talman, att ett förslag som är ägnat att säkra jobben och i en helhet skapa nya arbetstillfällena läggs fram i förebyggande syfte. Vårt mål är att de arbetslösas intresse måste komma i första hand.

Jag vill härmed, fru talman, yrka bifall till utskottets hemställan under mom. 7.

I detta anförande instämde Gunnar Goude, Birger Schlaug, Helena Hillar Rosenqvist och Thomas Julin (alla mp) samt Elver Jonsson (fp).

Anf. 150 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag noterar att Barbro Johansson gång på gång åberopar idén om att det här skall ge fler jobb. Det skall minska arbetslösheten och öka sysselsättningen. Jag har gång på gång under den period som jag har försökt föra en dialog med Miljöpartiet fått höra att det här inte är någonting som är föremål för samarbete mellan de tre samarbetspartierna. Sysselsättningen var en av de frågorna. Det är för mig ett obegripligt agerande.

När det handlar om turordningen argumenterar Barbro Johansson med hänvisning till Gunnar Aronssons artikel som om turordningen skulle väck. Jag har ingenting emot reservation 3. Den tar upp ett av de problem som vi vill att en arbetsrättslig utredning skall titta närmare på, nämligen den korta arbetsmarknaden, den situationen att många människor blir inlåsta och saknar trygghet. Men det låter som om Barbro Johansson argumenterade emot hela idén om en arbetsrättslig trygghet, en turordningsprincip, därför att den i så fall leder till inlåsnings effekter. Jag skulle vilja att Barbro Johansson preciserade sig på den punkten.

Min huvudfråga är: Hur skall man förhindra diskriminering och utsortering när arbetsgivaren får göra undantag? Då finns det inte någon juridisk grund att pröva sakligheten på. Det är alltså den arbetsrättsliga huvudinvändning jag har.

När vi tittade närmare på vad som hände med motsvarande regler visade det sig uppenbart att det var utsatta grupper, speciellt äldre kvinnor som dessutom hade föräldraansvar eller ansvar för barnen och därmed inte ansågs vara så fördelaktiga för arbetsgivaren som kom att drabbas.

Slutligen företrädesrätten, som Barbro Johansson åberopar. Vi har ju motionerat om det. Det finns en reservation kring detta. Reservation nr 11. Det var för två år sedan en mycket hård reservation från Barbro Johansson. Jag kan läsa upp den i nästa replik. Men nu ingenting. Har ni bytt åsikt?

Anf. 151 BARBRO JOHANSSON (mp) replik:

Fru talman! Vi har inte bytt åsikt. Men eftersom inte Vänsterpartiets Hans Andersson yrkar bifall till reservation 11 yrkar inte jag heller bifall till den. Jag hade tänkt ställa mig bakom den, eftersom vi 1996 gick emot att återanställningsrätten skulle minskas till nio månader. Den hade jag gärna ställt mig bakom, och vi hade röstat med Hans Andersson.

När det gäller Gunnar Aronssons utredningar påpekar jag att vi i små företag vill ändra på turordningsreglerna för att vi tycker att små företag skall ha en annan arbetsrätt än stora företag har. Som det är i dag vågar inte småföretagen anställa. Det är bl.a. för att turordningsregeln gäller. Man har kanske blivit bränd vid ett tidigare tillfälle och vågar inte anställa på nytt.

Personer som ingår i Gunnar Aronssons utredning, som jag berättade om, vågar alltså inte gå vidare till exempelvis ett småföretag för att den här turordningsregeln gäller. Det kan vara ungdomar, men det behöver det inte vara. Människor i alla sorters yrken befinner sig i den här stressituationen. Skulle de få chansen att gå vidare och börja i ett sådant företag skulle de göra det, har de sagt. Det är alltså mycket kompetenta människor som kan byta direkt till ett annat företag. Det visar också Gunnar Aronssons forskning.

När det gäller annan forskning vet jag att Hans Andersson alltid vill hänvisa till det som gäller de utsatta grupperna och han hänvisade bl.a. till HTF:s undersökning, som LO har gjort mycket stort nummer av i sina annonser. Jag kan inte fatta att man kan hänvisa till en undersökning som är så svag. Den gjordes 1994.

Jag återkommer.

Anf. 152 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Det är ingen forskning, det är en enkel undersökning. Jag kunde hitta ett åttiotal fall där jag menar att det var rent orättfärdiga undantag som gjordes. Men jag har som jag nämnde i mitt anförande hittat motsvarande inom handelns område när det gällde butiker. Inom hotell och restaurang gällde det servitriserna. Jag har hittat sådana på skogs- och träsidan. De finns på väldigt många områden. Det är väl inte så konstigt. Även om jag inte menar att de flesta arbetsgivare skulle utnyttja detta, så är det tillräckligt många för att vara ett problem. Det är tillräckligt många om det är en.

Det handlar om rättsförlust för enskilda människor av kött och blod, som inte kan försvara sig. De plockas bort. Deras rättighet blir ett undantag. Man tog dem i mössan och lyfte bort dem. Hur kan man försvara detta?

När det gäller att inte våga anställa har Barbro Johansson gått på myter. Det är SAF:s myter som är i gång nu. Det är de små företagen som växer. Det är de små tjänsteföretagen som växer för tillfället. Det är inte tillverkningsföretagen. Det går bra att provanställa. Alldeles för bra, tycker jag. Det går bra att visstidsanställa. Alldeles för bra, tycker jag. Och det går bra att anställa. Under de första två åren är det en månads uppsägningstid. Vad är man så rädd för om man är företagare? Nej, det handlar inte om detta.

Man är osäker på marknaden. Man har inte tillräckligt med kapital. Det är kompetensbrister i styrelserna i små företag. Det finns en mängd olika problem som vi gemensamt kunde angripa för att komma till rätta bl.a. med att vi har för få växande företag i Sverige. Inte handlar det om att de anställda har ett för bra rättsläge. Barbro Johansson borde titta sig om i Sverige.

Anf. 153 BARBRO JOHANSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag vet inte hur Hans Andersson har kunnat hitta 80 stycken. Jag har undersökningen framför mig och i Stockholms län har man, om jag skall vara snäll, kanske hittat sju stycken. Förra gången gällde det också alla företag. Det var inte speciellt småföretagen. Om jag räknar vilka som kan vara småföretag får jag fram sju stycken kvinnor och en man. Det tycker jag är ett mycket svagt underlag.

När jag tänker på vad Hans Andersson sade förut är det som om Hans Andersson försvarar en arbetare när han är svag och skall skyddas, om han har ett lönearbete. Startar man däremot ett eget företag är man en kapitalist, och då skall man behandlas med misstänksamhet.

Det är fel att tänka så. Det skulle vara så med mig om jag blev kopparlagare. Då skulle jag bli en kapitalist. Det är fel, för så är det inte. Småföretagen har inte samma ekonomiska möjlighet som storföretagen, absolut inte. De kan inte omplacera en arbetstagar, det har de inte en

chans till. Vi säger i vårt förslag att det bara är företag med under tio anställda som detta gäller.

Sedan frågade Hans Andersson om rättstryggheten. I det här förslaget försvinner inte återanställningsrätten. Alla diskrimineringslagar skall gälla. Det är absolut inte godtycke av en arbetsgivare att säga upp någon när lagarna gäller. Det gäller även gravida kvinnor och småbarnsföräldrar. Där får man titta på föräldraledighetslagen. En arbetsgivare som bryter mot föräldraledighetslagens 16 § blir skadeståndsskyldig.

Anf. 154 ANDERS KARLSSON (s):

Fru talman! Arbetsrätten är en djupt ideologisk fråga. Som så ofta när det handlar om maktfrågor står Socialdemokraterna på ena sidan och högern på den andra. Det är ett mönster som ständigt återkommer. Det gäller synen på den generella välfärden. Det gäller synen på de arbetslösa. Det gäller synen på skatter. Det gäller synen på utbildning och mycket mer.

Medan vi socialdemokrater ser politikens möjligheter, där politiska beslut skall stötta och stärka dem som annars riskerar att hamna i underläge, så säger moderaterna och deras vänner på högerkanten att ensam skall vara stark och påskiner att alltför mycket redan gjorts för att stärka dem med mindre ekonomiska och kulturella resurser i förhållande till dem som har större resurser.

Arbetsrätten är ett mycket tydligt exempel. Vår socialdemokratiska linje är att arbetsrätten är avgörande just för maktförhållanden på arbetsmarknaden. Den är avgörande för att ge arbetstagare stöd och rusta dem för att de tillsammans med arbetsgivaren skall kunna utveckla arbetsplatserna, för att man som anställd skall våga framföra kritik, för att man skall kunna ställa krav på utveckling av arbetskraften och för att man skall känna trygghet i den förändring som är nödvändig i många företag och organisationer.

Därför är de fyra hörnstenarna i arbetsrätten så väsentliga, hörnstenarna så som de beskrivs t.ex. i LO:s rättviseutredning.

- Tillsvidareanställning som den vanliga anställningsformen
- Saklig grund för uppsägning
- Rätt till återanställning
- Turordningsregler: Sist in, först ut

Med utgångspunkt i dessa hörnstenar kan arbetsrätten bidra till en utveckling på arbetsplatserna som gynnar både anställda och arbetsgivare. Högern och arbetsgivarnas organisationer har varit och är fortfarande så upptagna av att driva maktfrågor för sin egen skull att de inte ser effekterna av sina egna förslag.

Det är många företagare som genom åren har prisat den svenska modellens styrka där arbetstagare och företagsledare tillsammans arbetat för en utveckling av den egna arbetsplatsen. Därför är kampanjhögerns perspektiv ett hot inte bara mot rättstryggheten för de anställda utan också ett hot mot företagets och organisationernas kraft i utveckling mot ett mer effektivt och starkt näringsliv.

Fru talman! Det betänkande vi i dag diskuterar här i kammaren handlar om de motioner från den allmänna motionstiden som tar upp arbetsrättsfrågorna. På alla punkter utom en står vi socialdemokrater bakom utskottsmajoritetens text. Undantaget gäller Miljöpartiets motion om undantag av två personer från turordningsreglerna i företag med upp till tio anställda.

Vi socialdemokrater ser det som angeläget att skapa en kultur i arbetslivet som i större utsträckning myndigförklarar människor, en kultur som inte bara gynnar redan privilegierade utan som beaktar alla vuxna människors rätt och önskan att arbeta under anständiga arbetsvillkor, en kultur som gör att människor växer och utvecklas.

Mot detta står de borgerligas och Miljöpartiets förslag om inskränkningar i arbetsrätten. Risker med förslaget att undanta två från turordningen är att de anställda töms på sin kreativitet och vilja till förändring. Näringslivet förlorar då det som det så väl behöver för att hävda sig i en allt tuffare konkurrens i vår omvärld.

Tillåt mig citera en debattartikel av en partivän till Barbro Johansson, Ulf Löfgren, som i förra veckan skrev i *Arbetet*, en av mina hemmatidningar:

”Inte ens i min vildaste fantasi har jag kunnat föreställa mig att Miljöpartiet skulle ge sig på löntagarnas anställningstrygghet och därmed falla in i den politiska högerns och Svenska Arbetsgivareföreningens ständiga attacker på de anställdas tillkämpade rättigheter.”

Ulf Löfgren har givetvis rätt. Miljöpartiet gör ett rejält klavertramp när de utan större eftertanke kliver rakt in i armarna på kampanjhögern. Vad hjälper det att de i motionen skriver att de ”med kraft motsätter sig de som inom såväl politiken som näringslivet vill krossa viktiga delar av den svenska arbetsrätten” när de samtidigt ger sig på en av grundstenarna i arbetsrätten?

Varför skall de nära 600 000 anställda som finns i företag med upp till tio anställda drabbas av sämre rättstrygghet än andra? Varför skall de anställda i de små företagen undantas? På vilket sätt gynnas de små företagen av att det blir sämre arbetsplatser, där godtycklighet och rättslöshet sätts i system? Miljöpartiet säger sig värna de små företagen, men här visar de tydligt att det inte handlar om dem som jobbar i dessa företag.

Miljöpartiet, livligt påhejat av borgerliga partier, väljer att blunda för att det redan i dag inom ramen för lagen om anställningsskydd ges möjlighet att låta människor med kvalifikationer för speciella arbetsuppgifter finnas kvar vid neddragningar, även om det betyder att personer med längre anställningstid får gå.

Miljöpartiet, återigen påhejat av kampanjhögern, väljer att blunda för det faktum att undersökningar genomförda av bl.a. HTF visat att de som drabbades när den borgerliga regeringen införde dessa undantagsregler under 1994 framför allt var kvinnor.

Miljöpartiet, med stöd bland de nya kamraterna på högerkanten, väljer att avvika från sin tidigare så höga svansföring i fråga om yttrandefrihet på arbetsplatserna. Med denna motion sänker de sin egen argumentation om att samhället och arbetsplatserna utvecklas av att människor är delaktiga och kan påverka utvecklingen. Det här förslaget kan komma att leda till att det blir tyst på många arbetsplatser.

Fru talman! Det är beklämmande att höra Miljöpartiets språkrör avfärda LO:s kritik mot denna motion som om att det bara handlar om LO:s maktintressen. LO företräder många av de 600 000 som kommer att drabbas om kammaren i dag går på utskottsmajoritetens linje. Deras skäl att engagera sig i debatten är självklart. De vet, precis som vi socialdemokrater i arbetarrörelsens politiska gren, att detta förslag snarare hotar de små företagens utveckling än stärker den. De vet också att de som drabbas av det godtycke som förslaget innebär ofta är kvinnor.

Miljöpartiets retorik om att LO bara bryr sig om sina organisations-egoistiska maktintressen känns också igen. Vi har hört det från arbetsgivarhögern i flera decennier. Vi har hört det här i kammaren från partierna på högerkanten många gånger. Att avfärda LO på detta sätt gör att Miljöpartiet går ännu längre in i kampanjhögerns famn.

Men låt oss avstå från LO:s argument – om det gör debatten lättare för Barbro Johansson. Vad är då svaret till HTF, till SKTF eller till TCO? De har tydligt talat om att detta är ett hot mot yttrandefriheten och rätts-säkerheten i de små företagen.

HTF har, som jag tidigare har nämnt, gjort undersökningar om vilka som drabbades förra gången, då den högerledda regeringen lyckades genomföra ett sådant förslag i kammaren. Faktum är att när arbetsgivarna på eget bevåg, utan att behöva komma överens med det lokala facket, fick undanta två personer från turordningsreglerna i samband uppsägning, blev ålder och kön de två främsta sorteringsfaktorerna. Av det åttiotalet HTF-medlemmar som orättfärdigt förlorade sina jobb under 1994 var det framför allt två grupper som arbetsgivarna sade upp, nämligen föräldralediga unga kvinnor och kvinnor i 50-årsåldern med lång anställningstid. Vad säger Miljöpartiet om det?

Fru talman! Jag hoppas innerligt att det också i Miljöpartiets riksdagsgrupp finns personer som delar sin partikamrat Ulf Löfgrens åsikter och insikter. Han skriver att han inte vill ha ett samhälle grundat på godtycke och rättslöshet, och han vill inte ha arbetsplatser där tystnaden breder ut sig. Det är redan i dag alldeles för tyst på många arbetsplatser i vårt land.

Miljöpartiets väg är otidsenlig. På dagens moderna arbetsmarknad är det trygghet och inflytande som gäller. Ett minimikrav är naturligtvis att dra tillbaka motionen, Barbro Johansson. I annat fall har vi socialdemokrater endast att hoppas på att enskilda riksdagsledamöter röstar på vår reservation.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 9 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 155 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! I mitt anförande anklagade jag LO för att med sin kampanj fördumma debatten. Jag tycker att Anders Karlsson också försöker fördumma debatten genom att använda uttryck som t.ex. att rättslösheten sätts i system. Bara för att man föreslår en smärre ändring i turordningsreglerna, har man inte satt rättslösheten i system. Vi måste ha en lite mer sansad diskussion för att kunna föra en anständig debatt.

Vad tror Anders Karlsson skapar störst otrygghet på arbetsplatserna? Är det den höga arbetslösheten som har rått under socialdemokratisk regeringstid? Eller är det en smärre förändring av turordningsreglerna?

Jag har trott att den höga arbetslösheten har varit den viktigaste orsaken till att människor inte vågar protestera mot sådant som inte är bra på arbetsplatserna.

Anders Karlsson sade att tystnaden skall breda ut sig om turordningsreglerna ändras. Innebär detta, enligt Anders Karlssons synsätt, att alla nyanställda i dag, som alltså står först i tur att bli avskedade om det blir arbetsbrist på företagen, är tysta? Vågar de aldrig säga någonting? Det är konsekvensen av vad Anders Karlsson säger. Jag har inte den känslan, och jag tror inte att arbetsgivarna har det intrycket.

Jag vill ställa en principiellt intressant fråga till Anders Karlsson. Betyder förändringen av arbetsrätten någonting för sysselsättningen? Svarar Anders Karlsson ja på den frågan, måste han komma med bevis. Varför har ni inte andra förslag än vi har på förändringar i arbetsrätten? Svarar Anders Karlsson nej på frågan, måste jag fråga hur ni i arbetsmarknadsutskottets betänkande 1996/97:AU4 kunde motivera att överenskommen visstidsanställning skulle gälla från den 1 januari 1997. Detta motiverades just med att det skulle skapa nya jobb. Hur kan en sådan förändring, men inte andra förändringar, i arbetsrätten skapa nya jobb? Har ni nått det perfekta arbetsrättsystemet i dag som skapar maximalt antal nya jobb? Hur ser logiken ut i Anders Karlssons värld?

Anf. 156 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Arbetslösheten är en annan fråga än arbetsrätten, Stefan Attefall. Självklart är arbetslösheten ett stort bekymmer i vårt samhälle. Därför satsas så mycket pengar på att försöka få ned arbetslösheten. Men det är att tro för mycket att tro att en förändring av turordningsreglerna genom att undanta två stycken skall skapa en mängd jobb.

I fråga om överenskommen visstidsanställning pågår studier för att se hur utfallet har blivit, om det har skapat fler jobb. Jag har ganska lång erfarenhet inom ombudsmannakåren i Byggnadsarbetarförbundet. Erfarenheten visar att inga av de företag som jag jobbade med såg anställningstryggheten som ett problem för att anställa nya.

Jag finner ingen grund för att det skulle skapas fler jobb genom att kunna undanta två stycken från turordningsreglerna i småföretag med upp till tio anställda.

Anf. 157 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Anders Karlsson sade att arbetslösheten är en annan fråga än arbetsrätten. Motivet för att införa överenskommen visstidsanställning var att det skulle skapa nya arbeten. Så står det i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 4 från 1996/97. Det är bara att gå hem och läsa. Betänkandet är underskrivet av utskottets ordförande Johnny Ahlqvist.

Om den förändringen – som inte är tillräcklig när det gäller visstidsanställningar – kan skapa nya arbeten i en socialdemokratisk retorik och argumentation, måste en del andra förändringar också kunna göra så. Då kan vi få en spännande diskussion om var förändringarna skall ske i regelverket. Detta skall vara en komponent av många för att skapa ökad sysselsättning.

Jag tror att det krävs ett batteri av åtgärder. Anställningsreglerna är ett område. Men vi skall självfallet inte ta bort anställningstryggheten. Vi skall inte skapa ett rättslöst samhälle. Det är inte det detta handlar om.

Det handlar om att skapa förändringar som gör det lättare för företag att våga nyanställa, och det handlar om att underlätta för företag som hamnar i kris att gå stärkta ur krisen för att kunna nyanställa igen.

Jag har ett annat exempel på en förändring av arbetsrätten som socialdemokraterna också har aviserat. Det gäller förbudet mot blockad av enmansföretag och familjeföretag. Mona Sahlin skall sedan komma till riksdagen med ett förslag. Anders Karlsson avfärdar nu förslaget i det här betänkandet. Varför är förslaget så hemskt i dag? Anders Karlsson anser att detta är, i hans retorik, ett uttryck för kampanjhögern. Men om några månader kan detta vara högsta visdom och regeringspolitik. Detta påminner om tidigare debatter i kammaren där den socialdemokratiska majoriteten avslår ett förslag som någon månad senare blir officiell regeringspolitik. Var står Anders Karlsson i dessa frågor? Kan vi få en mer sansad debatt, eftersom vi vet att det som sägs i dag troligtvis inte kommer att gälla om några månader?

Anf. 158 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det finns 600 000 anställda i företag med färre än tio anställda. De kommer med detta förslag att onekligen få en sämre arbetsrättslig grund att stå på än övriga i andra företag. Visst är det en klar försämring och en otrygghet för de människorna.

Kd talar ofta om att ta hand om de små människorna. Hur är det med de små människorna som finns i företagen med färre än tio anställda? Hur är det med dem, Stefan Attefall?

Anf. 159 BARBRO JOHANSSON (mp) replik:

Fru talman! Först vill jag ta upp vad Anders Karlsson sade om tystnaden på jobbet. Det är riktigt att tystnaden brer ut sig på företagen. Vi har som enda parti i riksdagen motionerat och interPELLERAT i frågan.

Det är inte riktigt bra att blanda ihop denna fråga med turordningsreglerna. Man säger att den anställde som sitter säkert i företaget vågar kritisera mera. Det är inte säkert att man kritiserar mer för den sakens skull.

Vad jag tog upp i min interpellation var bl.a. att jag tyckte att man i MBL och yttrandefrihetslagstiftningen skulle kunna göra en regeländring. I privata företag och även i bolag som Posten och Telia har man i dag inte den yttrandefriheten. Det har jag tagit upp.

Frågan om tystnaden hoppas jag skall bli en stor fråga, men man skall inte blanda ihop den med turordningsreglerna. Jag vill höra vad Anders Karlsson säger om det.

Anders Karlsson tog upp HTF. Jag sade redan tidigare till Hans Andersson att det är en mycket tunn undersökning, som gäller väldigt få. Jag räknade efter, som jag sade, och fann att det var sju stycken som man undersökte år 1994. Det var en helt annan lagstiftning som gällde då. Det handlade också om stora företag. Det var ofta kvinnliga arbetsplatser man tittade på, så det var inte så konstigt att det var kvinnor som blev uppsagda. Man sade också att bara 10 % av företagen hade ett kollektivavtal. Det gällde faktiskt 40 % av företagen, så det som sades i den undersökningen stämmer inte.

Jag vill återkomma till det här i nästa replik.

Anf. 160 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag citerar Barbro Johanssons partibroder från Malmö, Ulf Löfgren. Han säger: Jag vill inte ha ett samhälle grundat på godtycke och rättslöshet, och jag vill inte ha arbetsplatser där tystnaden breder ut sig. Det är redan i dag alldeles för tyst på många av våra arbetsplatser i vårt land. Det är vad Ulf Löfgren säger.

Jag skulle också kunna citera forskaren Catharina Calleman från Umeå universitet som har gjort en avhandling om turordning vid uppsägning. I ett trettiotal företag inom både privat och offentlig sektor har arbetsgivare och fackliga företrädare intervjuats om hur turordningsreglerna fungerade vid de uppsägningar som företagen gjorde 1995. Det var sammanlagt omkring 1 000 uppsägningar. Avhandlingen talar entydigt om att båda parter var i stort sett nöjda med det regelverk som finns. Det talar också emot att man skulle behöva undanta två i företag med mindre än tio anställda.

Anf. 161 BARBRO JOHANSSON (mp) replik:

Fru talman! Eftersom Anders Karlsson nämner miljöpartister vill jag fråga en sak. Det gällde HTF, och man pratade om ålder och kön. Anders Karlsson sade att det var främst kvinnor i 50-årsåldern som blev uppsagda. Det är nu officiellt att man inom ett stort socialdemokratiskt kansli skall säga upp en stor mängd människor. Jag undrar om ni då kommer att använda er av turordningsreglerna vid den uppsägningen. Kommer ni att se till att grupper inte blir diskriminerade? Blir det äldre kvinnor eller småbarnsmammor som får gå? Hur värnar ni om just de äldre kvinnorna, handikappade och invandrare? Hur kommer ni att behandla den uppsägning som inträffar på ert kansli?

Anf. 162 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag skall inte sköta de förhandlingarna. Jag förutsätter att man, om det skall bli sådana förhandlingar på vårt kansli, följer den lagstiftning som finns i dag.

Det finns i dag möjligheter att frångå turordningen. Hans Andersson har på ett föredömligt sätt i repliker tidigare talat om hur det fungerar. Det går alldeles utmärkt med den lagstiftning som finns i dag. Man behöver inte inrätta något speciellt för företag med tio anställda.

Jag förutsätter att man i vår rörelse ser till att följa den lagstiftning som finns. Det är svaret jag kan ge. Det är inte jag som skall förhandla.

Anf. 163 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Det har talats mycket här i dag om tystnaden på arbetsplatserna. Men det finns en stor arbetsplats med 349 personer som är sysselsatta med politisk verksamhet, och där är också tystnaden alldeles förskräcklig. Jag vill fråga: Vilka skarpa förslag kommer den socialdemokratiska regeringen att lägga på det här området? När vi har ungefär lika många arbetslösa som de som är anställda i företag med mindre än tio anställda, kan jag inte inse att det här skulle vara ett enda område som inte behöver någon form av förändringar.

Vi har i arbetsmarknadsutskottet sett till att det har funnits utrymme för att behandla propositioner från regeringen på arbetsrättsområdet, men det har inte kommit några. När oppositionen då kommer med förslag

säger man: Nej, det kan vi inte göra. Men vad tänker regeringen och socialdemokraterna åstadkomma för att göra någonting för de människor som är utanför arbetsmarknaden? Det är lovvärt att skydda dem som finns där inne, men vilka förslag tänker man komma med för alla dem som aldrig tar sig in? Är man nöjd med situationen som den ser ut i dag?

Anf. 164 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Självklart är vi inte nöjda med den situation som råder. Då skulle man väl inte vidta dessa kraftiga åtgärder. Då skulle man väl inte ge de extra miljarderna till kommunerna för att öka sysselsättningen och för att ge vård och omsorg åt de gamla. Självklart är vi inte nöjda.

Det som förvånar lite grann är att Centerpartiet, som var överens med den socialdemokratiska regeringen under den förra perioden om att de fyra hörnstenarna i arbetsrätten skulle ligga kvar, nu har bytt fot. Detta var man överens om under perioden 1994–1998, men nu har ni ändrat er. Vad är det som har gjort att ni har ändrat er i ert parti?

Anf. 165 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Att ändra ståndpunkt är ibland enda möjligheten att få någonting att hända. Vi kan inte ha den situation vi har i dag. Jag tror inte att en förändring av arbetsrätten är vare sig det allena saliggörande eller det enda förslaget som är vettigt att komma med. Men det händer absolut ingenting.

Vi kan titta på hur situationen ser ut för den enskilda människan där det finns en facklig organisation. Om man inte får facket med sig sitter man otroligt ensam. Likaså är det för den lille företagaren som är ensam och har en stor facklig organisation att diskutera med. Han känner sig också ensam och överkörd och vågar inte göra någonting. Vi måste alltså hitta nya förslag till förbättringar på arbetsrättens område, för att fler människor skall få jobb.

Det är klart att det är jätteviktigt att vi får fler anställda inom kommuner och landsting för vård, omsorg och skola, men det måste också finnas människor som producerar varor och tjänster och som ser till att vi har en grund för att kunna anställa fler människor inom den offentliga sektorn. Den är oerhört viktig för oss, och den måste också finnas för att vi skall ha en grund för att kunna utöka antalet företag och antalet anställda i den privata sektorn. Vi måste också se till att den privata sektorn fungerar bättre än i dag.

Men vi får inga förslag till riksdagen. Det händer ingenting. Det är det som ibland gör mig så uppgiven i den diskussion som förs i kammaren.

Anf. 166 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Sysselsättningen stiger mycket kraftigt nu. Det är ingenting som talar för att när man undantar två stycken i företag med upp till tio anställda, som jag sade tidigare, skulle fler människor anställas. Det finns alla möjligheter. Hans Andersson har också i denna fråga på ett föredömligt sätt talat om vilka regler som finns och vilka möjligheter det finns att anställa. Det är de facto också så, som Hans Andersson sade, att när man anställer en person gäller en månads uppsägning under de två

första åren. Vad är det för företag som inte kan planera för en månads verksamhet framåt?

Nej, det här är inget förslag som ökar sysselsättningen. Det är ett förslag som försämrar för de människor som jobbar i företag med upp till tio anställda. Vad säger ni till dem? Vad säger ni till de 600 000 som nu får en sämre arbetsrätt? Vad säger ni till de människorna om ni träffar dem på gatan? Den som jobbar i ett företag med nio anställda skall ha en form av anställningstrygghet, men i företag med tolv anställda är det en annan form. Det kan inte vara rätt.

Anf. 167 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag sade i mitt anförande att det självfallet inte beror enbart på andra turordningsregler att vi under 1994 och 1995 hade mycket gynnsammare sysselsättning. Anders Karlsson säger nu att 1994 års regelsystem drabbade främst kvinnorna. Men är det då inte märkligt att det är just åren 1997 och 1998 som kvinnorna har haft den lägsta sysselsättningen, och den bästa sysselsättningen under femårsperioden för kvinnorna var 1994–1995?

Återigen hör det här inte enbart samman med turordningsregler, men visst har det ett samband. Vill Anders Karlsson förklara varför det är så exceptionellt dåligt de två senaste helåren jämfört med den period då vi hade en annan regering?

Anders Karlsson började med att mycket högtidligt tala om att frågan om arbetsrätten är en djupt ideologisk fråga för socialdemokraterna. Jag tror att Anders Karlsson har tittat lite för djupt. Det verkade som om han i sitt anförande läste från en borttappad valpamflett.

Om han hade lyft blicken lite högre hade han sett att den bild han tecknade av arbetsmarknaden inte stämmer. Det är en förändrad arbetsmarknad, och då räcker det inte att läsa ur LO:s önskelista och säga att det är tillsvidareanställning som gäller.

Vi har nu en arbetsmarknad som är annorlunda. Den kräver ett regelsystem som både säkrar den anställdes trygghet och har en smidighet som gör att det nyanställs. Den viljan måste finnas hos de hundratusentals småföretagare som för landets skull behöver bli större.

Anf. 168 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det var roligt att Elver Jonsson sade att jag borde befinna mig i verkligheten. Jag undrar vem som var sist i verkligheten, om verkligheten inte finns i kammaren. Jag har nämligen jobbat som ombudsman och tidigare som byggnadsarbetare till den sista september i år, när jag inträdde i kammaren, vilket jag är oerhört stolt över. Jag har nog funnits i verkligheten.

Jag har träffat småföretagare vid många tillfällen och diskuterat med dem, och de jag har pratat med finner inte något problem i arbetsrätten. Den är inget hinder för dem att anställa fler. Det gäller i alla fall inte i den bransch jag jobbade i.

Detta är en myt som sprids av SAF och andra. Det är inte så. Det skapar inga nya jobb. Det har jag sagt hela tiden.

Anf. 169 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Förvisso är byggsektorn en verklighet, men jag tror inte att den fångar in alla dimensioner – t.ex. inte verkligheten på små arbetsplatser som är kvinnodominerade. Vi lever, Anders Karlsson, tyvärr fortfarande i ett starkt mansdominerat samhälle.

Anders Karlsson sade också i sitt anförande att man från socialdemokratiskt håll lägger oerhörd vikt vid rättstrygghetsfrågorna. Det är bra. Det är bara det att man inte kan vara lika stolt historiskt. Vi kan börja med Arbetsdomstolen. Vi kan titta på hur ni bekämpade jämställdhetslagen, som fick drivas igenom av en annan regering. Vi skall inte tala om stopplagen från 1990. Ni ville ha förbud inte mot vilda strejker, för det fanns det en majoritet för i kammaren, utan mot legala fackliga stridsåtgärder. Nu börjar man skrävla om hur högt man håller rättstryggheten.

Det är möjligt att vi borde tona ned vår högstämndhet, men när man vill utmåla socialdemokratien som garanten för både facklig och arbetsmarknadspolitisk rättstrygghet är det inte en korrekt bild.

Vad vi nu behöver är ett samtal om hur framtidens arbetsmarknad skall tacklas – om hur vi finner ett system som förenar arbetsrätt för de anställda med en möjlighet för företag att växa.

Det har sagts i debatten att detta inte är något problem för de stora företagen, för där anställer man. Vad värre är: man flyttar t.o.m. utomlands. Men de små svenska företagen, som är för små för att bära upp landet, skulle behöva bli ett stycke större. Då tror jag att vi behöver se över väldigt mycket – inte bara turordningsreglerna.

Anf. 170 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med Elver Jonsson om att vi behöver se över detta, att vi behöver fler jobb och att det måste komma fler jobb i de små företagen. Men det är ju också så, som utredningar visar, att många företag och företagare inte vill växa. Då växer företaget ifrån dem – ifrån innovatörerna och entreprenörerna, som kanske har startat en företagssamhet och drivit den upp till en viss nivå. Deras kompetens räcker kanske inte till för att utveckla företaget, men då vill de inte ta steget åt sidan. Det är också en hämsko. Det behövs kanske en form av utbildning för de företagen. Men det var faktiskt arbetsrätten vi skulle diskutera.

Jag vill fortfarande hävda att turordningsreglerna om att man kan ta undan två i ett företag med mindre än tio anställda inte kommer att skapa några nya jobb.

Anf. 171 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag fick frågan förut om jag inte med klasskamp retorik skulle angripa Socialdemokraterna. Det skall jag inte. Men jag skall ställa några kritiska frågor till den andra grenen på den politiska grenen i arbetarrörelsen.

Vi har en reservation 2, som handlar om en parlamentarisk utredning. Den ansluter till vad vi har sagt i flera år. Den ansluter också till att vi är klara över att den arbetsrättsliga lagstiftning som vi har i dag har ett ursprung i ett samhälle som dominerades av industriell massproduktion och hierarkiska arbetsorganisationer, och där arbetskraften skulle övervakas.

Vi har ett helt annat läge i dag. Vi har andra krav på inflytande. Vi har fått nya anställningsförhållanden. Vi har fått arbetstagarbegrepp som

är svåra att tillämpa – entreprenörer och inhyrda. Vi har ett problem med alla dessa korttidsanställningar i förhållande just till trygghetsambitioner som LAS var ägnade att lösa. Vi har yttrandefrihetsproblem.

Anders Karlsson vet vad som händer. Vi vet hur Lear alldeles nyss utförde sina prestationer. De skulle flytta in till Göteborg och sedan till Portugal som underleverantör till Volvo. Vi hade Ericsson i Norrköping, som utnyttjade dumpning, som var möjlig att utnyttja i Skottland.

Vi har en stor mängd arbetsrättsliga problem som väller över oss med nya strukturer i arbetslivet. Då säger vi: Låt oss sätta oss ned och göra en rejäl utredning för att kunna uppfylla målen om skydd, trygghet och inflytande. Varför är ni inte med på det som är så viktigt, dvs. att verkliga förverkliga den ekonomiska demokratin i 2000-talet? Just nu är den ordentligt ihålig, Anders Karlsson.

Anf. 172 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Om vi skall komma till rätta med företagsförflyttningen – ett exempel är det företag från Bengtsfors som flyttar vidare till Portugal – kan man inte säga att man skall lösa problemen i Sverige. Då handlar det om att vi i ett enat Europa skall kunna driva och flytta in den sociala dimensionen i Europapolitiken. Det handlar inte bara om handel och fri rörlighet av kapital. Man måste även föra in de arbetsrättsliga frågorna i Europapolitiken.

Låt oss ändå slå fast, Hans Andersson, att vi skall samlas kring arbetsrättens grundpelare och här i dag gemensamt lägga vårt krut på att övertyga de borgerliga och Miljöpartiet om att de inte skall bifalla den motion som Miljöpartiet har lagt fram utan gå på vår reservation. Då har vi nått ett steg i den riktning som Hans Andersson vill gå i. Då tror jag också att vi kan fortsätta att ute i Europa driva frågorna om att förhindra s.k. social dumpning, som detta företag sysslar med när det flyttar till Portugal.

Anf. 173 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Det är riktigt att många frågor går över gränserna, precis som när det gäller styrelserepresentation. Jag drog exemplet med Stora Enso, där vi tappar inflytande. Det är till stor nackdel för de anställda. Men jag tror att det är en farlig strategi.

Jag hoppas att socialdemokratin, inte minst med tanke på det som nu sker i kammaren, tänker om. Jag hoppas att de tänker så här: Det ändras så mycket i arbetslivet. Våra gamla lagstiftningar är bra, bygger på bra principer och har bra målsättningar, men målsättningarna är svåra att uppfylla. Vad har man för anställningstrygghet om man är korttidsanställd? Ja, då fungerar inte LAS. Då är turordningsreglerna irrelevanta.

Därför vädjar jag också till socialdemokraterna om en positivare syn på att nyutveckla arbetsrätten, på att förändra arbetsrätten på ett progressivt sätt och på att upprätthålla de sociala mål som vi var överens om och förverkliga den ekonomiska demokratin.

Sedan håller jag med Anders Karlsson om att dagens stora fråga är att få riksdagen att inte fatta ett beslut som inför mer godtycke och mer rättslöshet på den svenska arbetsmarknaden. Där är vi alldeles förfärligt överens, och vi har t.o.m. enats om en gemensam reservation.

Anf. 174 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har inte så mycket att säga, Hans Andersson. Jag instämmer i det han har sagt om att det är viktigt att man hittar regler som gör att man kommer ifrån den form av social dumpning som har skett i detta företag och att man hittar regler så att styrelsrepresentationen fortsätter i företag som köps upp eller sammangår med företag i våra grannländer.

Vi tror att man måste försöka förändra i ett Europaperspektiv. Att föra in den sociala dimensionen i Europaarbetet är en viktig fråga inför framtiden i Europaparlamentet, så att det inte bara handlar om fri rörlighet för kapital och varor.

Anf. 175 PATRIK NORINDER (m) replik:

Fru talman! Det märktes på Anders Karlssons anförande att han har lång erfarenhet som ombudsman. Det var klassisk facklig retorik och agitation. Jag saknade de konstruktiva förslagen till en modern arbetsmarknad. Det var mer agitation från Anders Karlssons sida.

Jag blev dock lite skrämmd av det Anders Karlsson sade om hans inställning till företagare och småföretagare. Det gav intrycket att småföretagarna utnyttjar sina medarbetare på det mest förskräckliga sätt, att det är fråga om ett skoningslöst utnyttjande. Är det verkligen Anders Karlssons åsikt att småföretagare skoningslöst utnyttjar sina medarbetare? Om det skulle vara på det viset, tror jag att Anders Karlsson är mycket dåligt insatt i småföretagarens verklighet och vardag. Man månar om dem som man jobbar tillsammans med, man umgås och känner varandra väl.

Jag ställde en fråga till Anders Karlsson i mitt inledningsanförande. Jag frågade om Anders Karlsson själv tror på att fyraprocentmålet skall uppnås till år 2000.

Jag har även en annan fråga till Anders Karlsson. Enligt Skopundersökningen sade svenska folket nej till LAS, åtminstone i nuvarande form. Två av tre svenskar svarade att den som bäst klarade jobbet skulle få stanna. Anser Anders Karlsson att de fackliga kraven är viktigare än en massiv svensk opinion som anser att turordningsreglerna bör ändras?

Anf. 176 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! För att börja i den ändan där Patrik Norinder talar om Skopundersökningen kan jag visa en annan undersökning som motparten till SAF, som har gjort Skopundersökningen, har gjort. Man har graderat de frågor som de anställda i företagen, nämligen 4 800 tillfrågade, ser som de viktigaste.

För LO-kollektivet är det lönerna som är viktigast. Där ligger siffran uppemot 80 %. Den fråga som kommer på andra plats är anställningstryggheten, som också ligger på närmare 80 %. För TCO-medlemmarna är det faktiskt anställningstryggheten som har den mest framskjutna positionen och hamnar på runt 80 %. Lönerna kommer på andra plats. För SACO-medlemmarna är det lönerna som kommer på första plats och anställningstryggheten på andra plats.

Hänvisa till utredningar eller opinionsmätningar kan vi nog göra från olika håll. Det är väl ungefär som i ordspråket: Som man ropar i skogen får man svar. Opinionsmätningen får vi nog ta för vad den är och hur den kom, och den kom ju ganska lägligt precis till dagens debatt.

Min inställning till småföretag, Patrik Norinder, är mycket god. Jag har lång och god erfarenhet av småföretagare. Men det är inte detta det handlar om. Som Hans Andersson också har sagt på ett föredömligt sätt tidigare handlar det om jämvikten mellan arbetstagare och arbetsgivare, och den förskjuter man om man gör förändringen att undanta två personer i företag med upp till tio anställda.

Anf. 177 PATRIK NORINDER (m) replik:

Fru talman! Det är inte SAF som har gjort undersökningen. SAF har beställt den, men det är Skop som har gjort den. Om Anders Karlsson underkänner den, får han väl ta en diskussion med dem. Det är i alla fall ungefär tusen personer som är tillfrågade, och resultatet av undersökningen är signifikativt. Två av tre svenskar anser att den som bäst klarar jobbet skall få stanna, och så är nog också situationen.

Anders Karlsson säger att han har god erfarenhet av små företag. Jag vet inte om Hans Karlsson då borde ha det förtroendet för småföretagarna att de klarar de här situationerna. Det är svårt att befinna sig i en neddragningssituation. Om man har jobbat med samma medarbetare under många år är det svårt att fatta ett sådant beslut. Jag tror att småföretagaren själv i detta fall är mer lämpad att avgöra vad som är bäst för företagets överlevnad än vad facket är, och denna lilla förändring i turordningsreglerna gäller ju bara småföretagare.

Fortfarande kvarstår frågan: Tror Anders Karlsson att fyraprocentmålet kommer att uppnås?

Anf. 178 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Patrik Norinder säger att turordningsreglerna bara gäller de små företagen. Bara de små företagen har 600 000 anställda, så det är bara 600 000 som kan komma att undantas från turordningsreglerna – bara 600 000!

Jag har inte sagt att jag underkänner Skops undersökning, utan jag har sagt att LO har gjort en annan undersökning som talar om motsatsen. Därför får man kanske ta den för vad den är. Jag underkänner den inte, men LO:s undersökning talar om något helt annat. Det är också så att som man frågar får man också svar. Man får inte förglömma att om frågan hade varit lite annorlunda ställd, hade kanske också svaret varit annorlunda.

När det gäller fyraprocentmålet får jag väl säga som statsministern, att målet ligger fast. Vi skall försöka att uppnå det. Vi får väl se när vi är där om arbetslösheten är 4 % eller ej. Det finns ju institut som säger att vi inte kommer att klara det. Men låt oss se när vi är framme. Då kanske vi har klarat målet 4 %, Patrik Norinder.

Anf. 179 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Fru talman! Moder Teresa sade en gång: ”Vi kan inte utföra storverk här på jorden. Vi kan bara göra små saker med stor kärlek.” Jag tror att moder Teresa hade helt rätt. Vi kan inte förändra hela världen, men det är inte heller nödvändigt för att den skall bli bättre. Allt vi egentligen behöver göra är att inrikta oss på de små goda gärningarna, på sådant som vi kan göra nu.

En god gärning som jag tycker att denna riksdag kan göra är att förstärka eller åtminstone inte försvaga vår arbetsrättsliga lagstiftning. Men denna fråga är så kontroversiell att t.o.m. Miljöpartiet, som i några andra frågor arbetar lite som moder Teresa, vill försvaga arbetsrätten. Jag måste säga att jag är förvånad och besviken. För oss i Vänsterpartiet är arbetsrätten en omistlig del av demokratin, och demokrati i arbetslivet handlar om alla människors lika värde.

Vi vet nog alla att under 1990-talet är det inte de stora löntagargrupperna som har fått mer inflytande eller makt. I stort sett varje förändring av arbetsrätten som gjorts under 1990-talet har haft sin udd riktad mot löntagarna. Maktförskjutningen som har ägt rum till arbetsgivarens och kapitalägarnas förmån tycks fortsätta, nu påhejad av bl.a. Miljöpartiet.

I detta betänkande kring arbetsrättsliga frågor har vi i Vänsterpartiet lagt fram tio reservationer. Eftersom jag har lärt mig att man skall välja sina strider med omsorg kommer jag att yrka bifall bara till några av reservationerna.

Arbetslivet genomgår en djupgående förändring. Sysselsättningen har blivit instabil för stora grupper. Anställningskontrakten har blivit alltmer osäkra och arbetstiderna mer varierande. Såväl unga som äldre har drabbats av denna utveckling, och invandrare och funktionshindrade har drabbats allra värst. Det saknas effektiva verktyg för att upprätthålla människors trygghet och inflytande.

Könsuppdelningen på arbetsmarknaden syns i fördelningen av betalt och obetalt arbete, i fördelningen mellan yrken och branscher och i fördelningen av positioner och makt i arbetslivet. Den flexibilitet som följer av en avreglering av arbetsmarknaden omfördelar omställningens ekonomiska och sociala kostnader från företagen till samhället och de anställda. Ett exempel på detta är det som hände i Bengtsfors. Det finns också andra stora företag som för en oansvarig politik. Vem får betala vid en företagsnedläggelse?

Flera andra EU-länder har ett bättre skydd för löntagare. I många fall får ägarna till fabriker betala skadestånd om verksamheten flyttar. Någon motsvarighet till detta finns inte i Sverige. Det är ju inte bra om det är billigare att lägga ned verksamheten i Sverige än i andra länder.

Vår uppfattning är att företag med verksamhet i flera länder enligt lag skall vara skyldiga att betala skadestånd till de anställda när de lägger ned verksamheten i Sverige. I dag är det bara mycket högvärlönde yrkesgrupper som har oförsäkrat höga och orättvisa fallskärmar. Nu är det dags för lite rättvisa. Jag yrkar därför bifall till vår reservation 15 om skadestånd vid företagsnedläggelse.

Fru talman! Alltfler kvinnor finns i ofrivilligt deltidsarbete. De är överrepresenterade i tidsbegränsade anställningar, speciellt i de otrygga formerna. I dag är det så att arbetsgivaren har rätt att, oberoende av verkliga behov, välja deltidsarbete som anställningsform utan att motivera varför. I dag finns det också dessvärre många arbetsplatser och hela branscher där man har satt i system att endast anställa på deltid. Det gäller inom stora delar av sjukvården och detaljhandeln. Kvinnornas inflytande på arbetsplatserna är mindre än männens. Många kvinnor får sämre möjligheter till fortbildning och befordran. Världens mest jämlika riksdag borde kunna göra mer för kvinnorna.

I Vänsterpartiet anser vi att arbetsgivarens fria rätt att tvinga löntagarna till deltidsanställning bör begränsas i lag. Huvudprincipen bör vara heltidsarbete. Undantag bör kunna göras från denna huvudprincip om det finns sakliga skäl. Det skall då naturligtvis ske i förhandlingar mellan parterna. Vänsterpartiet visar i reservationen om deltidsanställda och i många andra reservationer att vi står på samma sida som de alltför många som har en svag ställning på arbetsmarknaden – detta till skillnad från Moderaterna och Kristdemokraterna.

I många av debatterna försöker Kristdemokraterna framhäva en social politik. När det gäller de deltidsanställda och i andra arbetsrättsliga förslag ställer man sig systematiskt på Moderaternas sida. Bakom Kristdemokraternas mjuka och sociala fasad döljer sig en stenhård högerpolitik på arbetsrättens område.

Sedan 1991 har Vänsterpartiet motionerat om att mål enligt jämställdhetslagen skall avgöras av en domstol med jämn könsfördelning. Kravet är lika aktuellt i dag som för åtta år sedan. Vi anser därför att Arbetsdomstolen i mål om diskriminering på grund av kön skall utökas med två ledamöter som är experter på diskrimineringsjuridik och jämställdhetsfrågor. För att antalet ledamöter inte skall bli alltför stort bör arbetsmarknadens parter i dessa mål endast företrädas av en arbetsgivar- och en arbetstagarrepresentant. Dessutom anser vi att det bör införas regler som garanterar en jämn könsfördelning i jämställdhetsmål.

Om vi tittar tillbaka på detta sekel ser vi att vårt land har förändrats mycket. Det har förändrats från ett enkelt och fattigt jordbrukssamhälle till ett effektivt industrisamhälle. Vi har gått från fattighus till folkhem.

För några år sedan när min far levde brukade han berätta om den fackliga kampen på 20- och 30-talen. 1922 var han 13 år, och då började han grovarbeta. Några år senare på ett cementgjuteri ville han och alla hans arbetskamrater bilda en fackklubb. För att minska risken för att sparkas skrev de sina namn på en rund skiva som delades in i tårtbitar. Sedan gick alla jobbarna in till cementgjuteriets ägare. Nu slutade det hela lyckligt, och så småningom kunde de bilda sin fackliga klubb. Men visst var det förnedrande, och många var rädda för att bli sparkade, berättade min far.

Är det då så mycket bättre i dag? Tig och lyd borde vara en förlegad princip från det gamla klassamhället. Det vore väl ett rimligt krav att de medborgerliga fri- och rättigheterna förverkligas i hela samhället. Det skall ju inte upphöra nästan helt vid grinden till arbetslivet. Därför vill jag också från denna talarstol yrka bifall till reservation 9 om undantag från turordningen.

Slutligen Birger Schlaug m.fl. i Miljöpartiet, vågar vi föra miljökampan på de små arbetsplatserna utan att riskera att få avsked efter många års lojalt arbete? Vågar vi arbeta fackligt och försöka att hjälpa våra arbetskamrater? Minskar inte möjligheterna att arbeta enligt de solidaritetsprinciper som Miljöpartiet säger sig stå för? Är detta den solidariska rödgröna politik som Miljöpartiet sade sig stå för i förmiddags?

Anf. 180 BIRGER SCHLAUG (mp):

Fru talman! Det var en spänstig, kul och viktig debatt så här på kvällen. Har ni alltid så roligt i arbetsmarknadsutskottet? Då tänker jag för-

söka att hoppa in där efter det att jag har varit språkrör. Den saken är klar.

Jag skall börja med att kommentera det Elver Jonsson sade. Han sade att regeringen riskerar ett nederlag. Det vet sjutton vad regeringen egentligen tycker. Det är kanske så att de egentligen tycker att det här är ett ganska bra förslag och är glada för att de slipper att lägga fram det själva. Så är det kanske egentligen.

Sedan har vi hört mycket. Hans Andersson sade att om man står på vår sida i dag så är man nästan en reaktionär kapitalist. En grundläggande kurs i ekonomisk historia vore kanske inte helt fel i det här fallet. Hans Karlsson på LO har tidigare sagt att om vi gör det Miljöpartiet nu vill, går vi tillbaka till seklets början. En kurs i historia vore kanske inte helt fel för honom. Anders Karlsson målar ut att miljöpartister är kapitalets lakejer. Det är första gången vi får höra det. Det är i och för sig lite kul att höra det, men jag är lite ironisk när jag säger att det känns roligt.

Har ni någonsin sett en småföretagare, Hans och Anders? Har ni sett en kille eller tjej som har en fruktaffär, en grönsakshandel eller en bensinstation. Har ni sett en musikproducent eller en webbsidetillverkare? Har ni egentligen sett några sådana? När ni målar ut småföretagare är det som hin håle själv, och så är det inte. Jag tycker faktiskt att ni har fastnat i lite gammal rödvinsretorik, om jag skall vara ärlig. Jag tror inte att ni kan skilja på småföretag och ABB.

Häromkvällen vid halvtolvsnåret ringde en kvinna. Hon hade sett en sådan annons som LO har gått ut med. Man har satsat 2 miljoner kronor på annonser. Det är mer än vad vi satsade i hela valrörelsen. Hon sade att hon tillhör LO-kollektivet. För några år sedan fick hon ett starta-eget-bidrag. Nu var hon småföretagare, och plötsligt tyckte LO att hon var någonting skumt och fult. Hon kände inte att hon var speciellt skum och ful. Hon tyckte tvärtom att hon gjorde ett fruktansvärt bra jobb. Hon slet med sitt företag 12–15 timmar per dygn nu i början och kunde ta ut högst två veckors semester. Hon jobbade som sjutton med sitt företag. Om det här inte skulle hålla tyckte hon att hon skulle ha rätten att skydda två anställda om det blev arbetsbrist. Hon tyckte det trots att hon hade tillhört LO-kollektivet. Hon sade att hon egentligen gjorde det fortfarande i hjärtat.

Det gäller ju att hitta en balans. Men om arbetsrättsreglerna är gjorda för de stora företagen skall man inte inbilla sig att de små företagen kan leva med dem. Det blir ett strypkoppel på de små företagen. Här har vi alla, från Vänsterpartiet till Moderaterna, stått och talat om att nu är det viktigt att satsa på småföretagen. Det hörde jag redan 1988/89 när jag satt här, men vad händer? Det händer väldigt lite.

Jag tror att man måste inse att arbetsrätt är alldeles utmärkt, viktigt och nödvändigt i ett demokratiskt samhälle. Och turordningsreglerna som de är tycker jag fungerar alldeles utmärkt i storföretag. Men i det lilla företaget är det inte rimligt.

Om ni känner småföretagare så vet ni att de arbetar på ett helt annat sätt än direktören i ett storföretag. De lägger ned sin själ i detta. De har ingen semester. De arbetar massor med timmar. Skall de då inte få skydda två personer om det blir arbetsbrist? Det är ju det som vårt förslag handlar om.

Detta upprör LO centralt. Däremot tycker 44 % av LO:s medlemmar att detta system är ganska korkat, och det förstår jag.

LO har satsat 2 miljoner på att tala om att det skall svida i skinnet på miljöpartisterna, särskilt på mig, att det skall bli ett djävla liv och att jag skall akta mig djävligt noga.

Detta sägs alltså från LO, ombudsmännens centrum vid Norra Ban-
torget. Man säger: Du skall akta dig djävligt noga Schlaug.

Det är gammal klasskamp retorik, fastän vi står på småföretagens sida. Men LO kan inte skilja på småföretagare och kapitalister, enligt deras vokabulär.

Detta är egentligen en ganska liten fråga. Men den har fått väldigt stora konsekvenser om man tänker på vad LO-medlemmarna, av vilka 44 % inte gillar idén, har fått satsa på i kampanjer mot Miljöpartiet.

För LO är allting uppenbarligen heligt, och även för Vänsterpartiet och Socialdemokraterna i just denna fråga, ända tills Mona Sahlin kommer med något förslag om att man skall ändra i arbetsrätten. Då blir det säkert annorlunda. Allt som varit skall alltid vara.

Jag tror att både LO och ni som stöder det nuvarande regelverket som stryper småföretagen biter er själva i svansen, därför att om man inte anpassar arbetsrättsreglerna till verkligheten kommer hela arbetsrätten att krossas. Och det är någonting som SAF gillar. Genom att inte inse att man måste anpassa arbetsrättsreglerna till verkligheten och småföretagens situation, riskerar man i själva verket hela arbetsrätten.

LO har gått ut med en rad påståenden på alla möjliga sätt.

Påstående ett: LO påstår att vi stöder högerens syn på arbetsrätten.

Nej, vi har ett eget förslag. Vi har inte accepterat de borgerliga partiernas gamla förslag och inte SAF:s heller. Vårt förslag handlar om upp till tio anställda, och turordningskretsar skall inte godkännas.

Påstående två: Miljöpartiet underlättar för arbetsgivaren att avskeda folk. Inte ens arbetsbrist skall föreligga har LO sagt i busspropagandan.

Det är lögn, och det vet man. Men lögn är kul i retoriken, tycker LO. Därför hävdar man detta. Det är arbetsbrist som gäller, precis som vanligt. Och återanställningsreglerna gäller precis som vanligt, även om LO inte vill låtsas om det.

LO påstår att vi vill ge arbetsgivaren rätt att avskeda vem man vill. Det har man spritt, och den uppfattningen har kommit från ett antal LO-distrikt. När man ringer och frågar var de har fått detta ifrån, säger de: Men är det inte så det är? Det har vi hört. Tjusigt!

Det handlar alltså om att man skall skydda två personer, inte att man skall ha rätt att avskeda två personer. Man skall få skydda två personer om arbetsbrist uppstår.

LO påstår att arbetsgivarens godtycke kommer att breda ut sig. Man får skydda två personer, och jag tycker att det lilla företaget har rätt att göra det.

LO påpekar, vilket är sant, att det är obehagligt att komma hem och säga att man inte dög. Men samtidigt kommer det mängder med brev från olika fackförbund där det sägs att man löser detta i alla fall och att man kommer överens med arbetsgivaren, dvs. att man får sparken av facket också. Skall inte det vara obehagligt? Det kanske är ännu mer obehagligt, Hans Andersson, att få avsked både från arbetsgivaren och från facket. Det kanske är värre. Så kom inte och säg att det ena är himlen och det

andra är helvetet i alla fall. Någon ordning måste det väl vara på retoriken.

LO påstår att vårt förslag innebär att man kan manipulera genom inrättande av små turordningskretsar. Jag vet inte hur många gånger jag har svarat att det i betänkandet står att det inte gäller. Det skall inte vara så. Men lik förbaskat går man ut med detta. Det är samma propaganda, eftersom den slår bra.

Man påstår t.o.m. att det i landsting och kommuner nu upprättas LAS-listor för att avskeda gravida, ensamstående och äldre kvinnor i listor om tio och tio.

Detta förslag gäller inte kommuner och landsting. Det gäller småföretag med mindre än tio anställda.

LO frågar: Varför skall man tvinga fram detta på arbetsplatser där det ändå fungerar så bra mellan arbetsgivare och anställda?

Om det fungerar bra så behöver man inte utnyttja det. Det finns ingen anledning. Det är en rättighet för den lilla företagaren, ingen skyldighet.

LO påstår att hela arbetsrätten slås sönder.

Jag vågar nog säga att det är tämligen marginellt. Men efter att ha hört en del av argumentationen här börjar jag darra på manschetten. Det kanske faktiskt är så att det skall ändras för fler företag. I sådana fall är det en ny tanke för mig. Men ibland när jag hör den retoriken från LO, från Vänsterpartiet och från en del socialdemokrater börjar jag bli orolig.

Jag tror att denna kampanj är uttryck för LO:s frustration över sitt eget misslyckande. Man har ju misslyckats på många sätt. LO har ett ointresse för unga människor som aldrig någonsin har en chans att komma in på arbetsmarknaden. Och LO och tydligen också Socialdemokraterna och Vänsterpartiet har ett intresse av att värna dem som redan har jobb. Men de som inte har jobb är mindre viktiga. De skall inte komma in på arbetsmarknaden.

Jag skall avsluta med att säga att jag har jobbat fackligt, och jag har jobbat i familjens småföretag, och jag tror att vi har hittat rätt balans med vårt förslag. Vi sitter inte i LO:s knä, och vi sitter inte i Svenska arbetsgivareföreningens knä. Vi har vår egen uppfattning, och den uppfattningen är i överensstämmelse med ungefär 44 % av LO-kollektivet.

(Applåder)

I detta anförande instämde Lars Ångström, Gunnar Goude, Helena Hillar Rosenqvist, Barbro Johansson, Mikael Johansson, Ingegerd Saarienen och Kerstin-Maria Stalin (alla mp).

Anf. 181 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag skall ta en replik även om det kanske hade varit bättre om Bertil Jonsson hade gjort det. Detta var huvudsakligen en argumentation med LO och inte en politisk argumentation om vad som har sagts här i kammaren. Men det var väl ett behov av att upprepa dagens tidningsartikel.

Det är ett stort problem, Birger Schlaug. T.ex. sade Birger Schlaug i sin avslutning att Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och LO inte bryr sig om de unga och att de aldrig får komma in på arbetsmarknaden. Vad har det med detta att göra? Är ert förslag av den digniteten att det ström-

mar in unga från arbetslöshet till arbete. Birger Schlaug talar mot bättre vetande.

Detta tal om småföretagshat och sådant är fullständigt fel. Birger Schlaug veta lika väl som jag hur många förslag som vi har väckt för att stödja småföretagsverksamhet – kompetensutbildning, starta eget-verksamhet, borttagande av sjuklönebördan och regelförenklingsfrågor. Och detta är en av de frågor som vi tillsammans skulle diskutera, och där jag tror att vi inte har särskilt svårt att komma överens.

När det gäller att anpassa arbetsrätten till verkligheten är det ju detta som vi vill. Det är därför som vi år ut och år in har framfört krav på en arbetsrätt som tar hänsyn till de stora strukturförändringarna i arbetslivet och som hävdar demokrati, inflytande och trygghet på en helt ny arbetsmarknad. Men det gör man ju inte genom att införa ett drastiskt undantag och därmed föra in godtycke.

Nu behöver man inte argumentera för två personer – de som du vill skydda, som du uttrycker det – och då är det andra som enligt turordningsprinciperna råkar illa ut. Men du tycker ju att turordningsprinciperna är bra för alla företag med tio anställda och uppåt. Hur skall du ha det, Birger Schlaug?

Anf. 182 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Chansen att få vara kvar som ung är större med vårt förslag. Det är inte så att man med automatik försvinner från jobbet, men det gör man i dag med de turordningsregler som finns.

Att vi inskränker detta till småföretag beror ju på att de har det mycket svårare att klara arbetsrättsreglerna. Om du hade känt en småföretagare – det kanske du gör – måste du förstå att det är svårt när man har dagarna fyllda med arbete att sedan sätta sig och juridiskt förhandla med facket. Det drar man sig för. Man orkar inte med det. Jag vet hur många företagare som helst som har det precis på det sättet.

Jag vill ställa en fråga till dig, Hans: En småföretagare har tidigare kanske varit LO-ansluten och har kanske fått starta-eget-bidrag. Han eller hon lägger ned mängder av jobb i sitt företag. Om det blir arbetsbrist, tycker du då att det är för mycket begärt att hon eller han skall ha rätt att skydda två anställda? Är det för mycket begärt?

Även småföretagaren är en utsatt person, Hans. Småföretagaren befinner sig ofta längst ned i hierarkin när det gäller makt och inflytande. Vi vill skydda dessa småföretagare.

Anf. 183 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Den möjligheten finns ju redan i dag. Det är inte så att man går strikt på turordningsregler och sedan går det lilla företaget i konkurs. Frågan om kompetens och tillräckliga kvalifikationer bedöms i varje läge.

Sedan kan du inte använda den lille småföretagaren som arbetar i sitt anletes svett som argument. Jag känner många löntagare och företagare, storföretagare och småföretagare samt tjänstemän som jobbar hårt och lägger ned sin själ i sitt arbete. Men de måste ändå klara formalia. Man måste betala skatt enligt reglerna. Men ibland kanske man kan underlätta för dem.

Småföretagare skall inte ha lindrigare regler när det gäller arbetsmiljö än anställda. Arbetsmiljön skall vara lika säker och trygg. Men det är svårt att klara internkontrollen. Javisst, och därför har Yrkesinspektionen andra rutiner till hjälp och stöd för den lille företagaren.

Tänk om företagsorganisationerna kunde stödja och hjälpa sina medlemmar att klara förhandlingarna och den lilla juridik som behövs och inte delta i att sprida myter och missnöje kring företagsamhetens villkor! Jag tror att många småföretagare saknar det stöd som de borde ha, och det borde de få i kraft av att de skrev kollektivavtal. Jag vill stimulera småföretagare att teckna kollektivavtal för sina anställda. Då har de också goda möjligheter att göra undantag och att få stöd och hjälp.

Men jag vill inte ha rättslöshet för den enskilde. Och jag vill inte att den som jobbar i ett litet företag inte skall våga kritisera miljöförhållandena eller arbetsrättsförhållandena. Han eller hon skall våga säga sin mening utan att arbetsgivaren skall kunna dra sig undan de turordningsregler som gäller i arbetslivet i övrigt.

Anf. 184 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Den sista frågan har ju diskuterats rätt mycket. Jag tycker att de svar som har getts på den frågan hittills har varit väldigt bra. Därför skall jag ägna mig åt något annat.

Till att börja med: Inser du inte att det är svårare för unga människor att behålla en plats på arbetsmarknaden om man har den här regeln? Inser du inte det?

Förstår du att en liten företagare kan ha det väldigt jobbigt med den här situationen? Man har nog med sitt eget arbete och man är rädd för att gå in i förhandlingar med det stora facket. Kan du inte förstå småföretagarens situation?

Vårt förslag innebär inte att den elaka arbetsgivaren får avskeda vem han eller hon vill. Det bygger på att man skall få skydda två anställda innan turordningsreglerna upprättas, innan fack och arbetsgivare förhandlar.

Jag tror att det stora felet med Vänsterpartiet när det gäller just dessa frågor är att ni inte kan se skillnad på stora företag och småföretag.

Anf. 185 CHRISTINA AXELSSON (s):

Fru talman! Kampen mot arbetslösheten är socialdemokraternas allra viktigaste uppgift. Nu kan vi säga att vi är på rätt väg. Många jobb har under det senaste året skapats. För att fortsätta denna positiva utveckling krävs det naturligtvis många olika åtgärder.

I den vårproposition som vi har lagt fram sade vi bl.a. att vi skall ge grupper med svag ställning på arbetsmarknaden ett förstärkt anställningsstöd.

Vi har också sagt att vi skall låta arbetsförmedlingen få mer pengar för tillfälliga personalförstärkningar, varav en del skall användas för att stärka invandrarnas ställning på arbetsmarknaden och för att planera ytterligare åtgärder för att förbättra företagarnas möjligheter att skapa tillväxt och nya jobb.

Vi har förhandlat fram vårpropositionen tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet. De står också bakom dessa förslag.

Å ena sidan säger man att man vill vara med och planera åtgärder för att skapa nya jobb hos företagen. Å andra sidan säger man i motionen att anställningstryggheten skall vara sämre i företag med mindre än tio anställda. I företag med t.ex. tre anställda kommer den anställningstrygghet som LAS i dag ger att helt försvinna. Vem kommer då att vilja ta anställning i ett litet företag under sådana förhållanden? I alla fall inte de som har möjlighet att välja.

Den huvudregel som nu gäller är att de anställda vid arbetsbrist sägs upp i turordning efter anställningstid. Dessutom kan facket och arbetsgivaren komma överens om avsteg från detta, men då måste parterna vara överens. Arbetsgivaren kan inte bestämma godtyckligt. Den svenska lagen ger arbetsgivaren flexibilitet, men skyddar den anställde mot godtycke.

Vi måste också lära oss av historien. Många kvinnor upplever det här förslaget som ett hot, eftersom det är många kvinnor som i dag arbetar i småföretag. Under 1994, när den här regeln gällde förra gången, var det många kvinnor som faktiskt fick sluta sina anställningar.

De småföretagare som jag har träffat har inte sagt att det har varit problem med att avskeda. De har i stället framfört att de har haft det svårt med att hitta folk med spetskompetens.

Fru talman! Jag kan inte längre hoppas att Miljöpartiet skall dra tillbaka sin motion. Men man kan hoppas att vissa miljöpartister, liksom deras partikollega i Skåne, kommer att ta en annan ställning när vi skall votera om detta onsdag. Är det inte bättre att vi koncentrerar våra krafter på att få små företag att växa och att anställa fler, som vi var överens om när vi diskuterade vårpropositionen, i stället för att göra det lättare att avskeda?

Anf. 186 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Du sade så här: Vem vill ta anställning i ett litet företag med det nya regelverk som kommer att gå igenom nästa vecka? Vilken vill det? Är det inte svårare att få folk att ta anställning i ett företag där man vet att man nästan med automatik åker ut först, om det blir arbetsbrist? Snarare är det väl lättare att ta anställning i ett företag där man vet att man har chans att stanna kvar, om man är duktig och framåt. Så jag förstod inte den logiken.

Barbro Johansson har svarat fyra fem gånger nu på det som sagts om undersökningen om kvinnor. Det är klart att det blir kvinnor som avskedas i kvinnliga branscher. Det är väl inte så konstigt. Dessutom var undersökningen mycket tunn. Det har vi diskuterat fyra gånger nu. Jag tycker inte att Christina Axelsson skall köra den varianten en gång till, för det blir litet konstigt.

Christina Axelsson hänvisar till en miljöpartistisk skåning, Ulf Löfgren, som också citerades förut. Om jag skulle citera vad alla socialdemokrater har sagt och låta Christina Axelsson, Johnny Ahlqvist och andra stå till svars, skulle ni blekna. Jag kan t.ex. citera vad Mona Sahlin sade om just turordningsregeln innan hon blev näringsminister.

Anf. 187 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Fru talman! Det jag sade var: Vem skulle då vilja ta anställning i sådana företag? Inte de som har möjlighet att välja. Det skulle Birger Schlaug ha hört, om han hade lyssnat ordentligt.

Man känner sig tryggare om det finns en lagstiftning som innebär att den som är sist anställd också är den som åker först ut. Om det finns möjligheter att skydda eller undanta två personer kan det leda till följande. I ett litet företag med exempelvis fyra anställda kanske två personer anställs den ena dagen. Nästa dag konstaterar man att det är arbetsbrist. Då avskedar man två personer. Inte är det då de som anställdes dagen innan som blir avskedade. Hur länge räcker ens kompetens?

Det är viktigt att man känner sig trygg på arbetsplatsen och har det här skyddet.

Anf. 188 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Det vore kul att höra Christina Axelsson kommentera det jag sade om Ulf Löfgren. Skall jag då citera en massa socialdemokrater, t.ex. Mona Sahlin?

Det var bra att vi slutade diskutera undersökningen om kvinnor, för den var lite tunn.

Jag förstår fortfarande inte Christina Axelssons resonemang. Om man tar anställning i ett företag i morgon dag, är man den som är sist anställd. Det måste kännas otryggt. Med vår regel har man en rimlig chans att få stanna kvar. Det måste öka tryggheten för den som tar anställning. Jag förstod inte Christina Axelssons resonemang.

Anf. 189 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Fru talman! Med Miljöpartiets förslag är jag otrygg inte bara när jag är sist anställd. Jag kommer att vara otrygg hela tiden, oavsett hur många som anställs efter mig. Jag vet aldrig vem som får undantaget. Det kanske inte blir jag.

Anf. 190 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Redan i dag görs undantag från turordningsreglerna om det finns acceptabla skäl, t.ex. för att ta till vara speciell kompetens i ett litet företag. Det görs via förhandlingar mellan arbetsgivare och fack.

Facket har givetvis inget intresse av att sänka ett företag och göra alla anställda arbetslösa, Birger Schlaug. Genom Miljöpartiets förslag stärks arbetsgivarens makt i de små företagen ensidigt. Birger Schlaug säger att det inte är något problem om man kan lösa det på annat sätt och komma överens. Då behöver man inte tillämpa regeln. Men problemet är ju att om man inte kommer överens kan arbetsgivaren ensidigt bestämma. Inser inte Miljöpartiet det?

I ett särskilt yttrande från de borgerliga partierna, som inte diskuterats speciellt i dag, framgår att man ”ser utskottets ställningstagande som ett viktigt steg på vägen mot en mer flexibel och modern arbetsrätt”. Jag hörde Birger Schlaug säga i sitt anförande att detta bara skulle gälla små företag. I nästa mening sade han att han funderade på om det inte skulle kunna tillämpas på fler företag. Hur skall Birger Schlaug ha det?

Vi tycker att den meningen i de borgerligas yttrande är klarspråk för en entydig klasspolitik. Den borde ni miljöpartister kunna genomskåda och ta avstånd från.

Detta är ett första steg för att försvaga arbetsrätten inte på ett modernt sätt, utan enligt gårdagens modell, där arbetsgivaren hade större makt och de anställda och facket mindre makt.

Fru talman! För mig är det fullständigt ofattbart att Miljöpartiet väljer att genomföra detta förslag i enighet med en samlad borgerlig opposition mot sina egna samarbetspartier Socialdemokraterna och Vänsterpartiet samt den samlade fackföreningsrörelsen. Om det verkligen fullföljs vid omröstningen kommer förtroendet och därmed det fortsatta samarbetet mellan å ena sidan Socialdemokraterna och Vänsterpartiet och å andra sidan Miljöpartiet att skadas på ett allvarligt sätt. Det blir inte bättre av att Birger Schlaug, enligt en källa som jag inte känner till, hävdar att regeringen tycker att det är ett bra förslag men att man vill slippa genomföra det själv.

Har Miljöpartiet glömt det pajaseri som de borgerliga partierna med Bröderna Brothers genomförde i förmiddags? De initierade en debatt med synpunkter på nyval. Det enda syftet var dock att försöka komma in i debatten och få tillfälle att smutskasta och håna samarbetet mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Ser inte ni miljöpartister här i riksdagen att ni låter er utnyttjas för att slå in en kil mellan de tre samarbetspartierna? Miljöpartiet gör politiskt självmål och petar självmant i en pinne i borgarnas missnöjesbrasa mot denna konstellation.

Fru talman! Det känns märkligt att miljöpartister i riksdagen inte förstår detta. Många lokala miljöpartister är mer klarsynta. Det kan man läsa i många insändare i lokalpressen. Jag kan referera gårdagens Värmlands Folkblad. Bo Sundbäck från Åmotsfors skriver att vi behöver en förstärkt arbetsrätt. Birgitta Karstensson, Miljöpartiet, Torsby, skriver att fackets roll i stället skulle stärkas. Hon betecknar Miljöpartiets politik som häpnadsväckande. Marianne Samuelsson kom också till insikt, men hon kom snabbt åter in i fällan.

Fru talman! Frågan avgörs inte i dag utan nästa vecka. Jag hoppas att alla miljöpartister i kammaren använder tiden till att tänka över konsekvenserna av beslutet. Vi ser det som en klar provokation mot något som är ideologiskt viktigt för oss. Ni och Moderaterna kallar det för en liten fråga. Frågan är om ni är beredda att ta strid för en liten fråga och riskera att på sikt stjälpa ett gott och positivt samarbete i en rad olika viktiga samhällsfrågor, där det inte finns något bättre alternativ från de borgerligas sida. I andra avseenden säger ni ju att ni inte kan tänka er att samarbeta med de borgerliga.

Om man lyssnar på Birger Schlaug får man nästan intrycket att vi skall ha en motsatt turordning, alltså först in först ut. Det skulle verkligen gynna ungdomarna. Att ni i Miljöpartiet inte föreslår det, för att vara riktigt konsekventa.

I detta anförande instämde Sven-Erik Sjöstrand, Sten Lundström, Rolf Olsson, Murad Artin, Lena Olsson, Gunilla Wahlén, Camilla Sköld och Stig Eriksson (alla v).

Anf. 191 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Apropos detta med att köra ihop med Moderaterna – var det inte Vänsterpartiet som gjorde det alldeles nyss, när det gäller TV-listan? Jag har ett svagt minne av något sådant.

Vi säger samma sak efter valet som vi sade före valet. När det gäller samarbetet mellan Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Socialdemokraterna tror jag inte att regeringen har någon större invändning mot att vi driver frågan. Så sent som häromdagen såg jag en rubrik i Dagens Nyheter: Persson rosar mp och risar v. Innehållet stämde också med rubriken. Jag tror inte att detta skadar. Tvärtom väcker det viss respekt att man säger samma sak efter valet som före. Det är inte helt fel i politiken. Det är helt rätt.

Anf. 192 PETER PEDERSEN (v) replik:

Fru talman! Birger Schlaug återkommer till att han tvivlar på att socialdemokraterna egentligen tycker att det är så illa att försämra arbetsrätten. Jag hoppas vid Gud att det inte stämmer. Jag har inga uppgifter om att så skulle vara fallet. Jag kommer att utgå från hur man röstar nästa vecka. Det är avgörande. Vilka personliga åsikter man har struntar jag fullständigt i. Det viktiga är hur man röstar i frågan. I en tid då anställda i både små och stora företag trängs tillbaka på grund av den höga arbetslösheten vill man på ett uppenbart ensidigt sätt stärka arbetsgivarsidan. Sedan kommer man med kommentarer om att det är bra om det går att komma överens. Men om man inte kommer överens innebär förslaget att arbetsgivaren har ensidig makt att bestämma vilka två som skall vara kvar.

Kan Birger Schlaug ge några exempel på att facket varit bångstyrt och kört ett företag i botten så att alla har fått gå, därför att man inte kunnat komma överens? Jag kan ge en rad exempel på motsatsen.

Sedan gäller det att ta sina strider. Jag misstänker att Birger Schlaug hänvisar till TV-listan. Såvitt jag vet har den inte varit uppe i något sammanhang, medan det här uppenbart tangerar både arbetsmarknadsfrågor och rättvisefrågor.

Om ni åtminstone kunde säga att det här är en mycket viktig fråga, men ni säger att det är en liten fråga. Det är samma ordval som Moderaterna har använt. Jag kan inte svara för Socialdemokraterna men vi vänsterpartister ser det här som en uppenbar provokation mot det som vi inom arbetarrörelsen tycker är mycket viktiga principer. Detta kommer på ett allvarligt sätt att skada vårt förtroende för Miljöpartiet i andra sammanhang. Kan man lita på Miljöpartiet? frågar jag.

Anf. 193 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Ja, det kan man definitivt göra. Vi har gjort det till en viktig princip att säga samma sak *efter* valet som vi sade före valet. Peter Pedersen hade inte kunnat lita på oss om vi hade gjort precis tvärtom.

Jag har inte funnit att vi på något sätt har några problem med samarbetet med regeringen och inte heller med Vänsterpartiet, så det måste vara en liten nyuppfinnet att det skulle vara stora problem.

Skall man ha känsla för schyst politik finns det nog en väldigt viktig sak. Har man fått en enda röst i valet på att man i glesbygdskommun, i näringslivspolitiska debatter eller i hundratals debatter har framfört en

åsiikt – alltså oavsett om man bara fått en enda röst eller om man fått 10 000 röster – skall man försöka genomföra det sagda i Sveriges riksdag; annars är man icke politiskt hederlig. Dessutom blir det, när det är ett väldigt bra förslag, ännu tyngre.

Nog är det väl ändå så, och jag har sagt detta förut, att när en liten småföretagare, t.ex. som tidigare varit anställd på LO eller som tillhört LO-kollektivet, startar ett företag och sliter som sjutton många timmar, även lördagar och söndagar, med lite semester – detta är det enda som vi begär – skall hon eller han ha rätten att skydda två personer om det skulle bli så olyckligt att det blir arbetsbrist och man måste avskeda. Är det verkligen för mycket begärt?

Anf. 194 PETER PEDERSEN (v) replik:

Fru talman! Birger Schlaug, det är i många fall inget problem över huvud taget. Kan Birger Schlaug ge en rad exempel på att små företag blivit nedlagda därför att facket har vägrat att inse att en eller två personer är viktiga för den fortsatta utvecklingen av företaget? Jag kan inte ge sådana exempel.

I den politiska verkligheten krävs det också vissa kompromisser. Jag måste erkänna att varken Miljöpartiet, Vänstern eller Socialdemokraterna har fått igenom exakt det man vill i de överenskommelser som träffas, utan man måste så att säga hitta en lämplig kompromiss.

Om man ser att de två andra partierna finner ett förslag uppenbart orättfärdigt och man ändå väljer att så att säga liera sig med fienden och driva igenom det förslaget för att kunna få ett slags politiskt monument – att det kan sägas att Birger Schlaug har varit med och förändrat arbetsrätten – tror jag inte att historieskrivningen kommer att vara speciellt lysande.

Jag vill, som sagt, speciellt uppmana Birger Schlaug, som har ett stort inflytande, att verkligen fundera över om det är värt priset att driva igenom det här eller om man kan se över arbetsrätten och komma med andra funderingar och ha lite mer långsiktighet i politiken.

Anf. 195 CAMILLA SKÖLD (v):

Fru talman! Jag tror att det var Herbert Tingsten som vid något tillfälle påstod att ideologierna är döda. Det är väl lite grann av Miljöpartiets idé att ge sken av att man är liksom varken höger eller vänster. I själva verket är det en omöjlig position. I de allra flesta frågor tar man ställning ideologiskt, oavsett om man vill det eller ej och oavsett om man låtsas om det eller ej.

När det gäller arbetsrätten torde det vara uppenbart för de flesta att det handlar om maktfrågor. Arbetsrätten reglerar ju just de frågor där arbetsgivare och arbetstagare ofta har motstridiga intressen. De förändringar man gör stärker den ena eller den andra sidan, flyttar på maktpositioner.

Nu är Miljöpartiet på god väg att sätta sig i högerburen. Miljöpartiet, det minsta partiet i riksdagen, har för avsikt att utnyttja sin vågmästarroll och att förändra majoritetsförhållandet, lämna samarbetet och dra undan grundbulten i arbetsrätten, något som Birger Schlaug tycker är kul, en liten fråga osv. Men turordningsregler och anställningstrygghet utgör en grundbult.

Det är ingen slump att SAF så hårt driver de här frågorna. Det är ingen slump att SAF så högt nu applåderar Miljöpartiets aningslöshet. Det är heller ingen slump att LO tycker att det är värt att satsa miljonbelopp för att försöka förmå Miljöpartiet att inse vidden av det man gör.

Det handlar nämligen om så mycket mer än de direkta förändringar som har kommit fram under den här debatten, även om de i sig är fullt tillräckliga för att trycka på nej-knappen för dem som vill försvara de anställdas rättigheter. Nej, frågan är allvarligare än så. Det är det som både SAF och LO inser. Rycker man undan anställningstryggheten för alla anställda på småföretag – det är faktiskt det som det handlar om; ingen vet ju vilka två som skall undantas – handlar det om att *ingen* har anställningstrygghet.

Gör man det då öppnar man för arbetsgivarmakt i alla andra frågor. Man tar bort grindvakten, försvagar de anställdas position i löneförhandlingar, i frågor om arbetsmiljö, arbetstider, arbetsvillkor osv. Det är därför som frågan har en sådan dignitet för SAF och LO, och det är därför som Barbro Johansson har haft fyra jobbiga veckor. Men detta är ingenting jämfört med det tryck som Miljöpartiet nu utsätter arbetstagarna och den framtida arbetsrätten för. Tänk efter! Tänk om!

Anf. 196 BARBRO JOHANSSON (mp):

Fru talman! Jag skall bara berätta en kort historia här. Det är nämligen så att min son Daniel arbetade på LO:s kansli, och han tyckte faktiskt att det var väldigt roligt att arbeta där. Men valet närmade sig och man fick reda på att Daniels mamma var miljöpartist och kandiderade till riksdagen. Man frågade därför: Daniel, vad tänker du rösta på i valet? Daniel var aningslös och ärlig och svarade att han skulle rösta på Miljöpartiet. Han ville naturligtvis stödja sin mamma. Ganska snart därefter fick Daniel avsked från LO. Ingen turordningsregel gällde. Man kan säga att han hade framfört lite kritik; han röstade ju inte på Socialdemokraterna utan på Miljöpartiet. Därefter fick han alltså avsked från LO – utan att någon turordningsregel gällde.

Anf. 197 CAMILLA SKÖLD (v):

Fru talman! Jag kan självklart inte gå in på just den situation som Barbro Johansson beskriver eftersom jag inte känner till den. Men det här är ett exempel på hur arbetsgivaren kan hantera en person som tycker något olämpligt, betar sig olämpligt, kritiserar e.d. Den personen kan man avskeda. Det är precis vad ni nu vill förstärka – det är ju precis vad ni nu vill åstadkomma.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 april.)

9 § Krigsmaterielexport

Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande 1998/99:UU13
Krigsmaterielexport (skr. 1997/98:147)

Anf. 198 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Jag skall försöka att denna sena timme inte bli alltför långgrandig. Först vill jag yrka bifall till reservation 3 som är lagd av fem partier. Vi kristdemokrater är ett av de partierna.

Reservationen handlar om krigsmaterielexport till Indonesien. Vi vet ju att Indonesien under en lång följd av år har gett uttryck för en verklig brist på respekt för de mänskliga rättigheterna, inte minst när det gäller behandlingen av Östra Timor och dess befolkning.

Utskottet har tagit del av rapporter som har kommit från FN:s kommission för mänskliga rättigheter och från FN:s särskilda rapportör för detta land. Det har också varit människorättsorganisationer av olika slag, bl.a. Human Rights Watch och även årsboken från USA:s Statedepartment.

Vi har tvingats konstatera att förhållandena inte har blivit bättre. I det betänkande som vi skrev om mänskliga rättigheter för ett tag sedan konstaterade vi att en process hade kommit i gång när det gällde Indonesien visavi Östra Timor. Man hade från Indonesiens sida uttryckt att man kunde tänka sig att människor skulle få rösta om hur Östra Timor skulle styras. Men vi vet att oroligheterna efter detta har blossat upp och förtrycket fortsätter. Många människor far illa.

Vi har inte sett någon anledning att ändra vår uppfattning. När det gäller krigsmaterielexport till Indonesien anser vi inte att någon sådan skall förekomma, inte ens när det gäller följdleveranser. Det är inte kuytym att vi ofta uttalar oss om exporten till enskilda länder. Men att detta över huvud taget skall kunna ske vänder jag mig absolut emot.

Jag menar att vi som riksdag, vi som utskott, vi som enskilda riksdagsledamöter har all rätt att uttrycka vår uppfattning och även ställa krav på regeringen, även om deras hanterande av en del frågor sker genom vissa myndigheter. Vi förstår att vi inte direkt kan gå in och säga att myndigheten eller regeringen omedelbart skall förfara på ett visst sätt. Men vi kan föra fram frågan och vi kan uttrycka vår uppfattning, som i det här fallet, då vi tycker att följdleveranser inte bör förekomma så länge situationen är sådan den är.

Det var faktiskt så att i det betänkande som skrevs, 1998/99:UU3, som handlade om mänskliga rättigheter, vågade sig utskottet ändå på att säga att utskottet utgår från att några följdleveranser inte genomförs till Indonesien förrän utredningen presenterats. Detta är dock en uppfattning från utskottets sida.

Jag var inte med vid det sista sammanträdet, då detta slutbehandlades. Jag vet inte om man då diskuterade om detta skulle föras in och om man avförde det därför att utredningen kommer så snart. Den skulle ha kommit i slutet av mars, men såvitt jag förstår rör det sig om endera dagen. Men man har ändå här uttryckt en uppfattning. Man tycker i alla fall inte att det skall genomföras förrän utredningen har presenterats.

Vi menar att det finns fullt fog för att ha detta yrkande i vår reservation eller att uttrycka i en reservation att vi inte håller med utskottet, som anser att man inte bör uttrycka en uppfattning. Jag yrkar alltså bifall till den här reservationen.

Vi skrev en motion från kristdemokraternas sida som också handlade om några andra frågor. Jag skall bara i korthet nämna ett par av de krav som vi hade. När det gäller ett vapenembargo till Indien och Pakistan

tyckte vi att Sverige i EU och FN skulle verka för detta. Det har också blivit avstyrkt. Vi tycker att det är viktigt att frågan tas upp i internationella sammanhang.

Sedan har vi begärt att Sverige skall uppmana länder till vilka svensk vapenexport sker att rapportera till FN:s vapenhandelsregister. Det svaras att Sverige verkar för detta, men det sägs inte direkt om man gör det i direktkontakt med de här länderna. Jag är lite förvånad över att man har avstyrkt motionskravet, därför att vi kräver faktiskt inte det som man sedan behandlar i svaret. Vi kräver inte i vårt motionsyrkande att man skall införa detta som ett kriterium.

Vi har också sagt att vi tycker att Sverige skall vara pådrivande för en förbättrad europeisk etisk kod för vapenexport. Det blir besvarat och vi vet att Sverige har agerat för den här frågan, även om det föreföll oss att Storbritannien var det land som agerade mest. Men vi menar att man måste fortsätta på den här vägen, därför att de krav som nu finns i en kod inte är bindande.

Anf. 199 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Fru talman! Ärade ledamöter och protokollsläsare! Vapenexportfrågan har kommit i fokus under 90-talet på grund av två stora händelser. Den första var Irakkriget 1990 och det hot som Saddam Hussein utgjorde och utgör mot omvärlden. Det är bara att konstatera det faktum att Saddam Hussein skulle ha varit en politisk nolla utan den omfattande vapenexport som skedde till Irak under hela 80-talet. Det var den som gjorde Saddam Hussein till den farliga politiker han blev.

Det är en vapenexport som har kostat ett oerhört mänskligt lidande och oerhört mycket pengar om man ser till de FN-insatser som har gjorts. Det är en vapenexport som också i dag kostar i stort mänskligt lidande. Det var Sverige som exporterade krut till flera miljoner italienska landminor som Saddam Hussein spred ut över irakiska Kurdistan och som dagligen skördar människoliv, främst kvinnor och barn.

Den andra stora händelsen som har satt vapenexporten under strålkastarljuset är kriget i det forna Jugoslavien, som bekräftar utvecklingen mot att krigen blir alltmer lokala och regionala, vilket ställer helt andra krav på FN, till skillnad mot tidigare, då krigen i huvudsak var mellanstatliga. För varje FN-mission med fredsfrämjande insatser från olika nationer innebär det att alltfler nationaliteter kommer att komma i kontakt med olika krig runt om i världen.

När grabbar kommer hem i svart plastsäck, dödade av det egna landets vapen, sätts obönhörligen vapenexporten i blyxtbelysning. Det har gjort att vapenexportfrågan har förts upp på både nationella dagordningar och FN:s dagordning.

Jag tror att just Jugoslavien sätter fokus också på svensk vapenexport. Jugoslavien var det tredje största köparlandet av svenska vapen under 80-talet. Vi såg hur serberna i april 1994 använde svenskexporterade Bofikanoner för att beskjuta humanitära hjälpflygningar i FN-regi in till Bosnien. Vi kan med ganska stor säkerhet anta att de svensktillverkade och svenskexporterade kanonerna också nu används av serbisk militär och kanske beskjuter flygplan som det finns norska och amerikanska pojkar i.

Hade Sverige varit med i Nato, vilket vissa partier här i riksdagen oförblommerat pläderar för, kanske vi hade haft en situation där svenska pojkar hade kommit hem i svart plastsäck, dödade av svenskexporterade vapen. Det belyser problematiken som den ser ut i dag, med vapenexporten och FN:s ökade roll i olika lokala och regionala krig.

Vapenhandeln i världen i dag utgör ett av de största hindren för fred, demokrati, mänskliga rättigheter och utveckling i tredje världen. Vi vet att vapenexporten förlänger och förvärrar krig. Utan kontinuerliga leveranser till krig i länder som saknar egen krigsindustri kan kriget inte pågå. Ett konkret exempel är Iran-Irak-kriget: 9 år, 1 miljon döda, 40 länder som försåg kriget med vapen. Sverige var ett av dem.

Vi vet också att export till diktaturer förstärker diktaturerna och effektivt motverkar alla möjligheter till utveckling av demokrati. Vi vet att av världens närmare 30 miljoner flyktingar flyr över 90 % från krig som i huvudsak förs i den fattiga delen av världen, med vapen som sålts från de rika länderna. Vi har t.ex. kurder som flyr till Sverige från minfältet i Kurdistan, just från minor som är fyllda med sprängämnen exporterade från Sverige. Vi vet också att underutveckling och extrem fattigdom förstärks. Olika FN-utredningar visar på ett tydligt samband mellan export av vapen till ett fattigt land, som i vissa fall t.o.m. lånar pengar utomlands, och ökad analfabetism och spädbarnsdödlighet. Man cementerar på ett effektivt sätt fortsatt underutveckling och extrem fattigdom.

I dag har man en överkapacitet i krigsindustrin. Det har vi också i Sverige, 25–30 % överkapacitet. Det finns en risk för att man försöker lösa problemet genom att exportera sig ut ur krisen. Det är helt fel väg. Svensk vapenexport står i kontrast och konflikt med Sveriges utrikespolitiska målsättning om att bidra till fred och stärka demokratin. Därför är det viktigt att ha en mycket restriktiv politik.

Fru talman! Jag vill i det här sammanhanget yrka bifall till reservation 1. Tack!

Anf. 200 URBAN AHLIN (s):

Fru talman! Vår säkerhetspolitik har under en mycket lång tid varit uppbyggd kring den militära alliansfriheten och kring ett starkt och allsidigt försvar med vars hjälp vi har kunnat trygga vår självständighet och frihet. En viktig förutsättning för denna inriktning av säkerhetspolitiken har varit en kvalificerad inhemsk försvarsindustri. Med dess hjälp har vi kunnat utveckla, tillverka och underhålla vapensystem som har varit anpassade till våra speciella förhållanden. Det har gett oss en trygghet. Det har minskat risken för att vi skulle utsättas för utländska påtryckningar. Detta har verksamt bidragit till att stärka vår trovärdighet i vår militära alliansfrihet.

Vi har internationellt sett haft en mycket hög självförsörjningsgrad när det gäller militär utrustning. Men det svenska försvarets beställningar har inte räckt till för att vidmakthålla den kvalificerade industriella kapacitet som vi ansett oss behöva. Därför har export av krigsmateriel varit ett element i vår säkerhetspolitik. Vi har varit beredda att acceptera en viss export för att kunna upprätthålla en kvalificerad försvarsindustri. Sverige bedriver en ansvarsfull och restriktiv krigsmaterielexportpolitik som vi inte har anledning att skämmas för i ett internationellt perspektiv.

Betydande förändringar har ägt rum i vårt närområde under 90-talet, förändringar som även påverkat den hotbild som vårt försvar skall vara inriktat på. En inhemsk försvarsindustri måste dock alltså anses utgöra en säkerhetspolitisk tillgång. En produktionskapacitet måste finnas för att möjliggöra en återtagningsförmåga och för att underlätta för framtida anpassningar i Försvarsmakten.

Regeringen lämnar sedan 1985 en skrivelse till riksdagen som redovisar den svenska krigsmaterielexporten. Den skrivelse som vi i dag diskuterar redovisar hur exporten såg ut 1997. Under 1997 har tillstånd beviljats för försäljning av krigsmateriel till ett värde av ungefär 5 miljarder kronor. Hälften har varit krigsmateriel för strid, andra hälften övrig krigsmateriel.

Utskottet framhåller i sitt betänkande att det kalla krigets slut har resulterat i en ny omvärld med dramatiskt minskade väpnade styrkor och därmed en kraftigt reducerad internationell vapenhandel. Från 1990 till 1995 minskade vapenhandeln med 50 %. Efter 1995 har dock kunnat konstateras en mindre uppgång. För svensk del har sysselsättningen inom försvarsindustrin minskat från 23 000 anställda 1990 till lite över 14 000 år 1997.

Fru talman! Sverige erkänner varje lands rätt att ha ett eget försvar. Det är en princip som vi godtagit i FN-stadgan. Svenska folket anser med överväldigande majoritet att vi behöver ett militärt försvar. Visst, vi har gjort neddragningar de senaste åren, men vi kan inte avhända oss denna yttersta garant för Sveriges säkerhet och självständighet. Andra folk skall också kunna göra samma val. Inget folk har ännu i fria val helt gett upp sina försvarsmöjligheter utan att försäkra sig om annat militärt skydd eller stöd.

Erkännandet av rätten till självförsvar innebär att andra länder också skall ha rätt att köpa vapen, också av oss, precis som vi får köpa vapen utomlands. Denna rätt att köpa kan dock förverkas. Vi förbehåller oss i Sverige rätten att vägra export till stater som är inblandade i yttre konflikt, har inre stridigheter eller som omfattande och grovt kränker de mänskliga rättigheterna. Vår exportpolitik är bland världens strängaste, om inte världens strängaste.

Stater som lever upp till de tre kraven får köpa. Vi har haft samma krav i 40 år. Den svenska politiken har alltså inte liberaliserats. Det är däremot glädjande att många tidigare otänkbara mottagarländer för svensk vapenexport nu klarar våra höga krav. Det är en naturlig konsekvens av att politisk frihet och demokrati sprider sig i världen. Flertalet länder i världen är dock fortfarande uteslutna från export. Att demokrati och fredliga konfliktlösningar har gjort framsteg innebär att världens samlade militärutgifter sänkts med en tredjedel på tio år. Det är mycket lovande och betyder att förmågan att starta krig minskat till förmån till en mer rimlig och balanserad försvarskapacitet.

Fru talman! En ny och viktig framgång för spridningskontrollen var att EU:s länder förra sommaren enades om en uppförandekod som ger stöd åt att förhindra farlig vapenexport motiverad av kortsynta vinstintressen. En viktig nyhet i koden är notifieringsmekanismen, som innebär att de nej-besked som ges i Sverige blir en faktor som övriga EU-medlemsländer måste väga in när de i sin tur överväger export av motsvarande materiel till samma destination. Sverige har deltagit aktivt och

konstruktivt till arbetet med att utforma den europeiska uppförandekoden för vapenexport.

Låt oss göra ett tankeexperiment. Vi avstår från export för att freda våra samveten och lägger därmed ned hela vår försvarsindustri. Det är inte givet att världen skulle bli fredligare för det. Antagligen skulle leverantörer försvinna. USA:s redan i dag näst intill världsmonopol på marknaden skulle stärkas. Världen är redan i dag farligt nära en sådan situation. Då skulle för det första den amerikanska kongressen bestämma vilka stater som får lov att ha ett modernt försvar och vilka som inte skulle få det.

För det andra skulle ett hemskare perspektiv öppnas. Stater som nekas tillräckligt eget konventionellt försvar skulle hänvisas till enklare och faktiskt mycket billigare och rårare alternativ, biologiska och kemiska vapen. Värst av allt: Det skulle också kunna ge argument åt flera att följa Indiens, Pakistans, Israels och Nordkoreas mardrömslika lek med kärnvapen.

För det tredje skulle vår trovärdighet som militärt alliansfritt land allvarligt skadas om inte vi skulle upprätthålla en försvarsindustriell kompetens. Vi bör alla i denna kammare erkänna att valen inte är så enkla. Alla vapen är av ondo, och vi måste jobba för deras slutliga avskaffande, men det sker inte genom att de goda krafterna görs försvarslösa.

Fru talman! Låt mig få säga någonting om den diskussion som har varit om JAS-exporten, eftersom det är den som lite grann hängt över den debatt vi haft i utrikesutskottet med anledning av den här skrivelsen.

JAS Gripen-exporten handlar om samarbete demokratier emellan. I Chile och Sydafrika är dessutom alla partier i båda parlamenten för den pågående upphandlingen. Regeringen stöder Saabs och övriga Gripen-gruppens tillåtna export, men alla ekonomiska frågor är företagets eget ansvar. De står för åtagande om t.ex. motköp och industriinvesteringar. Svenska staten däremot är den enda som hittills har köpt Gripen och kan därför redogöra för om hur vi utnyttjar planet och hur vi utbildar våra piloter. Köparna behöver ha förtroende för att leveranserna sker ordentligt, att man får ta del av teknologisk utveckling och att man öppet kan diskutera tekniska och eventuellt andra problem. Därför krävs ett förtroende regeringar emellan. Det finns mellan Sverige och såväl Sydafrika som Chile, inte minst genom vårt långvariga och starka stöd till befrielsekampen och motståndet mot militärdiktaturer.

Sydafrika – Chile och andra länder – vill säkra sin självständighet och stabilisera sin nyvunna demokrati. De vill visa att demokratisk och civil kontroll över militären bäst tillvaratar landets intressen. De vill frigöra sig från stormaktsdominans – i synnerhet USA som stödde diktatorerna. De ser Sverige som ett bra land för försvarssamarbete, eftersom vi har samma syn och inga egna stormaktsintressen. Det gör mig stolt, fru talman.

Med detta yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på alla reservationer.

Anf. 201 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Det Urban Ahlin sade låter bra, och jag hoppas att jag har fel i mina farhågor om att den svenska exportpolitiken skall liberaliseras som ett medel för att hantera industrins överkapacitet.

Tyvär finns det många exempel på att det råder en skillnad mellan ord och handling. Urban Ahlin säger att Sverige inte exporterar till diktaturer och att Sverige förbehåller sig rätten att säga nej. Jag vet att flera diktaturer är intresserade av svenska vapen, inte minst diktaturerna i Mellersta östern.

Jag vill ställa en konkret fråga. Flera länder har uttryckt intresse de senaste åren. Saudiarabien är ett land som betraktas som en av världens mest totalitära diktaturer. Det är ett land där förtrycket omfattar precis hela samhället. Det råder censur över press, radio och TV. Yttrandefrihet, mötesfrihet och religionsfrihet saknas helt. Kritik mot regeringen är förbjuden. Försvarsadvokater är förbjudna. Rättegångar hålls inför stängda dörrar. Avrättningar och tortyr sker på ett summariskt sätt. Det finns rapporter från Amnesty om fångar som hängs upp i taket och t.o.m. misshandel och tortyr av barn.

Enligt riksdagens beslut bör krigsmaterielexport till stater där det förekommer ”omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter” inte godkännas. Saudiarabien kränker de mänskliga rättigheterna grovt, omfattande och systematiskt. Är Saudiarabien ett land som det socialdemokratiska partiet säger nej till, dvs. följer riktlinjerna och intentionerna?

Anf. 202 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! Lars Ångström vet mycket väl att Sveriges riksdag inte beslutar vilka länder som Sverige skall exportera vapen till. Sveriges riksdag har beslutat om de riktlinjer och de lagar som styr över krigsmaterielexporten. För detta har riksdagen skapat en inspektion. Det finns ett exportkontrollråd som faktiskt rådgör i dessa ärenden. Om jag inte minner mig är Lars Ångström Miljöpartiets ledamot i Exportkontrollrådet. Frågan avgörs inte i kammaren. Den avgörs av de lagar som har stiftats här och i ett försök att finna konsensus mellan partierna i Exportkontrollrådet. Där sitter Lars Ångström med.

Låt mig ställa en fråga till Lars Ångström om en sak jag tycker är fullständigt obegriplig. Det gäller reservation nr 4 från Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Där framgår att Sverige inte skall exportera JAS 39 Gripen till länder som Sverige samtidigt ger bistånd till. Det måste bero på att man tycker att det inte är rätt av det landet att satsa sina pengar på militärt försvar eller att köpa svenska JAS och att pengarna skall användas till något annat.

Låt mig gärna erkänna att Lars Ångström en gång i tiden var inbjuden till min SSU-klubb i Mariestad. Under min tid i SSU Mariestad samlade vi in pengar till Isolera Sydafrika-kommittén. Vi ville avskaffa apartheid. Vi ville att de svarta i Sydafrika skulle få avgöra sin egen framtid. Nu gläds vi alla åt att de i fria demokratiska val kan välja sitt eget parlament och sina egna parlamentariker, som själva väljer hur de vill utveckla sitt samhälle. De gör en fantastisk neddragning på sitt militära försvar, och de vill modernisera det. De ser ut över världen och säger att de vill ha ett bra flygplan. De vill samarbeta med ett land de kan lita på. Då visar det sig att de vill köpa svenska produkter. Då säger Miljöpartiet: ”Nej, vi skall inte sälja JAS 39 Gripen till länder som Sverige ger bistånd till.” Men om vi säger nej, och Sydafrika i stället köper ett amerikanskt flygplan, skall vi avbryta biståndet?

Anf. 203 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Urban Ahlin svarade inte riktigt på min fråga. Han gav en felaktig beskrivning av hur besluten fattas. Det är inte enskilda ledamöter i Exportkontrollrådet som avgör detta, utan det är partierna i Sveriges riksdag som har en uppfattning om vilken typ av exportpolitik som Sverige skall föra.

Hur ställer sig Urban Ahlins parti till export till Saudiarabien, en av världens värsta diktaturer med ett konstaterat förtryck av hela befolkningen? Det måste vara enkelt att svara på den frågan. Vad har socialdemokratiska partiet för uppfattning, som man när det blir aktuellt kommer att föra i Exportkontrollrådet?

Sedan var det Urban Ahlins fråga till mig om export av JAS till Sydafrika. Det finns först och främst en stark opposition i Sydafrika mot ett beslut som har fattats om att köpa dyra vapensystem. Man menar att de pengarna hade gjort större nytta för stabiliteten, demokratin och utvecklingen av samhället på andra områden än på det militära området. Vi måste förbehålla oss rätten att tycka att ett lands beslut är bra eller dåliga och om Sverige vill bidra till bra eller dåliga beslut. Den rätten har vi, och den skall vi utnyttja.

Anf. 204 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! I fråga om Saudiarabien har jag redan redogjort att Sveriges riksdag fastställer riktlinjerna och hur lagen ser ut. Sedan är det upp till inspektionen, regeringen och Exportkontrollrådet att arbeta vidare med frågan. Jag kommer inte att stå här och säga ja eller nej till något specifikt land.

Vi har valt denna ordning för att situationen i respektive länder kan förändras oerhört snabbt. Det är därför det finns ett exportkontrollråd, där Lars Ångström har glädjen av att vara en av ledamöterna.

Lars Ångström skall inte försöka slingra sig undan min fråga. Ni har skrivit en reservation tillsammans med Vänsterpartiet där ni säger att det är fel av Sydafrika att köpa JAS 39 Gripen bara för att vi ger bistånd till dem. De borde använda pengarna till något annat.

Jag gick runt med bössan på torget i Mariestad och samlade in pengar för att de skulle slippa kolonialherrarnas styre över sig själva. När de i sina fria, demokratiska val väljer ett parlament som faktiskt vill köpa JAS 39 Gripen säger Miljöpartiet: "Ajabaja! Vi vill inte sälja till länder som vi ger bistånd till." Då måste det betyda att om Sydafrika vänder sig till något annat land för att köpa flygplan därifrån, skall vi avbryta vårt bistånd.

Lars Ångström sade alldeles nyss att Sverige förbehåller sig rätten att tycka att vad vissa länder gör är bra eller dåligt. Ja, det kan vara så att vi också tycker att de skall använda pengarna till något annat. Men de har demokrati i sitt land. När den demokratin har valt ett parlament som vill köpa ett svenskt flygplan, säger Miljöpartiet nej. Miljöpartiet vill att vi skall sätta oss till doms över dem.

För mig är detta fullständigt obegripligt. Miljöpartiet kopplar detta i sin reservation till biståndet. Varenda en som läser riksdagsprotokollet och reservationen förstår att det är detta som är Miljöpartiets baktanke. Om Sydafrika köper sitt plan någon annanstans skall vi skära ned biståndet. För då har Sydafrika visat att man inte kan fatta tillräckligt bra beslut

i Sydafrikas parlament. Det har Lars Ångström gett klart besked om i dag.

Anf. 205 KARIN ENSTRÖM (m):

Fru talman! I denna sena timme behandlar vi alltså regeringens skrivelse 1997/98:147 *Redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten år 1997*. Samtidigt behandlar vi motioner som har väckts med anledning av skrivelsen och även motioner från allmänna motionstiden.

Först vill jag klargöra att vi moderater i stort delar utskottsmajoritetens bedömningar. Vi har inte fogat några reservationer. Men jag vill ändå utnyttja detta tillfälle att utveckla den moderata synen på svensk krigsmaterielexport.

Exportberoendet är i delar av försvarsindustrin redan i dag väldigt högt. Detta beroende kommer att öka ytterligare, eftersom de svenska beställningarna på grund av regeringens nuvarande försvarspolitik kraftigt kommer att minska.

För att svensk försvarsindustri skall kunna överleva och därmed den inhemska kompetensen överleva krävs internationellt samarbete försvarsindustrier emellan. På detta område finns det sedan juni 1998 en överenskommelse mellan de sex viktigaste krigsmaterielproducerande länderna inom Europeiska unionen, nämligen Frankrike, Tyskland, Italien, Spanien, Sverige och Storbritannien.

Arbete pågår nu för att underlätta det här samarbetet. Det fortsätter alltså utifrån överenskommelsen 1998, bl.a. avseende leveranssäkerhet mellan länder och avseende konsekvenser av exportkontroll. Vi tycker att det här initiativet är mycket bra.

Att åstadkomma en harmonisering av i första hand tillämpning och i andra hand regelverk för de länder som är aktuella för samarbete med svensk försvarsindustri är svårt men viktigt. Det som är särskilt väsentligt i det här samarbetet är regelverket för export till tredje land.

Vi moderater anser att det är angeläget att få gemensamma EU-regler för export av försvarsmateriel. Den europeiska uppförandekoden är ett första steg i rätt riktning, och Sverige måste vara pådrivande för att de samarbetsinitiativ som pågår också skall leda till gemensamma regler för export av krigsmateriel och strategiska produkter. Det är produkter som i snabbt ökande grad utvecklas och produceras gemensamt i flera länder.

Till exportfrågorna hör också hur dessa skall hanteras av statsmakter och myndigheter. Enligt vår moderata uppfattning bör försvarsindustrin få allt det stöd som behövs för att kunna göra affärer med de länder som försäljning godkänns till. Vi tycker att regeringens initiativ till att se över nuvarande stöd till svensk försvarsindustris exportansträngningar är bra.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 206 LARS OHLY (v):

Fru talman! Låt mig först stödja Ingrid Näslunds argumentation angående reservation nr 3 och Indonesien. Jag har förstått av Urban Ahlins anförande att han har pläderat starkt för en svensk vapenexport. Det kan man göra. Det finns inget yrkande i det här betänkandet eller i någon reservation som säger att vi skall upphöra med all svensk vapenexport. Den diskussionen kan vi ta senare.

Det är däremot obegripligt att socialdemokraterna gör gemensam sak med moderaterna i att avslå ett yrkande om att avbryta krigsmaterielexport till Indonesien. Det stämmer inte med den allmänna argumentation som Urban Ahlin i övrigt för. Tvärtom hyllar han principerna som bygger på att svensk krigsmaterielexport i lag är förbjuden och att undantag skall medges för att sådan export skall kunna förekomma.

Låt mig också stödja Lars Ångströms argumentation för reservation nr 1 om ett demokratikriterium och kvinnoperspektiv. Låt mig bara säga att jag tycker att det är lite märkligt att ett parti som Folkpartiet inte stöder denna reservation. För Folkpartiet är tydligen demokratin och värnandet om den underställd viljan att värna Sveriges roll som vapenmånglare.

Låt mig också yrka bifall till reservation nr 4. JAS är det dyraste exemplet i svensk historia vad gäller utvecklandet av svenska vapensystem. Planet har kostat och kostar miljarder kronor. Nu gäller det för förespråkarna att se till att man får igen på gungorna vad man har förlorat på karusellerna. Då kastas principerna över ända.

Export av JAS 39 Gripen kan göras till länder oavsett om militären står under full civil kontroll eller om de utrikespolitiska, säkerhetspolitiska och utvecklingspolitiska konsekvenserna har utretts angående export till de länder som det handlar om. Jag frågar mig: Har någon sådan utredning gjorts av vad de säkerhetspolitiska konsekvenserna blir för regionerna, t.ex. om JAS exporteras till Sydafrika, Brasilien, Chile eller Filippinerna?

Urban Ahlin försöker värtaligt försvara t.ex. JAS-export till Chile, men vad är det för fel på det föreslagna tvååriga moratoriet för försäljning av högteknologiska vapen till Latinamerika? Det har framkommit just därför att man ser risken för en stor upprustning i regionen. Vad är det för fel att vi deltar i det moratoriet? Och vad är det för fel att inte exportera JAS 39 Gripen till länder där militären inte står under full civil kontroll?

Svensk vapenexport är enligt lag förbjuden, men tyvärr har undantagen från förbudet blivit så många och så omfattande att vi närmast fått en principlös praxis. Ändå finns det vissa hårda restriktioner. Brott mot mänskliga rättigheter, konfliktsituationer där freden hotas och krig är sådana exempel där vapenexport och krigsmaterielexport inte får förekomma under några omständigheter.

Min fråga är då: Kommer dessa regler att följas? Det borde innebära ett omedelbart stopp för alla krigsmaterielleveranser till Natoländer. Det här återkommer vi till i senare debatter.

Fru talman! Ibland verkar det som om socialdemokraternas politik vad gäller krigsmaterielexporten fungerar enligt samma princip som Groucho Marx formulerade: Detta är mina principer. Passar de inte så har jag andra.

Jag yrkar bifall till reservation 4.

Anf. 207 URBAN AHLIN (s):

Fru talman! Jag har en fråga till Lars Ohly, och den handlar just om reservation nr 4, som han yrkade bifall till. Det gäller export av JAS 39 Gripen.

Jag vet inte hur ni i Vänsterpartiet gjorde under era Lenintavlor på väggarna, om ni hade några bössor för insamling till Isolera Sydafrikakommittén. Jag hade det i alla fall. Jag gjorde det därför att jag ville bli av med apartheid och införa demokrati i Sydafrika. Jag var ganska aktiv i det här, och jag arbetade hårt för det. Jag tyckte att också Vänsterpartiet under den tiden var en av de krafter som verkade för att få bort apartheid och att låta invånarna i Sydafrika själva avgöra sitt framtida öde.

Av vilken anledning tycker Lars Ohly att han är en bättre domare att avgöra deras framtid än vad deras valda representanter är i sitt eget parlament?

Anf. 208 LARS OHLY (v):

Fru talman! Jag var i Sydafrika i somras, och jag träffade oerhört många som ifrågasatte den starka satsning på upprustning av nya högteknologiska vapensystem som nu genomförs i Sydafrika.

Det finns inte för mig någon automatik i att bara därför att man har stött trepartsalliansen ANC och stöder befrielsekampen tar man över ståndpunkter som de formulerar när de har fått makten.

Min motfråga blir i stället: Anser Urban Ahlin att rustning över huvud taget kan påverka biståndet eller biståndets storlek? Är det rimligt att i något fall sätta rustningens storlek i relation till det bistånd som Sverige ger till olika länder?

Anf. 209 URBAN AHLIN (s):

Fru talman! Det sista var väldigt intressant. Vi socialdemokrater har inte någon gång kopplat biståndet till vår vapenexportpolitik. Det är Vänsterpartiet och Lars Ohly, som står bakom den här reservationen, som säger att om länder handlar med sådana saker som vi inte tycker är bra skall vi genast se över vårt bistånd. Det är väl det som står i reservationen? Eller skall vi vara något slags lustigkurrar här uppe i Norden och säga att vi ger bistånd men att man inte skall köpa av oss, utan gärna köpa av någon annan? Det är väl det som det betyder, att vi inte skall exportera till länder som vi ger bistånd, att om de använder pengarna så illa skall vi inte fortsätta att ge dem bistånd? Det är väl det man skall utläsa här.

Lars Ohly sade att han var där nere och mötte många som var i stark opposition. Jag är helt övertygad om det. Det är samma här, att det finns många utanför kammaren som är i opposition mot vad riksdagen har beslutat. Men det är det som är demokrati. Det kanske är det som skiljer oss. Det kanske är lite för mycket inspiration av Lenin uppe på väggen som avgör vad som är demokrati för Vänsterpartiet.

Lars Ohly talade om de stora satsningar som Sydafrika helt plötsligt skall göra. Det kan vara intressant för Lars Ohly att veta att 1989 gick 59 % av BNP till försvarsutgifter, och 1998 var det 1,4 % av BNP. Det är alltså en dramatisk neddragning av de militära kostnaderna. Det är därför man vill ha JAS 39 Gripen; det är ett modernt och billigt vapen. Men Lars Ohly vill, sin vana trogen från mannen på väggen, ta ifrån vissa människor deras rätt att välja sina egna representanter i parlament och att få avgöra landets framtid.

Anf. 210 LARS OHLY (v):

Fru talman! Det är ett oerhört fattigdomsbevis att en debattör i Sveriges riksdag börjar vifta med Lenin i debatten därför att argumenten tryter. Jag tar gärna en diskussion om Lenin, framför allt om hans oförrätter och om det som han har stått för som har inneburit lidande i historien. Men det är knappast det denna debatt handlar om. Jag tycker att det är en dålig debattstil av Urban Ahlin.

Opposition får inte bara finnas utanför riksdagen i min värld. Den får också finnas i riksdagen. Jag förbehåller mig rätten att uttrycka den mening som mitt parti har och som också väldigt många progressiva radikala människor i Sydafrika har.

Min fråga till Urban Ahlin var: Har rustningstakten eller antalet rustningar i ett land som får bistånd av Sverige någon som helst påverkan på svensk biståndspolitik? Då svarar Urban Ahlin på en annan fråga. Han säger: Nej, det har ingenting med svensk vapenexportpolitik att göra.

Min fråga var: Har det med svensk biståndspolitik att göra? Svaret, Urban Ahlin, är ja. Enligt socialdemokratin är det tveklöst så att det har med vartannat att göra.

I fallet Indien innebar kärnvapensprängningarna en omedelbar frysning av allt svenskt bistånd. Självklart tycker jag att det handlar om att sätta den mängd pengar som avsätts och den satsning som ett land gör för att rusta upp i en region som knappast behöver mer av högteknologiska vapen i samband med svensk biståndspolitik och vårt bistånd. Ja, det tycker jag, i likhet med den svenska regeringen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 april.)

10 § Europa-Medelhavsavtalet med Jordanien

Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande 1998/99:UU6

Europa-Medelhavsavtalet med Jordanien (prop. 1998/99:57)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 28 april.)

11 § Partnerskaps- och samarbetsavtalet mellan EU och Turkmenistan

Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande 1998/99:UU7

Partnerskaps- och samarbetsavtalet mellan EU och Turkmenistan (prop. 1998/99:58)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 28 april.)

12 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 21 april

1998/99:271 av *Roy Hansson* (m) till näringsministern
Gotlandstrafiken

1998/99:272 av *Carl Fredrik Graf* (m) till finansministern
Skattetillägg

1998/99:273 av *Göran Hagglund* (kd) till näringsministern
Posten AB och konkurrenslagen

1998/99:274 av *Maria Larsson* (kd) till statsrådet Mona Sahlin
Industriella utvecklingscentra

1998/99:275 av *Ola Karlsson* (m) till näringsministern
Kompetensflykt

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 27 april.

13 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 20 april

1998/99:548 av *Inga Berggren* (m) till näringsministern
Öresundsregionen

1998/99:549 av *Rolf Gunnarsson* (m) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Ansvarsfrågor i rehabilitering

1998/99:550 av *Rolf Gunnarsson* (m) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Försäkringskassan i Dalarna

1998/99:551 av *Maud Ekendahl* (m) till socialministern
Provmakning hos vin- och spritproducenter

1998/99:552 av *Ulla Hoffmann* (v) till finansministern
Nordiska Fondkommissionen

1998/99:553 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till statsrådet Pierre Schori
Språktest för invandrare

1998/99:554 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till statsrådet Pierre Schori
Vårdarbete för invandrare

den 21 april

1998/99:555 av *Anders Ygeman* (s) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Ädelträ

1998/99:556 av *Inger René* (m) till näringsministern
Europaväg 6

1998/99:557 av *Inger René* (m) till miljöministern
Oljeprospektering i Skagerrak

1998/99:558 av *Marianne Andersson* (c) till statsrådet Pierre Schori

Minskning av biståndsverksamheten 1999
1998/99:559 av *Rolf Gunnarsson* (m) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Försäkringskassornas situation
1998/99:560 av *Mikael Odenberg* (m) till näringsministern
Hemnära tjänster
1998/99:561 av *Sten Tolgfors* (m) till näringsministern
Bamseprojektet

Prot. 1998/99:83
21 april

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 27 april.

14 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 20 april **1998/99:533** av *Birger Schlaug* (mp) till näringsministern
Oljeletning på Gotland **1998/99:537** av *Carina Hägg* (s) till statsmi-
nistern
Natos firande

den 21 april

1998/99:461 av *Michael Hagberg* (s) till näringsministern
Generationsskiften i fåmansbolag
1998/99:527 av *Anders Ygeman* (s) till statsrådet Mona Sahlin
Den personliga integriteten vid anställningar
1998/99:529 av *Margareta Viklund* (kd) till socialministern
Utnyttjande av barn
1998/99:531 av *Eva Flyborg* (fp) till finansministern
Hushållsnära tjänster
1998/99:532 av *Maud Ekendahl* (m) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Rättvisa vid utbildning
1998/99:534 av *Amanda Grönlund* (kd) till försvarsministern
Luftvärnssystemet Bamse
1998/99:538 av *Carina Hägg* (s) till näringsministern
Patentansökningar på engelska

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 27 april.

15 § Kammaren åtskildes kl. 22.32.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanrådets början t.o.m. 4 § anf. 27 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 5 § anf. 58 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 98 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 125 (delvis),

Prot. 1998/99:83
21 april

av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.57,
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 179 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ANDERS FORSBERG

/Barbro Nordström

1 § Särskilt anordnad debatt om det politiska läget	1
Anf. 1 CARL BILDT (m).....	1
Anf. 2 ALF SVENSSON (kd).....	1
Anf. 3 LENNART DALÉUS (c).....	2
Anf. 4 LARS LEIJONBORG (fp).....	3
Anf. 5 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	3
Anf. 6 CARL BILDT (m).....	6
Anf. 7 GUDRUN SCHYMAN (v).....	8
Anf. 8 ALF SVENSSON (kd).....	10
Anf. 9 LENNART DALÉUS (c).....	12
Anf. 10 LARS LEIJONBORG (fp).....	14
Anf. 11 BIRGER SCHLAUG (mp).....	16
Anf. 12 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	18
Anf. 13 CARL BILDT (m).....	20
Anf. 14 GUDRUN SCHYMAN (v).....	21
Anf. 15 ALF SVENSSON (kd).....	22
Anf. 16 LENNART DALÉUS (c).....	24
Anf. 17 LARS LEIJONBORG (fp).....	25
Anf. 18 BIRGER SCHLAUG (mp).....	27
Anf. 19 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	28
Anf. 20 CARL BILDT (m).....	29
Anf. 21 GUDRUN SCHYMAN (v).....	29
Anf. 22 ALF SVENSSON (kd).....	30
Anf. 23 LENNART DALÉUS (c).....	30
Anf. 24 LARS LEIJONBORG (fp).....	31
Anf. 25 BIRGER SCHLAUG (mp).....	32
Anf. 26 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	32
2 § Justering av protokoll.....	33
3 § Hänvisning av ärende till utskott.....	33
Meddelande om samlad votering.....	33
4 § Staten och trossamfunden – begravningsverksamheten, kulturminnena, personalen, avgiftsbetalningen, m.m.....	33
Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU18	33
Anf. 27 NILS FREDRIK AURELIUS (m).....	33
Anf. 28 MATS EINARSSON (v).....	36
Anf. 29 INGVAR SVENSSON (kd).....	39
Anf. 30 ÅSA TORSTENSSON (c).....	40
Anf. 31 HELENA BARGHOLTZ (fp).....	41
Anf. 32 PER LAGER (mp).....	42
Anf. 33 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	44
Anf. 34 PER LAGER (mp) replik	44
Anf. 35 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	44
Anf. 36 PER LAGER (mp) replik	45
Anf. 37 PÅR AXEL SAHLBERG (s).....	45
Anf. 38 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	48

Anf. 39 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	48
Anf. 40 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	49
Anf. 41 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	49
Anf. 42 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	50
Anf. 43 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	50
Anf. 44 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	51
Anf. 45 MATS EINARSSON (v) replik	51
Anf. 46 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	51
Anf. 47 MATS EINARSSON (v) replik	52
Anf. 48 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	52
Anf. 49 PER LAGER (mp) replik	52
Anf. 50 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	53
Anf. 51 PER LAGER (mp) replik	53
Anf. 52 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	54
Anf. 53 LENNART FRIDÉN (m).....	54
Anf. 54 PÄR AXEL SAHLBERG (s).....	55
Anf. 55 LENNART FRIDÉN (m).....	56
Anf. 56 PÄR AXEL SAHLBERG (s).....	56
Anf. 57 LENNART FRIDÉN (m).....	56
(Beslut fattades efter 6 §.)	57
5 § Massmediefrågor	57
Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU23	57
Anf. 58 PER UNCKEL (m)	57
Anf. 59 KENNETH KVIST (v)	59
Anf. 60 INGVAR SVENSSON (kd).....	61
Anf. 61 PER UNCKEL (m) replik	63
Anf. 62 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	64
Anf. 63 PER UNCKEL (m) replik	64
Anf. 64 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	64
Anf. 65 BIRGITTA SELLÉN (c).....	65
Anf. 66 KENNETH KVIST (v) replik	66
Anf. 67 BIRGITTA SELLÉN (c) replik	67
Anf. 68 KENNETH KVIST (v) replik	67
Anf. 69 BIRGITTA SELLÉN (c) replik	67
Anf. 70 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	68
Anf. 71 BIRGITTA SELLÉN (c) replik	68
Anf. 72 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	68
Anf. 73 BIRGITTA SELLÉN (c) replik	69
Anf. 74 HELENA BARGHOLTZ (fp).....	69
Anf. 75 BIRGITTA SELLÉN (c) replik	70
Anf. 76 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	70
Anf. 77 BIRGITTA SELLÉN (c) replik	71
Anf. 78 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	71
Anf. 79 PER LAGER (mp)	71
Anf. 80 KENNETH KVIST (v) replik	72
Anf. 81 PER LAGER (mp) replik	72
Anf. 82 KENNETH KVIST (v) replik	72
Anf. 83 PER LAGER (mp) replik	73
Anf. 84 GÖRAN MAGNUSSON (s).....	73

Anf. 85 PER UNCKEL (m) replik	75
Anf. 86 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	76
Anf. 87 PER UNCKEL (m) replik	77
Anf. 88 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	77
Anf. 89 INGVAR SVENSSON (kd) replik	78
Anf. 90 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	78
Anf. 91 INGVAR SVENSSON (kd) replik	79
Anf. 92 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	79
Anf. 93 KENNETH KVIST (v) replik	79
Anf. 94 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	80
Anf. 95 KENNETH KVIST (v) replik	80
Anf. 96 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	81
Anf. 97 OLA KARLSSON (m)	81
Anf. 98 KENTH HÖGSTRÖM (s)	83
Anf. 99 OLA KARLSSON (m) replik	85
Anf. 100 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik	85
Anf. 101 OLA KARLSSON (m) replik	86
Anf. 102 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik	86
Anf. 103 EWA LARSSON (mp)	87
Anf. 104 KENTH HÖGSTRÖM (s)	88
Anf. 105 EWA LARSSON (mp)	88
Anf. 106 KENTH HÖGSTRÖM (s)	89
Anf. 107 EWA LARSSON (mp)	89
Anf. 108 KENTH HÖGSTRÖM (s)	89
(Beslut fattades efter 6 §.)	90
6 § Ekonomisk brottslighet	90
Justitieutskottets betänkande 1998/99:JuU9	90
Anf. 109 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v)	90
Anf. 110 INGEMAR VÄNERLÖV (kd)	91
Anf. 111 SIW PERSSON (fp)	93
Anf. 112 KIA ANDREASSON (mp)	94
Anf. 113 MÄRTA JOHANSSON (s)	96
Anf. 114 ANDERS G HÖGMARK (m)	98
Anf. 115 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd)	99
Beslut	100
KU18 Staten och trossamfunden – begravningsverksamheten, kulturminnena, personalen, avgiftsbetalningen, m.m.	100
KU23 Massmediefrågor	101
JuU9 Ekonomisk brottslighet	102
Beslut om uppskjuten votering	103
7 § Vissa mineralpolitiska frågor	103
Näringsutskottets betänkande 1998/99:NU10	103
Anf. 116 INGEGERD SAARINEN (mp)	103
Anf. 117 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s)	105
Anf. 118 INGEGERD SAARINEN (mp) replik	106
Anf. 119 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik	106
Anf. 120 INGEGERD SAARINEN (mp) replik	106
Anf. 121 KARL GUSTAV ABRAMSSON (s) replik	106

Anf. 122 OLA KARLSSON (m).....	107
Anf. 123 INGEGERD SAARINEN (mp) replik	108
Anf. 124 OLA KARLSSON (m) replik	108
Anf. 125 LENNART GUSTAVSSON (v).....	108
Anf. 126 HARALD BERGSTRÖM (kd).....	110
Anf. 127 KARIN SVENSSON SMITH (v)	111
(Beslut skulle fattas den 28 april.).....	113
8 § Vissa arbetsrättsliga frågor	113
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1998/99:AU8	113
Anf. 128 PATRIK NORINDER (m).....	113
Anf. 129 HANS ANDERSSON (v)	117
Anf. 130 PATRIK NORINDER (m) replik.....	121
Anf. 131 HANS ANDERSSON (v) replik.....	121
Anf. 132 PATRIK NORINDER (m) replik.....	122
Anf. 133 HANS ANDERSSON (v) replik.....	122
(forts.).....	122
Ajournering.....	123
Återupptagna förhandlingar	123
8 § (forts.) Vissa arbetsrättsliga frågor (forts. AU8).....	123
Anf. 134 STEFAN ATTEFALL (kd).....	123
Anf. 135 HANS ANDERSSON (v) replik	126
Anf. 136 STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	127
Anf. 137 HANS ANDERSSON (v) replik	127
Anf. 138 STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	128
Anf. 139 MARGARETA ANDERSSON (c)	128
Anf. 140 HANS ANDERSSON (v) replik	130
Anf. 141 MARGARETA ANDERSSON (c) replik.....	131
Anf. 142 HANS ANDERSSON (v) replik	131
Anf. 143 MARGARETA ANDERSSON (c) replik.....	132
Anf. 144 ELVER JONSSON (fp)	132
Anf. 145 HANS ANDERSSON (v) replik	135
Anf. 146 ELVER JONSSON (fp) replik.....	135
Anf. 147 HANS ANDERSSON (v) replik	136
Anf. 148 ELVER JONSSON (fp) replik.....	136
Anf. 149 BARBRO JOHANSSON (mp)	137
Anf. 150 HANS ANDERSSON (v) replik	140
Anf. 151 BARBRO JOHANSSON (mp) replik	140
Anf. 152 HANS ANDERSSON (v) replik	141
Anf. 153 BARBRO JOHANSSON (mp) replik.....	141
Anf. 154 ANDERS KARLSSON (s)	142
Anf. 155 STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	144
Anf. 156 ANDERS KARLSSON (s) replik	145
Anf. 157 STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	145
Anf. 158 ANDERS KARLSSON (s) replik	146
Anf. 159 BARBRO JOHANSSON (mp) replik	146
Anf. 160 ANDERS KARLSSON (s) replik	147
Anf. 161 BARBRO JOHANSSON (mp) replik	147
Anf. 162 ANDERS KARLSSON (s) replik	147
Anf. 163 MARGARETA ANDERSSON (c) replik.....	147

Anf. 164	ANDERS KARLSSON (s) replik	148
Anf. 165	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	148
Anf. 166	ANDERS KARLSSON (s) replik	148
Anf. 167	ELVER JONSSON (fp) replik	149
Anf. 168	ANDERS KARLSSON (s) replik	149
Anf. 169	ELVER JONSSON (fp) replik	150
Anf. 170	ANDERS KARLSSON (s) replik	150
Anf. 171	HANS ANDERSSON (v) replik	150
Anf. 172	ANDERS KARLSSON (s) replik	151
Anf. 173	HANS ANDERSSON (v) replik	151
Anf. 174	ANDERS KARLSSON (s) replik	152
Anf. 175	PATRIK NORINDER (m) replik	152
Anf. 176	ANDERS KARLSSON (s) replik	152
Anf. 177	PATRIK NORINDER (m) replik	153
Anf. 178	ANDERS KARLSSON (s) replik	153
Anf. 179	SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v)	153
Anf. 180	BIRGER SCHLAUG (mp)	155
Anf. 181	HANS ANDERSSON (v) replik	158
Anf. 182	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	159
Anf. 183	HANS ANDERSSON (v) replik	159
Anf. 184	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	160
Anf. 185	CHRISTINA AXELSSON (s)	160
Anf. 186	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	161
Anf. 187	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	162
Anf. 188	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	162
Anf. 189	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	162
Anf. 190	PETER PEDERSEN (v)	162
Anf. 191	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	164
Anf. 192	PETER PEDERSEN (v) replik	164
Anf. 193	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	164
Anf. 194	PETER PEDERSEN (v) replik	165
Anf. 195	CAMILLA SKÖLD (v)	165
Anf. 196	BARBRO JOHANSSON (mp)	166
Anf. 197	CAMILLA SKÖLD (v)	166
	(Beslut skulle fattas den 28 april.)	166
9 §	Krigsmaterielexport	166
	Utrikesutskottets betänkande 1998/99:UU13	166
Anf. 198	INGRID NÄSLUND (kd)	167
Anf. 199	LARS ÅNGSTRÖM (mp)	168
Anf. 200	URBAN AHLIN (s)	169
Anf. 201	LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	171
Anf. 202	URBAN AHLIN (s) replik	172
Anf. 203	LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	173
Anf. 204	URBAN AHLIN (s) replik	173
Anf. 205	KARIN ENSTRÖM (m)	174
Anf. 206	LARS OHLY (v)	174
Anf. 207	URBAN AHLIN (s)	175
Anf. 208	LARS OHLY (v)	176
Anf. 209	URBAN AHLIN (s)	176

Anf. 210 LARS OHLY (v).....	177
(Beslut skulle fattas den 28 april.).....	177
10 § Europa-Medelhavsavtalet med Jordanien	177
Utrikesutskottets betänkande 1998/99:UU6.....	177
(Beslut skulle fattas den 28 april.).....	177
11 § Partnerskaps- och samarbetsavtalet mellan EU och	
Turkmenistan.....	177
Utrikesutskottets betänkande 1998/99:UU7.....	177
(Beslut skulle fattas den 28 april.).....	177
12 § Anmälan om interpellationer	178
13 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	178
14 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	179
15 § Kammaren åtskildes kl. 22.32.	179

Elanders Gotab, Stockholm 1999